

לחיפוש נצחיות רוח קדשו של אור האורות הנחל נובע מקור חכמה

אבקש

בין המצרים תשפ"א | גליון 50

ירחון חסידי ברסלב

"כל אחד צריך לצעוק אל ה' יתברך כאילו הוא באמצע הים, תלוי על חוט השערה והרוח סערה סוער עד לב השמים"

המקום אשר נכסף אליו

מסע כיסופין מעורר השראה בעקבות המקומות שביקר בהם רבינו הק' בנסיעתו הקדושה לארץ ישראל טובה הארץ מאוד מאוד

ותשחק ליום אחרון

רשמי הוד מחדשיו האחרונים של החסיד ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל מפי מקורבו הרה"ח ר' יהודה צבי שפירא זכרון עלמא דאתי

אפוי בלב הרבי

החברותא והידיד הקרוב ר' דוד נח גוטמן בזיכרונות נרגשים על דביקותו המפליאה עד כלות של הרה"ח ר' אברהם יצחק כרמל באורו ותורתו של הנחל נובע נובע מקור חכמה

זכרתי ימים מקדם

הרה"ח ר' אברהם זאב רוזנבלט מגולל את התקרבותו לרבינו בנעוריו, יחד עם עובדות מפעימות על תהלכות חיייהם של זקני אנ"ש בירושלים, תל-אביב ובני-ברק טעמה כי טוב סחרה

בגליון:

הדרך לארץ ישראל

חשיפות וגילויים מרעישים בעקבות הדרך שעשה רבינו הקדוש מאוקראינה הרחוקה לארץ הקודש במסירות נפש והמפגש עם צדיקי אר"י

תום ויושר יצרוני

שביבי אור של דבקות ותמימות מתהלכות חייו של החסיד ר' לוי יצחק בנדר מפי ר' יהודה צבי שפירא ששימשו בחודשים האחרונים לחייו

אפוי בלב של הרבי

החבורתא וידידו הקרוב של ר' אברהם יצחק כרמל יבדלחט"א ר' דוד נח גוטמן מניו יורק משותף את קוראי אבקשה בנקודות אור מחייו בפעם הראשונה מאז נתבקש לישיבה של מעלה

מנוער עבדתין

החיפוש וההשתוקקות בדרך לאורו של הרבי בסיפור ההתקרבות של ר' אברהם זאב רוזנבלט מזקני אנ"ש בצילים של העובדים בדור הקודם

מדור אידיש

דער געטרייער גענעראל

א ספעציעלער שמועס מיט הגה"ח רבי יעקב מאיר שעכטער לרגל דעם יארצייט פון הרה"ח ר' לוי יצחק בענדער זצ"ל - כ"ג תמוז תשמ"ט

הכרז

מאמר התעוררות וכיסופים לקולו של הרועה הנאמן "להיות אצלי על ראש השנה" לקראת הקיבוץ הקדוש תשפ"ב

במהדורה המודפסת חסרים עמודים במדור של 'בעקבי הצאן' וכן קטע שנחתך בסיום הכתבה של ר' אברהם זאב רוזנבלט
במהדורה זו תוקנו כל החסרים עמכם הסליחה!

מדורים:

ניצוץ של אור
נחל זוהר

בעקבי הצאן
כי לא נחש ביעקב

מחדש חדשים
זיכרון הטוב

דעת זקנים
האור של ימי בין המצרים

נפשי בשאלתי
תורה שלמדתי באף

עצת העצות
תיקון המלכות

ילד שעשועים
'קונטר - רולציונר'
ספור
תקון חצות
מאמר
החוט המשלש
שעשועון
עמוד 52

מערכת אבקשה

טל: 02-539-63-63
פקס: 077-318-0237

©
כל הזכויות שמורות.
העתקת קטעי מאמרים,
או תמונות, אך ורק
באישור בכתב מהמערכת.

עיצוב גרפי: א. שפירא

הגליון מודפס ע"י
מא. הפקות דפוס -
כל סוגי ההדפסות
במחירים זולים
לקבלת הצעת מחיר
משתלמת במיוחד
פנו לטלפון
052-7631367

לכל ענייני אבקשה בארה"ב
ושותפות של 'אבן קבועה':
845-288-0574

חלק מהתמונות בגליון זה ובגליונות קודמים הם באדיבותם הרבה של ר' אהרן ברגר מארכיונו של חמוי הרה"ח' לייבל ברגר ומאת ר' שמואל יצחק רוזנבלט הי"ד

לנציג 'אבקשה' לשותפות בבניין הקדושה
וברחפת האור הנקי:
0548529705

בשער הגליון

אין 'מלך' בלא 'עם'

הַנְּפֹשׁוֹת כְּנִ"ל, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׂמֵחָה, בְּבָחִינֵת: "אוֹר צְדִיקִים יִשְׁמַח" ... וְכַשֵּׁנְכַלְלִין יַחַד נַעֲשֶׂה מֵהֶם אוֹר, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׂמֵחָה, בְּבָחִינֵת: "אוֹר צְדִיקִים יִשְׁמַח".

הרי שכל עניין השמחה והאור שמתהווים מאותה נסיעה וכל התיקונים נעשים בזכות ההתכנסות ההמונית, שכלל שתגדל יתרבו התיקונים עד אין סוף.

והעולה על כולנה בתורה ח' תניינא בה גילה רבינו כצוואה את עניין ההתקבצות לאחר הסתלקותו:

כִּי עֲכָשׁוּ, קְשָׁנְתוּסְפָּי עוֹד נֶפֶשׁ אֶחָד לְהַקְבּוּץ, נַעֲשִׂין צְרוּפִים אֶחָרִים קְדָשִׁים הַרְבֵּה מְאֹד, כְּפָלִי כְּפָלִים כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים כְּנִ"ל. וְעַל כֵּן קְשָׁנְתוּסְפָּי שְׂכָן מִיִּשְׂרָאֵל, כְּגוֹן בְּמִקוֹם שְׂדָרִים שָׁם יְהוּדִים, קְשָׁנְתוּסְפָּי עֲלֵיהֶם עוֹד שְׂכָן מִיִּשְׂרָאֵל, אֲזִי נִתְרַבֵּה וְנִתְגַּדֵּל הַתְּפִלָּה בְּמֵאֹד מְאֹד, כִּי נִתְוָסַף נֶפֶשׁ אֶחָת לְהַקְבּוּץ. וְעַל יְדֵי רַבֵּי הַתְּפִלָּה, עַל יְדֵי זֶה סְלִיחַת הַעֲוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְפוּאָה.

זהו יסוד עצום.

לרבים מאתנו עלול להידמות כביכול אין בו שום חידוש, אולם כאשר נעמיק ונתח את המשמעות שלו ובפרט לגבי המצב בשנה זו בה עתיד הקיבוץ לוטה בערפל, נתחבר לעולם חדש של כיסופים ורצונות, להשתוקקות למשהו אחר וגבוה הרבה יותר.

לא רק רצון לזכות לתיקון הנפש שלי, שאני אזכה להיות שם. שהרי אף כשאזיה שם אני, עדיין יחסר לעולם כולו ואף לתיקון נפשי שלי שיהיו שם כל אותם ריבי רבבות נפשות על רצונותיהם ותשוקתם לחזור בתשובה, שכן רק בזכות כל אותם נפשות נבנה בית התפילה בשלמות.

אין יהודי שלא רוצה לבוא ולהשתתף באותה 'הכרתה' נוראה באומן, אולם אי אפשר לה להכרתה' הגדולה להיעשות - קומת המלכות לא יכולה להיבנות, אך ורק אם יבואו אליה כל ה'עם' - כל אותם רחוקים, ובתוכם 'אנכי הדל והאביון', רק כך כשכולם יבואו יצטרפו כל הבתים יחד ומהם תיבנה קומת השכינה. ולכן עלינו לכסוף... לבואנו כולנו יחד (!) עלינו להשתוקק.

לכן בוודאי שעלינו להמשיך לרצות להיות שם, להתפלל לקוות ואף להשתדל. אך ביותר עלינו להתפלל ולבקש, להעתיך ולהפציר על כך שכל כלל ישראל יהיו שם, שכן רק על ידם יתגלה ויתפאר שמו של ה' יתברך המשותף בשם הצדיק.

אין לנו מובחרים מימים אלו לשים פנינו בכפינו ולהשתטח אפיים ארצה, לשאוג ולילל על חורבן הבית ועל פיזורו של כלל ישראל בלא מורה ומנהיג. ובפרט על העלמתו של ה'ראש בית' שהוא היחיד אשר יש בכוחו לקבץ את אותם נדחים, ולקרנם ברחמים מכל קצוות הארץ הרוחנית והגשמית גם יחד.

כל אותם הרצונות יעלו כריח ניחוח קדם בורא העולמים, יגלה רחמי לעמו בפתיחת שערי ציון ברחמים, ישיב אליו בחמלתו כל הנדחים והתועים, עדי נוכה להיגאל ברחמים.

השעון לא עוצר לרגע מלכת. ככל שמתקרבים הימים ונוקפות השעות, העולם כולו צועד לקראת יומו הגדול - יום בריאת העולם 'ראש השנה' תשפ"ב.

התרגשות עצומה וזיכרונות נפלאים מכים במוחנו, עת נזכרים אנו בהתאספות כל אנ"ש כאיש אחד בלב אחד אצל ציונו קדשו של רבינו הק' על ימי ראש השנה. דא עקא, שגם השנה מחלחלת אל הלב דאגה נוראה: האם אזכה גם אני להיכלל בקיבוץ הקדוש הזה?! האם אכן ישפר עלי מזלי ויעמדו רגלי בערב ראש השנה הקרוב באותם ד' אמות קדושות באומן?!

מיום אל יום, משעה לשעה, מתרבים השמועות והספיקות. כאילו לא חלפה שנה תמימה, שוב נדמה שעולמים אנו לעמוד בפני מחיצת הברזל החוצצת. זה אומר בכה וזה בכה. הצד השווה שבכולם, שלצד ההשתדלויות אותם מנסה כל אחד, בכדי לנסות לחזק ולו במשהו את תקוותו לחסות בצל הקיבוץ באומן, הכול שופכים לבם כמים, בתפילות וזעקות קורעות לב העולות מן השדות והיערים ובתי הכנסיות של אנ"ש: 'רבונו של עולם, זכני לנסוע לצדיקים על ראש השנה!'

ברם, כפי שמוזכר פעמים אינספור בבהירות ובחדות בתורתו של הרועה הנאמן, ה'עיקר' הוא ההתחזקות במידת הרצון והתפילה, אשר רק לשם כך באים ומתרגשים עלינו המניעות הרבות כל כך. לעורר לבנו ברצון וך וטוהר ולהתפלל להיות חלק מ'תיקון העולם', להיות חלק מאותם הנשמעים לכרוז, שזנחו את כל עולמם ובאו להכרתה' באומן. ככל שנפקק את עיני שכלנו ונבקש לברר את ההנהגה הנכונה בעיתים טרופים אלו, נחותר ואף נדלה דעת חדשה ונקייה - למה עלינו לכסוף, על מה יש להתפלל, איך לבקש. ומי ייתן שאף נזכה בעז"ה בפועל ממש 'להיות שם' בגוף ובנפש, להיכלל כאיש אחד בלב אחד, בשורש כל הבריאה לנצח.

...

בתורות רבות מבאר רבינו את סודו הגדול של אותו ראש השנה הסתום, חתום ונעלם, וכשנתבונן היטב נוכל להבחין כי ישנו מכה משותף אחד המאחדם למקום אחד. כשנביט היטב נגלה כי סגולתה של אותה התקבצות קדושה ועיקר עניינה הוא אכן כשמו, כפשוטו, 'קיבוץ'!

בתורה מ' תנינא כאשר מבאר רבינו את ענייניו של ראש השנה מובא: וְכָל מַה שְׁנִתְוָסְפִין יוֹתֵר רַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל שְׂרוּצִים לְעַבְדוֹ וְלְהַתְקַרֵּב אֵלָיו, אֲזִי נִתְגַּדֵּל וְנִתְוָסַף יוֹתֵר הַתְּפִאָרוֹת וְיִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מִתְּפָאֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל הַמִּתְקַרְבִּים אֵלָיו. וְעַל יְדֵי זֶה הַהִתְפָּאָרוֹת נַעֲשִׂין תְּפִלִּין מֵחֵין, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה קְדָשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

...בַּעַת הַקְבּוּץ, בַּעַת שְׂמִיתְקַבְצִים אֵלָיו הָעוֹלָם הַבָּאִים לְשִׁמְעַת אֵת דְּבַר ה', וּבִיּוֹתֵר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, שָׂאזְ הוּא הַקְבּוּץ הַגָּדוֹל, אֲזִי הַהִתְפָּאָרוֹת גְּדוֹל בְּיוֹתֵר, מִחֲמַת שְׂמִיתְקַבְצִים הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם, הַחֲפָצִים לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאֲזִי נִתְגַּדֵּל וְנִתְוָסַף פָּאֵר וְיִפִּי הַצְּדִיק, כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ הַהִתְפָּאָרוֹת. דְּהֵינּוּ, בְּכַדִּי לַפְעוֹל אֵת פְּעוּלַת ה'רֵאשׁ הַשָּׁנָה' שֶׁל הַצְּדִיק, וְלֵהֲאִיר אֵת 'קְדוּשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל' שְׂמוּזְכָר שֶׁם קוֹדֵם לְכֵן, וְאֵת כָּל הַתִּיקוּנִים הַעֲצוּמִים שֶׁנִּפְעֵלִים אֹז, מוֹכֵרַח הַצְּדִיק שֶׁכָּל נַפְשוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹאוּ לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלוֹ וְיִתְקַבְצוּ יַחַד.

גם בתורה ס"א בעניין קיבוץ הנפשות:

וְהוּוּ בְּחִינַת מַה שְׁנוֹסְעִין עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְצְדִיקִים... וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בָּא עִם קְדָשׁוֹ וְצִמְצוּמֵי אֵל הַצְּדִיק הַדוֹר... כִּי הַנְּפֹשׁוֹת הֵם בְּחִינַת אֲבָנִים... וְכָלֵם בָּאִים וְנִכְלָלִים בְּתוֹךְ הַצְּדִיק הַדוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲבָן שְׂתִיָּה, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְתְּקִים כָּל הַצִּמְצוּמִים... וְעַל יְדֵי זֶה שְׂנִכְלָלִים יַחַד כָּל

אי אפשר לה להכרתה' הגדולה להיעשות - קומת המלכות לא יכולה להיבנות, אך ורק אם יבואו אליה כל ה'עם' - כל אותם רחוקים, ובתוכם 'אנכי הדל והאביון', רק כך כשכולם יבואו יצטרפו כל הבתים יחד ומהם תיבנה קומת השכינה

תזכור את החסדים, תגרש את החושך

ימי בין המצרים שנדמים לנו במבט חיצוני כבדים ואפרוריים טומנים בחובם אור מופלא, עלינו לעורר את זיכרוננו באותם חסדים עצומים שה' השפיע עלינו מאז ומעולם, ונבטיח לעצמנו לגלות את אור הצדיקים דווקא מתוך אפלת הגלות המתמשכת | **זכרו תורת מ'שה**

הר סיני, הרי שבהכרח לא נטשם ולא עזבם, אלא אדרבה, ההעלמה היא לטובתם כדי שינחלו את יתרת התורה, ו"היו צריכים לעמוד על עמדם ולצפות לישועת ה' ולחפש ולבקש ולהתגעגע אחריו, עד שהיה חוזר ובא אליהם והיה מלמדם ומאיר בהם כל התורה".

כלומר, התביעה היא על האדם שכבר זכה וראה טובות וחסדי ה' עליו, ואחר כך באה עליו העלמה והסתרה, שלא יחשוד שהחסד נפסק ח"ו, אלא חובתו להאמין ולהתעורר לזכור את החסדים הראשונים ולהתחזק להאמין מכוחם שבוודאי ההעלמה הזאת היא תוספת הכנה לקבלת חסדים יותר גדולים.

ה"זכרו תורת משה" הוא אם כן התיקון לחטא העגל שעלינו להמשיך בחודש תמוז ובימי בין המצרים. בפוגמם בחטא זה שבו כשהתחברו בני ישראל לחלק ה'העלמה' של משה ולא זכרו את החסדים במתן תורה וכל הפלאות שעשה עמהם, זה מה שגרם להם לטעות כל כך ולהמשיך את כל החורבנות.

ולכן, בכדי לתקן זאת, עלינו לעמוד דווקא עתה בתוקף ההעלמה וההסתרה של החורבן, ולהתגבר בכל תוקף לא להמשיך לחיצוניות החורבן ולהסתרה שמראה כאילו אין השגחה של חסדים רח"ל, אלא להשתוקק, לכסוף, להתאבל, לבכות ולרצות לגלות את פנימיות ההעלמה הזאת, והכל מכח האמונה הברורה והעצומה: שבודאי לא ניטשנו, לא נזרקנו, ולא נעזבנו! ההעלמה הזאת היא מקור התיקון והבנין, עתה מתהווית ונוצרת הנחמה! זהו ההיפך הגמור והתיקון השלם לחטא העגל, והיא זו שמחשישה את בנין הגאולה.

זוהי אם כן אזהרתו של רבינו הקדוש וגילוי העצום במהות שם החודש תמוז: ז'כרו ת'ורת מ'שה! רצונכם לתקן את השבר הגדול שנוצר בעקבות חטא העגל?! עליכם להתאזר בעוז מול כל העלמה, ולהתעקש לזכור את עוצם החסד שכבר נעשה עמנו, איך שניתנה לכל אחד מאתנו תורת חיים ע"י משה רבינו והיא חיינו ואורך ימינו, ומכיון שכך, בוודאי שגם עתה ההעלמה היא כולה חסד, ואף שהוא נעלם עלינו לעמוד ולצפות להתגלותו.

רוצים רק לקרב אותי

כך גם מזהיר אותנו רבינו הקדוש (לקו"מ ח"א נד): "צריכין לשמור מאד את הזכרון, שלא יפול לשכחה, בחינת מיתת הלב, ועיקר הזכרון הוא לזכור תמיד בעלמא דאתי", ומהותה של זכירה זו מבוארת שם

מי בין המצרים, ימים של חושך ומיעוט תענוג הם. מי שאינו מעמיק הרי הוא רואה לפניו שלשה שבועות ש'אין בהם חפץ', ימים מלחיצים ומגבילים, תקופת זמן שהלב המטופש תאב שיעברו מהרה חיש קל. אבל צדיקי האמת כבר גילו את אוזנינו ש"עשרים ואחד יום, של האבלות של בין המצרים" הם מקור הנחמה, כי "אי אפשר לבוא אל הנחמה כי אם על ידי אבלות וצער, וכמו שאמרו חז"ל 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה', וכן הוא בכל אדם ובכל זמן בעניין גלותו וצערו וייסורים שעוברים עליו" (לקוטי הלכות ביצים ה-א), ע"כ.

הבה ונתבונן בגילוי נפלא שרבינו הקדוש מלמדנו על מהות עבודת חודש תמוז בכלל ובימים אלו בפרט, השופך אור על הטוב הנפלא הגנוז ב'חשכת' בין המצרים דווקא.

הנביא מלאכי מעורר בשם ה': "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתו אותו בחורב", המילים ז'כרו ת'ורת מ'שה, הם ראשי תבות תמ"ז, ומרמזים על חודש תמוז, שמסוגל להמשיך את כח הזיכרון ותיקון השכחה, כי על ידי הלוחות שנשתברו בחדש תמוז נתהווה השכחה, כמו שאמרו חז"ל 'אלמלא לא נשתברו הלוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל' (לקוטי מוהר"ן ח"א רי"ז).

מוהרנ"ת במכתביו "על"ת שכת) מפליג על עוצם הגילוי הנפלא הזה, ומוסיף שסוד זה "נוגע לתקון חטא העגל, לתקן פגם שבירת הלוחות שהמשיכו שכחה בעולם שמשם כל הצרות בגוף ונפש וממון שסובלים בגלות המור הארוך הזה, ועיקר הוא צרות הנפש בפרט, כמו שיודע כל אחד בנפשו נגעי לבבו ומכאוביו".

היו צריכים לעמוד על עמדם

מהו התיקון הרמוז כאן ואיך הוא נעשה?! את העגל עשו כידוע כלל ישראל בעת שהיצר הרע הסית את ישראל לפחד מההעלמה של משה רבינו כשבושש מלרדת מהר סיני, לסברתם הוא כבר היה אמור לשוב מן ההר. היצר הסיתם לפחד 'כי זה האיש משה לא ידענו מה היה לו', מתוך אותה בהלה הם התפתו לעשות את העגל מה שהביא לשבירת הלוחות ולכל הגלויות. ולפי ביאורו של רבי נתן - (לקוטי הלכות שלוחין ה-י) הטענה העיקרית על עם ישראל הייתה, מדוע לא האמינו שאחר שמשה רבינו כבר עשה עמהם טובות נפלאות כאלה, והנחיל להם את בהירות האמונה והתורה ובפרט במעמד

עמנו להשמיענו כזאת להזכירנו בכל פעם את ה' אלקינו ואת תורתו הקדושה, עד שגם אנחנו כולנו אלה פה היום חיים נוכל להזכיר עצמנו בכל פעם בגדולת הבורא היחיד הקדמון יתברך שמו המשגיח בכל עת עלינו, הצופה בכל עת להטיב אחריתנו כאשר אנו רואין בכל פעם ולא דבר ריק הוא אשר הפליא חסדו עמנו להאיר עינינו בחדושי תורתו הקדושה. שבכלם הראה לנו ורמז לנו היטב היטב שעדין לא עזב חסדו מעמנו. ועדין השם יתברך עמי ועמך בפרטיות ועם כולנו, כי גילה לנו תורת חסד שלא נשמע מעולם. שכל דבור יכול להחיות גם אותך וגם כל הגרועים ביותר".

זו גם ההוראה למעשה בכל גלות פרטית. כאשר רואים אנו שלפתע יננו נמצאים עוד ב"מי העלייה" והחלו מגיעים עלינו "ימי רעה", בנפילות מכשולות וטמטומי לב למכביר ח"ו וכדומה, חובתנו להיזכר בחסדים שכבר נעשו עמנו, ולהתחזק בעוז להאמין שאין מציאות של חסד ה' שנפסק, שהרי - "כי לעולם חסדו!" אסור

הטענה העיקרית על עם ישראל הייתה, מדוע לא האמינו שאחר שמה רבינו כבר עשה עמם טובות נפלאות כאלה, והנחיל להם את בהירות האמונה והתורה ובפרט במעמד הר סיני, הרי שבהכרח לא נטשם ולא עזבם, אלא אדרבה, ההעלמה היא לטובתם כדי שינחלו את יתרת התורה

להתפתות לבלבולי היצר שמחשיך ומערים לשאול "זה האיש משה - צדיק האמת ועצותיו - לא ידענו מה היה לו" איך לפתע שום דבר לא מועיל, ומכוח זה מבקש לטורדו מעולמו הנצחי ללכת לבקש חיים אחרים חלילה. אלא אדרבה לעמוד ולבכות ולחפש מתוך אמונה ברורה ש"אני יודע שישנו בודאי בעולם" (ראה ספורי מעשיות סוף מעשה א'), וסופה של העלמה זו שתהא כלי לגילוי הנפלא, והיא שתחבר אותו אל הנחמה המופלאה ההולכת ונבנית דווקא בהסתרה זו.

ש"כל יום יש בו מחשבה דבור ומעשה, והקדוש ברוך הוא מצמצם אלוקותו מאין סוף עד אין תכלית עד נקדת המרכז של עולם הגשמי שעומד עליו, ומזמין לו לכל אדם מחשבה דבור ומעשה, לפי היום ולפי האדם ולפי המקום, ומלביש לו בזאת המחשבה דבור ומעשה שמזמין לו רמזים כדי לקרבו לעבודתו". זהו 'זכרון', כשיודעים על כל מאורע ועל כל מחשבה דבור ומעשה הנעשים בעולם שהכל נועד בכדי לקרב אותנו לעבודת ה'. ומי שנוטה אחר חלישות הדעת משום כל מיני מחשבה דיבור ומעשה שנדמה לו כאילו באו לרחקו, הרי ששכח את ה'עולם הבא', וזו תולדת השבירה הגדולה של הלוחות שגרמה שכחה זו בעולם, לחשוד בהקב"ה כאילו רוצה הוא לרחקו.

וכפי שמבואר שם בהמשך, שמי שעינו רעה בהצלחת זולתו וחושב שקיפחו אותו מלמעלה ואינו מאמין שמה שיועד עבורו זהו הטוב ביותר, הרי זו מיתת הלב "ומיתת הלב, היא בחינת שברי לוחות, לב, הוא בחינת לוחות, בבחינת (משלי ג): "כתבם על לוח לבך", ושכחה היא על ידי שברי לוחות, כמאמר חז"ל (ערובין נ"ד) 'אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא היתה שכחה בעולם'.

מי שרוצה לתקן את השכחה שנוצרה בעקבות שבירת הלוחות בהכרח שיזכור בכל רגע שהכל לטובה ולהתקרבות בלבד.

החסד הגדול בגילוי 'קיום התורה'

באזהרה הזו לזכור את חסדי 'מתן תורה', כלולים גם כל תוספת החסדים שכל צדיקי הדורות הוסיפו לגלות לנו בתורת משה, וכלל העצות נפלאות שנתנו לנו לקיום התורה, חסד זה מצטרף ל'תורת משה' שכן גם אלו ניתנו לנו מסיני, ועלינו לברר לעצמנו היטב בזיכרון חד וברור, שהלא אם נעשו עמנו חסדים עצומים שכאלה, הרי שלא יתכן שלפתע הושלכנו ונעזבנו, אלא מוכרח להיות שעוד נכוננו לנו ימי גילוי החסד, ובוודאי שכל ההעלמה והחורבן שאנו שרויים בהם כעת, טומנים בחובם גאולה ותיקון.

וכפי שמוהרנ"ת מרחיב במכתבו הנ"ל: "זכור זכור היטב היטב, את כל הטובות והנפלאות שעשה השם יתברך עמנו מימות משה רבנו ע"ה מיום מתן תורה עד היום הזה ואשר עשה עמנו בכל דור ודור על ידי כל הצדיקים אמתיים בני עליה שבכל דור, ובפרט אשר עשה עמנו בדור הזה, שאנו בענינותנו ועבודתנו ותכלית תכלית שפלותנו אשר ירדנו פלאים בעוונותינו הרבים הפליא ה' יתברך חסדו וישועתו

זעת זקנים

לקט אמרים ומעשיות נפלאים
מאוצר שיחותיו וסיפוריו של החסיד
הישיש ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל
(בתרגום משפת האידיש)

“ימי בין המצרים - ימי התעלות בעבודת ה'”

(ישראל), כי יש 'מאורי אור' ויש 'מאורי אש', יש 'אורות' - 'שמאירים', אבל יש גם 'אורות' - 'ששורפים', שהרי מה ההבדל בין 'אור' ל'אש'? 'אור' מאיר, ו'אש' שורפת!

“והם זה לעומת זה”, כאשר ה'מאורי אור' קיימים בכוחם ומאירים - נכנעים ה'מאורי אש', “וכן להיפך” כאשר - חלילה נכנעים ומסתלקים ה'מאורי אור' הרי שמתגברים ה'מאורי אש'!

וזהו חורבן בית המקדש, “ממרום שלח אש בעצמותי”, שה'מאורי אש' התגברו, כי נסתלקו ה'מאורי אור', ואז “רחל מבכה על בניה”, כי ה'בניה' גורמת להסתלקות מאורי אור, “ואזי מתגברים ח'ו מאורי אש”.

וממשיך רבינו ז"ל: “זוה בחינת העלמה שנתעלם היופי והפאר של כל העולם”, כי יש צדיק שהוא ה'יופי' והוא ה'פאר' וה'חן' של כל העולם ומפני מה שקוע האדם ב'הבל היופי'? בגלל שאינו חש ומרגיש שיש כזה 'יופי' בעולם! שהוא היופי של כל העולם כולו!

מדוע אני שקוע ב'חן של שקר'? כי אינני חש ומרגיש את ה'צדיק' אשר הוא ה'חן' של כל העולם!

וכאשר אינני מרגיש זאת - תופס מקום בליבי ל'חן' אחר, ותופס מקום בליבי ל'יופי' אחר,

כי הרי 'הוא' ה'יופי' וה'פאר' וה'חן' של כל העולם, ומי שנכלל בצדיק הזה - מתבטלים אצלו כל מיני יופי, ומתבטלים אצלו כל ה'פאר', וכל ה'חן' (- של שקר). כן יש כזה צדיק! והוא ה'יופי' וה'פאר' וה'חן' של כל העולם! “שכל מי שנכלל בזה החן האמת של זה הצדיק, שהוא החן והיופי של העולם, דהיינו שמתקרב אליו ונכלל בו” - נפתחים אצלו העיניים, והוא יכול לראות!

‘והעיקר להסתכל על עצמו’

ומה הוא 'כול לראות'? אומר רבינו ז"ל: “והעיקר להסתכל על עצמו” - האדם יכול להביט ולהסתכל על עצמו! להתבונן בעצמו, היכן אני נמצא ואוחז בענייני ה'מידות'!?”

שהרי הצדיק הוא 'סוד הפשוט', וממנו נמשכים כל ה'ארבע יסודות', וכאשר אני נכלל בצדיק הזה - אני יכול להסתכל על עצמי היכן אני... 'היכן אני מחזיק בכל המידות'!?”

ועיקר ה'התקרבות' שמקורבים אל הצדיק, הוא כדי שאסתכל ואתבונן על 'עצמי'!

וממשיך רבינו ז"ל לבאר שיבא אח"כ להסתכלות ב"גדולת

ר' לוי יצחק זצ"ל נשאל פעם על השיחה באבניה ברז"ל (- שו"ס ממוהרנ"ת ז"ל, אות מ"ב): “אמר מוהרנ"ת שאנשים כשרים היו אומרים שב'בין המצרים' יש להם ירידה”.

השיב ר' לוי יצחק; יתכן שיש כזה 'דיבור' אך הוא ללא ידיים ורגלים ולא נתבאר כראוי, הייתכן לומר דבר כזה? שהיתה להם ירידה בימי בין המצרים?! והרי המצב היה להיפך, שבבין המצרים הם צמחו וגדלו בעבודת ה' - מתוך שברון לב מיוחד.

אני עצמי וודאי לא שמעתי 'דיבור' כזה ובוזה ה'לשון', וכי אפשר לומר שחלילה “יש ליראי ה' 'ירידה' בבין המצרים” - זה וודאי לא שמעתי! ולשון זה טעון 'בירור' איך הוא נאמר.

אך יתכן שהכוונה ב'דיבור' זה היתה כך: ש'אנשים כשרים' היו באמת מתלוננים שיש להם ירידה, אבל 'רבי נתן' לא הסכים עם ההרגשה הזאת! ומדוע ר' נתן לא התבטא כך על עצמו?! אלא ש'אנשים כשרים' אומרים כך. והגירסא 'אמו מוהרנ"ת' לא נדבק לזה. על כן יתכן ש'כך אמרו אנשים אחרים' - ולא מוהרנ"ת, כי עניינו של רבי נתן היה אך ורק 'התחזקות', רק 'שמחה וחזוק'!

וזה כן שמעתי על ימי “בין המצרים, שהם היו מהיסודות בעבודת איש הישראלי” - זה בהחלט שמעתי! כי זה היה ממש “יסוד באידישקייט”, אמירת ה'תיקון חצות ביום', וה'לב נשבר' - הם היו ממש יסוד ביהדות (אידישקייט).

ידוע מה שרבי נתן אמר: “אני יכול לומר פירוש על דברי ה'מורה"ם ש'יף' הכי קשים, אך לא פירוש על 'הודל'! כי העיקר הוא 'לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה', וכי מי יודע למי יש לב נשבר אמיתי?!”

איך אפשר לומר פירוש על מישהו אחר?! הרי זה עיקר החשיבות אצל ה'ש"ת' כשיש לו באמת 'לב נשבר'!

...הא! מה שהתרחש באומן בימי בין המצרים! הכל רתח, ממש כמו קדירה רותחת... בכל ימי בין המצרים, הקולות... הזעקות... והתפילות! וממש רוח של 'התחדשות' בעבודת ה'ש"ת - היה באותו הזמן, כזו מין 'התקרבות' נפלאה וכל זה דוקא בימי בין המצרים!

גם רואים אנו ב'מכתבים' (ממוהרנ"ת), קיימים הרבה מכתבים מימי בין המצרים, ובהם כאלו לשונות וביטויים שאינם כתובים בשום מקום אחר!

‘רחל מבכה על בניה’

ובעניין העבודה המיוחדת של 'בין המצרים' מלמדינו רבינו ז"ל (ליקוטי מוהר"ן תורה ס"ז תניינא “בראשית - לעיני כל

הא! מה
שהתרחש
באומן בימי
בין המצרים!
הכל רתח,
ממש כמו
קדירה
רותחת...
בכל ימי בין
המצרים,
הקולות...
הזעקות...
והתפילות!
וממש
רוח של
'התחדשות'
בעבודת
ה'ש"ת -
היה באותו
הזמן, כזו מין
'התקרבות'
נפלאה וכל
זה דוקא בימי
בין המצרים

השם! ולאחר מכן "להסתכל בעולם!"

רבינו מבאר כאן 'שלשה' סוגי ראיות, כי כאשר העינים נפתחים - ישנם 'שלשה עניינים': אני יכול להסתכל על 'עצמי', ועל 'גדלותו של השי"ת' ועל 'העולם'!

אבל צריכים לראות תחילה - 'שתים מהם', להסתכל על 'עצמי', ולהסתכל על 'גדלות השי"ת', ורק אח"כ - אומר רבינו - כבר יכולים גם להסתכל בתוך 'העולם'.

אבל היום חוטפים מיד להסתכל תחילה בתוך 'העולם'... אם האדם רק מתקרב אל הצדיק, מיד הוא כבר מתבונן ומסתכל על 'העולם', הוא כבר נהיה מבין על 'העולם', הוא כבר נעשה מבין על משהו אחר...

והרי ההסתכלות הזאת היא רק ה'שלישית'! ההסתכלות ה'ראשונה' היא אך ורק להסתכל על 'עצמי', היכן 'אני' בענייני המידות?!

שהרי אין זה דבר של מה בכך, אם קיימים אצל אדם מידות כאלה, מידות רעות כאלה, ומידות טפשיות כאלה, והוא מסתיר אותם, ולא מסתכל עליהם כלל, אינו מתבונן - איך אני אוהז בהם.

וממילא כאשר איני מסתכל ומתבונן בקטנות 'שלי', גם את גדלותו של השי"ת אין אני רואה, כי זה עניין אחד לגמרי.

יש דיבור מה'בעל שם [טוב]' שצריך: "למאוס - ב'עצמיות', ולהלל - את השי"ת".

ככל שאדם יותר שבור בתוך עצמו, בעקבות מה שהוא רואה ומתבונן באיזה דרגה הוא אוהז, כן הוא רואה ומבין יותר את גדלותו של השי"ת!

ועל כן תחילה יסתכל בשני העניינים האלה, ורק לאחר מכן הוא כבר יכול גם כן להסתכל בתוך 'העולם'.

עון עקבי יסובני'

אך כאשר האדם אינו יודע את גודל האיסור שיש בכל 'מידה', איך הוא יכול לתקן את מידותיו?!

הרי כשיש בו מידה רעה, ואינו יודע את גודל האיסור שיש בה, ואת גודל החומרה שיש בה, ככל שהוא מקטין את חשיבות התיקון ונראה לו שזה דבר 'קטן' - איך יתקן אותה?!

אך כאשר האדם יודע את גודל האיסור של אותה מידה, הרי הוא מרבה להתפלל ולשוב עליה, וזה שייך בכל מידה.

כאשר עוסקים בישוב הדעת ובמה שצריכים להשיח לפני השי"ת, צריך לפרט את ה-כ-ל לפניו יתברך: "רבוננו של עולם, הרי אתה יודע שיש בי מידה רעה פלונית וכו'".

ויש להעמיק בפרטי אותה מידה באותו זמן שמשחית את לבו עליה, וכן להרחיב בגודל חומרתה, וכי כמה נורא שאותה מידה עדיין קיימת אצלו.

[למשל] כאשר מידת הגאווה נמצאת אצל האדם - ואף אחד לא יודע מזה, היא הרי ממש עבודה זרה! "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי טז, ה), ועוד נאמר על כך (תהלים קא, ה): "[גבה עינים ורחב לבב] אותו לא אוכל", איני יכול לסבול זאת.

צריכים לפני השי"ת לפרט את כל סוגי הלשונות בזה, כדי שיתחיל לצאת מפחיתותו ולתקן עצמו. כך 'מיום ליום' להעמיק להשיח ולדבר על כך לפניו יתברך.

ואם קורה שנדמה לו, כי הוא איננו 'בעל גאווה', מגלה לו רבינו ז"ל, שיש 'גאווה שקוועה', שנמצאת עמוק בפנים אצל האדם, אלא שהיא מכוסה אצלו, ואינו רואה אותה כלל, אבל באמת הוא מלא בגאווה. נו...

וכך כל שהוא מכיר בעצמו באיזה עניין שהוא יותר לקוי בו, כן ירבה לדבר מאותו עניין, ובגנותו! אך גם יתמיד לחזק עצמו כדי שלא יפול חלילה ברוחו, אך במקביל אם הוא חפץ להתקדם בעניין זה ולצאת מפחיתותו, הרי הוא מוכרח הרבה לדבר ולשוחח על כך לפני השי"ת!

"העלמה, העלמה, העלמה..."

אך מה אנו רואים?! 'אנחנו לא רואים כלום! כי כשאדם רק מתפלל ולומד, הרי הוא כבר נחשב לירא שמים, וכי מה הוא רואה מה שנעשה בפנימיותו?! מה הוא רואה?! וכל זה מדוע, מפני שה'ראש בית' נעלם.

ועל זה מיללת השכינה הקדושה, על 'העלמה', זה הכוונה 'העלמה', ועל כך "מאנה להנחם על בניה".

מי הם 'בניה'? אלו ה'צדיקים', 'יוסף הצדיק', אלו הם בניה, 'יוסף ובנימין'. וכאשר הם נעלמים, הכל 'נעלם', העינים של כל עם ישראל סגורים. על כך היא מספידה ומיללת - למה נעלם הצדיק! וכל נחמתה רק שהצדיק כבר יתגלה וההעלמה והכיסוי יסור.

כאשר רבינו כל כך נעלם מאיתנו, מה יש לנו לדבר מאחרים?! רבינו הרי נעלם 'אצלינו', אצלינו דייקא!

והרי יש לחדד היטב ולדעת לאיזה חיות נפלאה אפשר לזכות על ידי רבינו. רבינו הרי הוא ה'פאר' של כל העולם, וה'יפי' של כל העולם, וה'חן' של כל העולם!

הרי אפשר לזכות על ידי רבינו שיתבטלו מאתנו כל סוגי 'הבל היופי', ויתבטלו כל סוגי ה'חן של שקר', וה'חן' שיהיה אצלנו יהיה ב'קדושה'!

ר' נחמן מטולטשין זצ"ל כאשר היה לומד (בתורה הנ"ל) 'זזה בחינת העלמה'... היה הוא מאריך מאד בתיבה זו ולא היה יכול להפסיק; "העלמה! העלמה! העלמה!" וכך במשך 'כמה דקות' - כך הוא שמע מפי מוהרנ"ת!

ולאחמ"כ הוא התחיל לפרש: "הרי השי"ת הוא החיות של כל העולמות, והחיות של כל אחד, והרי הוא כל כך 'נ-ע-ל-ם'!".

ופירט זאת על רבינו ז"ל: "רבינו הוא החיות והיסוד של כל העולמות וכל מה שקיים אצל כל אחד, והוא כל כך 'נ-ע-ל-ם'!".

ובתפילה שנכתבה לימי בין המצרים (ליקוטי תפילות ח"ב, לג) אכן ז"ל: "תורתנו, תפילתנו, חיינו, קדושתנו, טהרתנו", כי הוא

הייתכן לומר
דבר כזה?
שהיתה להם
ירידה בימי
בין המצרים!
והרי המצב
היה להיפך,
שבבין
המצרים הם
צמחו וגדלו
בעבודת ה'
מתוך שברון
לב מיוחד !!

וכוונתם היתה שכל הגזירה היא רק בגללם, כי הם אכלו בליל יום כיפור, "וכי בגלל הבעלי עבירות, רוצים שאני יצום?!"

כאשר הגיעו הדברים אלו לאזניו של מוהרנ"ת, הגיב על כך: וכי "הם נקיים לגמרי? וכי להם אין חלק בזה? רק בגלל אחרים?!" "בשבילי נברא העולם" - אומר רבינו - "וצריך אני לעסוק בתיקון העולם, ולהתפלל בעבורם?!", וכי אומר חלילה שזה 'בגלל האחר?' ולא בגללי?!

זאת היתה תגובת רבי נתן: "וכי כך מדברים?!", הכל הוא תלה בסיבת מישהו 'אחר', בגלל הרשעים - שאכלו בליל יום כיפור - בגללם! וכי כולנו לגמרי נקיים?!

ברוך ה', אנו לא כל כך מגושמים, ואנו צמים ביום כיפור, לא נשב חלילה בליל יום כיפור במסעדה, אבל שאר העוולות שיש בנו יודע השי"ת בעצמו!!

ורבינו אמר בפירושו: "ולמלאות חסרון העולם ולהתפלל בעבורם" - אני כן חייב למלאות חסרון העולם, ולהתפלל עליהם! המהלך שלהם היה "אני לא אשם כלל!", "מדוע אני צריך להתפלל עליהם?!", אך לפי רבינו יוצא שאפילו אם אני לא אשם אני צריך - למלאות חסרון העולם!! כאשר חסר משהו בעולם, אני צריך להתפלל עליהם!

ואפילו כשאני רואה למשל חורבנות נוראים בעולם (ברוחניות), אין לי לומר "אני נקי לגמרי", "לי אין חלק בחורבן זה!"

ואע"פ שאת הדברים ש'הם' עושים אינך עושה, מכל מקום, תבדוק אצלך, ותראה שגם אתה אינך נקי, יש בך עוולות אחרות, ולמעלה העוולות שלך גם הם נחשבות 'עוולות'.

ומה שאצל האחר העוולות 'יותר גדולות', עדיין אין זה 'תירוץ' בשבילך! וכי אם לפני יש עוולות יותר גדולות זה נחשב שאתה נקי? וכי אם השני הוא 'בעל עבירה' רחמנא ליצלן, יש לי להשתעשע מכך שאיני כמוהו?!

(אבל) זה אני כן צריך - להחיות את עצמי שברוך ה' אין לי כאלו עבירות חמורות, אבל החבילה שיש לי - הרי יש לי...

וכי כשאין לי את העבירות של השני, זהו זה אני כבר נחשב ליהודי טוב ויפה? אני לא מחלל שבת, אני לא אוכל ביום כיפור, אז אני כבר בסדר לגמרי?!

מותר לך וצריך אתה להחיות את עצמך שאינך אוכל ביום כיפור, רק בדרך 'התחזקות', שתוכל להחזיק עצמך ביראת ה', אבל לומר ש'זהו זה?!

כל אחד - מיד כשבא לעולם צריך הוא להתבונן במה שמוטל עליו! ודבר ראשון מוטל עליו להתבונן טוב 'מה אני!' מה קורה איתי! ומוטל עליו גם - לעשות טובה גם ליהודי אחר, לשוחח עמו מהתכלית, ולדבר איתו בלימוד התורה, זהו השבח של 'אשת חיל', "ותורת חסד על לשונה - ללמוד על מנת ללמדה", אבל גם בשעה שהוא מדבר עם השני - [אדם חלילה יכול לחשוב לעצמו] כאשר אני מדבר כבר עם מישהו אחר אם כן אני איזה 'משפיע' ומה יש לי להסתכל על עצמי?! - [חלילה לחשוב כך!] צריך לעבור בדיקה עמוקה בעצמו! כי הוא יכול מאד לטעות בעצמו!

וכל זה מחמת שהיסוד של כל העולמות - הצדיק, כל כך נ-ע-ל-ם! ועל כך יש לנו לקונן ולזעוק על נפשינו, עד שעי"ך כך לבסוף יפתחו העיניים של כל העולם, וכולם יראו היכן הם אוחזים! יהי רצון שנזכה מהרה להכניע המאורי אש כנגד המאורי אור עד אשר יפתחו עינינו באמת, ונסתכל על עצמנו היטב באמת, בכל הארבע יסודות, לזככם ולטהרם ולקדשם מכל התאות רעות ומדות רעות הנמשכים מהם, ולבררם מרע לטוב, ולזכות לכל המדות טובות ומעשים טובים. ויבנה בית קדשנו ותפארתנו ויתגדל ויתקדש ויתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו ויתברך בפי כל חי תמיד לעולם ועד.

הרגיש את הצדיק, שהוא לגמרי תורתו - תפילתו, קדושתו, הכל הוא הצדיק, ה-כ-ל זה הוא! והוא כל כך נעלם.

אם היה מתגלה, היו נפתחים העיניים של כל העולם, וכולם היו רואים היכן הם אוחזים.

מה יש לנו לדבר מאנשים אחרים...

ממילא כאשר רואים 'היכן אנחנו' אי אפשר לחלוק על השני, הרי חושבים ומונחים רק בעצמינו.

וכמו כשמישהו חולה - מסוכן, עד שגם הרופאים התייאשו ממנו, וכי הוא מסוגל בכלל לחשוב אז על השני? האם הוא יכול בכלל לחשוב 'פלוני אינו כראוי?!' וכי הוא מסוגל להעלות על דעתו 'פלוני אינו כהוגן' - כאשר הוא יודע שהוא כזה חולה?!

כי כאשר חושבים באמת על 'עצמי', ויודעים 'היכן אוחזים', לא מסוגלים לדבר על אחרים! "כי אני רואה הרי מה שנעשה 'איתי', אין אני יכול לדבר ממישהו אחר?!"

ומפני מה כן חושבים על השני? כי לא רואים! ומדוע? כי הצדיק נעלם! הצדיק נמצא בהעלמה, וכאשר הוא נעלם - הרי שהעיניים של כל ישראל נעלמים, אין לעם ישראל עיניים, הם לא רואים, לא רואים אין ובאיזה מצב נמצאים באמת, ולא רואים את גדלותו של השי"ת, לא רואים!

זכורני מהתקופה שהייתי במשך כמה שנים יחד עם חמי (ר' אהרן מקיבליטש) עליו השלום, - אף פעם לא דיבר מאנשים אחרים, לא עלה על הדעת שהוא ידבר פעם על אחרים? אף פעם לא.

והיו עוד כאלו יהודים עובדי ה'. כי יהודי שהיה 'מתבודד', ויהודי של 'קימת חצות', אף פעם לא חשב על אחרים, "אין לי זמן לחשוב על אחרים!"

אף שלדבר יחד בענייני עבודת ה' ויהדות - זה בוודאי היה, אבל לחשוב ממה שהולך אצל השני - "זה לא! זה אינו כראוי וכהוגן", וכי רק אני בסדר?!

לסיכום, יש לנו לדעת שב"ה יש לנו את רבינו ז"ל אצלינו, השי"ת עזר לנו, ויכולים אנו לזכות שיהיו לנו על ידו 'עיניים' ונוכל לראות עמוהם, והעיקר שנראה את *'עצמי' - היכן 'אני!' המתנה הגדולה היא, כאשר אדם יודע מה המצב עם עצמו.

וכמו שיכול להיות שבנקי פשוט רגל, ואלפי יהודים יבכו בגללו? כי לא ידעו היכן הוא אוחז בעולם! מבחוץ חשבו שהוא הבנק הכי טוב בעולם - אך בפנים הכל חלודה - רקוב ומלא תולעים. ועל כך כולם בוכים ומייללים, וחלילה מסתלקים מתוך צער.

כן הוא אצל כל אחד, כאשר לא יודעים היכן נמצאים בעולם, יכולים כל כך לטעות, כל כך להיות בריקבון ומלא תולעים, ולחשוב ששיום משהו!...

צריך לעיין בתיקון העולם...

עד היכן הדברים מגיעים... זכורני, מה שסיפרו פעם באומן, שהיתה גזירה על היהודים, אצל ניקולאי הראשון ימח שמו.

והלכו אצל המפורסמים, ובקשו מהם, "עשו נא משהו בעניין זה!!" - רצו שיגזרו להתענות! השיבו להם בערך בלשון הזה: "האם אני צריך לצום כשאנשים אכלו במסעדה בליל יום כיפור?!"

יתכן שיכך אמרו אנשים אחרים 'ולא מוהרנ"ת! כי עניינו של רבי נתן היה אך ורק 'התחזקות', רק 'שמחה וחיוזוק'!!!

תיקון המלכות

לעשות מהתורות - תפילות

המלכות - היא התפילה - נפלה ונפגמה, ירדה ובזתה בעיני בני העולם שדשים אותה בעקביהם. מאז בריאת העולם, יש שליחות ליהודים: תיקון והחזרת המלכות-התפילה אל כנה הראוי לה. אדם הראשון נוסה משמים לתקן את המלכות במעשיו, אולם לא עמד בכך והמלכות נותרה בזויה. מני אז נטלו על עצמם צדיקי האמת את תיקון המלכות והחזרתה לשורשה.

אכן, כאשר מתעמקים בחידוש ובדרך המרכזית היוצאת מכלל תורת רביה"ק, רואים שתיקון המלכות היא הרוח הנושבת מכל תורתו הק'. עניין התפילה.

יש שני סוגי בקשות בתפילה: האחת תפילה על צרכי האדם בגשמיות, תפילה זו מוגדרת כפחותה במעלתה מן התורה: "כי למה לו הגוף וצרכיו והיום בכאן ומחר בקבר... ואין להתפילה הזאת שום חיות וקיום כי אם על ידי התורה, דהיינו מה שמתכון בתפלתו על צרכי הגוף בשביל קיום התורה... ועל כן בוודאי תפלה כזאת היא טפלה להתורה ולמטה מהתורה" (ליקו"ה הלכות ראש חודש ה').

השנייה, בקשת צרכיו ברוחניות. תחינה וייחול לקב"ה על מצבו הרוחני. תפילה זו מוגדרת במעלתה כשווה אל התורה עצמה ופעמים אף גבוהה יותר.

מגיל פעוט למדנו: לא המדרש עיקר, כי אם המעשה. וכפי שרביה"ק התבטא: "נכספתי מאוד להמשיך את העולם אל העשייה". יוצא אם כן שמהות לימוד התורה היא הבאת הלימוד אל עולם המעשה. כך שכאשר אדם עומד ומתפלל שיזכה להביא את התורה וקיום המצוות אל חייו הפרטיים, הרי שעושה וחותר אל אותה פעולה ומטרה שמביאה התורה.

"וכן הזהיר מאד לעשות מהתורות תפלות, היינו שבכל מקום שילמד האדם יתחיל להסתכל על עצמו כמה הוא רחוק מכל זה על ידי מעשיו הרעים וישפוך על ידי זה את לבו לפני יתברך ויפרש על ידי זה את נגעי לבבו ומכאובי נפשו באותו העת מכל מה שעובר עליו, ואמר שנעשה מזה שעשועים גדולים למעלה. ואמר **שעדין לא עלו שעשועים כאלה לפני השם יתברך כמו אלו השעשועים שנעשין מן התפילות אלו שעושין מן התורות**. ובוודאי יזכה על ידי זה לתשובה שלמה ולחיי עולם" (השתפכות הנפש - הקדמה).

שני המאורות

התורה והתפילה אינם שני עולמות שנפרדים זו מזו. ההיפך הנגמור הוא הנכון - בכדי להגיע

אל השלמות והתיקון, מוכרחים לאחד את שני המאורות לאבוקה אחת.

כאשר מבינים זאת, מבחינים פתאום באור חדש העולה עם איחוד שני המאורות. מבינים למפרע כיצד אנשי מעלה ייחדו כל העת את עולם התורה יחד עם עולם התפילה. ולדוגמא: דוד המלך חיבר את חמשת הספרים בתהילים כנגד חמישה חומשי תורה, ועוד ועוד.

התיקון, כתוב בספרים הק', יושלם עת תקבל המלכות קומה שלמה. וכפי שהאדם בנוי מקומות שלמות המורכבות מאינספור איברים וגידים, כך גם קומת המלכות: האפשרות היחידה שלנו לתקן את המלכות-התפילה היא לבנות לה חזרה קומה שלמה. לכל הפחות כפי הקומה שבנויה לתורה הק'.

'לעשות מהתורה תפילה': לחקות את הקומה הבנויה והמבוססת שיש ב"ה בתורה ולהביאה אל עולם התפילה: לבנות גם שם את ההבנה שיהודי בלי התפילה חסר במהותו.

תיקון שלא נשלם מעולם!

כאשר אדם יושב מול קונו, עמל היצר להסיט ולערב במחשבתו מחשבות שונות ומשונות האומרות לאדם: מעשיך אינם נחשבים באמת. מיותרים הם: אינך מקיימם בקיום נקי וזך.

כל אלו באים מחמת גודל השעה ונחיצותה לבניית הקשר הקיומי של האב עם בנו.

מה נאה תיקונה של מלכות, עת משנן היהודי, פעם אחר פעם: כעת מקיים ובונה אני עולמות שלמים; במעשי הנוכחיים מביא אני שעשועים לקב"ה שלא עלו מעולם, מתקן תיקונים נפלאים שלא תוקנו מאז בריאת העולם!

כמה יופי יש בחיזוק היהודי בשעת מלחמה עם יצרו, באומרו: חזק ואתחזק, אעמוד כצור מול ניסיונות היצר לנגוח בי, בידעי כי כעת אני 'מבזבז' את זמני, כי אם מנצלו בניצול רבתי ובונה את עולמי בבנייה החזקה ביותר.

יכול האדם לגשת אל קומת המלכות כאל משימה משעממת שחייבים לעשות במהלך היום, אם זה בהתבודדות ואם זה בשלושת התפילות.

ומאיך יכול אדם לנסות להבין את גודלה, לייקר ולהאריך עד אין קץ את הרגעים ההם וליתן להם מקום של כבוד ונחיצות של זכות בסדר יומן.

שינוי הוא זה ולעבודה, מחשבה ותפילה הוא צריך. יהי רצון שנזכה לבנות את קומת התפילה, ליתן לה את מקומה הראוי לה ולהביאה לידי שלמות.

- מאמר זה מבוסס על ליקו"ה הלכות ר"ח הלכה ה'. מומלץ למעיין לראות שם את כל ההלכה באריכות הנפלאה -

עצמות העצמות

נתיב לא ידעו עיט

נתיבות ומסילות בדרכי קנין ההתבודדות

מה נאה תיקונה של מלכות, עת משנן היהודי, פעם אחר פעם: כעת מקיים ובונה אני עולמות שלמים; במעשי הנוכחיים מביא אני שעשועים לקב"ה שלא עלו מעולם, מתקן תיקונים נפלאים שלא תוקנו מאז בריאת העולם!

פרק ז'

ללכת עם האמת עד הסוף

רמזים נפלאים ודרכים מאירים ב'מעשה ממלך עניו' בשיעור מיוחד שנמסר על ידי הגאון החסיד ר' גדליהו אהרן קעניג זצ"ל לרגל היארציית כ"ג תמוז תש"ם - תשפ"א

'עם ישראל' וצריך שתהיה תורה - יהודים שיקיימו את התורה; צריך שיהיה עם שיקיים את התורה.

הותחל בזה העולם לחפש את זה המלך; אם יש בכלל כזה מלך, - שהוא גיבור אנו יודעים כי לברוא כזה עולם, עם כאלו ימים... [- בוודאי צריך גבורה גדולה]. והוא אינו נמצא כאן בזה העולם, זאת אומרת: לא רואים אותו בגלוי, כמובן בוודאי ה' נמצא בעולם, "מלא כל הארץ כבודו", אבל מי יכול לומר שהוא ראה את ה' יתברך, תתפוס יהודי ברחוב, תשאל אותו: ראית את ה'? הוא יענה לך: לא, אני מאמין, אבל לראות את ה' - מי ראה? - אפילו אברהם אבינו בשעה שהוא התחיל להבין שצריך להימצא אחד שהוא מנהיג את העולם, - הוא גם לא ראה אותו מיד בהתחלה, לאחר זמן הוא ראה את ה', אך לכתחילה רק עם השכל שלו - עם חכמתו; שהוא הבין שהעולם הזה הוא כולו ליצנות, כולו 'קאטאוויש' (- שחוק וליצנות), וכל אחד היה רוצה לאכול את האחר, כל אחד היה רוצה רק לרמות את האחר, להוציא בערמה (- 'ארויס נאריך') מהאחר; עד שזה הגיע למשה רבינו עליו השלום שהוא היה זה האדם שהניח את כל מוחו ואת כל כוחו - להעמיק את האמת בעולם, ולהביא את תמונת ה' בזה העולם, זהו שכתוב אצל משה רבינו: "ותמונת ה' יביט", שמשה רבינו - הוא ראה את התמונה של ה'. את התמונה הזו של ה' שהוא ראה; הוא הכניס בתורה הקדושה; בכל האותיות של התורה 'ק', - התורה הק' עם כל אותיותיה, עם כל המילים שלה; כפי שזה מחולק; - המילים, הפסוקים, - זו התמונה של ה', והוא הביא את זה בזה העולם.

בזו התמונה של המלך - מלך מלכי המלכים; שם כתוב בענין אמת, שם כתוב בענין כל החכמות שבעולם, שם כתוב על הענווה שצריך שיהיה לאדם; לא להתגאות על זולתו, שכן בתמונה של

מעשה במלך אחד והיה לו חכם. אמר המלך להחכם: באשר שיש מלך שחותם עצמו שהוא גבור גדול ואיש אמת וענו. והנה גבור אני יודע שהוא גבור... אך מה שחותם עצמו איש אמת וענו זה אני יודע, ואני רוצה שתביא אלי הפאטרעט של אותו המלך, כי יש להמלך כל הפאטרעטין של כל המלכים, והפאטרעט שלו לא נמצא אצל שום מלך, כי הוא נסתר מבני אדם, כי הוא יושב תחת כלה, והוא רחוק מבני מדינתו:

הלך החכם אל המדינה. אמר החכם בדעתו, שצריך לו לידע מהות המדינה, ועל ידי מה ידע המהות של המדינה? על ידי הקאטאוויש של המדינה (הינו עניני צחוק, שקורין קאטאוויש), כי כשצריכים לידע דבר, צריכים לידע הקאטאוויש של אותו הדבר, וכו' עיי"ש

אפשר קצת להביא לכלל הבנה את המעשה; שזהו משה רבינו ע"ה שהוא הביא את התורה הקדושה כאן בזה העולם, להתחיל זה התחיל מאברהם אבינו.

- שכן זה העולם הוא כולו שקר כפי שאנו יודעים, - רגיל אצל בנ"א שקוראים לזה העולם 'עולם השקר'. אבל העיקר הוא; שאף בזה העולם צריך להמשיך את האמת של המלך שהוא אמת, את הענווה של המלך שהוא עניו, את החכמה של המלך שהוא חכם גדול, ואת הגבורה; שכן לזה העולם צריך להיות גיבור חיל לעמוד בכל הנסיונות. אדם אשר רוצה להיות מעורב בזה העולם - נעשה כמוהם, אבל לא בשביל זה ברא הש"ת את העולם, הש"ת ברא את העולם - אומרים חז"ל: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ - בשביל ישראל שנקראו ראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית" צריך שיהיה

המלך; שם הוא ממש, - המלך בעצמו. אז למשל: כשאדם חושב באיזה 'מחשבה'; מי, מה, מתי, - מי יכול להגיד לו שיש אלוקים בעולם, וכי משהוא ראה אותו? בא נהיה כמו כולם; כל העולם רודף אחרי התאוה הזו ואחרי התאוה ההיא, מתנהגים כך, מתנהגים כך, נהיה אחד מהם; כפי שכל העולם מתנהג.

אבל מי שיש לו קצת שכל; ממילא, כשמתבוננים אחר דבר כזה, איך שהעולם הזה מתנהג; מיליארדי אנשים מתנהגים כך?! כלל לא חושבים שיש אחרת; שיש אחד - 'מנהיג ומשגיח', ושיש אחד שעבור זה נצטרך לתת דין וחשבון, יכול לעלות במחשבה: אולי אין בכלל? אבל החכם הזה הבין שמוכרח להיות!

אם מוכרח להיות; היינו יכולים לחשוב, שאם הרבש"ע מניח לעולם להתנהג - מיליארדי אנשים כפי שהם מתנהגים, עם כל השיגעונות שלהם; יכול להיות שהמלך הוא גם ככה - שזהו אכן הרצון של ה', שאנו ניתן להימשך חלילה אחר כל התאוות.

זהו מה שהחכם אמר למלך: היינו יכולים לומר שהמלך הוא גם כזה, אבל בגלל שאנו רואים שהמלך נסתר בזה העולם, דווקא בגלל הדבר הזה שאחרים מחמתו שואלים את השאלה: היכן הרבש"ע? ומזה הם רוצים להוכיח חלילה שאין רבש"ע, - מותר לעשות מה שרוצים, - בדיוק להפך: בגלל קושייתם - זהו התירוץ; בגלל שהעולם מתנהג כמו שהוא מתנהג, וכל אחד ממנה אחר הבליו, ולא רוצה לחשוב בגין התכלית, - לכן לא רואים את הרבש"ע; כי הרבש"ע לא יכול להסתכל איך שהעולם מתנהג, אז הרבש"ע נסתר מהעולם, אבל הוא נמצא ומסתכל היטב בעולם; דרך הילון. אבל החכם רוצה להכניס את זה - לרחם על העולם, שהעולם לא ירדוף אחר התאוות, שייזכרו שיש כזה מלך; ושיעשו את הרצון של המלך, - אז הוא התייגע להוריד את התמונה של המלך כאן בזה

העולם, עד שהוא זכה להוריד את ה'מתן תורה' כאן בזה העולם, ולהראות מה הרבש"ע רוצה; שהרבש"ע רוצה שנתנהג - **אמת**, - שלא נרדוף אחר התאוות כפי שכל העולם מתנהג, שלא נעבוד ע"ז כפי שהעולם מתנהג, שנעבוד רק רבש"ע אחד, וזה התורה הקדושה.

אנו אווזים היום לפני פורים, פורים - אומרים חז"ל; יהודים קיבלו את התורה בשמחה, אז צריכים אנחנו מעט לחשב שזהו כמו 'מתן תורה' חדש, ואנו כל היהודים צריכים לקחת את עצמינו לאלו הדרכים הנכונים שמובאים בתורה, וקושיא זו שהחכם פה שאל: "על מי אתה מלך?" - שרואים שכל העולם מתנהג **אחרת** ממה שרצון ה' הוא, ויש רבש"ע - בשעה שכל העם מתנהג כנגד,

- א"כ מה הפירוש שהוא מלך על העולם, עם מה הוא מלך על העולם, - כשהוא רוצה כך, וכל העולם מתנהג אחרת; לכן, - זה היה העבודה הזו של משה רבינו; אכן להמליך את הרבש"ע בזה העולם, שבאמת יהיה התגלות של המלוכה של ה', רק שכך היה הרבש"ע - עד שאברהם אבינו הגיע; בעיקר עד שמה רבינו הגיע, - היה שהרבש"ע הוא המלך; הוא ברא את העולם, והעולם מתנהג כמו עולם.. - אבל זה לא היה בגלוי, לכן היה לשאול קושיא; על מי אתה מלך? - כשהעולם מתנהג אחרת. משה רבינו עשה בכך שהוא התייגע, והוא התנקה מכל התאוות, וזכה להגיע עד שהגיע... זאת אומרת; הוא עבר דרך כל ההבלים של העולם הזה; הוא הניח שירמו אותו, הניח שירמו אותו, ובכל ההבלים; הוא לא נלכד, שכן לפעמים מצוי איש אמת שרוצה להיות 'ערליך' (- ראוי), אבל היות שפלוני רימה אותו - מוכרח הוא ג"כ להתגלגל בזה הגלגל, זהו זה! העולם מתנהג כך - מוכרח הוא ג"כ

החכם רוצה להכניס את זה - לרחם על העולם, שהעולם לא ירדוף אחר התאוות, שייזכרו שיש כזה מלך; ושיעשו את הרצון של המלך, - אז הוא התייגע להוריד את התמונה של המלך כאן בזה העולם, עד שהוא זכה להוריד את ה'מתן תורה' כאן בזה העולם

כך להתנהג, - שכן זהו מעגל - סביבון - גלגל, - נגררים אחר הגלגל. משה רבינו לא היה כך, משה רבינו עבר את כל הדברים; רימו אותו לכאן ולשם, לשם ולכאן - הוא החזיק באמת! כל צדיקי הדור החזיקו באמת, אחר שרימו אותם, הם לא אמרו: לא! פלוני רימה אותי, - א"א לנהוג בעולם באמת, חייבים ללכת עם שחיתות (- 'פאלשקייט'), אבל כך לא מביאים תורה בעולם, כך לא מביאים את הרבש"ע בעולם, עם כל הרמאות; הוא הניח שירמו אותו, רימו אותו, לקחו שוחד, לא רצו להכיר אותו, והוא הלך הלאה עד הקיסר, ובהכל הוא אחז באמת, ולא נטעה והתבלבל בתסבוכת של זה העולם; אזי; הוא זכה להביא את ההשגחה של הרבש"ע, את התורה של הרבש"ע בזה העולם, ולהמליך את הרבש"ע בעולם; שיהיה לרבש"ע עם בעולם שהם יקבלו את המלכות שלו, ומהעם הזה יצא המלכות על כל העולם.

רק יש עמלק אחד שהוא 'כופר' - אחרי הכל, הוא לא רוצה בשום אופן לדעת כלום; ע"ז יש לנו ב"ה, - היום קיימנו מצווה של מחיית עמלק, - של פרשת זכור, בכתבי האר"י מובא שנאמין שבכל שנה נעשה חלק ממחיית עמלק, ואחר שיהודים מחו חלק מעמלק עם המצווה שקימו; שזהו ה'קאטאוויש' (=שחוק) של העולם, שכן עיקר הכח של עמלק - דיברנו; שזה בעיקר; הכח של ה'קאטאוויש', של הליצנות. כאשר מפנים (- מ'ראמט אויף) חלק מה'קאטאוויש' נעשה קרוב יותר לאמת. ומגיע כעת פורים; יהודים קיבלו את התורה שוב בשמחה, נתחיל לקיים את התורה - יתגלה מלכות שמים על עם ישראל ועל כל העולם.

לקראת קיבוץ ראש השנה תשפ"ב הבעל"ט

אל הנחשק העולה על הכל!

מסילות נפלאות לשבירת מניעות המוח והלב המתגברות בשנה זו במיוחד לקראת קיבוץ ראש השנה באומן בהשפעת המאורעות דאשתקד, נובעות מגילויי אור האורות שלא נשמעו מעולם ברזי מעלת הרצון וסוד הוצאה מן הכוח אל הפועל

ישראל לעמקי התהום שאין לו חקר בתוכו היא מתבוססת כיום פלאים באין מנחם לה. סוד הצלחתו הגדולה של "שורש מצח הנחש" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב ד), הוא בכך "שאינו מראה ומגלה רשעותיו לחוץ, רק הוא מסית ומפתה ומדיח בסברותיו הרעים כאילו כוונתו אל האמת... והוא קליפה חזקה כל כך עד שקשה מאד מאד לסתור דעותיו וסברותיו המזויפות" (ליקוטי הלכות ברכות השחר ה עב).

במישור זה אין הבעל-דבר פועל כליסטים מזויין המתנפל על קרבנו בחרב שלופה, אלא היפוכו של דבר: הוא עוטה מדים כאחד מחברי הפלוגה ומשתלב בתוככי החבורה כשותף לדעה ואח לנשק - "כי הוא ראש לכל הגנבים והרמאים שבעולם, כי הוא מתנהג עם רוב בני אדם בדרך גניבה, בערמה ורמאות נפלא, בכמה וכמה מיני דרכים שונים שהוא מרמה את האדם וגונב דעתו בכל עת עד שרוצה לתפסו במכמתתו רחמנא ליצלן... כי באמת, על פי רוב, אי אפשר להבעל-דבר שיבוא להאדם להסיתו מיד לעבירה גמורה, ח"ו, רק בתחילה מתלבש את עצמו במצוות וגונב דעת האדם ומורה לו היתר ומלביש לו העצה רעה שלו במצוות, והיום אומר לו: עשה כך, ומחר אומר לו: עשה כך, עד וכו'... ומחמת גניבתו וערמתו קשה מאד להינצל ממנו..." (ליקו"ה גניבה ג ב).

כך בנוגע להתמודדויות השוטפות, יום יום ורגע רגע, של כל יחיד ויחיד בישראל, וכך

מלחמה!" (משלי כ יח). למרות הערך העצום שנודע לקוראי מפות מוכשרים ולצבא חזק, מי שינצח בסופו של דבר הוא לא זה שבמישור המרעיש והמפוצץ יחזיק בכוח רב יותר אלא מי שיהיה בידו יתרון במישור השני, במישור הסמוי והנעלם: זה שיצליח להגות את תכסיסי המלחמה המתוחכמים והערמומיים יותר, אלו שלא רק שפעולתם אינה נראית לפי שעה כלפי חוץ, במישור ה"מעשה", אלא שאדרבה: מה שנראה ומה שמוצג הוא ההיפך הגמור ממה שמתרחש באמת (במישור "עומק המחשבה"). מרגל חשאי מוצלח אחד, כזה שכוונותיו האמיתיות מנוגדות תכלית הניגוד למראהו ולמעשיו החיצוניים - שווה לאין שיעור מאלף אלפים וריבי רבבות חיילים שכוונותיהם מתגלות בעליל ובשצף קצף במראיהם ובמעשיהם!

זהו אחד ההבדלים העיקריים בין גלות הראשונה לגלות האחרונה ובין הגואל הראשון לגואל האחרון.

שורש מצח הנחש

אילו היתה הסטרא-אחרא משתכללת מדור לדור רק בהגברת והעצמת כוחות טומאה ואפיקורסות חשופים וגלויים שחור על גבי לבן, היא לעולם לא היתה מביאה את כנסת

המלחמה הניטשת בין הקדושה לסטרא-אחרא, ככל מלחמה בעולם, מתרחשת בשני מישורים: המישור הנגלה והמישור הסמוי מן העין.

במישור הנגלה - הפעולה הצבאית הנראית כלפי חוץ היא בעצם ביטוי המעשי ומימושה של התכנית שנהגתה במוחם של שרי הצבא. בשלב הראשון, שלב ההתייעצות וההיגוי, נלקחים בחשבון תנאי השטח, חוזקה של החומה ועוצמתו של האויב. לאחר מכן, לקראת היציאה לחזית, מגוייסת כמות החיילים הנדרשת, נערכים אימונים בהתאם לתכניות הלחימה שעלו במחשבה תחילה והצבא מתפרש לאורך קו ההתקפה איש על מחנה ואיש על דגלו ומשתדל לעשות ככל אשר לאל ידו על מנת להביא את הנצחון. מישור זה של פני המלחמה מורכב מהשילוב הנכון של צמד ה"מחשבה" וה"מעשה", ה"אסטרטגיה" וה"הוצאה לפועל". מבחינת מישור זה, מה שחשוב הוא "גבורה" ו"כלי קרב", לכאורה: מי שישכיל להרבות לו חיילים וסוסים וחרבות ויסתער ויכה בעוצמה רבה יותר - הוא זה שינצח.

אלא שלאמתו של דבר, לא כאן יוכרע גורלה של המערכה.

"טובה חכמה מכלי קרב, טובה חכמה מגבורה" (קהלת ח טז יח) ו"בתחבולות עשה

להסתייג בצדקתם וישרותם של כל אלו, כאן מתבקש "כוחו הגדול והנורא מאד מאד עד אין סוף ואין תכלית" (עלים לתרופה תלג) של אותו יחיד ומיוחד שעלה ונכלל (לא רק ב"מחשבה" אלא) ברום העליון שם "מאד עמקו מחשבותיך" (תהילים צב) המסוגל אף הוא "להתפתל עם העיקש" כ"אחי ברמאות... בגנבה וערמה גדולה, כדי להוציא בני אדם מרשת הסמך-מם שנפלו לשם על ידי דרכי גניבתו" (ליקו"ה גניבה ג ב). "...עד דייתי ההוא דאתמר ביה: ויפן כה וכה ויך את המצרי, ובגין דא אתמר: 'עד כי יבוא שיל"ה', שיל"ה מש"ה... איהו קטיל לחוייא!" (תיקוני זוהר שם). "...ואני יכול להיכנס לתוך כל העשרה חומות של מים... על כן אני רופא אותה!" (סיפורי מעשיות שם ועייין ליקו"ה ראש השנה ו, תולעים ד).

בבחינה עמוקה מני עומק זו של סוד ההתלבשות וההתחפשות דקדושה אכן נעוץ כל עניינו ודרכו של אור האורות בחיר צדיקא וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולתו. זהו סוד כל יגיעותיו וטרחתיו יומם ולילה משחר טל ילדותו ועד אחרית ימיו בעלמא הדין כאותו בן מסור ונאמן ש"הולך וקופץ בתוך הסוללות הגדולה, בתוך קשרי המלחמה, ומגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נחת רוח לאביו, מה שאפילו עבד פשוט לא היה עושה עבודת כאלו" (ליקו"ה מ"ב ה טו); זהו סוד כל נהרי נחלי תורותיו אותן הנביע ממקור החכמה הקמיץ והסתים שמעולם לא שאב אדם משם כשהוא אורג ושזור מעילה לעלול מלאכת מחשבת של דרכים וכלים חדשים ומחודשים שלא שמעה אוזן ולא שזפה עין; זהו סוד סיפורי מעשיותיו - "כי כמו שהבעל-דבר גנב לב האדם על ידי שהלביש את עצמו במצוות עד שהביאו לידי עבירות רחמנא ליצלן, כמו כן עושה הצדיק, כי הוא מתלבש את עצמו בסיפורי מעשיות שהם סיפורין דעלמא... שנדמים כאילו הם רחוקים מהתורה, ובהם דייקא מעלים את התורה ועל ידי זה דייקא מוציא את הנופלים מאד מבין שיני הסמך-מם, אפילו אלו שנפלו מכל השבעים פנים של תורה" (שם ג); זהו סוד עצתו העיקרית, עצת התפילה וההתבודדות, אותה הנחיל לעם סגולה כחוק בל יעבור - "כי כל זמן שאין האדם זוכה לתפילה בשלימות, אף על פי שעוסק בתורה שזה עיקר התכלית, אף על פי כן עדיין אינו בטוח מאונאות וטעויות של הבעל דבר, כי לא זכה נעשית לו וכו', ומי יודע כמה רשתות הבעל דבר פורש עליו, אבל כשזוכה לתפילה, הוא בטוח מכל אונאות וטעויות לעולם, וזה בחינת גאולה אחרונה שאין אחריה הפסק" (שם אונאה ג ד); וזה סוד פסגת כל מסכת מסירות נפשו וגופו כאשר בחר להיטמן בקרבה של אדמת עפר חוץ לארץ, "אצל הקצה והסוף של ישראל במקום שגבול ישראל כלה"

לגבי מעמדו ומצבו הכללי של עם ישראל כולו. לא המתקנות המדומה שבפרי האסור היא זו שמפתה וכובשת את הלב, אלא כוח ההצגה והתחפוש של הנחש, היכולת הכמעט אינסופית שלו להציג את השקר הגדול ביותר כאמת שאין צרופה ממנה ולהיפך.

"יש בחינת שער החמישים של הטומאה, שהוא כנגד שער החמישים של הקדושה" - מודיע לנו מוהרנ"ת (ליקו"ה סימני בהמה וחיה טהורה ד טו) את אשר קורה איתנו באחרית הימים - "שזה השער כולל כל הסטרא-אחרא והקליפות וכל השקרים והרמאות וההטעאות שבעולם, שמעוצם ריבוי השקרים והרמאות שיש שם הוא כמעט בלי גבול ומנין... והוא יונק כל כך מהקדושה והאמת עד שיכול, ח"ו, לבלבל ולהעלים כל מיני אמת שבעולם ולהפוך ברמאותו וערמתו הגדולה והעמוקה בלי שיעור, להפוך מאמת לשקר ומשקר לאמת, לשום רע לטוב וטוב לרע. וכשזאת הסטרא-אחרא והשקר מתגבר, ח"ו, אז נאמר: 'טבעתי ביוון מצולה ואין מעמד וכו', שזהו בחינת תוקף מרירות הגלות האחרון המר והארוך הזה, שנאמר עליו: 'ותרד פלאים וכו', ונסתר ונעלם הקץ הפלאות, כמו שנאמר: 'עד מתי קץ הפלאות'..."

מהי אם כן תקוותנו במצב כה חסר סיכוי? "ועל כולם אין לנו להישען עתה בדור הזה, באחרית הימים האלה, כי אם על כוחו של **זקן שבזקנים** דקדושה, כפי אשר הוא **העמיק העמיק מאד מאד** לחשוב על אחריתנו וכו'" (עלים לתרופה שעח).

עם עיקש תתפתל

כל שאר שרי צבאות ישראל, אלו שחיברו ואיחדו כדבעי את ה"מחשבה" וה"מעשה", "המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם", "רבות בנות עשו חיל" - לוחמים בעוז ובגבורה ומנצחים לשם ולתפארת בכל החזיתות בהם נושאים ראש האויבים גלויי הפנים, אך מול לוע נחשיותו הערמומית עזת המצח של אותו ענק עטוי "מצחת נחושת" - "...כל איש ישראל בראותם את האיש וינוסו מפניו וייראו מאד" (שמואל א ז כד). "...כמה גיבין, כמה מארי תריסין, אתכנשו בבי מדרשא, לאגחא קרבא עם חוויא בגינה, ויפן כה וכה וירא כי אין איש, לית בהון דקטיל לחוויא" (תיקוני זוהר תיקון כא). "...אין אתם יכולים לרפאות את הבת מלכה!" (סיפורי מעשיות, המעשה משבע בעטלערס, היום השישי).

כנגד עקמימותו לאין גבול של אותו נחש עקלקל שמלחמה לה' בו מדור דור, לא ניתן

רק דבר אחד: לנצל את כל כוח שקרנותו ורמאותו על מנת להגביה חומות ולהטיל מלוא חופניים קוצים וברקנים על פניהם של כל הדרכים המובילות לאותו תיקון נורא ונפלא העולה על הכל! אם כל הגעה והגעה לשם חותכת בבשרו החי ומאיימת לחסל אותו כליל ולא להותיר ממנו שורש וענף, הרי שבמלחמת הישרדותו חסרת הברירה הוא יגייס את כל שארית כוחותיו אלו כדי להשאיר כמה שיותר מתקבצים אפשריים בכל מקום אחר עלי אדמות מלבד אותן ארבע אמות. כלפי מה הדברים אמורים?

”כוח הרצון” ו”חשיבות הרצון”

נעבור אפוא מן התיאור הכללי אל ההתייחסות הממוקדת וננסה להזריח מעט מן אור האמת שיפזר הרבה מן ערפל השקר שמטשטש ומטמטם לא מעט מוחות ולבבות בימים אלו. הבה ניגש לפרום את חוטי מסיכת אחד השקרים התחבולניים ביותר שהבעל-דבר טרח לתפור מהדורה משופרת שלה לכבודה של שנה זו במיוחד. חשוב יהיה להתעכב כאן קמעא להתבוננות קלה בכדי שזיהוי של השקר והפרכתו של אותו שקר יתבצעו בצורה הבהירה והמאלפת ביותר. ובכן:

אחד מהגילויים המרכזיים ביותר בתורת האמת של רבינו הקדוש הוא **סוד הרצון**, וזאי אפשר לבאר בכתב עוצם מעלת הרצון והכיסופין דקדושה כפי מה שהבנו מדברי רבינו הקדוש ז”ל, כפי מה שזכינו לשמוע מפיו הקדוש בעצמו. כי בכתב אי אפשר לבאר אפילו קצה, אפילו חלק מאלף, וכבר גילה כמה וכמה תורות גבוהות על זה אשר נדפסו כבר, אבל יותר מזה הבנו מפיו הקדוש ומתנועותיו הקדושים ורמיזותיו הנפלאים בעת שדיבר מזה כמה וכמה פעמים” (ליקו”ה ערב ג.ה).

מעיון בתורותיו של רבינו ובדבריו של מוהרנ”ת בנושא, עולה בבירור כי סוד זה של ”מעלת הרצון” כלול משתי בחינות: **כוח הרצון**, ו**חשיבות הרצון**. כלומר: יש כאן גילוי כי כוחו של רגש הרצון הוא חזק לאין גבול, וממילא ככל שרגש הרצון יתגבר יותר – כך יפעל רגש זה פעולה ממשית בעולם וישנה את המציאות: המניעה תישבר והדבר שהיה עד כה רצוי ונחשק יתממש בפועל. במקביל, מגלים לנו כי גם אם המציאות לא השתנתה, המניעה לא נשברה, והדבר הרצוי והנחשק לא התממש, הרי שעצם הרצון, הרגש הזה עצמו של רצון לדבר שקדושה, הוא עצמו הדבר החשוב ביותר.

אין כאן המקום להכביר במובאות לגבי כל אחת ואחת משתי הבחינות. להדגמת הדברים שנאמרו על הבחינה הראשונה, דיינו אם נצביע

(חיי מוהר”ן קצה), ונדמה להסטרא-אחרא שהיא בולעת את הגוף הקדוש הזה, אבל זה הגוף הקדוש הוא בעל כוח גדול ועומד להסטרא-אחרא בצווארה עד שמוכרחת על ידי זה להקיא הקאות הרבה מקרבה ובטנה וכו’ עד שיגמור הצדיק מה שהתחיל... ועל כן שם על קברו יכול כל אחד להתתקן, אפילו הגרוע שבגרועים!” (ליקו”ה חול המועד ד טו).

בעומק נקודת הראשית

אלא שאותו גיבור ואיש מלחמה, אותו חלוץ ונחשון ההולך לפני המחנה, אינו יכול בשום פנים ואופן להביא את מלאכתו לידי גמירא בלעדי התגייסותו והצטרפותו של כל אחד ואחד מאתנו, קטנים ואומללים ככל שאנו. בדיוק כפי שמוכן לנו ש”אנחנו בלעדיו איננו יכולים”, כך ממש, גם ”הוא בלעדיו אינו יכול לעשות כלל”! (ראה חיי”מ של ובליקו”ה מנחה ז בארוכה). לשם כך הוא מזמין את כולנו ליטול חלק ב”ראש השנה שלו העולה על הכל”, באותה עבודה עמוקה ונעלמת ב”יום הכסה” ”כסא דמתכסיא”, בנקודת הראשית המכוסה והבלתי נתפסת של עומק דעומק תחילת מחשבת הבריאה (עיין תוס’ ראש השנה דף כז. ד”ה כמאן וכידוע), באותה פעולה אלוקית קדומה וראשונית שאין תוכה כבר, שכלפי חוץ היא נראית כיצירת חלל פנוי וכיסוי ולבוש והסתרה בעוד פנימיות כוונתה ומטרתה היא ההיפך הגמור: גילוי אור האין סוף בכל העולמות מראשית ועד אחרית, ושממילא: דווקא בה וממנה טמון ונמשך הכוח הנפלא להילחם זה לעומת זה בכל תחבולותיו ותעלוליו של אותו רמאי וכזבן שכל כולם אין תוכם כברם.

ובזאת מאמינים כולנו אמונת אומן ללא כל פקפוק: כי תיקון כל הנשמות והעולמות וגאולת כל הדורות מתחילה ועד סוף ללא שום יוצא מן הכלל – הכל כאשר לכל תלוי ועומד בנסיעתו של כל אחד ואחד לחלקת מחוקק ספון ביום הרת עולם. כל מי ומי שזוכה ומתאסף לשם הריהו מוסיף כוח ומקבל כוח, לעצמו ולכל באי עולם, ללחום כדבעי במלחמת עולם מתעתעת זו שאיש אינו יכול לה ולברר אט אט בבירור אחר בירור את הטוב מן הרע ואת האמת מן השקר, ואם אכן ניחלץ כולנו חושים, מדי שנה בשנה, לעלות ולהיראות ב”מקום המוכן לו מששת ימי בראשית לעסוק שם בתיקון העולם לדורות” (ימי מוהרנ”ת סו), הרי ש”כל נסיעה ונסיעה של כל אחד ואחד יהיה לה חלק בקץ הגאולה” (כוכבי אור, בשם מוהרנ”ת), ובמהרה במהרה קץ יושם לחושך ויימלא כבוד ה’ את כל הארץ לעיני כל חי.

מה אם כן, בכל זאת, נותר לבעל-דבר לעשות מלבד לשבת ולהתכונן בחירוק שיניים לקיצו הסופי הקרב ובא?

אם כל הגעה והגעה
לשם חותכת בבשרו
החי ומאיימת לחסל
אותו כליל ולא להותיר
ממנו שורש וענף, הרי
שבמלחמת הישרדותו
חסרת הברירה הוא
יגייס את כל שארית
כוחותיו אלו כדי
להשאיר כמה שיותר
מתקבצים אפשריים
בכל מקום אחר עלי
אדמות מלבד אותן
ארבע אמות

על דברי רבינו בליקו"מ תורה ס"ו (אות ד):
"וכלל הדברים האלה, שכל מה שהאדם חושק
באמת, בוודאי יוכל לגמרו ולהוציאו מכוח אל
הפועל, ולא יוכל למנעו מזה שום מניעה ואונס,
רק צריך שיהיה החשק גדול מאד, כפי מעלת
הנחשק... וזה יוכל להבין מהמניעה בעצמה,
שכשרואה המניעה מתגברת ומשתטחת
ועומדת לפניו, ומונעת אותו מאד, ידע ויבין
מזה, שהנחשק גדול מאד, ועל כן צריך
להתגבר, שיהיה לו חשק גדול מאד מאד, כפי
הנחשק, וכפי המניעה כנ"ל, ואז בוודאי יוכל
לגמרו כנ"ל". על דברים אלו כותב רבי נתן (ימי
מוהרנ"ת ח"ב לא): "ומי שייקח דברים אלה
בלבו היטב באמת, יוכל על ידי זה לשבר ולעבור
על כל המניעות שבעולם, ולהשיג ולהגיע לכל
הדברים שבקדושה שירצה".

לגבי הבחינה השנייה, הרי שבראש
ובראשונה ישנו דיבור מפורש של רבינו על
כן, וכפי שכותב מוהרנ"ת לבנו (עלים לתרופה
שסא): "וכבר שמעתי ממנו ז"ל בפירוש
שאפילו כשאינו מוציאין מכוח אל הפועל מה
שחפצים איזה דבר שבקדושה, אף על פי כן
הרצון בעצמו טוב מאד", ובמכתב אחר (שם
קצב): "ואם המניעות והטרדות משתטחים
שכמעט קשה לעשות שום עבודת ה', על
זה כבר הקדים לנו הרועה ישראל והודיענו
שהרצון והשתוקקות והכיסופין בעצמם טובים
מאד, ושהרצון בעצמו נחשב כאלו לומדים
בספר וכו", וכפי שמוהרנ"ת מרחיב על כך
ש"מחמת שאין יודעין מעלת הרצון שהרצון
בעצמו טוב מאד, על כן כשרואין שכמה פעמים
רצו ברצון חזק לה' יתברך ואף על פי כן עדיין
לא זכו לעבודת ה' יתברך וגם קצת פגמו יותר,
על כן הם מתיאשים בעצמן ושוכחים לכסוף
יותר עד שנתעלם הרצון אצלם, ובאמת זה
הפגם קשה יותר מן הכל, כי איך שהוא על כל
פנים אל ירפה את הרצון ולא יטוש ולא יעזוב
את הרצון" (ליקו"ה ערב ג ה), "שכבר גילו לנו
הצדיקים אמיתיים שהרצון הטוב בעצמו יקר
וחשוב מאד מאד וזה בחינת עיקר התכלית
האחרון" (שם נטילת ידיים לסעודה ו ג).

והנה, באופן נדיר ויוצא מן הכלל, הגנו
מוצאים לכאורה בדברי רבינו לגבי כל אחת
ואחת משתי הבחינות הנזכרות, התייחסות
מפורשת של הבחינה האחרת ושלילתה כביכול,
על מנת להעצים את מעלתה של הבחינה
הנידונה! כלומר: כאשר רבינו בא להדגיש את
הבחינה הראשונה, את כוח הרצון, הרי שהוא
מזכיר את הבחינה השנייה, את בחינת חשיבות
הרצון, ולכאורה מפחית בערכה, וכך ממש
בבואו להדגיש את הבחינה השנייה שאז הוא
מזכיר את הבחינה הראשונה ולכאורה ממעיט
את דמותה, וכדלהלן:

בספר ליקוטי מוהר"ן, תורה ס"ו, מדי גלותו
את סוד כוח הרצון, הרי רבינו מאריך ומבאר:
"כי אין להאדם לפטור את עצמו ולמצוא
לעצמו תירוץ, על ידי המניעה, לומר שהוא
חפץ לעשות אותו הדבר, רק שאי אפשר לו

מחמת המניעה והאונס, ועל כן יהיה נחשב לו
כאילו עשה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות
ו): 'חשב לעשות מצווה ונאנס ולא עשה,
כאילו עשה'. כי באמת בוודאי כשיש לו אונס,
נחשב כאילו עשה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל,
אבל כל זה נאמר על מי שרוצה לצאת בזה
אזי יוצא בזה, כי מה לו לעשות כי יש לו אונס.
אבל מי שאינו רוצה לצאת, רק שהוא רוצה
המצווה בעצמה או הדבר שבקדושה שרוצה
לעשות הוא חפץ בהדבר עצמו, אם כן מה
מועיל לו מה שמקלין לו שנחשב כאילו עשה?
כי אינו מקרר דעתו כלל בזה, כי הוא תאב וחפץ
ומתגעגע מאד לעשות המצווה בעצמה, ולא
לצאת עם ה'כאילו', שנחשב כאילו עשה. כי
באמת ראוי לאיש ישראלי, שיגמור חפצו ורצונו
בכל דבר שבקדושה מכוח אל הפועל". והרי
ש"חשיבות הרצון" הושמה כאן כביכול בצל

באופן נדיר ויוצא מן הכלל, הננו מוצאים לכאורה בדברי רבינו לגבי כל אחת ואחת משתי הבחינות: "כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון", התייחסות מפורשת של הבחינה האחרת ושלילתה כביכול, על מנת להעצים את מעלתה של הבחינה הנידונה!

לטובת הדגשת "כוח הרצון".

ואילו בספר שיחות הר"ן, באחת השיחות
בהן מגלה רבינו את סוד חשיבות הרצון (שיחה
יד), הרי שהדברים שהובאו זה עתה (לגבי "כוח
הרצון") מוזכרים שם כשכביכול הקולמוס
מעביר עליהם קו: "...והעיקר הוא הרצון
והכיסופין, ואף על פי שאין לצאת בזה (כמבואר
במאמר 'ויהי נא פי שנים', בלקוטי מוהר"ן ס"ו),
כי צריכין להוציא מכוח אל הפועל דווקא... אף
על פי כן גם זה טוב כשאוחזין בזה שאין רוצין
לצאת עם האונס רק שכיסופו חזק ורצונו תקיף
מאד לזכות לעשות עבודת ה' בפועל, וזה הרצון
בעצמו טוב מאד, ואם אף על פי כן הוא אנוס
ואינו זוכה אל העבודה, הרצון הנזכר לעיל
בעצמו הוא טוב מאד". והרי ש"כוח הרצון"
כביכול הוסט הצידה על מנת לרומם ולהדר
את "חשיבות הרצון".

והנה, לפום ריהטא הרי לפנינו סתירה גלויה
ממש: בתורה ס"ו, כפי שראינו לעיל, אומר
רבינו בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים
כי בכל מצב של אונס בו האדם יתגבר ברצון
וחשק מופלג כראוי לרצויו ולנחשק המנוע ממנו
- הרי שהאונס יתבטל והרצון יתממש וייצא

אל הפועל, ואילו בשיחה הנ"ל אנחנו קוראים
במפורש כי יתכן בהחלט מצב בו "כיסופו חזק
ורצונו תקיף מאד לזכות לעשות עבודת ה'
בפועל", ו"אף על פי כן הוא אנוס ואינו זוכה
אל העבודה!" מדוע לא התבטל האונס מכוח
הכיסופים והרצונות החזקים והתקיפים מאד
(כפי שתורה ס"ו מבטיחה)?

היישוב הפשוט והמתבקש לסתירה זו הוא
בהבדל בין דרגות העוצמה של הרצון: תורה
ס"ו מדברת על דרגת חשק עצומה ביותר
"כפי ערך הנחשק", וחשק בדרגה שכזו הוא זה
שכלפיו נאמר כי בכוחו לבטל את האונס, בעוד
השיחה מתייחסת למצב בו החשק הוא אכן
חזק ותקיף אך לא "כפי ערך הנחשק" ולפיכך
האונס עדיין אינו מתבטל, והחידוש שבדברים
הוא כי גם כלפי מצב כזה מגלה רבינו שהחשק
עצמו, תהא דרגתו אשר תהא - חשוב וטוב
מאד (כך גם ניתן להבין מנימת הדברים תוך כדי
אזכור שיחה זו, לכאורה, בעלים לתרופא שסא,
מכתב שחלקו הובא לעיל, שם מסיים מוהרנ"ת:
"אף על פי שמבואר בהתורה 'ויהי נא פי שנים'
שאינו די בזה וכו', אף על פי כן הלוואי שנאחז
בזה שיהיה הרצון על כל פנים חזק מאד להשם
יתברך ולתורתו וכו'", אך עיין שם עוד), ואף גם
זאת משני סיבות: ראשית, מכיוון שההתרגלות
בעבודת הרצון, גם בדרגה הנמוכה ביותר של
הרצון, תביא את האדם סוף כל סוף לידי כך
שהרצון עצמו ילך ויתגבר במשך הזמן יותר
ויותר עד שהאדם יגיע ברבות הימים לדרגת
הרצון הנדרשת "כפי ערך הנחשק", ואז (כאשר
הוא יעלה מדרגת הרצון המתוארת בשיחה
לדרגת הרצון המתוארת בתורה ס"ו) אכן
יתבטל האונס. שנית, מכיוון שמעלת הרצון, גם
בדרגה נמוכה ביותר הרחוקה מאד מ"מעלת
הנחשק", חשובה מאד (וזאת בגלל מעלת
הרצון בשורשו העליון וכדלהלן).

יישוב זה לסתירה מניח כי כל המניעות כולן,
ללא אף יוצאת מן הכלל, הינן תמיד מדומות,
והסיבה לשבירתן או לאי שבירתן נעוצה רק
בעוצמתו של הרצון: הדרגה הגבוהה ביותר
של עוצמת רצון - תמיד תשבור את המניעה,
דרגות נמוכות יותר - לא יצליחו לשבור אותן.
לכאורה אלו דברים מפורשים של מוהרנ"ת
(ליקו"ה ברכת המזון ד כ, ועיין גם ברכות
השחר ה עח): "עיקר העקשנות הוא רק ברצון,
שאיך שהוא על כל פנים לא יחליש את הרצון,
ואפילו אם מונעים אותו באלפים ורבות
מניעות שנדמה לו שאי אפשר לשברם בשום
אופן, אף על פי כן הוא יעשה את שלו וירצה
בכל פעם ברצון חזק יותר, כי החשק והרצון
צריך שיהיה כפי המניעה, כמבואר בהתורה
'ויהי נא פי שנים' (בסימן סו), ואם יהיה עקשן
בהרצון לבלי להניח את הרצון והכיסופים
דקדושה בשום אופן, אף אם מפילין אותו כמו
שמפילין אותו, ח"ו, רחמנא ליצול - אזי סוף
כל סוף בוודאי יעזרו ה' יתברך לשבר ולבטל
כל המניעות ויזמין לו כל מה שצריך... ויחזור
ויסייעו בכל מיני סיועות... והמניעות יתהפכו

דחיקת השעה עד לאותו רגע מיוחל שיגיע "סוף כל סוף". וכמובן בשיחות הר"ן כ"ז, חיי"מ חלק "שלא להתעקש על שום דבר ולא לדחוק את השעה", ליקו"ה פקדון ד י-יב ועוד, בעניין ההכרח לשלב בין "זריזות" ל"מתינות", וראה ימי מוהרנ"ת ח"ב טז: "בדרך הסבלנות הזאת ואריכות אפיים וזריזות ומתינות אלו שעזר לי השם יתברך איך להתנהג בהם... על פי דרכים אלו כפי מה שאני יודע בנפשי, יכול להיות שאזכה לבוא לארץ ישראל גם כן אף על פי שיש לי מניעות וחומות ברזל כאלו".

ומה עם כל אותם ימים רבים בהם, למרות אי קירור דעתו ותבערת אש כיסופיו עד כלות הנפש "לעשות המצווה ולא לצאת עם ה'כאלו", הוא לא זכה בפועל להניח תפילין? נכון שבימים ובשנים שלאחר מכן הוא אכן זכה ויזכה, אך האם כל אותן הנחות תפילין שנמנעו ממנו בכל מהלך התקופה בה שהה לאונסו בכלא אינן בגדר "אבידה שאינה חוזרת" ו"מעוות לא יוכל לתקון" (עיין ברכות דף כו ובספר התניא אגרת התשובה ריש פרק א)?

התשובה הנפלאה לכך הינה: על כך רומזים דברי רבינו בשיחה זו (לגבי "חשיבות הרצון"), וכפי שהם מתעשרים עוד יותר ממקומות אחרים, כי "העיקר הוא הרצון!"

כלומר: אם האנוס לא רק "חשב" לעשות מצווה (כלשון חז"ל המובא בדברי רבינו בתורה ס"ו), לשון המבטאת דרגה פחותה יחסית של רצון ("מחשבה" המכוונת לנקודת ה"חכמה" אך לא לנקודת ה"כח" הנחשק, עיין שם), אלא אכן "תאב וחפץ והתגעגע מאד... בחשק גדול מאד מאד... כפי מעלת הנחשק..." (כלשונו רבינו בתורה הנ"ל), ו"כיסופו חזק ורצונו תקיף... לא לצאת עם ה'כאלו" (לשון רבינו בשיחה הנ"ל ובמשמעות של רצון מוחלט ולא יחסי), ובכל זאת הוא נאנס ונמנע - אזי "העלאת הכתוב" לגביו אינה "כאילו עשאה", שפירושו הוא שרצונו (החלש כנ"ל) לקיים את המצווה הינו כאילו שווה ערך לקיום המצווה אך אינו בדרגת קיום המצווה ממש (שאז אכן תצדק הטענה: "מה מועיל לו מה שמקלין לו כאילו עשאה?"), אלא שבמצב כזה - רצונו החזק והתקיף עד אין סוף מעלה ומביא אותו **למקום גבוה ונעלה יותר מקיום המצווה ממש**, היינו: לשורש ומקור ולב ונשמת המצווה שהוא הוא כל תכליתה ומטרתה של קיום המצווה בפועל ממש! [ובעומק הדבר: היינו ההיכללות בבחינת "קיום המצווה ממש" של השי"ת בעצמו (שגם הוא אינו מקיימו בגשמיות עור הבהמה של בתי ופרשיות התפילין ובוודאי הוא ורק הוא מקיים את המצווה בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו!) כמובן בליקו"מ תורה כב ומוכן מצירופי דברי מוהרנ"ת בליקו"ה מתנה ה המיוסדת על תורה זו].

שהרי גם **כשזוכין להוציא מכוח אל הפועל וגומרין המצווה או הדבר שבקדושה שרצה**

להתחזק בהרצון דקדושה בכל פעם ובכל יום יותר ויותר, ואף אם עובר עליו מה שעובר, אף על פי כן אל ירפה את הרצון בשום אופן בעולם... והעיקר שצריך להאמין שבכל יום ויום נעשים חדשות לגמרי על כן צריכין **להמתין ולהמתין עד יגיע יום ישועתו**... והעיקר להתחזק בכל אלו הימים שאינו זוכה עדיין לשלמות טהרתו, להתחזק בהם בכל יום ויום ברצונות חזקים חדשים, ויהיה חזק בזה מאד מאד בכל מה שיעבור עליו **עד שיזכה ליום ישועתו**".

אכן בימים אלו ואלו לא זכה יהודי זה להניח תפילין, אך בימים ובשנים שלאחר מכן הוא יקצור ברינה ויזכה גם יזכה לאותה מצווה יקרה ונפלאה בשלימות עצומה ומפולגת שאין כמוה,

כאשר מדובר בעצם ההתקרבות והנסיעה לרבינו, שם ורק שם, "מתחלפים התפקידים" כביכול מן הקצה אל הקצה, כשרבינו עשוי להתגלות כמי שמעודד שלא להתעקש יתר על המידה לשבור את המניעות, ודוקא מוהרנ"ת, הוא זה שקורא ומכריז שלא להתנחם בדברי הרגעה אלו, ולהתגבר להגיע, בפועל ממש וללא שום "תירוצים", אל רבינו!

וזאת אך ורק מכוחם של הרצונות והכיסופים אותם זרע בדמעה בכל אותה עת בה היה אנוס ומנוע ממנה! על כך שרירא וקיימת ההבטחה הוודאית אותה ראינו בדברי רבינו בתורה ס"ו (לגבי "כוח הרצון"): המניעה תישבר והמעשה יצא מכוח אל הפועל! (כך מתקשרת בצורה נפלאה הסיפא של התורה (סעיף ד) המגלה כי "התגברות החשק" הוא זה שבסגולתו "להוציא מכוח אל הפועל" וכנ"ל, לרישא של אותה תורה (סעיף ב) שם מתברר כי דווקא "המתקת החרון אף" היא זו שמשוגלת כך. לפי דברינו הכל עולה בקנה אחד: "התגברות החשק" הראויה והמועילה היא אך ורק כאשר היא נעשית יחד עם "המתקת חרון אף", באריכות אפיים וללא

לישועות, שיעזרו ויושיעו ה' יתברך ויסבב עמו סיבות לטובה באופן שיגמור ויוציא אל הפועל הדבר שבקדושה שהוא רוצה". מקריאה מהירה של הדברים ניתן להסיק כי בכל מצב בו לא נשברה המניעה הרי שהחרון נזקף לחולשתו של הרצון ולא לאמיתיותה של המניעה, ובמצב בו האדם יגיע "סוף כל סוף" לדרגה הגבוהה ביותר של הרצון - אין שום ספק שהמניעה תישבר תיכף ומיד (וראה ימי מוהרנ"ת ע: "כבר חיזק אותנו רבינו ז"ל הרבה בלי שיעור, ולימדנו שאין מניעה בעולם כלל ושהעיקר הוא הרצון והחשק והכיסופין וכו', כמבואר בסימן ס"ו ובכמה מקומות עיין שם").

אך יישוב זה, למרות נהירותו, אינו ממצה כלל את עומק העניין ובמידה רבה גם אינו נכון. הביאור היסודי יותר של הדברים, כפי העולה מליבונם וצירופם ובעיקר כפי שמתברר מתוך עיון מעמיק בתורה המדוברת מראשה לסופה, הוא כך: בוודאי ובוודאי ישנם מצבים וזמנים שבהם עוצמת המניעה והאנוס היא כזו שבשום פנים ואופן לא ניתן לשבור אותה, וזאת, גם אם החשק יהיה בדרגת עוצמתו הגבוהה ביותר ו"כפי מעלת הנחשק" ממש, וכדברי מוהרנ"ת הברורים והנחרצים (בליקו"ה שם, באותו סעיף שהובא לעיל): "כי אפילו אם יהיה עקשן גדול ביותר בעבודת ה', אף על פי כן **בוודאי יש מניעות כאלה שאי אפשר לאדם לשרבם**... כגון תפיסה בכבלי ברזל, ח"ו, או חולאת, ח"ו, וכיוצא כאלה רבות, ח"ו". יתכן שיהודי ייכלא ימים רבים מאחורי סורג ובריח ללא תפילין ולמרות שעיניו יכלו ונפשו תצא בדרגת חשק שאין למעלה ממנה לזכות למצוות-עשה זו - הוא יהיה "אנוס", הלכתית ומעשית, ולא יזכה לקיים את המצווה בפועל, והרי אנו שואלים: במה ייראה אפוא במצב כזה "כוח הרצון"?

כאן עלינו לחזור ולקרוא שוב, בדקדוק והטעמה נכונה יותר, את דברי מוהרנ"ת הנ"ל שזו לשונם: "אם יהיה עקשן בהרצון לבלי להניח את הרצון והכיסופים דקדושה בשום אופן, אף אם מפילין אותו כמו שמפילין אותו, ח"ו, רחמנא ליצלן - אזי **סוף כל סוף** בוודאי יעזרו ה' יתברך לשבר ולבטל כל המניעות... ויסבב עמו סיבות לטובה באופן שיגמור ויוציא אל הפועל הדבר שבקדושה שהוא רוצה!"

הדגש כאן הוא במילים: "סוף כל סוף", וזאת לא רק לגבי התגברות הרצון (אליו יזכה האדם "סוף כל סוף" וכנ"ל) אלא אף ובעיקר לגבי שבירת המניעה גם במצב בו הרצון הוא בדרגתו הגבוהה ביותר. המניעה אמנם תישבר, אך לא תיכף ולא מיד אלא "סוף כל סוף"! (והדברים מפורשים יותר בדברי מוהרנ"ת במקום אחר (שם ברכות השחר ה מא): "...יחזק את עצמו להמשיך על עצמו הרצון ולקשר כל מחשבותיו ומוחו ולבו ודעתו לרצון הזה, שיהיה תמיד כל תשוקתו וכיסופיו ורצונו חזק רק להתכלית האמיתית הנצחית ולהוסיף בכל יום ויום מחדש

יחסית).

זהו אפוא עומק ההסבר להבאת שתי הבחינות האמורות ("כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון"), כל אחת ואחת במקומה (זו בתורה ס"ו וזו בשיחה י"ד), בצורה של הקצנה מוחלטת, ועד לאופן שנראה כי היא באה כביכול על חשבון הבחינה האחרת ושוללת אותה (וכפי שהצגנו את הדברים לעיל):

שהרי העולה מכל האמור הוא כי:

במצב בו לא קיימת שום אפשרות בעולם לקיום המצווה בפועל - או אז מתבררת "חשיבות הרצון" בדרגה העולה לאין שיעור על כל מימוש של "כוח הרצון" (ועד כדי כך שכל "קיום המצוות" בפועל הוא רק בדרגת "כאילו" לעומתה וכנ"ל).

אך כל עוד כן קיימת אפשרות ולו קלושה שבקלושות לקיום המצווה בפועל - או אז יש להתגבר ככל האפשר ב"כוח הרצון" ולהתעלם באותה שעה לחלוטין מכל ייחוסי המעלה והשבח ל"חשיבות הרצון" (בה במידה שהדבר יפגע כהוא-זה בהגברת "כוח הרצון").

ולסיכום: רק במצב בו האדם לא הניח למעלת "חשיבות הרצון" להניא את לבו מהתגברות ב"כוח הרצון" - יכול הוא לזכות, גם אם רצונו עדיין לא יצא אל הפועל, לתכלית הדרגה העליונה ביותר של "חשיבות הרצון" שלמעלה ממימוש "כוח הרצון", אך במצב בו הידיעה אודות "חשיבות הרצון" גרמה להחלשת "כוח הרצון" - הרי שגם במצב הטוב ביותר לא יזכה אדם זה אלא לאחת הדרגות הפחותות של "חשיבות הרצון".

לכל זמן ועת

כעת אנחנו מבינים היטב כיצד מסוגל אותו נחש, באותו מישור מלחמתי סמוי שתואר בראשית דברינו, להשתחל ולהזריק בחשאי חשאי את ארסו גם לאחר שרגלינו ניצבות ברום גבהי מרומים שכאלו ולפנינו נגלו כל סודות "כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון" לכל דרגותיו עד אין סוף ממש.

בעוד "לוחם מלחמות ה'", "מצח הרצון", מלמד את בני יהודה קשת כיצד להשתמש עם כל אחת ואחת מן הבחינות האמורות במקומה ובשעתה, באופן הקולע אל השערה ולא מחטיא, כך ש"חשיבות הרצון" רק תחזק ותאמץ את "כוח הרצון" (בכל מצב בו שבירת המניעה אפשרית) ו"כוח הרצון" ייתמך ויתעודד תמיד מכוחו של "חשיבות הרצון" (בכל משך הזמן בו שבירת המניעה אינה אפשרית) - הרי שלעומתו, אותו "מחרף מערכות אלוקים חיים", "מצח הנחש", הריהו מתחכם בתחבולותיו להמיר ו"להפך דברי אלוקים חיים": בכל מצב בו יש להתגבר יותר ויותר ב"כוח הרצון" עד לשבירתה המוחלטת של המניעה והוצאת הדבר שבקדושה מן

לעשות, עיקר התכלית והפעולה שפועליו על ידי המצווה הוא מה שזוכין על ידי המצווה להתגבר ברצון חדש וחזק יותר לה' יתברך... ושם עיקר התכלית והסוף של כל אדם מישראל שזוכה על ידי תורתו ומצוותיו, דהיינו שייכלל בבחינת רצון העליון, שישתוקק לה' יתברך בתכלית הרצון שאי אפשר לדבר בזה כלל" (ליקו"ה ברכות הודאה ה ד), "כי עיקר קדושת איש הישראלי ועיקר עבודתו הוא רק הרצון והכיסופין דקדושה, כמבואר בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות... ויותר מזה שמענו מפיו ז"ל בעצמו מגודל מעלת הרצון דקדושה שהוא עיקר עבודת ה', וכל העבודות, תורה ותפילה ומצוות ומעשים טובים, כולם כלולים בזה" (ליקו"ה ברכת המזון שם), "וכל עיקר התכלית של כל התורה והמצוות הוא לזכות לרצון ולהיכלל ברצון העליון" (שם ערב ג ב).

הדרגה המושלמת הזו ("חשיבות הרצון") אליה מעפיל האדם כאשר הוא כוסף בתכלית לקיום המצוות ממש למרות שהוא אנוס מלקיימן בפועל והאנוס לא מתבטל (מ"כוח הרצון") - לא רק שאינה בגדר "כאילו עשה את המצווה" לגריעותא ("כאילו" ולא "ממש"), אלא שאדרבה ואדרבה: עשיית וקיום המצוות כולן בפועל ממש - הן נחשבים ונערכים לעומת דרגת הרצון הזו בגדר "כאילו"! (ליקו"ה ערב ג לא: "כמו שאמר רבינו ז"ל שיעיקר הוא הרצון, לכסוף תמיד בהשתוקקות ורצון חזק לקיים מצוותיו יתברך, ובתוך כך לומדין כאילו לומדין, ומתפללין כאילו מתפללין, ועושיין מצוות כאילו עושיין מצוות..."; שיחות הר"ן נא: "ולעבוד ה', איני יודע מי הוא שיוכל לומר שיעבוד את ה' לפי גדולת הבורא יתברך... רק העיקר הוא הרצון... ובתוך כך מתפללין ולומדין ועושיין מצוות... ובאמת לפי גדולתו יתברך כל אלו העבודות אינם כלום רק הכל הוא בדרך 'כאילו', כי הכל הוא כמו שחוק בעלמא כנגד גדולתו יתברך").

נמצינו למדים על שלושה מצבים ודרגות:

א. מצב בו האנוס אינו מוחלט ("מניעה מדומה") אך הרצון מוחלט. במצב כזה הרצון המוחלט בוודאי ישבור מיידית את האנוס שאינו מוחלט (- "כוח הרצון").

ב. מצב בו האנוס מוחלט ואף הרצון מוחלט. במצב כזה הרצון המוחלט בוודאי יבטל סוף כל סוף את האנוס המוחלט ("כוח הרצון"), ובכל משך אותו זמן בו עדיין לא התבטל האנוס הרי שהאדם זוכה בזכות הרצון להיכלל בשורש המצווה שלמעלה מקיום המצווה ממש ("חשיבות הרצון" בדרגה הגבוהה ביותר).

ג. מצב בו האנוס מוחלט (או אינו מוחלט) והרצון אינו מוחלט.

מצב כזה הוא מצבו של זה המסתפק ב"כאילו" ("חשיבות הרצון" בדרגה פחותה

יתכן שיהודי ייכלא
ימים רבים מאחורי
סורג ובריה ללא
תפילין ולמרות
שעיניו יכלו ונפשו
תצא בדרגת חשק
שאיין למעלה ממנה
לזכות למצוות-עשה
זו - הוא יהיה "אנוס",
הלכתית ומעשית,
ולא יזכה לקיים את
המצווה בפועל, והרי
אנו שואלים: במה
ייראה אפוא במצב
כזה "כוח הרצון"?

ואף על פי כן לא יהיה דוחק את השעה, מכל שכן שלא יתבלבל לגמרי ח"ו מחמת זה, ויאריך אפו להמתין ולהמתין ולהמתין עד יסקיף וירא ה' משמים. ותהילה לאל בחסדו הגדול והעילו לי הרבה דברים כאלו, ועדיין אני עומד ומצפה לישועות ה', ה' יגמור בעדי".

ובכל זאת, למרות המורכבות והעמימות שמוותירה את הדברים ללא התוויית גבולות חדה וחיתוכת, הרי שהשקידה והעיון במרחבי תורותיו של רבינו, ובעיקר: בשיחותיו ודרושו ומכתביו וסיפורי חייו של מוהרנ"ת, וכפי שהדברים הולכים ומתחדדים בכל דברי תורתם ודברי ימיהם של תלמידי התלמידים לאורך הדורות - מעלה את התמונה הברורה דלהלן:

בכל מה שקשור לכלל ענייני עבודת ה', הרי שלמרות הערך השווה שנודע לשני הצדדים והחלקים המשלימים הללו, כל אחד ואחד מהם במצב המתאים לו, סוף סוף, בהתחשב במצבם ומעמדם הכללי ובתפקידם המיוחד והעיקרי של כללות הנפשות בדורות עקבתא דעקבתא דמשיחא וכשרבים לאין מספר נפלו לתחתי תחתיות השאול באפס תקווה, הרי שהדגש העיקרי מושם דווקא על צד ההתחזקות ב"חשיבות הרצון" (למרות שבוודאי יש ויש להתגבר עד קצה היכולת ב"כוח הרצון" ולהשתדל ככל האפשר "להוציא מן הכוח אל הפועל" כל עניין ועניין בעבודת ה').

אך כאשר מדובר בעיקר העיקרים ויסוד היסודות של כל ענייני עבודת ה', באותו "דבר גדול שכל יהדותו תלוי בזה" (לשון רבינו בתורה ס"ו), היינו בעניין ההתקרבות לצדיק האמת, ובראש בראשונה: הנסיעה אליו לראש השנה, הרי למרות כל ההבנה וההתחשבות בחלישות הדורות ובשפל מצבו של כל יחיד ויחיד, ולמרות הידיעה הברורה שהקשיים כאן גדולים וכבדים יותר מאשר בכל עניין אחר בעבודת ה' (כמובא פעמים לאין מספר בדברי רבינו וביותר בדברי מוהרנ"ת וראה לשון רבי נתן בימי מוהרנ"ת עג), הנה דווקא כאן, **הדגש מתהפך וכל כובד המשקל מוטל בכל מלוא עוצמתו על צד "כוח הרצון"!** אם לגבי כל עניין ועניין אחר נוכל למצוא על נקלה שפע עד בלי די של דיבורים על כך ש"גם הרצון בעצמו טוב מאד", הרי שכאשר הנושא הינו עצם האמונה וההתקשרות ברבינו הקדוש, הנסיעה אליו, ובעיקר: מילוי רצונו בהתקבצות אצלו בראש השנה - כל סגנון הדיבורים לובש פנים אחרות לחלוטין כשהנימה העוברת בהם כבירח התיכון היא כתוכן נאומו של משוח המלחמה בשדה הקרב: נחרצות בלתי מתפשרת להוציא אל הפועל את הנצחון המוחץ במסירות גוף ונפש ללא שיור ובעד כל מחיר שבעולם!

[עומק ביאור הדברים נעוץ בכך שכל אפשרות ההישענות על רכות "מידת החדס" (שממש כל ההתחזקות וכו') הוא רק בכוח ובזכות הצדיק הגמור שהוציא מן הכוח אל הפועל את פנימיות

הכוח אל הפועל ממש, הוא לוחש באוזנינו את סוד "חשיבות הרצון" מתוך מטרה להרדים ולהחליש ולהרפות את "כוח הרצון" ולהותיר אותנו ברמת ה"כאילו" לגריעותא, ומאידיך: במצב בו עלינו לעודד את רוחנו ולשמוח לאין קץ במעלת "חשיבות הרצון", הוא מחליש את דעתנו מכך שאחרי כל הצלילה למים האדירים של "כוח הרצון" סוף סוף לא זכינו להוציא את רצוננו מן הכוח אל הפועל והעלינו חרס בידינו, וממילא מה יתן ומה יסיף לנו לחזור שוב ושוב על התוחלת הממושכה שכביכול הכזיבה פעם אחר פעם.

אלא שלמרות ההצלחה האפשרית להציג את הדברים בהגדרות מילוליות מדויקות, הרי ברור לכל בר דעת כי חלוקת המצבים הנזכרת שכוחה יפה בהתנסחות על גבי הנייר, מאבדת כמעט את כל תוקפה כאשר הדברים מופיעים במציאות המורכבת והמסובכת לאין קץ בחיים הממשיים: בכל רגע ורגע ומול כל התמודדות והתמודדות בכל תחום ותחום של סור מרע ועשה טוב לכל אורך מלחמתו הגדולה של כל אדם ואדם עלי אדמות באינספור מצבים משתנים - קשה ואף בלתי אפשרי להכריע מתי העמידה היא נוכח "אונס מוחלט" שלשם יש לשפוך ללא משורה והגבלה את כל דליי ההתחזקות של "חשיבות הרצון", ומתי מדובר ב"אונס שאינו מוחלט" וממילא בחובה להבעיר וללבות עד לב השמיים את אש "כוח הרצון"; מתי הידיעה אודות "חשיבות הרצון" עלולה להחליש את ההתגברות ב"כוח הרצון" ומתי דווקא ידיעה זו ב"חשיבות הרצון" וההתחזקות לאורה, היא היא זו שתעצים ותחשל את "כוח הרצון" פי כמה וכמה.

ואכן, בכל השיחות הרבות והשונות לגבי השילוב ההכרחי שבין חובת ה"זריזות להוציא מן הכוח אל הפועל של כל דבר שבקדושה" לחובת ה"מתנינות וההמתנה עד שזוכין למה שזוכין", מציין מוהרנ"ת, חזור וציין, כי אופן היישום המעשי של השילוב שבין השניים אינו ניתן להסברה ממצה בשום אופן (עיי' שיחות הר"ן כז: "ויש בענין זה כמה שיחות וסיפורים יפים ששמענו שהם עצות גדולות טובות מאד להרגיל עצמו בעבודתו יתברך, אך אי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב, והמשכיל החפץ באמת יבין קצת"; ובדומה לכך: חיי"מ תלא, תלב, תלג, תלד, ושם תלה: "אי אפשר לדחוק את השעה בשום דבר, אף על פי שרצונו מאד לגמור מיד, אף על פי כן אם רואין שאי אפשר, והבלבולים מתגברין ביותר, חלילה להתבלבל מזה, רק יעשה במתנינות מה שיוכל, ויצפה ויחכה לישועת ה' עד שיגמור. ואם אמנם כתבתי על זה לעיל כבר כמה פעמים שאי אפשר לבאר דברים אלו בכתב, אף על פי כן רשמתי מזה מעט, כי החפץ באמת יבין מזה עצות והתחזקות לעבודת השם יתברך, להיות זריז מאד בכל דבר הנוגע לעבודת השם יתברך,

רצונו יתברך בבריאתו ללא שום קולא ופשרה ולכן הוא האחד והיחיד שעומד בהצלחה מול כל תביעותיה ודרישותיה של "מידת הדין" הקשה ביותר ו"יוצא ידי חובתה" בשלימות גמורה שאז הוא אכן "יכול לפטור את כל העולם כולו מן הדין". אלא שלגבי נקודה זו עצמה של ההתכללות בצדיק זה עצמו (ובעיקר בראש השנה אז מתעורר "הדין הקשה" וכידוע) על האדם להידמות אליו במידת מה ולהוציא אל הפועל לפחות את מעשה ההתקרבות אליו גופא ללא שום קולא ופשרה (כפי שהצדיק מוציא לפועל את כל שאר ענייני הקדושה), והדברים ארוכים ואכמ"ל.

הביטוי המובהק ביותר, כמו גם הראייה וההוכחה החזקה ביותר, לחלוקה זו, מתגלה מתוך התבוננות בנקודה פלאית ומפתיעה:

הלוא מיותר לציין את המובן מאליו כי שתי הבחינות הנידונות, ההתגברות ב"כוח הרצון" (עד ל"הוצאה מן הכוח אל הפועל") וההתעודדות במעלת "חשיבות הרצון" (גם כשלא זוכים להוציא מן הכוח אל הפועל) - הן אותן בחינות תאומות המתוארות לאורכה ולרוחבה של כל תורת רבינו בכינויים: "בקי ברצוא" ו"בקי בשוב"; "התעוררות" ו"התחזקות"; "איה" ו"מלוא"; או "איה" ו"אזמרה", וכיוצא בהן.

והנה, גלוי וידוע לכל מי שרק עבר ולו צעד אחד במפתן שערי היכליו של אור האורות, כי כל שורת הבחינות שבצד הימני של הטור ("בקי ברצוא" וכו') - משתייכת בעיקרה ל"נקודה העליונה" היא נקודת הרב, נקודת הצדיק, מי שביגיעתו וטרחתו אכן זכה להוציא את הרצון דקדושה מן הכוח אל הפועל "למעלה למעלה עד אין סוף" ב"תכלית השלימות שאין שלימות אחריו" עד שעלה והתעלה לדרגת "ראש כל הצדיקים", ואילו הבחינות המקבילות בטור השמאלי ("בקי בשוב" וכו'), הריהן בחינותיה של "הנקודה התחתונה" היא נקודת התלמיד, מוהרנ"ת, שכל מהותו ועניינו היא בסוד פני הלבנה היורדת "למטה למטה עד אין תכלית", וכאשר נראה ונודע לכל מביט ומסתכל בספריו הקדושים, שאף על פי שמרבה לדבר מכל המידות טובות וישרות, אבל עיקר ורוב דבריו יסובבו על עניין התחזקות, לחזק ולאמץ כל הנחשלים והיעיפים והיגעים... (כוכבי אור, חכמה ובינה לט, וכמבואר בארוכה ברוב ככל דרושי מוהרנ"ת בליקו"ה המיוסדים על ליקו"מ ח"א תורה ו' וח"ב תורה ז' ובעוד דרושים רבים, וכפי שהדברים מתבארים ביתר שאת בספר ביאור הליקוטים).

וכן אנחנו אכן מוצאים לא פעם ולא פעמיים מקרים בהם רבינו, ממקומו ב"נקודה העליונה", מעורר וממריץ לזכות לדבר שבקדושה כלשהו, ואילו מוהרנ"ת, בבחינתו המשלימה ב"נקודה התחתונה", מגלה את מעלת ההתחזקות ב"חשיבות הרצון" לזכות לאותו דבר אף ללא

הזכייה בו בפועל ממש. דוגמה אחת מני רבות הוא בסיפורו של מוהרנ"ת: "בעת שהיה מרבה להוכיח אותי על זה להיות שמח בשבת, אז עניתי ואמרתי: 'אני חפץ ורוצה מאד להיות בשמחה בשבת!' (וכוונתי היה: **אם איני זוכה לשמחה בשבת, על כל פנים אני רוצה מאד להיות בשמחה**, וכבר שמעתי הרבה ממנו מגודל **מעלת הרצון והכיסופין** וכו'). ענה ואמר להעולם: 'השמעתם מה שהוא אומר? **היטיב אשר דיבר!**'" (שיחות הר"ן קנה). רבינו מעורר ב"כוח הרצון" ומוהרנ"ת מתחזק (תוך הסתמכות על פנימיות דעת רבינו) ב"חשיבות הרצון", ודעתו של רבינו מסכימה לדעתו.

אך ראה זה פלא:

**אם האדם אכן "תאב
וחפץ והתגעגע מאד...
בחשק גדול מאד מאד...
כפי מעלת הנחשק..."
ו"כיסופו חזק ורצונו
תקיף... לא לצאת עם
ה'כאילו",
ובכל זאת
הוא נאנס ונמנע - אזי
"העלאת הכתוב" לגבינו
אינה "כאילו עשאה",
אלא שבמצב כזה - רצונו
החזק והתקיף עד אין סוף
מעלה ומביא אותו למקום
גבוה ונעלה יותר מקיום
המצווה ממש עד שדרגת
קיום המצווה הוא זה
שנחשב ונערך מול מקום
זה בגדר "כאילו"!**

בניגוד גמור לצורת הדברים המתוארת בה רבינו הוא זה ה"מעורר" (לממש את הרצון) ומוהרנ"ת הוא זה ה"מתחזק" וה"מתחזק" (בחשיבות הרצון הלא ממומש), צורת דברים הניכרת ובולטת בכל הדיבורים הרבים לאין מספר אודות כלל ענייני עבודת ה' בהם אנו מוצאים את דברי התלמיד לצד דברי הרב - הנה כאשר מדובר בעצם ההתקרבות והנסיעה לרבינו, שם ורק שם, "מתחלפים התפקידים" כביכול מן הקצה אל הקצה, כשרבינו עשוי להתגלות כמי שמעודד שלא להתעקש יתר על המידה לשבור את המניעות ולהוציא את החשק הזה אל הפועל, ודווקא מוהרנ"ת, הוא זה שקורא ומכריז בכל תוקף ועוז שלא

להתנחם בדברי הרגעה אלו, גם אם הם יוצאים מפי רבינו עצמו ובתוקף הכי גדול(!), ולהתגבר ב"כוח הרצון" בתכלית העקשנות נגד כל המניעות שבעולם, ולהגיע, בפועל ממש וללא שום "תירוצים", אל רבינו!

ועד כדי כך, שבמצב כזה קבע מוהרנ"ת ברוחו הגדולה כי הוראותיו אלו של רבינו, עצם הנחשק שבנחשקים, שלא להוציא את חשק ההגעה אליו אל הפועל אלא להסתפק בעצם החשק לכך בלבד - הן עצמן, במשמעותן הפשוטה, אינן אלא המניעה הגדולה שבכל המניעות, שגם אותה חובה לשבר! (כמובן שקביעה זו עצמה נובעת מן האמונה וההרגשה והידיעה העמוקה כי פנימיות רצונו של רבינו המנוגדת לנראה ולנשמע ממנו כלפי חוץ היא ש"שישבר האדם כל המניעות שבעולם ויבוא אצלו", ראה תיאורי הדברים בארוכה בימי מוהרנ"ת ט, כ, לה, והמשכילים יבינו כי הדברים נוגעים בסוד זכית התלמיד הגדול בבחינת "פי שניים" המבוארת בתורה ס"ו ה"ל ואכמ"ל).

ואם ולגבי כל נסיעה ונסיעה אל הצדיק הדברים אמורים, הרי קל וחומר בן בנו של קל וחומר לגבי הנסיעה אליו לראש השנה, וכפי שחרט מוהרנ"ת עלי גיליון לדורות עולם את מה שהנביע והפיק בדם תמצית "גדולה שימושה מלימודה" סמוך ונראה להסתלקות של רבינו לעילא ולעילא -

"ומכלל דבריו הקדושים שדיבר אז עמנו למדנו כמה דברים: למדנו עוד הפעם **עוצם גודל החיוב להיות אצלו על ראש השנה**. כי אף על פי שידענו זאת מכבר, אף על פי כן מריבוי דבריו הקדושים אז בזה, ומתנועותיו הנוראות אז, הבינו **עוצם החיוב יותר ויותר, שאי אפשר לבאר זאת בכתב**.

וגם אז למדנו **שרצונו חזק להיות אצלו באומן על ראש השנה תמיד לאחר הסתלקותו, ושאינו דבר גדול מזה**.

וגם למדנו כמה צריכין לחזק לשבר המניעות מדבר שבקדושה, **בפרט המניעות מלהיות על ראש השנה, שצריכים לשברם ביותר ולהיות דייקא על ראש השנה**, עד שאפילו אם הוא ז"ל בעצמו מצווה ומסכים לבלי להיות אצלו על ראש השנה, חלילה להסתכל על זה, וצריכין להיזהר מאד לבלי לשאול אותו שום שאלה על זה, **כי הוא ישיב בוודאי לבלי להיות, ואף על פי כן בנקודת האמת לאמיתו צריכין להיות דייקא**" (חיי"מ תו).

"וכן הוא נוהג לדורות"

שיחה נוראה זו שהיא כעין צוואה לדורות, מסיים מוהרנ"ת במילים המופלאות: "וכן הוא נוהג לדורות!"

וכאן אנחנו מגיעים למטרתה של כל

שכעת - "לפתח חטאת רובץ": על כל אחד ואחד מאתנו לבלוש ולעקוב בשבעים ושבע בדיקות ודרישות האם אותו נחש קדמוני לא מנסה כעת לנצל את העובדה שסוף סוף הוכרחנו להשתמש בסם החיים של ההתחזקות ב"חשיבות הרצון", גם לגבי עניין זה של הראש השנה של רבינו, ובכך יבקש להפוך סם זה לסם מוות ולהחליש חלילה ולו כחוט-השערה את החובה הכפולה והמכופלת הנדרשת מאתנו לקראת שנה זו במיוחד להתגבר בכל צורות ואופני ההתגברות שבעולם ב"כוח הרצון", לעשות הכל כאשר לכל כדי להקדים מבעוד מועד, איש איש בכוחו ובתושייתו, לשבור את כל המניעות האפשריות ולהוציא מן הכוח אל הפועל את החשק לנחשק זה העולה על הכל!

בעומק הדבר עלינו להבין ולהשכיל, וככל המבואר למעלה, כי בדיוק כפי שבמצב החיובי והמתוקן המניעה היא זו שבכוחה להגביר את החשק (כמבואר בתורה ס"ו שם), הרי שבמצב השלילי והמקולקל, הוא המצב אליו חפיצה הסטרא-אחרא להוביל כעת, קורה ההיפך הגמור זה לעומת זה ממש כאשר החשק עצמו, כלומר: הידיעה בחשיבותו כשלעצמו גם ללא מימוש, הוא זה שמתגבר ונהיה למניעה (בעיקר: מניעת המוח והלב, עיין ליקו"מ ח"ב מזו ועוד), הגדולה והעצומה ביותר!

הזמן גרמא להתעורר ולהפנים היטב היטב, ואיש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק, כי תחבולה זו של הפיכת "חשיבות הרצון" - דווקא אחרי הטעימה ממנה בשנה שעברה בצורה המושלמת ביותר - למניעה שתחליש חלילה את ההתגברות ב"כוח הרצון" לקראת השנה הבאה עלינו לטובה, זו זו הינה נכון לימים אלו תחבולתו העמוקה והערמומית ביותר של אותו נחש שמבקש בכל דרך לפגוע בתיקוני הראש השנה של רבינו ולמנוע בכך את הנצחון האחרון והמוחלט של כוח הקדושה באחרית הימים האלה.

עלינו נפלה חובת היום והשעה, ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים, וביותר ויותר: להרבות בתפילה ובזעקה, שלא די שמאורעות השנה שעברה לא יגרמו בעקיפין לריפיון ולחולשה כלשהי בשנה זו, לא מיניה ולא מקצתיה, אלא אדרבה ואדרבה: דווקא החלל שנוצר מכוחה של המניעה המאולצת והכפויה, יעורר את כולנו בחשק עצום ונשגב לאין ערוך לאותו נחשק שבנחשקים - "להיות אצלו באומן על ראש השנה תמיד" - שבו תלויים תיקוני כל העולמות וסוד המשכת רוח אפינו משיח ה' לגאלינו גאולה נצחית לעולמים (ראה תורה ס"ו שם סעיף א), ומי יתן ובמהרה בימינו תחזינה עינינו במימוש והגשמת חשק האין סוף יתברך ויתעלה מאז ומקדם: "ויידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה!"

**כאשר הנושא
הינו עצם האמונה
וההתקשרות ברבינו
הקדוש, הנסיעה אליו,
ובעיקר: מילוי רצונו
בהתקבצות אצלו
בראש השנה - כל
סגון הדיבורים לובש
פנים אחרות לחלוטין:
נחרצות בלתי
מתפשרת להוציא אל
הפועל את הנצחון
המוחץ במסירות גוף
ונפש ללא שיוור ובעד
כל מחיר שבעולם!**

הרצאת הדברים שהתארכה בעניין סוד הרצון לבחינותיו ובהדגשותיו השונות והמנוגדות:

בשנה שעברה "נפל דבר בישראל": אחרי עשרות שנים רצופות בהם זוכים אלפי "הסרים למשמעתו והמקורבים אליו" (כלשון ה"כרוז" בחיי"מ תג) ורבבות עמך בית ישראל "שיש להם אמונה בהשי"ת" (כנוסח המובא בספר טובות זכרונות), לזכייה העולה מן הכל של ההתקבצות באומן בראש השנה - התגברה הסטרא-אחרא בכל הכוח שניתן לרשותה למען הניסיון והבחירה והביאה למצב בו הרוב המכריע של המתקבצים מדי שנה בשנה לא זכו לראשונה להוציא את רצונם מן הכוח אל הפועל!

דווקא שעה קשה זו הביאה, גם היא לראשונה, לידי גילוי פומבי ב"פרסומי ניסא" ו"קול רעש גדול" מסוף העולם ועד סופו, את גדולת תפארת עוצמת החשק והגעגועים והתשוקה והרצונות והכיסופים של רבבות אלפי ישראל לנחשק גדול זה העולה על הכל. חסידים לאין מספר, זקנים עם נערים לבד מטי, עשו את כל אשר לאל ידם ולא בחלו בשום אמצעי - יקר, מסוכן, מסובך או יצירתי ככל שיהיה - כדי לזכות בסופו של דבר לשבור את חומות הברזל ולהגיע למחוז חפצם ולא שבו אלו על עקבותיהם לביתם ולנחלתם ולמנוחתם עד אחרי הרגע האחרון בו כלו כל הקיצין, כשבעמידתם זו על משמרתם, בעיצומה של הדרך שגודרה בגזית, מכריזים הם קבל עם ועולם כי לא הסכימו ולו לרגע להתנחם ב"חשיבות הרצון" וכל עוד נשמת רוח חיים באפם השתדלו בכל כוחותיהם ומעבר לכוחותיהם להוציא לפועל את מבוקשם ב"כוח הרצון"!

יחד עם זאת, כל אלו, השוקדים מסביב לשנה על דלתי תורותיו ועצותיו של אור האורות, ידעו גם ידעו, כי אם אכן התאמצו ככל האפשר ובכל זאת נמנעה מהם ההגעה בגזירת שמיים, ודאי ודאי שזהו הזמן להתחזק בכל עוז ותעצומות בסוד מעלת "חשיבות הרצון" שכוחה יפה ללא כל ספק גם כאן (הרי כל הנאמר מתייחס לשימת הדגש ולא מבטל חלילה את החובה לבלול תמיד את הבחינות זו בזו במידה הנכונה). ואכן רבים מאד מבין אלו העידו כי גם אם גופם היה נידח אי שם בקצה הארצות, הרחק מאד מעיר הגעגועים הנצורה, הרי שבליל התקדש חג הרגישו באופן מוחשי מאין כמוהו את אורו ורוחו ונשמתו של רבינו הקדוש כאילו ניצבים הם בבית התפילה באומן כמעשיהם בכל שנה ושנה. בכל אופן, ברור כשמש בצהריים כי גם לאחר ההפסד הנורא והאיום הזה הרי שהמצווה הגדולה להיות תמיד בשמחה, והאמונה כי הכל, ללא שום יוצא מן הכלל, לטובה ולברכה - עומדים בעינם כמימים ימימה (וראה עלים לתרופה קמז).

הימים האלו מצויים כבר מאחורינו אלא

ניצוץ של אור

ניצוץ קטן יכול להדליק יער שלם | זרקור לפעילות הפצת אור האורות על פני תבל

י. הכהן

כשהזוהר פוגש בנחל

אינו דומה לימוד הזוהר של מי שעוד לא זכה לטעום מנועם תורתו של רבינו הקדוש לבין מי שכבר זכה לכנוס בהיכלא דמלכא בשיחה מיוחדת עם ר' אהרן שפיצר מירושלים הוא מספר על רעיון שהחל לפני שנים ספרות ומתפתח אט אט: פירוש הזוהר כולו על פי דרך הלימוד של ה'ליקוטי מוהר"ן' וגם **חידוש מיוחד עבור לומדי התורה הזמנית לקראת התורה הבאה תורה י"ט** התורה שלי כולה הקדמות

הכל נבנה כבניין לתפארת, אפשר לקשר את הרישא לסיפא ולהסביר כל מושג מה הוא מוסיף למהלך.

איך זה עובד בשטח?

הייתי רוצה להביא דוגמא להראות איך זה מתיישב ממש פלאים, אולם קצרה היריעה מלהשתרע. מה שאני כן יכול לספר זו העובדה שפתחתי כבר כמה פעמים איזה קטע בזוהר ונתתי לחבר שלי חסיד ברסלב להסביר לי מה הכוונה. והנה הוא אומר לי את אותו הסבר שחשבתי לעצמי כמה דקות קודם לכן רק במילים אחרות.

הייתה גם תקופה שהיה לנו כולל אברכים שישבו בזוגות ופירושו חלקים מהזוהר בדרך הזו, ובכל פעם ראינו איך שהאברכים מכוונים אחד לדברי השני, אם כי כל אחד בשפתו הוא, המסקנא לעבודת ה' הייתה זהה.

איפה אתם אווזים בפירוש על הזוהר?

החזון שלנו הוא להוציא פירוש על כל הזוהר כולו, התועלת שבכך היא עצומה. בודאי שכאשר יהיה פירוש ברור על הזוהר זה יגרום לכך שהרבה אנשים יתעניינו בפירוש וממילא יטעמו את האור של הרבי ויראו את גדולתו ועומק תורתו, איך שהוא מוריד את ההשגות הכי גבוהות לדרכים ישרים לעבודת ה' למעשה.

אני כשלעצמי מנסה להתקדם, אני מוציא מדי שבוע עלון עם דוגמאות של הפירוש לאותה הפרשה, ובנוסף יש לי כמה דברים שכבר פירשתי בצורה הזו בעבר. אחד מהם הוא פירוש על ספרא דצניעותא על פי תורה י"ט שנסובה מאמר. פירוש זה יכול להיות עזרה מעולה לכל מי שמתעתד ללכת עם תורה י"ט במסגרת החבורה של 'תמימי דרך' בזמן הקרוב.

אך בודאי שאני כל העת מחפש שותפים לפרויקט העצום הזה, ובניתיים אני מתקדם ככל יכולתי. מי שיכול לעזור הן בממון והן למעשה בכתבת הפירוש יזכה ליטל חלק בגאולה ממש.

לשיתופות ופרטים: 0548473259

מה המשמעות של השם המיוחד כל כך למכון 'נחל זוהר'?

'הכל התחיל לפני כמה שנים', הוא מספר, עת למדתי בספר הזוהר הקדוש על הסדר, והתפלאתי כל הזמן לראות איך מהלך העניינים באותו מאמר שלמדתי מאיר באור חדש לגמרי כשניסיתי לפרש אותם על פי התורות בליקוטי מוהר"ן. שמת לי לב למאמרים שלמים שיש בהם מילים רבות שלא היו מובנות לי על פי פשט, ונראה היה שהקשר שלהם סתמי, אך אט אט התחלתי לראות איך מכל המילים וההקשרים שיש שם מצטיירת מעיין 'מפה' שלמה על פי המאמר שרבינו מזכיר בתורה פלונית. המשכתי הלאה והנה מאמר אחר מתבאר על פי תורה אחרת וכן הלאה.

אז החל לחלחל בתוכי הרעיון לפרש את כל הזוהר על פי תורת רבינו הקדוש,

למה דווקא ספר הזוהר?

אכן, ידוע הכלל שעם כל תורה של הרבי אפשר לפרש ולבאר את כל התורה כולה. אולם כאן ישנו קשר מיוחד בין הרשב"י ורבינו וכפי המובא בתורה של 'לכו חזו', שההתגלות של רשב"י בדור הזה עוברת דרך התורות של הרבי שכוללות בוודאי כל תג ואות מהזוהר ומכל הספרים.

על עומק הקשר בין נשמתו של הרשב"י מברא רבי אברהם בר"ן דברים עצומים ונוראים, על הקשר שבין הנצח וההודו וכו', אך אין כאן המקום להאריך בהם.

איך עושים את זה למעשה?

בתחילה כשהייתי לומד בספר הזוהר, הייתי מסמן לעצמי תוך כדי הלימוד מילים ומושגים שהזכירו לי תורות בליקוטי מוהר"ן. ובהמשך ניסתי לפרש על פי זה את כל המאמר, וזה אכן הצליח. בהמשך הסתייעתי בספר 'שפת הנחל' של הר"ח ר' שמעון יוסף ויזנפלד שמביא בתוך כל המפתחות שיש שם גם את כל מאמרי הזוהר שרבינו מזכיר לפי הפרשות. הייתי לוקח כל שבוע את מאמר הזוהר על אותה הפרשה, ומפרש את הדברים לפי דרכו של הליקו"מ.

זה ממש מפליא לראות איך שישנם מילים ומושגים והקשרים בתורה שאף מפרש לא מתייחס אליהם בזוהר, ואילו על פי התורות של רבינו

התקרבות לצדיק, לשם מה?

מאמר ד'

בעקבות הרועה

"רועה ישראל האמת שכול
מכל השבועה רועים"

כִּי לֹא נֶחֱשׂ בְּיַעֲקֹב

הצדיקים שבכל דור, החל מהאבות
הקדושים ועד לנשמת 'משה משיח',
עוסקים לטהר את העולם מזוהמת הנחש,
זוהמת הכפירות והאמונות הכוזביות.
כך שהדרך היחידה לזכות להינצל
מכפירות, היא על ידי ההתקשרות לצדיק.

כי מֹשֶׁה ... הוא מְכַנֵּיעַ כֹּל "אֱלֹהִים אַחֵרִים" שֶׁגַם כֵּן מְסַפֵּרו
 "מֹשֶׁה", שֶׁהוּא לְעוֹלָם עוֹמֵד כְּנֶגְדָה לְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ.

(מצאת שימורים, שער תפילין)

שמו עולה גם בגימטריא 'חרון אף'

כי מֹשֶׁה הוא מְבַטֵּל הָעֲבוּדָה זָרָה, וּבְשִׁבִיל זֶה נִקְבְּר מוֹל בֵּית
 פְּעוֹר כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוּדָה זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ
 ז"ל. כי 'מֹשֶׁה' גִּימְטְרִיא 'חֲרוֹן אָף', כִּי הוּא מְבַטֵּל חֲרוֹן אָף שֶׁל
 הָעֲבוּדָה זָרָה.

(ליקוטי מוהר"ן, י)

ושני המספרים אשר ביניהם עומד מספר שמו של משה,
 מעידים אף הם על עבודתו של 'משה' - להעלות את אלו שנפלו
 לתוך שמד הכפירות והאמונות הכוזביות, אל האמונה האמיתית,
 ובכך להפוך את ה'שמד' ל'רצון'.

זֶה הָיָה עֲבוּדַת מֹשֶׁה רַבְּנוּ עֲלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, כֹּל יְמֵי חַיָּו וְגַם
 לְאַחַר מוֹתוֹ. כִּי הִשְׁתַּדֵּל לְקַרֵּב הָעָרֶב רַב כְּדֵי לְעִשׂוֹת גְּרִים,
 וְגַם בְּמוֹתוֹ נִקְבְּר מוֹל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְהַמְתִּיק הָעֲכוּ"ם כְּדֵי
 שְׁיִהְיֶי נַעֲשִׂין גְּרִים ... כִּי כָּל עֲבוּדַת מֹשֶׁה, לְהַמְתִּיק הַחֲרוֹן
 אָף שֶׁל הָעֲכוּ"ם לְרִצּוֹן. וְעַל כֵּן מֹשֶׁה עוֹמֵד בֵּין שְׁמַד לְרִצּוֹן, כִּי
 מְסַפֵּר 'מֹשֶׁה' (345) הוּא מְמַצֵּעַ בֵּין מְסַפֵּר 'שְׁמַד' (344) לְמְסַפֵּר
 'רִצּוֹן' (346) כִּי הוּא עוֹמֵד תָּמִיד לְהַמְתִּיק הַשְּׁמַד לְהַפְּכָה
 לְרִצּוֹן כָּ"ל.

(ליקוטי מוהר"ן, רטו)

גם מצוות יחוד ה' הנאמר בפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה'
 אחד", אין זוכים אליה אלא ע"י ההתקרבות וההתקשרות לצדיק,
 שכן הוא זה שעושה - בתודעת ולב האדם - את החילוק בין "אחד"
 ל"אחר"...

וכדברי התיקוני זוהר:

וּמְסַטְרָא דְצַדִּיק אֵיהוּ יְחִיד דִּילָהּ, דְאֵיהוּ קוֹצָא דְאֵת ד' מִן
 אָחָד.

(תיקוני זוהר דף נה ע"ב)

כשפירוש הדברים למעשה הוא:

עקר אמונת היחוד הוא על ידי הצדיקים אמתיים שהם קוצא
 דאות דל"ת דאחד, כדאיתא בזהר הקדוש שהצדיק הוא
 קוצא דאות דל"ת.

(ליקוטי עצות, אמת ואמונה, נח)

ולעומת זאת:

כְּשֶׁנִּפְרְדִּין חֶסֶד וְשְׁלוֹם מִהַצְדִּיקִים, כְּאִלוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה. כִּי
 אֵיתָא בְּזֵהר הַקְּדוֹשׁ שֶׁהַצְדִּיק הוּא קוֹצָא דְאוֹת ד', וְכִשְׁנִפְרְדִּין
 מִמֶּנּוּ חֶסֶד וְשְׁלוֹם אֲזִי מִפְרִידֵין קוֹצָא דְאוֹת ד' ד' אָחָד וְנַעֲשֶׂה

במאמרנו הקודם ביארנו את המצוה הראשונה ברשימת ששת
 המצוות התלויות בלב - "להאמין בשם" - וראינו כיצד הדרך
 היחידה לזכות לאמונה שלימה בה' היא ע"י האמונה וההתקשרות
 בצדיקים האמתיים.

כעת נעבור לשני המצוות הבאות, העוסקות אף הן בענין
 האמונה, אך מצדה השני; צד ההרחקה מכפירה ואמונות כוזביות.
 שכן, כבר ידענו שבמצוות האמונה, אין די בימין המקרבת את
 האמונה האמיתית, אלא יש צורך אף בשמאל הדוחה ושוללת את
 האמונות הכוזביות.

כִּי מִדַּת הָאֱמוּנָה, מְכַרַח בַּהּ לְכַפֵּל, וְלַרְחֵק וְלְדַחַת מַעֲצָמוּ
 אֱמוּנוֹת כְּזָבוֹת [שֶׁהַדְּחִיָּה הוּא בִּיד שְׁמָאל כְּנֹדָע], וּבְיָמִין
 לְקַרֵּב אֱמוּנָה אֱמִתִּית.

(ביאור הליקוטים, תורה כא, אות א)

ואלו הם שני המצוות הנוספות:

ב. שְׁלֵא לְהֶאֱמִין זולָתוֹ. ג. לִיְחַדוּ.

(לשון ספר החינוך)

מקור וביאור מצוות אלו הוא:

ב) שְׁלֵא נֶאֱמִין בְּשׁוֹם אֱלֹהִים זולָתוֹ, שְׁנֶאֱמַר: "לֹא יִהְיֶה לָךְ
 אֱלֹהִים אַחֵרִים עַל פְּנֵי". וְאִפְּלוּ מוֹדָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, רַק שִׁדְמָה בְּדַעְתוֹ שֶׁמְסַר הַנְּהַגַת הָעוֹלָם
 לְמַלְאָךְ אוֹ לְכוֹכֵב, הִרִי זֶה מוֹדָה בְּעֲבוּדָה זָרָה וְעוֹבֵר עַל "לֹא
 יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֵרִים עַל פְּנֵי". אֲלֵא יֶאֱמִין שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בַּעֲצָמוֹ וּבְכַבּוֹדוֹ מְשַׁגֵּיחַ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְאִין לְשׁוֹם נִבְרָא
 כַּח לְעִשׂוֹת דְּבַר בְּלִתי רִצּוֹנוֹ, וְלָכֵן נִקְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 "אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים".

ג) לִיְחַדוּ - שְׁנֶאֱמַר: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וּפְרוּשׁוֹ:
 שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְדַע כִּי ה' שְׁהוּנָה אֶת הַכֹּל בְּרִצּוֹנוֹ וְהוּא אֱלֹהֵינוּ
 הַמְשַׁגֵּיחַ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, הוּא ה' אֶחָד בְּלִי שׁוֹם שְׁתוּף.

(ביאור הלכה, סימן א סעיף א')

הצדיק - קוצא דאות ד'

ובכן, גם שני מצוות אלו - הדרך לקיימם, היא: התקרבות
 לצדיק האמת, נשמת 'משה'. שכן, הוא זה שעוסק לבטל את
 ה"אלהים אחרים", והוא זה שעל ידו זוכים לאמונת היחוד ללא
 שום שיתוף.

הדבר אף מרומז בשמו של משה:

שֶׁכֵּן מֹשֶׁה בְּגִימְטְרִיא אֱלֹהִים אַחֵרִים.²

(מגלה עמוקות, ואתחנן אופן קלוז)

א. והוא מועתק מלשון ה"חיי אדם" (ככלל א סעיף ה) בשינויי לשון קלים. הדברים הינם סיכום דברי הראשונים בעניין.

ב. וכפי שידוע שגימטריאות רבות הם על דרך השלילה והניגוד, כגון "משיח" גימטריא "נחש" מפני שהוא עוסק להכניעו, וכן הרבה כיו"ב. ועיין מה שהאריך בזה
 היעב"ץ בספרו 'תורת הקנאות' (פרק טו אות טו) והביא דוגמאות רבות לכך.

ג. "ש לרמוז, דלכן קו"ץ ד' בגימטריא ר', היינו דעל ידי הצדיק שהוא קוצא דאות ד', דאחר נעשה אחד. עוד יש לרמוז, דצדיק בגימטריא ר"ד, היינו
 שמוחליף מר' לד' ועושה מאחר אחד (והר"ח ר' לוי יצחק בנדר ז"ל, בשם ר' מתתיהו כהן מאמונו ה"ד) (שיש"ק ז, שעב).

זרה, וכמו שמוכא (בשם הבעל שם טוב) על פסוק 'וסרתם ועבדתם אלקים אחרים', שתכף כשסרתם מהשם יתברך הוא בחינת עבודה זרה.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, סב)

ותכף כשנזוטין אפלו פחוט השערה לשמאל זהו בחינת עבודה זרה חס ושלוש, כמו שכתוב 'וסרתם ועבדתם אלקים אחרים', שתכף כשסרין מאחרי ה' פחוט השערה זהו בחינת עבודה זרה, כמוכא בשם הבעל שם טוב ז"ל.

(ליקוטי הלכות, תלמוד תורה ג, ד)

כך שהתקרבות לצדיק - לשם הכנת העבודה זרה והכפירה - נחוצה לכל איש מישראל, החל מהכשרים וטובים שאינם סרים מהאמונה והדבקות בה' אלא כחוט השערה, עד לאותם שנפלו למעמקי הכפירה והשמד.

והפלא, כי הצדיק בחינת משה שעוסק להעלות משמד לרצון - זה צריך כל אחד לפי מדרגתו. כי אפלו הכשרים, כשסרין לפעמים מאחרי השם יתברך נחשב לעבודה זרה שהוא בחינת שמד רחמנא לצלן, כמו שאיתא בשם הבעל שם טוב ז"ל על פסוק 'וסרתם ועבדתם אלהים אחרים' כמוכא בדברינו כמה פעמים וכו'. ואפלו מי שנפל ונתרחק מאד מאד, איך שהוא - על פלם מגיעים רחמי הצדיק הנ"ל לעוררו ולהעלותו משמד לרצון.

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, טא)

חס ושלוש "אחר", שהוא 'אל אחר', כפירות. כי עקר אמונת היחוד הוא על ידי הצדיקים האמתיים שהם קוצא דאות ד' דאחד וכנ"ל. וכן מבאר ענין זה בכמה מקומות בדברי רבנו ז"ל, שעקר האמונה תולה בהתקרבות לצדיקים האמתיים.

(שיחות הר"ן, רפב)

החילוק בין אחד לאחר, הוא לא יותר מ'משהו' - ממש כמו אותו 'משהו' המבדיל בין חמוץ למצה - 'משהו' זה אינו אלא 'משה'... ומשה ע"ה אל האלקים - "ומשה" אותיות "משהו", בחינת נקדת המשהו שביי חמוץ למצה, שזה בחינת קוצא דאות ד' דאחד שעל ידי זה מעלה משמד לרצון.

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, נה)

אי לכך, בהכריזנו על אמונתנו - ערב ובוקר בכל יום תמיד, פעמיים באהבה 'שמע' אומרים - עלינו להאריך בד' ד"אחד". שכן הכנת ה"אל אחר" והאמונה וההיכללות ב"אל אחד", אינה אלא ע"י אותו 'קוצא דאות דל'ת', הצדיק האמת המעלה אותנו משמד לרצון.

זהו בחינת מצות קריאת שמע, שהיא עקר האמונה הקדושה, הפך העבודה זרה, אל אחר, כפירות. בחינת שמד. והעקר הוא קוצא דאות ד', שהוא בחינת הצדיק כמוכא, שהוא בחינת נקדת משה שמעלה משמד לרצון, כי על ידי קוצא דאות ד' על ידי מכלולו ומכניעו אל אחר ונכלולין באחד, שהחלוק ביניהם הוא רק קוצא דאות ד'. ועל כן צריך לארכא בד' כמוכא, הינו כנ"ל, כי קוצא דאות ד' הוא בחינת הצדיק שהוא בחינת משה שמעלה וכו' כנ"ל.

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, כה)

שורש הזוהמה מחטא עץ הדעת

כדי להבין לעומק את מלחמת הצדיקים בכפירות והאמונות הכוזביות שבכל דור, עלינו לחזור אל החטא הקדמון, חטא אכילת עץ הדעת:

הקב"ה ציווה את אדם הראשון לכל יאכל מעץ הדעת, אך לאחר פיתוי הנחש אכל הוא וחווה אשתו מעץ הדעת, ובעקבות כך גורש מגן עדן ונגזרה עליו ועל זרעו אחריו מיתה.

כפי המובא בדברי חז"ל, אדם הראשון פגם באמונה ונפל לכפירות. [ולמרות שכפי המבואר בכל ספרי הקודש, הרי שבבחינת

וכאן המקום להדגיש:

ה"שמד" וה"עבודה זרה" עלינו אנו מדברים, אינה בהכרח עבודה זרה גמורה, בצורת סגידה לאילים ופסלים וכיו"ב או כפירה מוחלטת בא-ל אחד רח"ל, אלא אף קלקול האמונה.

כי אפלו כשאין עובדין עבודה זרה, יש פגם עבודה זרה, כי קלקול האמונה היא גם כן בחינת עבודה

ד. אשר החילוק ביניהם הוא באותו קוץ שמחבר בין רגל הה' לגנו והופך אותו לח'.
ה. כדברי הזוהר "דאצטריך לארכא בדל"ת דאחד, דדל"ת דאחד גדולה" (וזהו הקדוש, ח"א דף יב ע"א). ובשו"ע נפסק: "ואריך בדל"ת של אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בד' רוחות העולם" (א"ח ס"א, 1). ועיי"ש במשנ"ב ש"כתב המ"א בשם המ"ע שיאריך בחי"ת כשיעור שלישי ובד' כשיעור ב' שלישים, וי"א שלא יאריך בחי"ת כלל רק יכוין הכל בדל"ת" (ס"ק יח).
ו. ועיי"ש בסעיף מ' שקוץ זה של הה' הוא סוד שער החמישים, שבו נכללים כל שאר מ"ט האותיות שבפסוקים "שמע ישראל" ו"ברוך שם". והוא סוד האבן אשר זרק דוד על גלית אשר "חרף מערכות אלקים חיים", ובו מכניעים את קליפת הכפירות והעבודה זרה.
ז. וכמוכא בספר דגל מחנה אפרים: "שאמר אא"ז זללה"ה על פסוק 'וסרתם ועבדתם אלהים אחרים', פירושו: 'וסרתם' - תיכף כשסר האדם מדביקות מחשבתו בהש"ת, 'ועבדתם אלהים אחרים' - אזי עובד אלהים אחרים יחשב חלילה" (דגל מחנה אפרים, פרשת קדושים ד"ה אל תפנו. וע"ע פרשת תרומה ד"ה ולהבין).

ח. באחד מביאוריו הרבים בנושא זה מביאר מוהר"ת כי אדם הראשון נכנס לחקירות עמוקות שלא הורשה להתבונן בהם, ובכך נפל כביכול מהאמונה התמימה והפשוטה בציווי ה'. 'כי עיקר חטא אדם הראשון היה שהסתכל במה דלא היה ליה רשו, כמוכא בזוהר הקדוש, כי הוא לא זכה עדיין לתקן הכח המסדר והמיישב, על כן היה צריך לבלי להחמיץ מוחו בהשגתו ולבלי לרדוף כלל להשיג ולחקור במה שאין לו רשות רק להאמין בהשם יתברך לקיים המצוה שמצווה עליו לבלי לאכול מעץ הדעת. והוא עבר על זה והרהר אחר השם יתברך ואחר מצותיו ואכל מעץ הדעת והסתכל במה דלית ליה רשו לאסתכלא, ועל ידי זה נגזר עליו מיתה לדורות. כי על ידי שאכל מעץ הדעת טוב ורע ורצה לידע שורש הטוב והרע קודם שתיקן את הכח המסדר וכו', על ידי זה נפל לכפירות כמו שאמר רבותינו ז"ל, כי היה בחינת נרגן מפריד אלוף שהפריד אלופו של עולם, שהוא בחינת כתר שנקרא פלא, בחינת אלף כידוע, דהיינו שעשה פירוד בין בחינת הדעת ובין בחינת הכתר, שהפריד הרדיפה מהמעכב, ועל ידי זה נפל לגמרי ונשבר ונתבטל הדעת וההשגה לגמרי, עד שאי אפשר להבין שום השגה שלימה בבחינת מטי ולא מטי הנ"ל כי אם מעט דמעט הצדיקים הגדולים שזכו לזכך עצמן מזוהמת הנחש לגמרי שהם מתקנין חטא אדם הראשון" (ליקוטי הלכות, נפילת אפים ד, טו) ועיי"ן עוד בליקוטי הלכות (ראש חודש ג, לה. פקדון ה, ז) שעיקר הפגם היה בבחינת 'אמונת חכמים', ואכמ"ל.

וההתחכמויות של הבל - הלא הם:

החכמות של הבל שהרגל בהם מנעוריו, שנקבעו בו כאלו קבלם מהר סיני. ובאמת אלו הסברות והחכמות שלו המבלבלים אותו, נמשכין רק מעץ הדעת טוב ורע, מזהמת הנחש שהטיל בחנה שהיתה אם כל חי, ומשם נמשך שכל אדם כשנולד ממעי אמו. יש בו אחיות הזהמא הזאת בבחינת "ובחטא יחמתני אמי". ומשם נמשכין כל אלו הבלבולים והסברות של שטות, המבלבלין ומונעין את האדם מדרך החיים.

(ליקוטי הלכות, בשר בחלב ה, ב)

האבות מטהרים את העולם מזוהמת הנחש

החל מאותו חטא איום, נאחזה זוהמת הנחש בבני האדם, כשהיא מבלבלת את העולם כולו באמונות ודעות כוזבות, ומסתירה ומעלימה את האמונה הזכה באל אחד. עד אשר הופיעו האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, אשר התחילו לטהר את העולם מזוהמה נוראה זו.

והנה מאז היה העולם בתהו ולא ידעו את ה', והיו נוטים הכל לאמונות כוזבות למערכת השמים וכוכבי השמים וכסליתם. עד שהאיר אורח ממאפל והאיר את העולם כלו בכבודו במה שקרא בשם ה' לכל באי עולם, והחזיק אחריו ה' יקיר בן הנעקד, והבטיחם השם יתברך שמהם יצא חטר הגזע הקדוש אשר הם לחלק ה', ויהיה יתד תקוע במקום נאמן, ארץ מכל ארצות מקדשה. ועל ידם יתודע לבאי עולם ממשלתו יתברך, אשר הוא מושל על מערכת השמים ומנהיגם כחכו בטבע המטבע בהם ומשדדם כרצונו. והנה נולד איש תם בני בכורי ישראל, ממנו יתד ממנו פנה לגזע הקדשה.

(אגרא דכלה, פרשת כי תבוא)

כי האבות עסקו לתקן חטא אדם הראשון שפגם באכילת עץ הדעת.

(ליקוטי הלכות, ראש חודש ו, מו)

לשם כך, אף עסקו ברעיית צאן, כדי לברר את האמונה הטהורה מהאמונות הכוזביות, אמונות של שטות והבל.

כי עקר האמונה היא בבחינת 'בהמה', כי עקר שלמות האמונה הוא שישלך דעתו ויחכמתו לגמרי וישים עצמו כבהמה ויאמין בה' יתברך ובצדיקים אמתיים באמונה שלמה לבד ... אף צריכין לשמור עצמו מאד מאמונות כזביות שלא יהיה פתי יאמין לכל דבר'. וזה בחינת בהמות טהורות ובהמות טמאות שהזיהינו ה' יתברך להבדיל בין הטמא ובין הטהור, כי האמונה היא בבחינת בהמה כנ"ל, אף אמונה ישרה דקדשה, שהיא אמונת ישראל, היא בחינת

אדם הראשון עצמו ברום דרגתו, שאין לנו בה שום שמץ של תפיסה והשגה - מדובר בפגם דק מן הדק של הסתרת גילוי אור האלוקות ברום גבהי מרומים, הרי שבהשתלשלות אחר השתלשלות, ובצירוף שאר החטאים שהתווספו על ידי כל אחד ואחד בעקבות כך, נתהווה מפגם דק זה זוהמת הכפירה הגמורה שהתגלתה בפועל בדורות שלאחריו].

וכך אנו מוצאים בדברי חז"ל:

רב נחמן אמר: כופר בעקר היה, פתיב הכא "עברו ברית" ופתיב התם "אמרנו על אשר עזבו ברית ה' אלהיהם".

(סנהדרין לח ע"ב)

כי אדם הראשון כפר בעקר, פי הנחש הטעהו ואמר לו "כי ידע אלקים כי ביום אכלה ממנו" וכו', ואמר רבותינו ז"ל שאמר להם מן העץ אכל וברא את העולם, נמצא שפפר בחדוש העולם.

(ליקוטי הלכות, נטילת ידים לסעודה ד, ב)

אם לא די בכך, הרי

שבשעה שפא נחש על חנה הטיל בה זהמא.

(שבת קמו ע"א)

כשזוהמה זו עוברת בירושה מדור לדור.

וצריך שתדע, שכשהטיל הנחש זהמא בחנה, שהיא היתה 'אם כל חי', מאותה שעה והלאה, כל הנולדים וכל הבאים היו מרכיבים מטוב ורע.

(ספר הליקוטים להאריז"ל, פרשת בהעלותך, פרק יא)

וגם על האדם ועל זרעו הבאים אחריו עד ימות המשיח, אין אדם נצול ממנה, לפי שכלם היו אז כלולים באדם הראשון כשחטא. וזהו הצד השונה שבכל הנשמות, אפילו באותם שמתו בעטיו של נחש, היה בהם הטלת זהמא הנזכר.

(שער הגלגולים, הקדמה כג)

זוהמה זו - אמה כולנו נולדים - היא הגורמת לאמונות כוזביות וכפירות.

בחינת פגם האמונה שנאחז בכל ההולדות מחטא אדם הראשון, שזהו בחינת "הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי".

(ליקוטי הלכות, בכור בהמה טהורה ג, א)

כי ערוב ובלבול המדמה, שמערב ומבלבל באמונות כזביות, זה בחינת זוהמת הנחש. כי כל המנחשים והקוסמים - כלם הם על ידי כח המדמה, שאינו מברר ומתקן, שמערב ומבלבל אותם באמונות כזביות של שטות ושקר, שהם זוהמת הנחש.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ח)

כשזוהמה זו אף נובעים כל הסברות והדעות השקריות,

ט. כדאיתא במדרש: "כי יודע אלהים, כי ביום אכלכם, ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי אמר: התחיל אומר דלטוריא על בורא, אמר: מאילן הזה אכל וברא העולם, והוא אומר לכם לא תאכלו ממנו. שלא תבראו עולמות אחרים. דכל אינש ואינש סני בר אומנתיה" (בראשית רבה, פרשה יט).

י. כדברים האלה, ביאר התורת חיים, שעיקר נקודת הכפירה היה באמונת חידוש העולם, וזה לשונו: "ורב נחמן אמר כופר בעיקר היה - באכילת העץ, שהאמין בקדמות העולם חלילה, וזהו כופר בעיקר שאינו מאמין שהוא יתברך עיקר ויסוד הכל. וכדאיתא במדרש: כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו, כל אומן שונא בני אומנתו מן העץ אכל וברא את העולם, והייתם כאלהים יוצרי עולמות. וכיון שהאמין לדברים בטלים הללו, נמצא שהיה סבור שהעולם קדמון ח', שהרי סבור היה שהעץ קדמון הוא, אם כן באכילת העץ היה כופר בעיקר שלא האמין שהוא יתברך עיקר ויסוד הכל" (תורת חיים, סנהדרין לח ע"ב).

יא. ומסיים: "האמנם לא כלם שווים, ויש הפרש ביניהם כנ"ל, כי כל נשמה נפגמה כפי מדרגה וקירוב אל החטא שחטא אדה"ר" אמנם, ישנה נשמה שלא טעמה כלל מעץ הדעת. וכמואב בספר כוכבי אור (סיפורים נפלאים): "מה שמואב בשחחות ה"ן שאמר 'עם דבר אחד הצלחתי ועל ידי זה זכיתי למה שזכיתי', ואמר בזה הלשון: 'מיט איין זאך איז מיר געראטיץ', ולא נפתר שם מהו הדבר, ושמעתי שאמר כי איתא בדברי המקובלים אשר אדם הראשון בעת שאכל מעץ הדעת טעמו כל הנשמות, אבל נשמתו הקדושה זכתה שלא טעמה כלל מעץ הדעת".

יב. זוהמת הנחש מזוהמת בעיקר את ה'כח המדמה', אשר כח זה - כשהוא נקי ומבורר - מאפשר לאדם להאמין בדבר שאינו נראה בעיני בשר ואף לא בעיני השכל, ובאמצעות כח זה ניתן אף לזכות לנבואה, כדכתיב "ובידי הנביאים אדמה". אך כשכח זה נפגם ומזדחה, הרי הוא גורם לאמונות כוזביות עד לכדי כפירות גמורות.

'בהמות טהורות', ואמונות פזביות הם בחינת 'בהמות טמאות'.

ובשביל זה היה אבות העולם רועי מקנה, ונקראים 'שבעה רועים', 'רועים' דיקא, כי האבות הראשונים כל עבודתם היה לגלות אמונה הקדושה בעולם. ... ועל כן מחמת שהאבות זכו להוציא ולגלות האמונה הקדושה, על כן כלם היו רועי בהמות, כי היו עוסקים לרעות בהמות, כי על ידי זה היו מבררים ומזככים את האמונה שהיא בבחינת 'בהמה' העדר הדעת כנ"ל, כדי שתהיה האמונה ברורה, לברר האמונה הקדושה מאמונות פזביות, מאמונות של שטות והבל.

(ליקוטי הלכות, בכור בהמה טהורה ג, ב)

ראש וראשון ללוחמים בזהמת הנחש, היה אברהם אבינו.

כי אברהם היה הראשון שהתחיל לתקן חטא אדם הראשון, כמוכא.

(ליקוטי הלכות, בית הכנסת ה, לה)

כי אברהם ראש למאמינים, והוא העקר שהתחיל לזכר העולם מזהמת הנחש ולברר המדמה ולהמשיך האמונה בעולם.

(ליקוטי הלכות, ספר תורה ד, כ)

הוא היה בקי בכל הסברות המזוהמות של הנחש, אשר הביאו את העולם לידי כפירה ועבודה זרה, ונלחם בהם.

כי היה בקי בכל השכליות והסברות של דרכי העבודה זרה שלהם. כי העבודה זרה של הקדמונים היה להם בזה כמה סברות ושכליות של טעות, ואברהם אבינו עליו השלום היה בקי מאד בכל סברותיהם ודרכי טעותיהם, והיה מוכיחם ומראה להם שהכל טעות, וגלה להם האמונה הקדושה האמתית.

(חיי מוהר"ן, שצה)

והוא זה שהוליד את יצחק; הראשון שנולד - מאז חטא אדם הראשון, אשר בעקבותיו נאחזה הזוהמה בכל הנולדים - בקדושת ישראל.

וזה בחינת 'ואלה תולדות יצחק בן אברהם', כי יצחק הוא הולדה הראשונה בקדושה בעולם, כי עד שנולד יצחק לא היה אדם שנולד בקדושה כזאת בקדושת ישראל. כי מחטא אדם הראשון לא היה שום הולדה בקדושה פראוי, עד שבא אברהם שהיה הראשון שהתחיל להמשיך קדושת ישראל בעולם. אבל אברהם אבינו בעצמו לא נולד עדין בקדושת ישראל, והראשון שנולד בקדושת ישראל היה יצחק אבינו, שהיה הולדה הראשונה בעולם שנולד בקדושת ישראל.

(ליקוטי הלכות, שבת ו, כג)

כשבאמצעות יצחק הנולד בקדושה, מתגלית האמונה הטהורה ביתר שאת ויתר עז. ובעוד אשר על ידי אברהם נתגלתה עצם האמונה במציאות הבורא, הרי שעל ידי בנו התגלתה האמונה בנוכחותו של הבורא בכל מקום, באופן

יג. דילגנו מעט מלשונו, והרצוה להרוות צמאנו יעיין בדבריו העמוקים במלואם. יד. 'נפתחו השמים וראה מראות אלקים' שהוא ראשי תיבות 'אמונה'.

המביא את האדם לידי פחד ויראה.

וכלשונו הזהב של רבי אברהם ב"ר נחמן:

אברהם אבינו עומד בראש המאמינים במציאות הבורא יתברך, ונתקיים בו הפסוק הנ"ל 'נפתחו השמים וראה' וכי. אבל מחמת שלא היה עדין הולדתו בקדושה, נתעלה עליו בנו יצחק אבינו שנולד בקדושה מאברהם ושרה. כי ברב אמונתו בהתמלאות כל הארץ מכבוד המלך העליון יתברך, נתירא ונפחד מפחדו ויראתו, עד שעמד במדת היראה כפודע. כי האמונה הזאת היא מפלגת יותר מהאמונה סתם שבמציאותו יתברך הנ"ל.

(כוכבי אור, שיחות וסיפורים, ט)

ואם עדיין נאחזה זוהמת ההולדה ונולד ממנו עשוי, הרי שבלידת נשמת יעקב אבינו, הושלמה הטהרה מזוהמת הנחש.

והנה נמשך קלקול זהמת הנחש מדור לדור עד לדת האחים יעקב ועשו, ונכנסה הזמה בעשו והיה חקוק בידו שלו נחש, ו'לא נחש בעיקב'.

(השל"ה הקדוש, פרשת וישב, מז)

כי יעקב ועשו היו תאומים בבטן רבקה, והיא אם יעקב ועשו. הסוד בזה, שרבקה היתה הפור שבה נזדפף יעקב ונצטרף יעקב, ועשו שהיה עמו שאב כל הזמה.

(שם, פרשת תולדות, לה)

ידו של יעקב אחזה בעקב עשוי, כשגם בהמשך נלחם יעקב עם שרו של עשוי.

ויד יעקב על העליונה, ונתקיים בו "פי שרית עם אלהים ועם אנשים", כי נצח שתי מלחמות, מלחמה למטה עם עשו, ומלחמה למעלה עם סמא"ל ... ובאלו המעשים יצא זהמת הנחש לגמרי, ונשא ידו יעקב נקי מכל סיג ומטתו שלמה, ואז קרא הקדוש ברוך הוא בעצמו ובכבודו את שמו 'ישראל' ויברכהו.

(שם, פרשת וישלח, כו)

ובזה נתעלה יעקב על אביו יצחק, בטיהור העולם מזוהמת הנחש - בכך שהאיר בעולם את האמת 'שב'אמונה'; האמת המצילה מהשקרים הנאחזים במידת האמונה והופכים אותה לאמונות כוזביות.

ואחר כך גבוה מעל גבוה נתעלה גם עליו בנו יעקב אבינו בחיר שבאבות (חוט המשולש) אשר בו נתיחדה האמונה עם האמת (שהיא חכמה כפודע). וברב זה היחוד והשלמת האמונה שזכה לא נקרא אצלו האמונה רק בשם 'אמת' ... שבפעם קשריהם זה לזה מכרח מיד להשתמש גם במדת האמת (שהוא חכמה כפודע) כדי להנצל ולהשמר מאמונות פזביות.

(כוכבי אור, שם)

על יעקב אמרו חכמינו ז"ל בגמרא:

שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון.

(בבא מציעא פד ע"א, בבא בתרא נח ע"א)

דלית גופא מיומא דהוה אדם הראשון, כגופא דיעקב. ושופריה דאדם הראשון, ההוא שופריה ממש הוה ליה ליעקב. ודייקניה דיעקב, דייקנא דאדם הראשון ממש.

(זוהר הקדוש ח"ב דף קי ע"ב)

שכן, הוא כלול משלשת האבות, כדברי זוהר:

יעקב איהו כליל תלת אבהו דביה רכיב אדם קדמאה, ולאו למוגנא אוקמוהו מארי מתניתין 'שופריה דיעקב כשופרא דאדם הראשון'.

(זוהר הקדוש ח"א דף קז ע"א)

והוא זה שעסק, יותר מכל אבותיו, לתקן את חטא אדם הראשון.

פי יעקב תקן חטא אדם הראשון, פי שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון.

(ליקוטי הלכות, ציצית ה, י)

ומה שקלקל הס"מ הוא הנחש, אשר בא בערמה - "הנחש היה ערום" - והטיל זוהמתו בחוה, בא יעקב ותיקן, בכך שבא אל עשיו אחיו במרמה ונטל ממנו את הברכות.

וכדברי זוהר הקדוש:

תנינא, בההיא שעתא נחת סמא"ל מן שמיא רכיב על נחש דא, וצולמיה הוה קמאן כל ברין וערקו מניה, ומטו לגבי אפתא במלין וגרימו מותא לעלמא. ודאי בחקמה אייתי סמא"ל ללוטין על עלמא, וחבל אילנא קדמאה דברא קודשא בריה הוא בעלמא. ומלה דא הוי תלי על סמא"ל, עד דאתא אילנא אחרא קדישא, דאיהו יעקב, ונטל מניה ברכאן דלא יתברך סמא"ל לעילא ועשו לתתא. דהא יעקב דוגמא דאדם הראשון הוה, ושופריה דיעקב שופריה דאדם הראשון הוה. ועל דא, כמה דמנע סמא"ל ברכאן מאילנא קדמאה, הכי נמי מנע יעקב, דאיהו אילנא דוגמא דאדם, מסמא"ל ברכאן מלעילא ומתתא, ויעקב דידיה נטיל בכלא, ועל דא "ואיבך איש עמו".

(זוהר הקדוש, ח"א דף לה ע"ב)

פי עשו הוא אדום והוא מזהמת נחש הקדמוני הארור, והנחש היה ערום, על כן צריך יעקב לבוא עליו בערמה להכניע באמנותו... והתרגום אומר על "יודע ציד", "גבר נחשירכו", ופרש בציוני הסוד "נחש ירכו", שהיה חקוק נחש על ירך שלו. על כן בא סמא"ל לגע בכף ירך יעקב, אבל לא יכול לו "פי לא נחש ביעקב", ויוצאי ירך יעקב הם זרע קדש, ועשו הוא משרש נחש הארור, ויעקב ובניו זרע ברה ה'. על כן בא יעקב בעקבה ובמרמה באמנותו של נחש הערום, ולקח הברכה.

(השל"ה הקדוש, פרשת תולדות, כב)

לאחר מכן, נשלח יעקב לבית לבן הארמי הרמאי¹⁰, לרעות את צאנו, ולהשלים את מלאכת בירור האמונה מתוך האמונות הכוזבות.

וכל האבות, בפרט יעקב, עסקו לתקן חטא אדם הראשון לברר כל זה, וזה היה כל עסקו של יעקב עם לבן.

(ליקוטי הלכות, ראשית הגז ג, ד)

וזה המשיך יעקב במרעה צאנו דיקא... הינו שפרר האמונה הקדושה מאמונות כוזבות, שהם בחינת צאן לבן שהיה עובד עבודה זרה ומאמין בהתרפים שהם אמונת כוזבות. ועל כן הכרח יעקב להתנגע מאד בזה, ועשה כמה עבודות, והיה לו כמה סיעות דלעלא לזה, לזכות שילדו הצאן עקדים נקדים וכו'. כל זה בשביל בירור הפ"ל, פי על ידי זה זכה להמשיך אמונת ישראל אמונה דקדשה.

(ליקוטי הלכות, בכור בהמה טהורה ג, יג)

הירידה למצרים עד לקבלת התורה

או אז, הגיע הזמן להשלים את התיקון, ולרדת מצרימה¹¹ - מקום שליטת האמונות הכוזבות - להיטהר ולהזדכך משארית זוהמת הנחש של חטא אדם הראשון.

פי עקר טמאת וזהמת מצרים הם הפירות ואמונות כוזבות של מצרים ופרעה, שזה עקר הטמאה והזהמא בחינת זהמת הנחש. פי מצרים הייתה מלאה גלולים ועבודה זרה, וכמו שאמר פרעה "מי ה' וכו' לא ידעתי את ה'" וכו'. ועקר יציאת מצרים... העקר הוא מה שיוצאין מטמאת מצרים, דהינו שיוצאין מפירות ואמונות כוזבות שנמשכין מזהמת הנחש, שנמשך על ידי חטא אדם הראשון, שבשביל זה היה עקר גלות מצרים כדי ללכות הזהמא הזאת ולזכות לצאת משם, דהינו לצאת מפירות ואמונות כוזבות ולזכות לאמונה הקדושה בה' יתברך.

(ליקוטי הלכות, תחומין ה, ב)

והנה כאשר ירדו אבותינו למצרים שם היה עקר הדעת הרע, אמונות הכוזבות, לא ידעו את אלקי עולם, האמינו בממשלת המזלות, וכי אין לטבעיים השגחה עליונית וזולת הכל על פי הנהגת המזלות וכוכבים, וישראל זרע אברהם היותם משקעים בקרבם נשתקעו בדעות הרעות.

10. 'ושלחו הם לראשית מלחמתו להודיע גבורותיו, כי הנה לבן היה גדול מאד מכל הגוים בחכמות המזלות והקליפות ויצא טבעו בכל העולם ולא היה מי שיכול לעמוד לפניו (וה"ק ח"א קס"ז ע"ב), עם כל זה הכניעו יעקב אבינו. והוא התחכם עליו, ורצה לאבדו מן העולם כאשר ראה שכוחו גדול בקדושה להכניע כל כותרי דמסאבותא, ולא יכול לו, ואדרבה הוציא יעקב אבינו בלעו מפיו" (אגרא דכלה, שם).

11. כדכתיב "ארמי אובד אבי, וירד מצרימה ויגד שם במתי מעט, ויהי שם לגוי גדול עצום ורב" (דברים כו, ה). וסוד הדבר הוא, שאחר שגמר יעקב את התיקון הפרטי עם עשיו, היו צריכים כלליות עם ישראל לירד למצרים. "וכאשר פעל כל זה באיש הפרטי הלזה, הנה נרד עם בניו לעגלה יפיתה (ירמיה מו, כ) מצרים אשר היו גדולים מכל האומות בחכמה להיות שריהם בכור המזלות, וקרה להם מקרה אביהם; כמו שאביהם בהילחמו עם האדם הפרטי היה מתחילה עבד, ויעבוד ישראל באשה (הושע יב, יג) ואחר כך עלה למעלה ראש, גם כן בניו עם ה' אלה היו עבדים לכללות האומה הגדולה מצרים, והיו משוקעים מאד בטומאתם עד כמעט שכחו את הדעת הקדושה אמונת אלוהי עולם, ולא היה בעולם מי שידע את ה' רק היו חושבים שאין למעלה מהמזלות, עד שהודיע הקב"ה גדול ממשלתו בשידור מערכת השמים וכסיליהם ונתודע לכל באי עולם מלכותו יתברך" (אגרא דכלה, שם).

12. כי שם היה כור הזוהב, לברר ולתקן את הניצוצות שנפלו לעמקי הקליפה, וכמבואר בארוכה בכתבי האריז"ל (עיי' שער הכוונות, תחילת דרשי הפסח, ואמ"ל).

וְכַאֲשֶׁר זָכַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלַח מֹשֶׁה נְבִיאָו נֶאֱמַר
בֵּיתוֹ אֲשֶׁר הוּא פְסוּד הַדַּעַת כְּנוֹדָע, לְהוֹצִיאֵנוּ מִשָּׁם בְּאוֹתוֹת
וּמוֹפְתִים.

(דרך פיקודיך, מצוה ט)

משה רבינו הוא זה שתיקן את חטא אדם הראשון, יותר מכל
קודמיו".

וְנוֹדַע כִּי מֹשֶׁה מִבְּחַר הַנְּבִיאִים, וְלָכֵן הוּא תִקֵּן פְּגַם אָדָם הָרִאשׁוֹן,
מֵה שְׁלַא תִקֵּן שׁוֹם צְדִיק אַחַר בְּעוֹלָם.

(שער הפסוקים, פרשת בראשית, דרוש ב)

וכאשר נשלח למצרים, החל ה' להראות את גדלו וידו החזקה,
והכניע את כל האמונות הכוזביות.

כִּי אִתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גְּדֻלָּתְךָ וְאֵת יְדֵי הַחֲזָקָה
אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְבוּרוֹתֶיךָ.
וְגִלִּיתָ אֱלֹהוּתְךָ וּמְלֻכוֹתֶיךָ עָלֵינוּ, כִּי הוֹצֵאתָנוּ מִמִּצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ
מִתּוֹקֵף גְּלוּתָם מִתּוֹךְ כּוֹר הַבְּרָזִל, מִעַמְקֵי הַקְּלָפוֹת, וְהוֹצֵאתָ
אוֹתָנוּ מִנּוֹן שְׁעָרֵי טוֹמָאָה וְהַכְּסֵף אוֹתָנוּ בְּנֹ"ן שְׁעָרֵי קִדְשָׁה,
וְעִשִׂיתָ נְסִים וּנְפִלְאוֹת בְּמִצְרַיִם וְעַל יַם סוּף, וְשִׁבַּרְתָּ וְהַכְּנַעַתָּ כָּל
אֱלִילֵי מִצְרַיִם וְשִׁדְדַתָּ הַמַּעֲרָכוֹת וְשִׁבִּיתָ הַטִּבְעִי, וְעַקַּרְתָּ וּבִטַּלְתָּ כָּל
מִינֵי כַפִּירוֹת וְכָל מִינֵי אֲמוּנוֹת כְּזָבוֹת שֶׁל פְּרַעֲה וּמִצְרַיִם, שֶׁרָצוּ
שִׁישְׁתַּקְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּינֵיהֶם חֵס וְשִׁלּוּם, שִׁיתַּגְּבֹרוּ עַל יִשְׂרָאֵל חֵס
וְשִׁלּוּם בְּמִינֵי כַפִּירוֹת וְאֲמוּנוֹת כְּזָבוֹת שֶׁלָּהֶם, אֲשֶׁר זֶה הָיָה תִקְוֵה
גְּלוּתָם. וְאִתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים לֹא עֲזַבְתָּ אוֹתָנוּ בִּינֵיהֶם, וּמֵהֵרָת
לְהוֹצִיא אוֹתָנוּ מִתּוֹכָם, וְהַכְּנַעַתָּ וְשִׁבַּרְתָּ וְעַקַּרְתָּ כָּל מִינֵי כַפִּירוֹת
שֶׁלָּהֶם עַל יְדֵי הַנְּסִים וְהַמּוֹפְתִים הַגְּדוֹלִים וְהַנּוֹרָאִים שֶׁעֲשִׂיתָ בָּהֶם,
וְגִלִּיתָ אֱלֹהוּתְךָ וְאִדְוַתְךָ לְכָל בְּאֵי עוֹלָם, וּמֵאֵז נִדְבַקוּ יִשְׂרָאֵל בְּךָ
לְעוֹלָם, וְהֶאֱמִינוּ בְּה' וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ.

(ליקוטי תפילות, ז)

כששלימות הטהרה מזוהמת הנחש, היה במעמד
הר סיני, בה פסקה זוהמתן של ישראל.

כִּי שָׁם זָכוּ כָּלֵם לְנִבּוּאָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ,
רַבֵּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים, שֶׁהָיָה מְנַהֵיג אֶת־הָאָמֶת
שֶׁלָּהֶם. וְעַל יְדֵי זֶה נִתְבָּרַר וְנִתְתַּקֵּן הַמְּדַמָּה
אֲצֵלָם, וְזָכוּ לְאֲמוּנָה שְׁלֵמָה בְּה'. וְעַל
כֵּן פָּסְקָה זְהֻמַּתְךָ, זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ, שֶׁהוּא
אֲמוּנוֹת כְּזָבוֹת, כִּי זָכוּ לְשִׁלּוּם אֲמוּנָה
הַיְשָׁרָה דְקִדְשָׁה עַל יְדֵי בְרוּר הַמְּדַמָּה
שֶׁזָּכוּ עַל יְדֵי רוּחַ נְבוּאָה כְּפִ"ל.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ח)

ובכך בא לסיומו מהלך התיקון
שהחל בימי אברהם.

וְעַקַּר הַתִּקּוּן הַתְּחִיל מֵאֲבָרָהּ שֶׁהִתְחִיל לְהַמְשִׁיךְ דְרָךְ הַתּוֹרָה
בְּעוֹלָם, כִּי זָכָה לְרוּחַ נְבוּאָה אֲמִתִּית שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִתְחִיל לְבָרַר
הַמְּדַמָּה לְהַמְשִׁיךְ אֲמוּנָה בְּעוֹלָם. אֲבָל עַקַּר הַתִּקּוּן הָיָה בִּימֵי
מֹשֶׁה, עַל יְדֵי מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה עַקַּר בְּרוּר הָאֲמוּנָה.

וְאֵז תִּקֵּן הָעוֹלָם בְּשִׁלּוּמוֹת, עַד שֶׁאֵם לֹא הָיוּ חוֹטְאִים אַחַר כֵּךְ
הָיָה מִתְתַּקֵּן הַכָּל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹקִים אֲתֵם" וְכו'.
וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל עַל פְּסוּק "חֲרוֹת עַל הַלּוּחוֹת", "חֲרוֹת
מִמְלֶאכֶת הַמְּנוֹת".

(ליקוטי הלכות, ספר תורה ד, ה)

טומאת הערב רב

אך אז הגיעו הערב-רב^ט והכשילו את ישראל בחטא העגל - חטא
הכפירה בא-ל אחד והאמונות הכוזביות - וחזרה זוהמת הנחש להיאחז
בנפשותינו.

וְאֲמַנְם, אֵלוּ לֹא חָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, הִיתָה זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ
נִפְסָקָת לְגַמְרֵי כְּנוֹדָע ... אֲבָל כִּיִּן שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעֵגֶל, גָּרְמוּ
לְחֲזוּר דְבוּק זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ בְּנִפְשׁ אָדָם.

(שער הגלגולים, הקדמה ג)

ובעשית העגל חזר הזמא, וכל מה שתמצא בנחש תמצא בעגל.
(השל"ה הקדוש, פרשת כי תשא, ג)

ובכך חזרה האמונה ונפגמה. שכן,

עַל יְדֵי חָטְא הַעֲגֹל חֲזָרוּ וּקְלָקְלוּ וְהִמְשִׁיכוּ זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ, שֶׁהוּא
בְּלִבּוֹל הַמְּדַמָּה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַכַּפִּירוֹת שֶׁהֵם פְּגַם הָאֲמוּנָה. וְאֵז
כְּמַעַט נִחְרַב הָעוֹלָם לְוִלֵי מֹשֶׁה בַּחֲזִירוֹ עִמָּד בְּפָרֶץ לְפָנָיו וְכו'.

(ליקוטי הלכות, שם)

משה אכן חזר ועשה את שלו,

וְעַל כֵּן כְּשִׁיבַד מֹשֶׁה בְּדַקּוֹן עַל יְדֵי הַמִּים כְּסוּטוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
"וַיָּזֶר עַל פְּנֵי הַמִּים", כִּי מֹשֶׁה חֲזָר וְהִמְשִׁיךְ אֶת הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה
עַל יְדֵי הַמִּים שֶׁהָאֲמוּנָה גְּדוּלָה מִשָּׁם ... וְעַל יְדֵי זֶה נִתְבָּרַרו
הַמֵּאֲמִינִים בְּאֲמוּנָה דְקִדְשָׁה מִן הַמֵּאֲמִינִים בְּאֲמוּנוֹת כְּזָבוֹת.

(ליקוטי הלכות, בכור בהמה טהורה ג, יח)

אך מאז ועד הנה, אנו סובלים בכל דור מהערב רב, המזוהמים את
העולם בכפירות ואמונות כוזבות,

וְעַד הַיּוֹם, כָּל הַדַּעוֹת הַרְעוֹת וְאֲמוּנוֹת הַכּוֹזְבוֹת וְחֲכָמוֹת
הַחִיצוֹנִיּוֹת הוּא מִן עֲרַב רַב בְּגִימְטְרִיא דַּע"ת שֶׁהֵם מְבַחֲשִׁין
עִמָּלְקוּ, כִּי חֲמֹשֶׁה מִיָּנִים אֵינּוּ בְּעֲרַב רַב עִמָּלְקִים רְפָאִים וְכו'
כְּמִבְּאֵר בַּזְּהַר, וְקִמְיִן כְּלֵי חֲמָס עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי אוֹמְרִים עֲזַב ה' אֶת

יח. כי הוא סוד "שת" שנולה אחר הק"ל שנה שעסק אדה"ר בתשובה, וכמבואר בספרי הקבלה (ראה תיקוני
זוהר תיקון סט, וכן בשער הכוונות דרושי הפסח דרוש א, ועוד הרבה).
ט. "כי מבחינת ערב-רב בוודאי לא נפסקה הזוהמא, רק מישראל לבד. אדרבא, מקנאת הבעל
דבר על ישראל שראה שפסקה זוהמתו וכמעט שיכלה לגמרי, התגרה על ידי הערב רב ועורר חלאת
זוהמתו ביותר עד שכפרו לגמרי עד שהסיתו גם את ישראל. כי כבר מבואר במקום אחר, שהאדם הבעל
בחזירה יש לו כח גדול להסית ולהדחיק ולהחטיא את האדם יותר מהבעל דבר בעצמו, ועל כן אף על
פי שהבעל דבר לא היה לו אז כח על ישראל להחטיאם כי פסקה זוהמתו, אבל על ידי הערב רב
שהם בני אדם בעלי בחירה, החטיאם חטאה גדולה שעל ידי זה גרמו חורבן בית ראשון
וחורבן בית שני כמו שאמרו רבותינו ז"ל" (ליקוטי הלכות, חול המועד ד, ד).

כ. עיי"ש שפירט באריכות איך כל הפרטים שנאמרו אצל
הנחש חזרו על עצמם בחטא העגל.

הָאָרֶץ. עַרְבֵי רֹב גְּמִימְטְרִיא דְעַ"ת פְּנ"ל, הֵם שְׁאֲמָרוּ "כִּי זֶה מִשָּׁה (דַּעַת הַקִּדְשׁ) הָאִישׁ וְכוּ' לֹא יִדְעֵנוּ מַה הִיָּה לוֹ".
(בני יששכר, מאמרי חודש אדר, מאמר ג דרוש ג)

כשבראשם עומדים נביאי ומנהיגי השקר שבכל דור^א,

שֶׁהֵם עֶקְר זְהֻמַּת הַנְּחֻשׁ, שֶׁהֵם עוֹמְדִים כְּנֶגֶד כְּשָׂרִים שְׂבִי שִׁירָאֵל הַמִּתְקַרְבִּים לְצַדִּיקֵי אֲמַת שְׁהֵם בְּבַחֲיַנַּת 'מִשָּׁה' שֵׁישׁ לָהֶם בַּחֲיַנַּת רוּחַ נְבוּאָה, שְׁעַל יְדֵי זֶה מִתְבָּרֵר הַמִּדְמָה שְׁלָהֶם וְנִזְדַּכְכָּה הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה שְׁלָהֶם, שְׁזָהוּ בַּחֲיַנַּת שְׁמִתְבָּרְרוּ מִזְהֻמַּת הַנְּחֻשׁ. אֲבָל אֵלּוּ שֶׁהֵם מִסְטָרָא דְעַרְב רַב, מִתְגַּבְּרִים בְּכִפּוּרֹת וְאֱמוּנוֹת כּוֹזְבִיּוֹת הַנִּמְשָׁכִין מִבַּחֲיַנַּת 'נְבִיאֵי שְׁקָר', שֶׁהֵם בַּחֲיַנַּת מְנַהֲגִים שֶׁל שְׁקָר.

(ליקוטי הלכות, חול המועד ד, ד)

מנהיגי שקר אלו, מייצגים את ה"אלהים אחרים", וכפי שאמר רבינו

שְׁעַל הַמְּפָרְסָמִים שֶׁל שְׁקָר שֵׁישׁ לָהֶם שֵׁם וּפְרָסוֹם בְּעוֹלָם, נֹאמְרוּ: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכְּרוּ"...

(חיי מוהר"ן, ריב"ז)

וכנגדם עומדים מנהיגי ישראל האמיתיים, המחזירים בישראל אמונת "אל אחד"^ב, ומטהרים את העולם מזוהמת הנחש.

וְאִי אֶפְשֶׁר לְכַרֵּר וּלְתַקֵּן זֹאת הַזְהֻמָּא כִּי אִם עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים אֲמַתִּים שְׂבָכְל דּוֹר וְדוֹר, שֶׁהֵם מְבַרְרִים הַמִּדְמָה שֶׁהוּא בַּחֲיַנַּת בְּרוּר מִזְהֻמַּת הַנְּחֻשׁ, וּמִתְקַנְנִים חֲטָא הַעֲגָל בְּכָל דּוֹר וְדוֹר. וּמְמַשִּׁיכִים אֱמוּנָה בְּעוֹלָם.

(ליקוטי הלכות, ברכת הריח ד, לד)

כשנשמת משה בעצמו, היא זו שיורדת בכל פעם מחדש לזה העולם, לטהרו מזוהמת הנחש, ולשמור על ישראל מהערב רב הממשיכים להשחית את ישראל בזוהמתם וכפירתם.

זֶה שְׁכַתוֹב "לָךְ רַד כִּי שַׁחַת עֲמָךְ", 'נִשְׁחַח' לֹא נֹאמַר אֶלָּא 'שַׁחַח', שַׁחַח לְיִשְׂרָאֵל. וְעַתָּה רֹב הַדּוֹר מֵהֵם. וְלָזֶה הַצָּרֵךְ מִשָּׁה לְבָא בְּעֵבוּר לְפִי שֶׁהוּא שְׂרָשָׁם, לְתַקְנָם, שְׁלֹא יִטְעוּם עַרְב רַב.

(ליקוטי תורה להאריז"ל, פרשת ואתחנן^ג)

"הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"

נשמת משה, הולכת ומתגלית יותר ויותר באמצעות 'יחיד הדרורות'^ה, עד להתגלותה הסופית בנשמת 'משיח', עליו נאמר:

הִנֵּה יִשְׁכִּיל עַבְדִּי יְרוּם וְנִשָּׂא וְגִבָּה מְאֹד.

(ישעיהו נב, יג)

כִּי בַתְּחִלָּה יִהְיֶה מִשָּׁה שְׂמָמָה, וְאַחַר כֵּן יִשְׁכִּיל עַבְדִּי, וְהוּא מִשָּׁה רַבְּנוּ ע"ה וְהוּא מְשִׁיחַ, כִּי שִׁילָה גְּמִימְטְרִיא מִשָּׁה. וְאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל "כְּגֹאֵל הָרֵאשׁוֹן כֵּן גֹּאֵל הָאַחֲרוֹן", וְכֵן "הַדּוֹר שֶׁהוֹלֵךְ הוּא הַדּוֹר שֶׁבָּא" ... וְאָמַר: "הִנֵּה יִשְׁכִּיל עַבְדִּי", כִּי הַמַּעֲלוֹת יִהְיוּ בַּהֲדַרְגָּה, בַּתְּחִלָּה יִשְׁכִּיל" וְאַחַר כֵּן "יְרוּם" וְאַחַר כֵּן "וְנִשָּׂא" וְאַחַר כֵּן "וְגִבָּה" וְאַחַר כֵּן "מְאֹד" אוֹתִיּוֹת אֲד"ס, כִּי יִהְיֶה כְּמוֹ אָדָם קֹדֶם הַחֲטָא, וְאִזּוֹ יִתְקַן הַכֹּל.

(ליקוטי תורה, שם)

שכן:

מִן־עַתָּה זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ, כִּי אֲמַנָּם לֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשָּׁה, אֲבָל הוּא בְּעַצְמוֹ עוֹד יָקוּם לְגַאֲלָנוּ גַם מִהַגְלוֹת הַזֶּה. כִּי מְשִׁיחַ דָּא מִשָּׁה, וְמָה שֶׁהִיָּה הוּא בְּעַצְמוֹ שִׁיְהִיָּה בְּיַחַד שְׂאֵת וְיַחַד עֵזוּ. כִּי בֹא יְבֹא בְּרִנָּה גַם בְּשַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, וְיִשְׁיַג אוֹתוֹ בְּשִׁלְמוֹת עֲצוּם וְנִשְׁגָּב עַד שְׁלֹא יֵרֵד עוֹד מֵאֲתָמוֹ (אֶרֶץ־עַל־פִּי שְׁגָם בְּעַת מִתַּן תּוֹרָה הַשִּׁיג אוֹתוֹ בְּסוֹד "וּמִשָּׁה עֵלָה אֶל אֱלֹהִים", אֲבָל תִּכְרַף בְּסוֹף הָאֲרֻבָּעִים יֵרֵד מֵאֲתָמוֹ כְּמִרְמֹז בְּפִסְוִיק "לָךְ רַד כִּי שַׁחַת עֲמָךְ", וְלֹא הַשִּׁיגוּ עוֹד כֹּל יָמֵי חַיָּיו). כִּי לְעוֹלָמִי עַד וּלְנֶצַח נִצְחִים יַעֲלֶה וְיִתְעַנֵּג בּוֹ בְּמִדְרָגָה אַחַר מִדְרָגָה עַד אִין חֲקָר.

(כוכבי אור, חכמה ובינה, פתיחה)

ואכן, זכינו גם זכינו באחרית הימים, בהתגלותו של:

הַצַּדִּיק הַיְחִידִי, וְרֵאשׁ רֵאשֵׁי הַדּוֹרוֹת שֶׁהָיוּ מְעוֹלָם, שֶׁהוּא הַנִּתְעַלָּה וְיוֹצֵא לְגַמְרֵי מִשְׁאָר כְּלָלִיּוֹת הָעוֹלָם ... נִתְעַלָּה עַל כָּל הַצַּדִּיקִים הַגְּמוּרִים שֶׁהָיוּ מְעוֹלָם, עַד שְׁלֹא קָם עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹהוּ, כִּי הוּא מִשָּׁה מְשִׁיחַ בְּעַצְמוֹ.

(ביאור הליקוטים, תורה כז)

כִּי אֲמַנָּם שְׁגָם זֶה אֲמַת כִּי כָּל צַדִּיק הַדּוֹר יֵשׁ בּוֹ בַּחֲיַנַּת 'מִשָּׁה מְשִׁיחַ' כְּמוֹבֵא בְּדַבְּרֵינוּ ז"ל, אֲבָל בּוֹדָאי הָעֶקֶר הוּא הַיְעֲלִית עַל כְּלָנָה" שֶׁהוּא מִשָּׁה מְשִׁיחַ בְּעַצְמוֹ, כְּנִשְׁמַע כְּפָמָה פְּעַמִּים מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּפִרוּשׁ.

... וְעַל כֵּן גַּם אִם תְּבֹא בְּחֻשְׁבוֹן הַשְּׁלֵשׁ תְּבוֹת הָאֱלֹהִים - "עֲלִית עַל כְּלָנָה" - נְבִיט וְנִרְאָה שְׁגָם הֵם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹ בְּמִלּוּאוֹ: "נִוֵן חֵית מִם נִוֵן" עִם הָאוֹתִיּוֹת^ו הַיְחֻלָּל (715).

(כוכבי אור, חכמה ובינה, כא)

זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂינוּ וּמִעַצְבוֹן דְּיָנוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֲרָרָה ה' מִחֲטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן וּמְכַל חֲטָאוֹת הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

(שארית יצחק, תפילה על תיקוני ר"ה)

ועל ידו - ותלמידו הנכלל בו, מוהרנ"ת זיע"א - ייגמר תהרת העולם מזוהמת הנחש ותיקון חטא אדם הראשון, בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו.

כִּי הוּא הָרַב וְהַתְּלָמִיד שֶׁהֵבִיטוּ וְהִסְתַּפְּלוּ עֲלֵיהֶם מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַד הַנְּהָ, וְעַל יָדָם יִהְיֶה נִפְעָל וְנִגְמָר הַתְּקוּן

כא. אשר גם בהם יש כמה מדרגות ובחינות, וכפי שנבאר א"ה בארוכה בהגיענו לסוגיית המפורסמים של שקר.

כב. וסימנך "ריב" היפך אותיות "ריב".

כג. מן הענין לציין את מלחמת הבעש"ט בכת השבטאים, מלחמה אשר אף עלתה לו בחייו. "וכמו שאומרים בשם הבעל שם טוב ז"ל שאמר ששעור לו שני נקבים בלבו על ידי המעשה של הש"צ ימח שמו, ומוזה נסתלק" (ליקוטי מוהר"ן, ד).

כד. דבריו אלו של האריז"ל בספרו "ליקוטי תורה" (אשר אנו ממשכיכים לצטט מהם גם להלן) הם ארוכים ועמוקים, ולא העתקנו מהם אלא מעט דמעט, לך נא ראה שם כל דבריו הק' דבריו אלו מועתקים גם בשל"ה הקדוש (פרשת ואתחנן, תורה אור, יב) ורבי אברהם ב"ר נחמן העתיק חלק מהם, כשללאחר מכן הוא מוסיף וכותב: "כל אשר יעיין בהם היטב יראה בעיניו שמבואר מהם כל אשר עבר על רבינו ז"ל מענין המריבה והמחלוקת. ולעיתים בהתגלות האמת, יאמר כל אחד לחברו מי האמין לשמועתנו וכו' ויעל כיוונק לפניו וכשוש מארץ ציד" (מכבי אור, שיחות וסיפורים, לח), עיי"ש באריכות.

כה. השתלשלות גילוי האמונה ע"י יחיד הדרורות, נתבארה כבר בארוכה במאמר הקודם, לך נא ראה שם.

כו. ד' האותיות של 'נחמן'.

שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּתַכְלִית תַּכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת, שֶׁגַם אִם לֹא הָיָה אוֹכֵל הָאָדָם אֶת עֵץ הַדַּעַת לֹא הָיָה תְּקוּן עוֹלָמוֹת כִּזֶּה!¹⁰
וְעַל פִּי יִתְהַפֵּף עַל יְדֵי זֶה חֲטָאוֹ לְזִכּוֹת¹¹, וְיִקְרָא: "אֲתָה תְּקוּם וְתִרְחַם צִיּוֹן כִּי עֵת לְחַנּוּנָהּ כִּי בָּא מוֹעֵד" וְזֶה אֲשֶׁר גַּם "תִּרְחַם" מִכֵּן לְמִסְפָּר הַנִּל" ["נַחְמֵן נַחֲוִי"]⁽⁶⁴⁸⁾.

(כוכבי אור, חכמה ובינה, מא)

יִטְהַר וַיִּחְזֹר וַיִּטְהַר...

מה שנוטר לנו כעת הוא רק, לשקוד על דלתותיו של רבינו הקדוש ותלמידו מוהרנ"ת, ולחפש ולבקש אחר רוח קדשו, הרוח המבררת את המדמה ומזככת מזהמת הנחש.

שכן, כל נשכח:

גם מי שנקרא כבר 'חסיד ברסלב', אין זה אומר שאכן כבר זכה להזדכך מזהמת הנחש...¹²

וְאִם כִּבְּר נִדְמָה לוֹ שֶׁמִּצָּא אֶת הַצַּדִּיק הָאֵמֶת, בְּיָדָיו זֶה צְרִיף לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ עוֹד יוֹתֵר, כִּי יִכּוֹל לִהְיוֹת שֶׁהוּא יוֹשֵׁב אֶצֶל הַצַּדִּיק וְעֵדִין אֹרֹר חֲשׂוֹף אֶצְלוֹ וְאִינוּ מְרַגֵּשׁ נַעֲמִימוֹת אֲמִתָּת עֲצוּתָיו הַקְּדוּשִׁים וְכוּ', וּמִחֲמַת זֶה הוּא רְחוֹק עֵדִין מִתְקַוֵּנו. כִּי עַקֵּר הַחֲפוּשׁ הוּא אַחַר הָרוּחַ הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק, וְלִזְה צְרִיכִין יְגִיעָה גְדוֹלָה וְחֲפוּשׁ הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּמְצָא. וְאִם יִחַפֵּשׂ בְּאֵמֶת, בְּיָדָיו יִמְצָא, כִּי אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּטוֹרֵנוּ אִם בְּרִיתֵנוּ, וְיִגְעִי וּמְצָאֵי תֵּאֱמִין.

(ליקוטי הלכות, שלוחין ה, 1)

וּחֲפוּשׁ זֶה אֵין לוֹ סוּף; כֻּלָּ שֶׁמִּחֲפָשִׁים יוֹתֵר, כִּךְ מוּצָאִים יוֹתֵר.

כִּי בְּאֵמֶת צְרִיכִין לְחַפֵּשׂ אֶת הַצַּדִּיק הָאֵמֶת תָּמִיד, אֶפְלוּ הַמְקַרְבִּין אֵלָיו, שֶׁיִּזְכּוּ לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו בִּיְגִיעוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּדִּי לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר עֲצוּת וְכוּ'. כִּי הַצַּדִּיק מְסַתֵּמֵר בְּכָל פַּעַם מִהָעוֹלָם מִחֲמַת קְלָקוֹלָם וְנִתְרַחַק מֵהֶם הַרְבֵּה, עַד שֶׁקִּשָּׁה לָהֶם לְקַבֵּל וְלִיגַל מְאוּרֹו הַגְּדוֹל כִּי אִם עַל יְדֵי יְגִיעוֹת וּבְקִשָּׁה וְחֲפוּשׁ הַרְבֵּה.

וְזֶה גַּם בְּחַיֵּו, מִכָּל שֶׁכֵּן אַחַר הַסְּתַלְקוֹת לְעֵלָא וְלְעֵלָא, צְרִיכִין לְחַפֵּשׂוֹ וּלְבַקֵּשׁוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר; לְסַלֵּס לְחַפֵּשׂ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה, וְלִילֵף בְּדַרְכָּיו וְאוֹרְחוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים, וּלְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן הַרְבֵּה לְפָנָיו ה' יִתְבַּרַךְ עַד שֶׁיִּוִּרֵד דְּמַעוֹת הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּשְׁפָּף לְבוֹ כַּמִּים לְפָנָיו ה' עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְמַצָּא וְלַהֲשִׁיג פְּנִימִיּוֹת פְּנִינַת תּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת הַצַּדִּיק בְּעֲצָמוֹ, כִּי עַקֵּר הַצַּדִּיק הוּא תּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה שֶׁשֶׁם גְּנוּז רִיחַ הַקְּדוֹשׁ שְׁלוֹ.

(שם, יב)

וּכְכֵל שֶׁמוּצָאִים יוֹתֵר, כִּךְ מְגִלִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר עַד כִּמָּה הוּו

רחוקים עד עתה מאמונה ושקועים בעבודה זרה...
וכפי שבא הדבר לידי ביטוי במכתבו הנפלא של רבי יצחק ברייעטר הי"ד, שמספר 14 שנים אחר התקרבותו לברסלב, על התקרבותו המחודשת לרבינו¹³:

הַהֲשַׁגְחָה הָעֲלִיוֹנָה הוֹצֵאתָנִי מִבֵּיתִי זֶה אֲרַבַּע שְׁבִיעוֹת וְהִבְאֵתָנִי לְמִקוֹם הָעֵדֶן מִמֶּשׁ, מִקוֹם אֵילָנוֹת טוֹבוֹת אֲשֶׁר רִיחָם רִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה', רִיחַ תּוֹרָה רִיחַ תְּפִלָּה רִיחַ יְרֵאת ה' רִיחַ הַתְּקַרְבוֹת אֶל צַדִּיק הָאֵמֶת, כִּי בְּאֵמֶת מְרַגֵּשִׁים בְּפֶה בְּהַקְּבוֹץ הִנֵּה אֲוִירָא דְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְהַתְּמִימוֹת וְהַפְּשִׁיטוֹת אֵי אֲפִשֶׁר לְשַׁעֵר אֵיךְ בְּחַשְׁדָּן הִנֵּה אֲשֶׁר פָּסָה אֶת כָּל פְּנֵי תַבַּל יַעֲשֶׂה לוֹ ה'רֹאשׁ בֵּית' עֲגוּל כִּזֶּה וְלֹא יִנַּח הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ מִיָּם רַבִּים לְשִׁטְפוֹ וְלַהֲנַיֵּג אֶת בֵּיתוֹ בְּקִדְשָׁה וּבְטַהֲרָה¹⁴. מֶה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' וְכוּ'.

נוֹכַחְתִּי לְדַעַת כִּי כָל יָמַי עָבְרוּ בְּהִבָּל מִמֶּשׁ, וּבְכָל עֶסְקִי אֲשֶׁר עֶסְקִיתִי עַד הֵנָּה הֵייתִי עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּטַהֲרָה, וְהֵייתִי מְנַח בְּפָגַם אֲמוּנָה עֲצוּם מְאֹד¹⁵. וְאֲנִי מִתְמַיָּה עָלַי בְּעֲצָמִי: אֵיךְ נִהְיָה כְּדָבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה?! וְאֵיךְ אַחַר כָּל הַהִתְקַרְבוֹת שֶׁל כָּל כָּךְ זְמַנִּים הַרְבֵּה¹⁶ הֵייתִי כִּי כָךְ רְחוֹק מֵהָאֵמֶת וְהָאֲמוּנָה!?

יְהִי רְצוֹן שֶׁמִּעֲתָה עַל כָּל פְּנִים אֲתַחִיל לְחִיוֹת חִיוֹת מִיִּשְׁבַּת עַל פִּי דַעַת רַבְּנֵנוּ ז"ל, וְלִידַע כִּי כָל הָעוֹלָם הִבֵּל הַבְּלִים מִמֶּשׁ, וְאִינוּ נִשְׁאָר לְהָאָדָם כִּי אִם מֶה שֶׁחֲטָף בְּכָל יוֹם הַתְּבוּדוֹת וְתוֹרָה וְתַפְלָה. וְהַיּוֹם חוֹלֵף וְעוֹבֵר בֵּין בְּמִמוֹן, בֵּין בְּלִי מִמוֹן. וְהַכֵּל אֲחִיוֹת עֵינָא מִמֶּשׁ, לְבָלִי לִידַע מֵהוֹתוֹ, אֲשֶׁר עַל הַמְקַרְבִּים לְהַצַּדִּיק עוֹמֵד כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב 'וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם', וְהַצַּדִּיק עוֹסֵק גַּם עִתָּה בְּכָל תְּקוּנָה עוֹלָם עַל יְדֵי מְקַרְבָּיו, עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם וְשִׁחְתָּם וְשִׁמְחָתָם וְעֶסְקֵיהֶם¹⁷.

(שארית יצחק, מכתב ד)

ללמדך, שגם לאחר שנים של התקרבות אמיתית, יכול חסיד ברסלב - שממשיך לחפש ולבקש אחר רוח קדשו של רבינו - לזכות להתקשרות פנימית יותר ויותר, אשר תגרום לו להרגיש כיצד "עד הנה היה עובד עבודה זרה בטהרה, והיה מונח בפגם אמונה עצום מאד"¹⁸...

וכך ימשיך לעלות מדרגה לדרגה, ולהיטהר יותר ויותר מזהמת הנחש, עד בואו לטהרה מושלמת.

וְאֵז פּוֹשֵׁט גּוֹפוֹ הַמְצַרְע, שֶׁהוּא מִמְשַׁכָּא דְחוּיָא [= עוֹר הַנְּחֹשׁ] וְלֹבֵשׁ בְּגָדֵי שְׂבָת, הֵינּוּ גּוֹף קְדוֹשׁ מְגוֹן עֵדוֹ.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, פג)

10. וכמו שכתב השל"ה הקדוש בפירושו, שהתיקון שיהיה לעתיד לבוא יהיה הרבה יותר מאילו לא היה חוטא אדה"ר, כי יתרון האור מן החושך. וזה לשונו: "אילו היה האדם נשאר בכתנות אור כמו שנבחר בתחילת הבריאה, לא היה מאיר באור גדול כל כך כמו שיאיר בהתבטל כתנות עור, ויחזור לאור, אז עין לא ראתה אלהים וזולתך כמו שהארכתי בזה הענין למעלה, כי יתרון אור מהחושך, מכח התרבות החושך והגלגולים וההזדככות, יתרבה לעתיד האור בהי"ד" (השל"ה הקדוש, תולדות אדם, בית דוד).

11. "כי היה 'כתנות אור', ובגנו ועששה 'כתנות עור', בעין' שהוא עור היפך אור. ובהתם החטאת לעתיד, אור חדש יהיה לזה העור יתרון עין' שגרמה עור, עור יתהפך לעין בעין יראו שבוש ה' ציון', עין רואה" (שם מסכת פסחים, מצה עשירה, אות ססו).

12. ענין בדברי הלשם מש"כ בזה (ספר הדיעה חלק ב, דרוש עין הדעת סימן ח).

13. וכבר ידענו "כי התורה היא בכל אדם ובכל זמן, וכל אחד ואחד מישראל, מל שרוצה להיכנס בדרך הישראלי באמת בדרך הקודש בדרך האמת, עוברין עליו כל הגלויות וכל המלחמות והסיפורים המבוארים בכל התורה כולה ובבניאיים ובכתובים" (ליקוטי הלכות, אנואח ג, א). כך שגם בענין הטהרה מזהמת הנחש, עובר על כל אחד כלל אלו הסיפורים הנ"ל, על כל הירידות והעליות שבהם, לפי עניינו ומדרגתו.

14. היה זה בשנת תרע"ט, בה עבר מהעיירה נליינצ'וב לעיר הגדולה ורשה, ושם התחבר לחבורת אנ"ש דשם, כשהוא טועם שם טעם חדש בהתקרבותו לרבינו. לא. ע"פ המבואר במעשה מחיגור, שעשה לו הזקן עיגול סביבו וסביב בני ביתו, ולא יכלו השדים לגשת אליו, עיי"ש.

15. כמה מפליא, שמכתב זה נכתב לאחר שכבר זכה לכתוב את חיבורו 'חלוקי הנחל' - 'ובו ז' עמודים ויסודי האמונה ע"פ דעת נחל נ'ובע מ'קור ח'כמה" - שנכתב בנליינצ'וב בשנת תרע"ז.

16. מכתב זה נכתב בשנת תרע"ט, ותחילת התקרבותו הייתה בשנת תרס"ה.

17. בהמשך הוא כותב: "על פי התגלות הזאת וההארת הרצון הזה, אין לי שום תמיהה וקושיא וחקירה מה שסיבב הש"ך כך עמי שאנוד מביתי בדרך הזה, כי רחמי הצדיק האמת אשר הניענו עלי, המה פלוטוני והצילו אותי ממים אדירים הזדונים אשר רצו להתגבר עלי ולטבעני בהם ח"ו, וכעמט אבדה חיותי בימי ההבלים האלה".

נפשו בשאלתי

מתלווים לבני הנעורים
בשבילי הכיסופים
והחיפושים

מגיע 'סוף הזמן' בישיבה ואני לא מצליח ללמוד כרגיל, האם יש לי תקווה?

איך נתמודד עם ימים בהם כבר אזל לנו מלאי החשק שהניע אותנו בתחילת הזמן? איך נצליח לשמור על שגרה בישיבה גם כשהלב מלא בדאגה לקראת הקיבוץ ב'אומן' בראש השנה הבעל"ט? | עצות מאירות והתחזקות בהירה להתקרבות לה' ולימוד התורה בהתחדשות בכל מצב ועניין | **בשבתך ובלכתך**

גם בסוף הזמן כש"הראש כבר לא במקום" כלשונך ובכך להיות בקי בשמירת וניצול הזמן גם כשהוא כבר לקראת סופו.

1) מוהרנ"ת אמר שהוא יכול לתת דין וחשבון על כל יום ויום כולל יום הנסיעה, רק תלוי לפי היום. ("וועדליג ווי דער טאג"), דהיינו שיכול ליתן דין וחשבון לפי המצב והנתונים שיש ביום נסיעה - הנה עצם המודעות הזאת שעל יום נסיעה וכיוצא בזה נצטרך לתת דו"ח אחר מהדו"ח שעל יום רגיל - כבר עוזרת לנו למלא בתורה ועבודה גם ימים טרופים וטרודים ומופרעים, כי הרי לחטוף 'ולגזול' פה ושם דברי קטנים לכבודו יתברך אפשר תמיד, אפילו ביום קשה ביותר. הבעיה היא שהאדם בא עם 'דיבוי אור' ורוצה 'הספק' של יום רגיל וכשאין הדבר עולה בידו מיד - הוא נשבר ומתאכזב ונופל בדעתו, עד שגומר אומר שהיום הזה אינו יום מסוגל לעבודת ה', וכך הוא כבר לא עושה אפ"י את המעט שהיה כן באפשרותו לעשות.

ולכן תראה לבוא לקראת סוף הזמן 'מוכך' ומזומן לעבור ממצב של 'רצוא' למצב של 'שוב'.

2) ישנם ישיבות שעושים בסוף הזמן 'תוכנית חזרה' על כל הפרקים שנלמדו במשך השנה. יש בזה תועלת שלא יסולא בתנאי שהבחור לוקח את זה ברצון ובאהבה ברצינות ובכל ה'ברען' - אם קיים דבר כזה בישיבה שלך תחטוף את זה בשתי ידיים כמוצא שלל רב, ואזי לא תרגיש שאתה מנצל ימים אלו איך שהוא, אלא אדרבה ההתמדה תעלה עשרת מונים מאשר הזמנים הרגילים בישיבה, גם הסיפוק וההתעלות יעלו פלאים!

3) אם אכן קיים מצב של רפיון בישיבה תתיישב (עדיף בהתבודדות) ותעשה 'היערכות מחדש' - קבע לעצמך 'סדר יום' והספק' חדש ותציב לעצמך 'יעד' של מינימום בסדרי הישיבה לדוגמא: בסדר עיון להבין כל יום לפחות את הגמ' רש"י ותוס' ושני "מפרשים" ובסדר בקיאות להבין לפחות את הגמ' עם רש"י ובסדר ג' לפחות 20 דק' של לימוד רציני בלי להפסיק באמצע וכן על זה הדרך.

4) תנסה להכניס שינויים מרעננים בסדר יומך, לדוגמא ספר לימוד קל חדש, חברותא מועילה חדשה, יקיצה בבוקר מוקדם מהרגיל, לימוד לפני התפלה בישיבה, קבלות טובות קטנות חדשות וכל כיוצא בזה.

5) ההספק והיעד והשינויים הנ"ל יהיו מותאמים לפי נוחותך ולפי המצב בישיבה ותעמוד על כך בכל הכח לא לוותר עליהם - אם בכל זאת אתה רואה שאינך מצליח גם את זה לעשות - אזי אל ייאוש! תעשה שוב 'היערכות מחדש' וקבע לעצמך סדר חדש, העיקר לא להרים ידיים ולהפקיר את התקופה הזאת לגמרי ח"ו.

6) מומלץ מאד ללמוד הלכות פקדון הלכה ד' (בעיקר מסעיף ה' עד סעיף י"ג) או ללמוד בספר 'אמונת עתיך', ולקבל משם דעת עצות וכח איך לשמור על כל סוגי הזמנים - בהצלחה!

■ א. ברוך ה' בדרך כלל אני משתדל להיצמד לסדרי הישיבה ואף מצליח ללמוד ולהתחזק. אך בדרך כלל כשמגיעים הימים של 'סוף הזמן' העניין נהיה קשה מאד, הראש כבר לא במקום והאיכות של הלימוד יורדת, כואב לי על כך ואני רוצה למנוע את זה שלא יקרה לי ב'זמן' הזה גם כן, מה אני יכול לעשות?

תשובה: יפה שאלת, כך נאה וכך יאה לברסלב'ר חסיד, לצערנו ישנם הרבה בחורים אשר שאלה זו מהוה עבורם תירוץ ותשובה... תשובה על משאלת הלב במשך כל השנה, מתי כבר יבואו ימי סוף הזמן וימי בין הזמנים, בהם נוכל כבר לתת קצת פורקן לנפשינו הכלואה בין כותלי הישיבה...

אשרינו שאנו חוסים בצל רבינו הק' המחדיר בנו דעת אמיתית ש"האדם צריך לעשות ולעשות" מבלי להרפות, כי אין שום תכלית אחרת ואין שום טוב ועונג אחר מלבד "להתפלל ללמוד ולהתפלל", "דאוויגען און לעריגען און דאוויגען", וכל דקה שאדם מבזבז להבלי העוה"ז הוא הפסד נצחי שאין לו תמורה לעולמים! עד שרבינו גמר אומר והוא ממליץ לאדם שיעזוב את כל העולם, יבחר לו איזה מקום מחוץ ליישוב שם יעסוק בתורה ועבודה, וכשירעב ירוץ לתוך איזה בית ויקח שם בחפזון איזה חתיכת לחם להעביר רעבונו, ותיכף יחזור לתלמודו ולעבודתו! (שיחות הר"ן) אשר לאמיתו של דבר כל דברי חז"ל וכל הספרי מוסר ושאר הספרים הק' מלאים מזה אלא "שאינ מי שיכניס דעת קדושה זו ודברים פשוטים אלו לתוך הלב פנימה כמו רבינו" על"ת. שאמר שאין מי שינהיג את בני הנעורים כמוהו (חיי מוהר"ן).

לכן בן נעורים יקר: אם בעיה זו מטרידה את מנוחתך סימן הוא שרבינו הוא המנהיג שלך, ולא האוירה וה'חברה' הקרירה. אך אל דאגה יש לו עבורך גם פתרונות! כי אותו רבי עצמו מלמד אותנו דעת שלא כל העיתים שוות, לא תמיד אפשר לנצל את הזמן באותה מידה, והוא מאלפינו בינה איך להיות בקי גדול בניצול הזמן לטובה, היינו להיות בקי ברצוא ושוב. בקי איך לשמור על הזמן בזמני עליה ובקי איך לשמור על הזמן גם בזמני ירידה ורפיון, כך שאף אם אמנם אי אפשר להיות תמיד באותו מצב של התמדה ויגיעה בתורה, אבל להרים ידים ולקחת חופשה מוחלטת מן התורה והעבודה, דבר זה לא קיים ב'חייך' של הרבי אלא אך רק בבתי הקברות שם קיים הדבר - "במתים חפשי"!

◦ ג. ראש השנה מתקרב, ועמו כל הפחדים והלחצים הנוראים: האם נזכה להיות השנה באומן בראש השנה? האם אני עושה מספיק השתדלות? ובכלל הרי אני תלוי בהורים שלי ובישיבה, ואין לי אפשרות לזוז בלעדיהם... מה אני צריך לחשוב על כל הנושאים? אשמח מאד אם תוכלו להדריך אותי בכדי שאוכל להמשיך בעבודת ה' כסדר ולא להתבלבל.

תשובה: ננסה איפה להציע כמה עצות איך להחזיק ראש

בחור יקר! ניתן לשלוח שאלות, התלבטויות, בענייני עבודת ה', בדרכי רבינו הק', וכיוצ"ב, באמצעות הקלטת השאלה בטל' המערכת: 02-539-63-63, שלוחה 5, או בשליחה לפקס: 077-318-0237.

מכאן החל המסע הקדוש.
 העיירה מדוויבקה בה חי
 רבינו הק

בלב עורג

אל ארץ האמונה

כיצד התקיימו באופן מופלא דברי רבינו הקדוש בערב פסח תקנ"ח "השנה אהיה בוודאי בארץ הקודש"? מיהו החכם הירושלמי שעמו הפליג רבינו בספינה? מדוע לאחר שהשתטח על ציון רבי נפתלי כ"ץ נפל לחולשה גדולה? אלו דרכים סלל בדרכו ארצה? מדוע חששו יהודים להיכנס למערת הינוקא ואיה שוכנת מערה זו? היכן המקום בו היה רבינו תלוי על חומת טבריה כשרצה להימלט מהעיר המסוגרת עקב המגיפה? צעידה מלווה בתמונות, בעקבות המקומות בהם פסע רבינו במסעו הקדוש לארץ ישראל בשנת תקנ"ח-נ"ט

דוד דגן

תמונות: הרב שלום צוקר

מיד בשבת באוניה
החל לכתוב דברי
תורה. נמל ניקולייב

וזונסנסק, החלק
העתיק של העיר שבו
היה הכפר סוקולו

ישראל (זמרת הארץ, מעשה ברב ובן יחיד)
התעכבנו בעיקר במקומות בהם עבר רבינו
במסעו, וכל הקורות והמאורעות אותו בדרכו,
כבר הובאו בכתובים בהרחבה.

סאקילע - התגלות הרה"ק מויטבסק

ביום שישי, ח"י באייר ל"ג בעומר תקנ"ח, החל
מסע הקודש. רבינו יוצא יחד עם מלווהו הנאמן
בזריזות, כמי שאצה לו הדרך, אל היעד הנכסף.
הם נסעו ממדודיבקה, כשפניהם מועדות
לניקולייב (כיום מיקולייב) הסמוכה לאודסה,
שעל מפרץ הים השחור.

באותה תקופה רווחו השמועות כי הים בקרבת
אודסה טומן בחובו סכנה. כל הנוסעים ארצה
הפליגו דרך נמל 'גלץ' (גלצ'י שברומניה). כך גם רבי
מנחם-מנדל מויטבסק, רבי נחמן מהורודנקה
סבו של רבינו, רבי מנדל מפרימשלאן, ועוד,
נסעו דרך גלצ'י. אך רבינו **"בחכמתו הגדולה
הבין תיכף שטוב יותר מכמה טעמים לנסוע על
הספינה מאדס"** (שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו
לארץ ישראל ח) ראשית, מכיוון שמשם הפלגה
קצרה בהרבה מהגתיב המקובל דרך גלצ'י, וגם
משום שכך נחסכת הסכנה שבירידה בשפך נהר
הדנובה אל הים. לכן, לא שת רבינו לבו לדעה
הרווחת והחליט לנסוע בגתיב ניקולייב-אודסה-
איסטנבול, ומשם לארץ ישראל. רבי נתן מציין
כי מאז נסיעת רבינו, הפכה דרך זו לכבושה וכל
הנוסעים לארץ ישראל נסעו דרך נמל אודסה,
**"וכן כמה דברים שהוא התחיל בראשונה ואחר כך
הורגל העולם אחריו"** (חיי מוהר"ן קלח)

בתחילת נסיעתם, שבתו בכפר 'סאקילע', שם
ראה רבינו את הרה"ק רבי מנחם-מנדל מויטבסק,
שהסתלק לעולמו עשר שנים קודם לכן בארץ
ישראל. רבי מנחם-מנדל, שהופיע מעולם האמת,
גילה לרבינו שהשם 'אתה' הוא סגולה להשקיט
את גלי הים בעת סערה, כמרומו בתהילים פ"ט
בפסוק **"בשוא גליו אתה' תשבחם"**.

ואפשר לומר שלא בכדי גילה דווקא הרה"ק
מויטבסק לרבינו את דבר הסגולה, שכן מסירותו

נורא ונשגב היה מסעו הקדוש של רבינו אל
הארץ הקדושה, עד כדי כך ש**"כשבא מארץ
ישראל, אמר שהוא מתבייש בכל התורות
וההשגות שהשיג קודם שהיה בארץ ישראל ולא
היו נחשבים בעיניו לכלום!"** (חיי מוהר"ן, ג"ה)

"מי שרוצה להיות יהודי" קרא הרבי, **"דהיינו
לילך מדרגא לדרגא, אי אפשר כי אם על ידי ארץ
ישראל!"** (שם ט"ו) כיסופים נמרצים נטע רבינו
בלב אנשיו לארץ האמונה. בקדושתה ומעלתה
גילה נפלאות, אשר לא נשמעו משום צדיק אחר
בדורו. ולא רק שעורר את הכיסופים בקרב אנשיו,
אלא שבמסירות נפשו לארץ האמונה, סלל את
הדרך לבוא לשם בנקל, כמובא בחיי מוהר"ן ט"ו:

**"פעם אחת כשסיפר רבינו ז"ל מעצם המניעות
והסכנות שהיה עליו בטאמבול ואיך שהיה
בסכנה גדולה קודם שבא לארץ ישראל וכו' אז
ענה ואמר לנו שאנחנו יכולים לבוא לארץ ישראל
בנקל. כאומר שעלינו לא יתגברו מניעות כאלה
וסכנות כאלה כמו שהיו עליו"**.

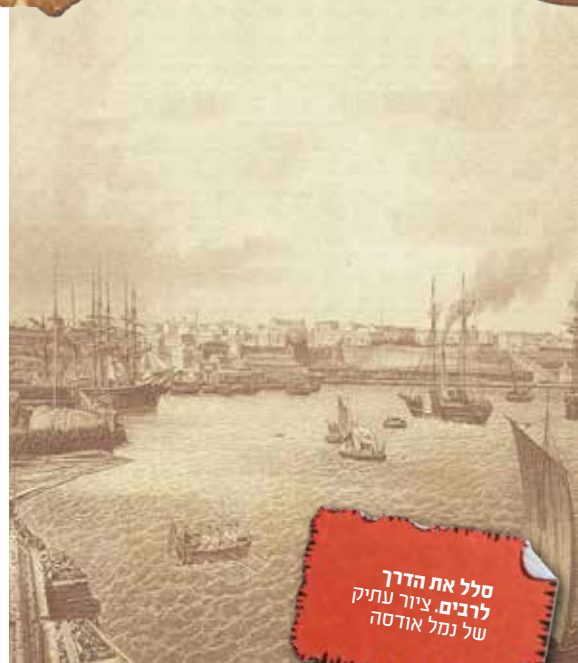
ומבאר רבי נתן ב"ר יהודה, תלמיד מוהרנ"ת:

**"זכבר אמר רבינו ז"ל על נסיעה לארץ ישראל,
שלנו יהי' בנקל לנסוע, כי כבר סבל הוא כל
היסורים עבירינו ... אך מעט דמעט צריכין אנו גם
כן לסבול"** (מכתב מיום ד' פסח שני תרמ"ב)

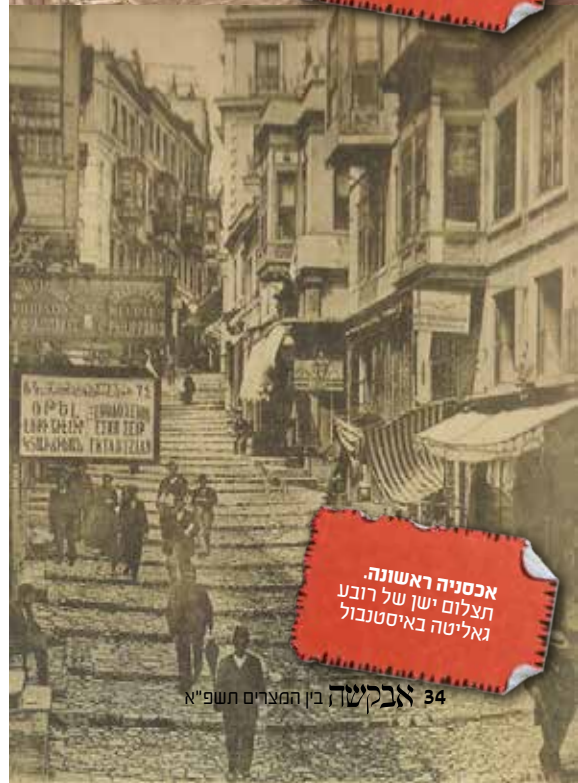
בהקדמת הספר 'ארצנו הקדושה' כותב החסיד
ר' שמואל העשיל פרידמן: **"...ובנסיעתו לארץ
ישראל, שמסר נפשו עליו כל כך, עשה דרך כבושה
שכולנו נוכל לבוא בנקל שמה, כאשר יסופר בחיי
מוהר"ן..."**, ומקשר זאת להמובא להלן, שלפני
נסיעת רבינו חששו לנסוע מאודסה, **"ומאז
והלאה נעשה דרך כבושה והכל נוסעים דרך שם"**.

קצרה היריעה מלהקיף את כל המקומות בהם
עבר רבינו בנסיעתו הנשגבה הזאת, אולם ננסה
להתחקות אחר עקבי פעמיו הקדושים, **"למען
ידעו דור אחרון יקומו ויספרו לבניהם כמה צריכין
להתחזק לבוא לארץ ישראל, כל מי שרוצה להיות
איש ישראל באמת מגדול ועד קטן... ושם חיינו,
שם קדושתנו, שם ביתנו, שם ארצנו, שם אדמתנו,
שם חלקנו, שם גורלנו"** (ימי מוהרנ"ת ח"ב, א).

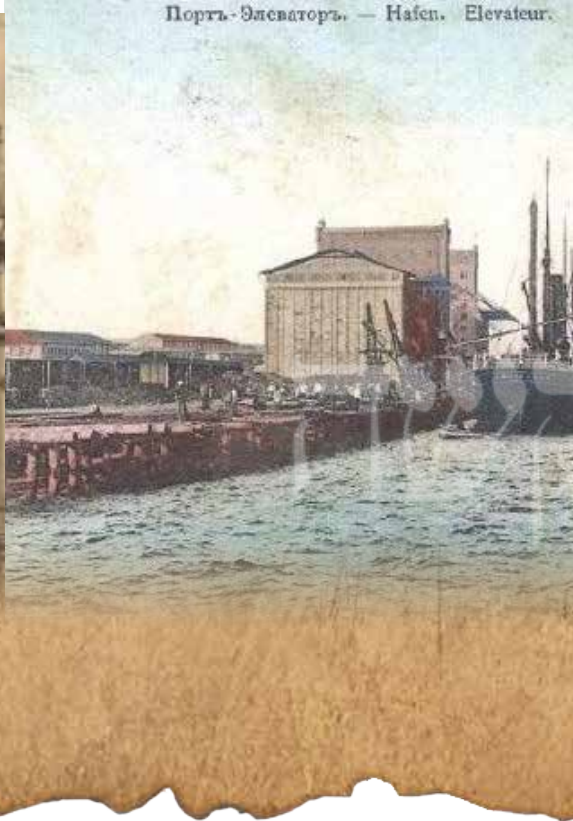
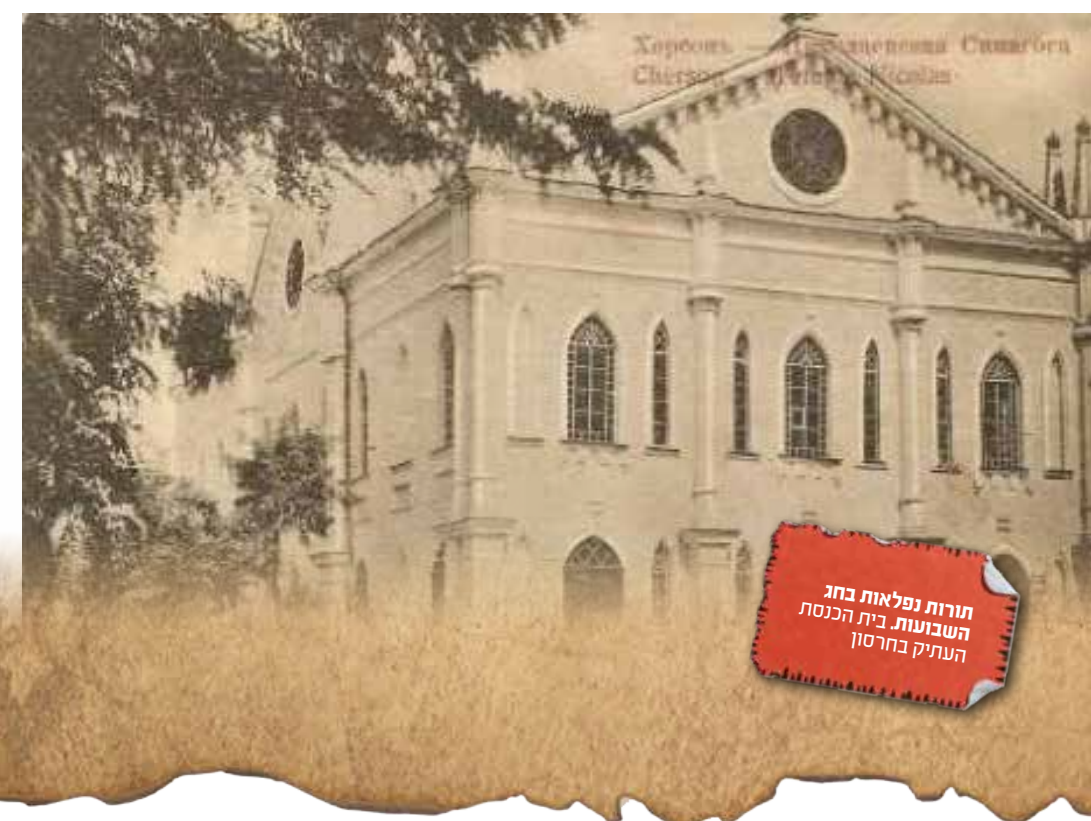
"כי הצדיק הוא בחינה אחת עם קדושת ארץ

סלל את הדרך
לרבים. ציור עתיק
של נמל אודסה

אכסניה ראשונה.
תצלום ישן של רובע
גאליטה באיסטנבול

תורות נפלאות בחג השבועות. בית הכנסת העתיק בחרסון

שאליה אקח אתכם, ישנו שד"ר ועמו שני אנשים ממדינתכם שחזרו זה עתה מארץ ישראל בדרכם לביתם". אך שמע זאת רבינו, פנה אל משמשו: "מזהיר אני אותך; במידה וישאלו עלי, אל תגלה מי אני בשום אופן".

רבינו עשה זאת בכוונה תחילה, כדי להביא על עצמו ביזיונות. שני האברכים שהגיעו מארץ ישראל היו מנאמני רבי אברהם מקאליסק אשר בטבריה, הם חשדו מיד כי מטרת נסיעתו של 'האברך' שאינו מוכן לגלות את שמו, היא ללבות את המחלוקת נגד רבם. ככל שחשבו בכיוון זה, השתכנעו בצדקת חשדם ואף היו להם "הוכחות" על כך. בימים ההם לא היו קיימות תמונות עם דיוקן פניהם של צדיקים, וכך לא העלו השניים על קצה דעתם מיהו האיש בו הם חושדים.

איסטנבול - קטנות דקטנות

כעבור ארבעה ימים, הגיעה הספינה לנמל איסטנבול (הנקראת גם 'קונסטנטינופול'), בירת הממלכה העות'מנית ששלטה אז בארץ הקודש. בעזרת מתורגמן שכרו אכסניה ראויה בחלק של העיר הנקרא 'גאליטא', שבו התגוררו יהודים יוצאי ארצות אשכנז.

לאחר ששהו באכסניה הזו כשעה-שעתיים, לא אבה רבינו להישאר במקום זה. המתורגמן הציע לו להתאכסן במרכז איסטנבול, באזור שבו נמצא ארמון הסולטן, שם אסור לזוגות להתגורר, כי אם לגברים בלבד. "כן" השיב רבינו, "שם הוא מקום טוב עבורי".

המתורגמן סיפר לרבינו בדרך אגב: "באכסניה

העצומה לארץ ישראל היתה נודעת וכפי שהיא נשקפת מתוך בתרי ספרו הקדוש 'פרי הארץ'. (הסגולה מובאת בליקוטי מוהר"ן תורה רנ"ו, וביתר ביאור ברפראות לחכמה, בשם רבי שמועון משמש רבינו).

הרב מטשעהרין כותב, כי בעת בואו של רבינו לסאקילע, היה זה ישוב קטן שתושבים מועטים, ורבינו חזה שהמקום הזה עתיד להפוך לעיר גדולה. הוא מציין בספרו 'רפראות לחכמה' (על תורה רנ"ו הנ"ל): "וכן נתקיים בימינו אלה שנים רבות אחר פטירתו ז"ל", ומוסיף כי שם העיר השתנה ל'וואזנישענסק'. ידוע גם ממקורות נוספים כי העיר הגדולה ווזנסנסק שבמחוז מיקוליב היתה בתחילתה כפר קטן בשם סוקולו, שהיה מיושב בקוזאקים.

בניקוליב עלה רבינו על ספינה טעונה חיטה שיעדה נמל איסטנבול שבטורקיה ובדרכה עוברת בנמל אודסה. בטרם יצאו לדרך, הורה למלווה לקנות הרבה נייר ודיו, ומיד בשבתם באוניה, החל לכתוב דברי תורה.

חג שבועות בחרסון

בדרך, חנתה הספינה ליד העיר 'חרסון' הקרובה לשפך הדנייפר אל הים. רבינו שבת שם בחג השבועות ואמר תורות נפלאות על הפסוק מתהילים (פרק קז) "יקם סערה לדממה" האמור בנוסעי הים, וכן עוד כמה תורות קדושות.

לאחר מכן חנתה הספינה חניית-ביניים נוספת באודסה. יהודי המקום ששמעו כי הצדיק רבי נחמן ממדוודיבקה מפליג לארץ-הקודש, באו וליוו אותו בהמוניהם בשיר, במשתה ובשמחה גדולה.

לא קלה היתה נסיעת רבינו. שהרי כך אמר באחת מנסיעותיו: "אילו היו העולם יודעים ענין נסיעתי, היו מנשקים הפסיעות שלי; בכל פסיעה ופסיעה אני מכריע את כל העולם כולו לכף זכות!" קל וחומר בנסיעתו זו לארץ ישראל, אשר כל רעיון לא יכילנה.

איסטנבול והרובע 'גאליטא' כיום

נסיעה שכולה מסירות נפש. ציור עתיק של נמל איסטנבול

קטנות דקטנות. ציור עתיק של נמל איסטנבול

רבינו, היה רבי נפתלי כ"ץ, והצדיק השני ש'בזמנינו' היה רבי לייב מטרסטיניץ, חותנו של רבי יודל מדאשיב, שנסתלק לעולמו בספינה בדרך לארץ ישראל. (אוצר נחמני קצ"ז)

באשר תלך - אלך

בעת שעשה רבינו את דרכו לארץ הקדושה, היה המצביא הצרפתי הנודע נפוליאון בונפרטה, בעיצומו של מסע לכיבוש ארצות הים התיכון. בעוד רבינו באיסטנבול, נודע כי צבאו האדיר של נפוליאון מתקדם בנתיב הים כדי לכבוש את מצרים, ארץ ישראל, סוריה וטורקיה. ראשי הקהילה באיסטנבול הורו לכל היהודים שלא ייצאו את העיר לעבר הים כדי שלא יסכנו את נפשם במקרה ויתרחש קרב בלב ים. אך על אף הסיכון הגדול שבנסיעה בזמן מלחמה בנתיבי ימים, מנוי וגמור היה בדעתו של רבינו להפליג ללא שהיות אל ארץ הקודש. בידועו שהבעל-דבר משתטח כנגדו למנוע ממנו לכבוש דרך לארץ הקדושה, לא שת ליבו לכלום ואמר למלווהו:

"תדע שאני רוצה לסכן את עצמי אפילו בסכנות גדולות ועצומות, אך את נפשך אני רוצה להפקיר. בכן, אם תרצה - קח לך מעות על הוצאות ושוב בשלום לביתך ואני אסע לבדי בהעלם ובהסתר מאנשי סטנבול. כי את עצמי אני מפקיר, יהיה איך שיהיה."

אולם המשמש הנאמן סרב לעזוב את רבינו והשיב לו: **"במקום אשר יהיה שם אדוני, אם למוות אם לחיים - שם יהיה עבדך. ובאשר תלך - אלך גם אני."**

והנה, סובב ה' יתברך שבעת ההיא שהה באיסטנבול חכם גדול מירושלים, שהגיע לאסוף צדקה עבור עניי עירו. לפי המובא בכתבי ר' יצחק מאיר קורמן, כפי ששמע מקני א"ש, היה זה הרב 'ראשון לציון' ר' יום טוב אלגזי" (כרוז לר"ה תשכ"ד אות טז). החכם הירושלמי התכוון להישאר באיסטנבול עוד שנה, אך כעבור יום או יומיים מהכרזת הרבנים, אמר כי רואה הוא

אומר פעם אחר פעם 'ברוך הבא' ומזכיר את שמות אבותיו שבאו ללוות את נשמתו. תוך כדי כך החל נשמע רעש גדול ואש הקיפה את מיטתו וכעבור כשעה שככה. ואכן, ביום שאותו ציין, כ"ז טבת תע"ט, עלתה נשמתו למרומים והוא נטמן באיסטנבול.

עתה, כשמונים שנה מהסתלקותו, הלך רבינו לפקוד את ציונו. (היתה לרבינו גם קרבה משפחתית כלשהי אליו, היות ורבי שמואל זנוויל זקנו של רבי נחמן מהורודנקה סב רבינו, היה חתן רבי נפתלי כ"ץ אב"ד לובלין, זקנו של בעל 'סמיכת חכמים')

כשחזר רבינו מציון רבי נפתלי כ"ץ, תקפתו חולשה גדולה והוא נפל על הארץ. במשך כמה שעות שכב ללא כוח, עד שהרימו אותו והשכיבוהו במיטה. רק למחרת בצהרי היום, כשעזרו ה' יתברך, קם ממיטתו ושב לאיתנו. לאחר מכן אמר רבינו, כי היה בסכנה גדולה וראה שעליו להסתלק לעולמו באיסטנבול, אך ה' עשה עמו ניסים רבים ועבר הכל בשלום. ואמר, שהביזיונות שהיו לו וה'קטנות' שנהג בה - הועילו לו מאוד. (שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל, אות י)

מקובל, כי אחת הסיבות לחולשה הפתאומית שתקפה אז את רבינו היתה משום רצונו של רבי נפתלי כ"ץ שצדיק כמותו ייטמן בסמוך לו. (שיח שרפי קודש ו, כד)

בתורה ר"ח בליקוטי מוהר"ן, אומר רבינו, כי יש נגזרת על האדם גזירה, **"ומזה בא שלפעמים פתאום האדם נוסע לאיזה מקום רחוק, זהו כדי להסתיר את עצמו, ואף על פי שהוא אינו יודע מזה, עם כל זה הנפש יודעת מזה, על כן בא לו רצון לנסוע לשם. ולפעמים כשבא לשם - הוא נתפרסם שם ביותר, ואז יוכל להזיק לו מאד חס ושלום, ומזה היה הסתלקות צדיק גדול מאוד שפתאום רצה לנסוע לארץ ישראל, והוא היה בעצמו יודע מזה שהיה צריך להסתיר את עצמו. ונסע על המדינה והיה פרסום גדול, ונסתלק באותו הדרך, וכן אירע בזמנינו בסמוך, ה' יצילנו."**

אותו 'צדיק גדול מאוד' שעליו נסובו דברי

בספר 'שבחי הר"ן' מתאר רבי נתן בארוכה את השתלשלות העניינים, וכותב:

"כלל הדבר, כי הוא זכרונו לברכה עשה בכוונה, והניח עצמו לבזות בכל מיני ביזיונות, ואמר לאיש שהיה עמו שאלו הביזיונות יהיו לו טובה גדולה בהליכה (לארץ ישראל) ובחזרה, כי גודל עוצם המניעות הגדולות שהיו לו לבוא לארץ ישראל - אי אפשר לשער ולהעריך ולספר, ולא היה באפשרי לבוא לארץ ישראל, כי אם על ידי קטנות זאת, כאשר נשמע אחר כך מפיו בפירושו. ואמר, שאם לא היו לו אלו הביזיונות והקטנות לא היה לו באפשרי לבוא לשם בשום אופן" (סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל, אות י)

"ושמעתי בשם רבינו ז"ל שאמר, כי קודם שבאים ל'גדלות', צריכין ליפול בתחילה ל'קטנות'; וארץ-ישראל היא 'גדלות גדלות' על כן (כדי לזכות לבוא לשם) צריכין ליפול בתחילה ל'קטנות דקטנות'..."

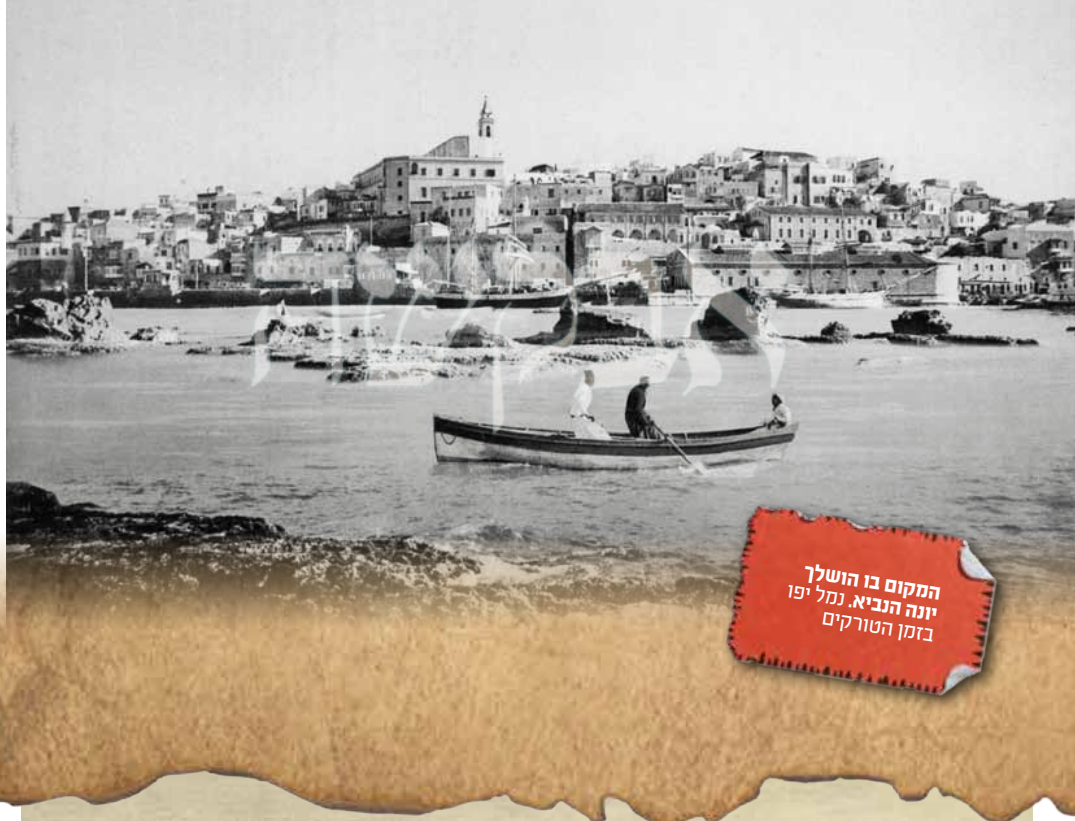
"ועל-כן לא היה יכול הבעל-שם-טוב ז"ל לבוא לארץ ישראל, כי לא היה יכול לירד לתוך קטנות כזה - והוא ז"ל זכה לבוא לארץ ישראל על ידי גודל הקטנות, שירד לשם בחכמתו העצומה" (חיי מוהר"ן ק"מ)

בציון רבי נפתלי כ"ץ

בהזדמנות זו, בהיותו באיסטנבול, הלך רבינו לפקוד את קברו של הצדיק הקדוש רבי נפתלי כ"ץ בעל ה'סמיכת חכמים'.

רבי נפתלי, שכיחן כאב"ד בפוזנא ופרנקפורט, נודע כגאון בנגלה ומקובל אלוקי גם בקבלה מעשית, וה'קמיעות' שכתב היו לשם דבר. בזקנותו, גמר בליבו לעלות לארץ ישראל לאחר שקיבלוהו חשובי העיר צפת לנשיא ארץ ישראל. אך בהגיעו לאיסטנבול חלה מאוד ונפל למשכב. הוא אמר לאלו שעמו שבקרוב יסתלק מן העולם, כשהוא נוקב ביום ושעת פטירתו.

בהגיע יומו, הקיפוהו המוני יהודים, רבי נפתלי החל לומר לכל אחד מהם מה היה גלגול נשמתו הקודם ומתי יפטר מהעולם. לאחר מכן שמעוהו

המקום בו הושלך
יונה הנביא. נמל יפו
בזמן הטורקים

ארבע אמות
ראשונות. נמל חיפה,
ציון משנת תרכ"א

כאן התבודד אליהו
הנביא! מערת
אליהו כיום

שקרוב יומו להסתלק מהעולם, על כן מוכרח הוא לחזור ירושלימה. כפי הנראה חשש שעקב המלחמה לא יזכה להיטמן בארץ הקודש. עוד הוסיף החכם לדבר אל יהודי המקום: "ובאשר לכם, אל תראו מן הצרפתים וגם אין לכם לדאוג לגורל היהודים הרוצים לנסוע לארץ הקודש, יכולים הם לנסוע עמי, לא יאונה להם כל רע וה' ישמרם עד בואם לשם, כי כבר נרשם מקום קבורתי בירושלים".

יהודי איסטנבול שכרו ספינה גדולה עבור החכם ופרסמו שכל הרוצה, יכול להצטרף אליו בנסיעתו. יהודים רבים נהרו אל הנמל כדי לזכות בהזדמנות לנסוע לארץ ישראל. רבינו - שבשלו היה כל זאת - עלה גם הוא יחד עם משמשו לאנייה זו.

באמצע ההפלגה, התחוללה סערה גדולה בים. נוסעי הספינה עלו שמיים וירדו תהומות ונפשם ברעה תתמוגג. אך בנס ניצלו מטביעה. בהמשך, צרה נוספת התרגשה על הנוסעים, מלאי מי השתייה שבאנייה אזל ולא נותר אלא מיכל אחד עם מים עכורים, שחולקו במשורה בין הנוסעים מוכי הצימאון.

ברם, שוב ארע להם נס, בזכות הנוסע הקדוש שבספינה. לפתע, החלה לנשב רוח עזה מאוד, שהפעם היתה שליח להצלתם והביאה את האנייה בתוך שתי יממות בלבד אל חוף יפו שבארץ הקודש - - -

מימי יפו גועשים

רבינו רצה לרדת לנמל ולהתלוות אל החכם ירושלימה, כפי שנדבר ביניהם קודם לכן. אולם הדבר לא יצא לפועל, עקב המלחמה, כאשר שוטרי הגבול הטורקים לא הניחו לרבינו לרדת מן האונייה; הם ראו את לבושו ופיאותיו הארוכות, וכי אינו יודע את שפת המקום, וחשדו כי הוא בא לרַגֵּל לטובת צרפת. באשר יהודי אירופה נחשבו כמי שמעדיפים את שלטון נפוליאון. חרף כל ההסברים, היו השוטרים הטורקים עקשנים בסירובם ורבינו נשאר על האנייה.

לדבר עם זקנו הקדוש.
צילום ישן של ציון רבי
נחמן מהורדנקה בטבריה

קיבלו פניו בשמחה
נדולה. טבריה העתיקה

הבוקר אמרו הנוסעים 'סליחות' באנייה מתוך שמחה גדולה ולאחר מכן התפללו שחרית.

וגודל עוצם השמחה...

והנה מגיע הרגע הנורא והנשגב שבו מתקיים רצונו של רבינו הקדוש. דבריו בערב פסח תקנ"ח "השנה אהיה בוודאי בארץ הקודש", מתקיימים באופן מופלא ביותר; ביום האחרון של השנה, יורד רבינו מן הספינה ופוסע את הפסיעות הראשונות על אדמת הקודש, אשר כל כך השתוקק לחון אותה - - -

שמחה עצומה ונשגבה מבינת אנוש, מילאה את לבו, כפי שכותב תלמידו הגדול מורנו רבי נתן:

"ואז נכנס רבינו הקדוש ז"ל לארץ הקדושה, ובא אל המקום אשר נכסף אליו והשתוקק אליו בהשתוקקות וכיסופין וגעגועים גדולים מאוד מאוד ומסר נפשו אלפים ורבות פעמים בשביל זה, והשליך נפשו מגד עבור זה. וגודל עוצם השמחה שהיתה לו באותה הרגע שנכנס ועמד על אדמת הקודש, אי אפשר לשער במוח. אילו כל הימים דיו וכו' לא יספיקו לבאר אפס קצה מזה, כי תיכף ומיד השיג מה שהשיג. כי אמר שתיכף כשהלך ארבע אמות בארץ- ישראל, פעל מיד מה שרצה להשיג" - - - (שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לא"י, ט"ו)

"ועוצם ההשגה שזכה בארץ ישראל, אילו כל הימים דיו וכו' אין מספיק לבאר, אשר לא נשמע ולא נראה מי שיזכה על-ידי כניסה לארץ ישראל להשגה מופלגת עצומה ועליונה כזו, עד שעלה למעלה ומדרגה עליונה גבוה מאוד". (חיי"מ, נסיעתו לא"י ק"מ)

רבינו הקדוש בעיר חיפה

ערב ראש-השנה תקנ"ט. לאחר חצות היום הלכו רבינו ומשמשו אל המקווה ולאחר מכן פנו אל בית-הכנסת, שם שהו עד שנכנס היום הקדוש. בסיום התפילה הלכו לאכסנייתם. רבינו היה שרוי בשמחה עצומה לאין שיעור, בכל רגע

רוח סערה החל להתחולל על הים והים עשה שחוק מספינתנו עד אשר דמינו כי תתפוצץ לרסיסים ... מה עצומה היתה שמחתי בראותי, אשר קרבו אניות-דוגה קטנות להובילנו החוף על גבול ארץ הקדושה ועוד מעט ורגלי ידרכו על אדמת הקודש. מרחוק ראינו את העיר, אך הרוח לא נתננו לשוט מהרה על פני המים, ובכח עוזו הדפנו בגלי תהום וירדפנו בסערותו בלי הפוגה, ופני הים סביבות החוף מכוסים בקצף מי גלים ("שיום"). שאלתי להנוסעים עמדי, מה זאת? והשיבוני לפי תומם, כי קבלה אצל הספרדים, אשר מעת ירד יונה בן אמיית לברוח תרשישה והושלך פה הימה, מני אז לא ינוח הים מזעפרו".

כשהבין רב-החובל כי האנייה לא תוכל לעגון במקום זה הלילה, הפליג צפונה לעבר נמל חיפה. בכ"ט באלול, הלילה האחרון של שנת תקנ"ח, הטילה האנייה עוגן בנמל חיפה, למרגלות הר הכרמל, מול מערת אליהו הנביא. באשמורת

רב-החובל התכוון להשהות את האנייה בחוף יפו לכמה ימים. היה זה יומיים לפני ראש-השנה, לפי תכניתו היו אם כן אמורים רבינו ומשמשו להישאר באנייה ביום הקדוש. אלא שמשמייים רצו אחרת. במקום בו עגנה האנייה, התנשאו גלים גבוהים כשהם מטלטלים את האנייה בעוז. בכל רגע נראה היה כי היא עומדת להתהפך. לא הועילו שום פעולות לייצבה ורב-החובל התמלא השתוממות על פשר הדבר. החכמים הספרדים שבאנייה השיבו לו, כי בידם מסורת עתיקה שבמקום הזה הושלך הנביא יונה בן אמיית.

נמל יפו היה ידוע משנים רבות כסוער ומסוכן ולא אחת טבעו בו אניות לאחר שהתנפצו אל סלעי החוף. בשנת תרל"ח פורסם מאמר "מסע ארץ הקדם" מאת הרב אליעזר גרייבסקי מליברפול שבאנגליה, בו הוא מתאר את הגעתו לנמל יפו ומספר:

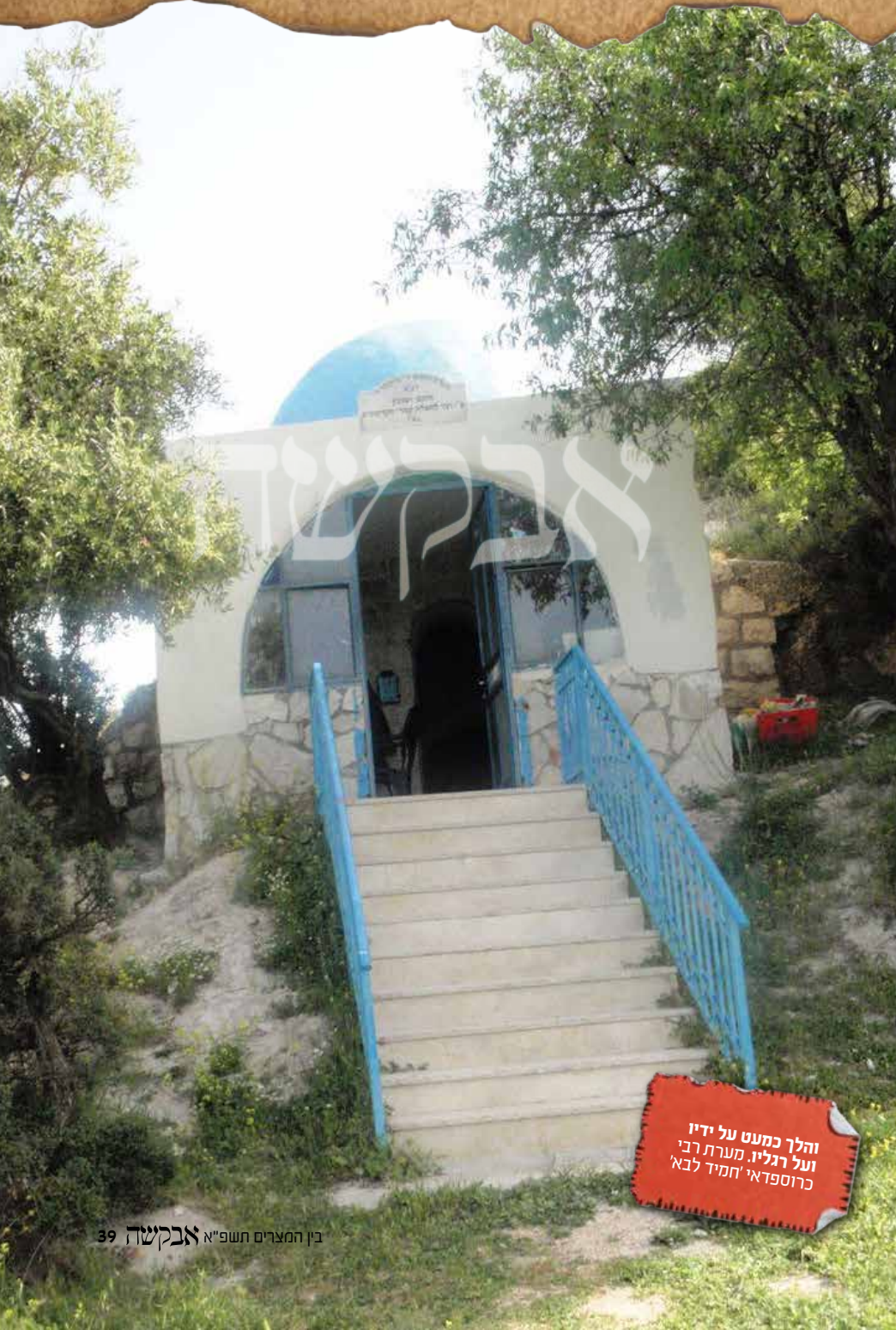
"פתאום הופיעה נגד עינינו מגדלי עיר יפו. אכן

ולא גילה התירוץ.
קבר שמאי

והיה בשמחה גדולה
עד אור היום. ציון
רשבי" בימים עברו

והלך כמעט על ידיו
ועל רגליו. מערת רבי
כרוספדאי 'חמיד לבא'

ורגע אמר למשמשו הנאמן: "אשריך שזכית להיות עמי כאן!"

בקרב זקני חיפה היתה מסורת לפיה בית-הכנסת שבו התפלל רבינו עמד במקום בית-הכנסת 'הדרת קודש', כיום מבנה מהודר אך נטוש, ברחוב מעלות הנביאים 9, בגבול שבין העיר התחתית להדר-הכרמל. אך לכאורה לא זה הוא בית הכנסת בו התפלל רבינו, מכיוון שהמקום הנ"ל היה מחוץ לחומות העיר בעת ההיא. יש שהעלו השערה שבית הכנסת בו התפלל רבינו שכן בקרבת השער המערבי של העיר, הקרוי גם שער יפו, הפונה למערת אליהו ולבית העלמין היהודי.

במערת אליהו

בחוה"מ סוכות הלכו יהודי חיפה כמנהגם למערת אליהו הנביא שבהר הכרמל, שם ערכו שמחה גדולה בריקודים ומחולות, זכר לשמחת בית השואבה. אף רבינו הקדוש היה עמהם.

לימים, תוך כדי אמירת התורה 'פי שניים' (בליקוטי מוהר"ן ס"ו) הסובבת על שיחת אליהו הנביא ותלמידו אלישע, כמתואר במלכים ב פרק ב, הזכיר רבינו את מערת אליהו וכה אמר: **"בהיותי שם, ציירתי לי בדעתי - כאן עמד אליהו הנביא והתבודד!..."**

באותה שעה התעורר מוהרנ"ת מאוד מן הדברים האלה וחשב בלבו: הרי גם אליהו הנביא היה בן-אדם שחי בעולם הזה, ועל ידי שהרבה להתבודד ולפרש שיחתו בינו לבין קונו זכה למדרגה גבוהה ועליונה, עד שעלה בסערה השמימה בעודו חי ולא טעם טעם מיתה וקבורה! ברוב התעוררותו סר רבי נתן לעזרת הנשים הריקניות, ועסק שם באמירת תהילים ובהתבודדות בדביקות גדולה.

לאחר שמחת-תורה, אמר רבינו לאיש שליווה אותו: **"ברוך ה' פעלתי מה שרציתי על צד היותר טוב ונכון, ואף על פי כן היה בדעתי להתעכב כאן מאהבת ארץ-ישראל, ועכשיו ברצוני שנושב לבתינו בחוץ לארץ, על כן, לך ושכור עבורנו מקומות באוניה היוצאת לאיסטנבול."** אך

כך צריך כל אחד לצעוק להשם יתברך. מקום החומה בטבריה בו לפי ההשערה היה רבינו הק' תלוי ועומד

ורבינו ז"ל היה הראשון שנכנס לשם. מערת הינוקא בצפת

והמשיכו צפונית-מזרחית, כשהם רכובים על חמורים, אל עוד מערות צדיקים. בהגיעם אל שיפולי ההר בו נמצאת מערת רבי כרוספדאי 'חמיד ליבא' המוזכר בזוהר פרשת שלח, ראו כי ההר תלול מאוד ואי אפשר לעלות אל הקבר ברכיבה, "וקפץ מעל החמור והלך הוא בעצמו עם האיש שהיה עמו, והלך כמעט על ידיו ועל רגליו עד בואו למערה זו" (שם).

רבינו מסיר את הפחד להיכנס למערת הינוקא

משם המשיכו אל מערה נוספת. לאחר מכן שמו פעמיהם אל מערת 'ינוקא' (ילד בעל השגות עליונות בתורה ומדרגה רוחנית גבוהה). לפי כמה מקורות הוא הינוקא בנו של רבי המנונא סבא, אודותיו מסופר בזוהר ח"ג קפח ע"ב (ואינו הינוקא נחמן חטופא, הטמון בברעם).

שמועות התהלכו כי נחש ארסי כרוך על פתחה של מערת הינוקא ואיש לא הציג את רגלו שם מרוב פחד. על שמועות אלו, אנו למדים בספר 'מעשה צדיקים' להאבר"ך - רבי אברהם כלפון מטריפולי (נולד בשנת תק"א ונסתלק בתק"פ), בשם רבי שמואל שושנה מחכמי טבריה. בשנת תק"ן יצא רבי שמואל כשד"ר עבור אנשי עירו לחו"ל, בטריפולי נפגש עם רבי אברהם כלפון, העניק הסכמה לספרו 'חיי אברהם', וכך צירף רבי אברהם את השמועה מפיו לספרו 'מעשה צדיקים' שנדפס לאחרונה מכתב יד:

"מעשה בצפת טוב"ב במערה של הינוקא, שהוא קבור במערה אחת אצל הטבילה של הרב האר"י ז"ל. ופעם אחת בא יהודי אחד ונכנס למערה בכלי

רבי נחמן, על כן רצה לפקוד את ציונו בטבריה ולשוחח עמו.

במערת הרשב"י

בטבריה שכרו רבינו ומשמשו חמורים ויצאו למסע אל הגליל העליון. רבינו מועיד פניו אל מרומי הר מירון, בהיכנסו להיכל מערת התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, ציווה על בני הנעורים שהיו שם ללמוד זוהר הקדוש ולעסוק בתפילות, בעוד הוא עצמו מתהלך בהיכל המערה כשהוא שרוי בשמחה עילאית. מדי פעם ניגש למשמשו ואמר לו: "אשריך!" כך, במשך כל הלילה הלך מחדר לחדר כשהוא מורה לאנשים הנמצאים שם לומר זוהר, "והוא בעצמו לא אמר כלום, רק היה הולך ומנגן בעצמו והיה בשמחה גדולה עד אור היום. וכשהאיר היום עמד בטלית ותפילין והתפלל כמה שעות" (שבחי הר"ן שם, י"ט)

משם, הלך רבינו אל מערת הלל הזקן וישם גם כן היה בשמחה גדולה, ואל קבר שמאי הזקן, שם נפל עליו עצבות, ואמר שתמיהה גדולה אצלו זאת, ואחר כך אמר שיש תירוץ על זה ולא גילה התירוץ". מקבר שמאי ירדו רבינו ומשמשו

משמשו של רבינו השתוקק לבקר במקומות הקדושים בטבריה והגליל. רבינו, שדרכו היתה לא להתעקש הרבה על שום דבר, ניאות לו.

בעיר הקודש טבריה היה באותם ימים היישוב העיקרי של החסידים בארץ ישראל. השמועה עשתה לה כנפיים ורבים מאנשי העיר הגיעו לקבל את פני רבינו בשמחה כשהם לבושים בבגדי שבת לכבודו.

הרה"ק רבי אברהם מקאליסק קיבל את פני רבינו באהבה יתירה, יוצאת מגדר הרגיל, "וגודל האהבה והחיבוב שהיה לרב הקדוש מורנו רבי אברהם הנ"ל עם כבוד רבינו הקדוש ז"ל, אי אפשר לבאר ולספר" (שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל, י"ח).

בהזדמנות זו, הלך רבינו להשתטח על קבר זקנו הקדוש רבי נחמן מהורודנקה הטמון בטבריה. קשר מופלא ונסתר התקיים בין רבינו ובין סבו שעל שמו נקרא, בהיות רבינו בחו"ל, נהג להשתטח על קבר רבי ישעיה מיאנוב בסמילא, ולעשותו שליח למסור לזקנו את אשר חפץ לומר לו. רבינו גילה, שאחד הטעמים לבואו לארץ-הקודש היה, היות ונמנע ממנו מסיבה כלשהי לעשות עוד את רבי ישעיה לשליח אל זקנו

במקום שבו חומת העיר טבריה מגיעה עד לכינרת, ויש באזור מערה סמוך לחומה. תיאור זה הולם את אזור 'כיפות השל"ה', הנקראות על שם השל"ה הקדוש, רבי ישעיה הלוי הורביץ, שקבע מקום תפילתו כאן. במקום זה התפלל גם האר"י הקדוש. עד היום עומד המגדל בקצה המזרחי של החומה הטורקית שהייתה בנויה כבר בימי רבינו. ושמא על קירות מגדל זה נתלה רבינו הקדוש כשנשא את לבו לשמים וניצל בדרך נס?

כיום האתר סגור ומסוגר, מוחזק בידי הכנסייה הנוצרית היוונית, ולא ניתן לפקוד את המקום. רבינו הקדוש היה רגיל לספר לאנ"ש על הפעם ההיא כשהיה תלוי על החומה מעל מימי הכינרת, וזעק מקירות ליבו אל ה', וכך כותב רבי נתן:

"והיה רגיל לספר זאת, ורצה להכניס בלבנו שכך צריך כל אחד ואחד לצעוק להשם יתברך ולישא לבו אליו יתברך כאילו הוא באמצע הים, תלוי על חוט השערה והרוח סערה סוער עד לב השמיים עד שאין יודעין מה לעשות וכמעט אין פנאי אפילו לצעוק, אבל באמת בוודאי אין לו עצה ומנוס, כי אם לישא עיניו ולבו להשם יתברך, וכך צריכין בכל עת להתבודד ולצעוק להשם יתברך. כי האדם בסכנה גדולה בזה העולם כאשר יודע כל אחד בנפשו, והבן הדברים היטב" (שיחות הר"ן, קי"ז)

(תודות לר' שמואל מאיר חשין, לר' שמואל אברהם תפילינסקי, לי. סטפנסקי, על העזרה במקורות למאמר)

החובת הלבבות ולא נכנסנו שם, אמרו שיש שם עכנא (=נחש) והרב הלך אחר כך ונכנס. ...סמוך להם מערה, קבור שם הינוקא של פרשת בלק וקברו קבר קטן ויש שם הרבה קברים לפניו, אחרי שהביאו ספר יוחסין שהם מזרע הינוקא" (ארץ החיים, אגרת מסע לתלמיד בעל האור החיים)

הבריחה מטבריה

כחמישה חודשים שהה רבינו בטבריה. ואז נזדמן לו ניסיון נוסף, לעיר הגיעה מגפת 'דבר' (המכונה 'עיפוש'). נגיף זה הפיל את חיתתו על הבריות מאחר וגרם למוותם של רבים. כשכמה אנשים בקרבת הבית בו התאכסן רבינו, נדבקו במחלה, נאלץ רבינו לעבור לאכסניה אחרת. וכשנוכח שגם לשם הגיע הנגיף, לא היתה לו ברירה אלא להימלט אל מחוץ לעיר. אלא שהדבר היה בלתי אפשרי; מחשש שהמגפה תופץ בכל האזור, נעלו את שערי העיר, אין יוצא ואין בא. רבינו ברח אפוא דרך מנהרה ויצא מעברה השני, קרוב לחומה העתיקה. הוא טיפס על החומה והחל יורד מעברה השני, אלא שאז הבחין כי למטה אין כלל קרקע מוצקה, אלא ימת הכינרת אשר גליה לוחכים את קיר החומה - - -

רבינו הקדוש נשאר תלוי ועומד על החומה, בין שמים למים, כשבכל רגע עלול הוא חלילה ליפול למצולות. באותם רגעים נשא את לבו לה' יתברך וצעק במעמקי ליבו אליו. וה' שמע את תפילתו והוא ניצל והצליח לצאת אל מעבר לחומת העיר. משם הגיע לצפת. (ע"פ שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לאר"י, י"ט)

לפי התיאור הנ"ל, הנס שארע לרבינו התרחש

זיין שלו, ויצא אחריו נחש גדול מאד ורדף אחריו עד קבורת רבי פנחס בן יאיר ע"ה, שהוא מהלך חצי שעה. ושלף האיש חרבו והכה את הנחש על ראשו ועשה בו סימן גדול, וזה הנחש עדיין רודף אחריו. עד שבאו בני אדם מצפת תוב"ב, והתחילו לדבר ולהתחנן לנחש בדברים רכים עד שעמד הנחש וחזר למקומו. ומאותו יום והלאה עומד אצל הפתח, ומקום החתך אצל ראשו, ואני הצעיר שמואל שושנה ס"ט ראיתי זה החתך! ומאותו יום ואילך מי שרוצה להיכנס עושה טבילה, ויכנס באימה ויראה. וזה המעשה סיפרו אותו הזקנים הקדמונים ולא זוכרים באיזה זמן. כך שמעתי ממנו, אני הכותב אברהם כלפון ס"ט". (סימן קפ"ו)

במשך השנים צמח עץ גדל ממדים על גג המערה והיכה שורשיו אל החלל פנימה. רבינו לא התייחס כלל לשמועות ונכנס למערה זו. הוא החזיק בשורש העץ ונכנס עד לעומק המערה. לאחר מכן התפרסם ברבים כי רבינו נכנס למערה זו, וכך נודע כי אין שם נחש כפי שאמרו השמועות, מאז סר הפחד והכל החלו להיכנס למערת ה'ינוקא' להתפלל שם.

מענין שבספר 'חיבת ירושלים' שנדפס בשנת תר"ד, כתב: **"והנה אצל הבנין הנזכר (=שעל קבר רבי יהושע בן חנניה) במערבו יש מערה ופתח למערב ואומרים העולם כי שם קבור ינוקא ואמו הנזכר בזהר, ועוד אומרים על עץ שיש שם כמו מקל, כי זה נהפך מנחש למטה, ולא מצאתי כתוב זאת זכרון בספר"**.

מהענין להביא דבר דומה מאוד שכתב תלמיד בעל ה'אור החיים' הקדוש, על מסעו עם רבו לצפת בשנת תק"ב:

"...סמוך להם מעט, מערה בהר, קבור בעל

זה שחק ליום אחרון

שיתחזק מכך, יעלו הדברים לעילוי נשמתו.

מתי זכיתם להכיר את רבי לוי יצחק לראשונה?

עוד בילדותי, הייתי בא יחד עם אבי מורי הרה"ח ר' יוסף קדיש שליט"א לבית מדרשו הגדול במאה שערים בכל עת מצוא ונחלקה בעיני דמותו של רבי לוי יצחק כאיש מורם מעם. עיני כל אנ"ש היו נשואות אליו ואף אנו הנערים נמשכנו אחריו כבמטה קסמים, וידענו להעריכו ולהחשיבו ביראת כבוד. כך גם צרובים בזכרוני שיעוריו המתוקים שהיה מוסר בין מנחה למעריב למעלה בהיכל בית המדרש.

בעיקר זכורים ה'יומי דפגרא', דוגמת: הילולת רביה"ק ומוהרנ"ת, 'סעודת הבעל שם טוב' בשביעי של פסח וכדומה, שהוא היה ראש המדברים עד שרבים באו מרחוק והיטו את אזנם כאפרכסת לשמוע את נועם שיחו.

מן הענין לציין, כי גם כאשר אחרים מאנ"ש נתכבדו לשאת מדבריהם, ב'סעודה שלישיית' וכדומה, היה רבי לוי יצחק ממרומי גילו יושב בכובד ראש ומטה אזנו במלוא ההקשבה, ואם

פשיטא ואין צריך לומר שאינני מתיימר להציג את כל ימי חייו רבי לוי יצחק, רבים הם בין אנשי שלומנו הוותיקים שהכירוהו יותר מקרוב, שמעו והתבשמו הימנו רבות, למדו עמו בחברותא שנים ארוכות ואף שימשוהו בנאמנות ובמסירות ימים ושנים. על אף כל זאת, יש תחת ידי עובדות שהייתי עד להן בעצמי, ואמרתני לגלות את הסגולה לעם סגולה, לקיים 'אל תמנע טוב מבעליו' (שכה היה שגור בפי רבי לוי יצחק). כך, מכל אחד ונקודתו הוא - ממה שראה וקיבל, נשאב טללי חיזוק ודרך סלולה בהתקרבותנו לרבינו הק' ובקיום עצותיו.

ר' לוי יצחק, כידוע, ברח כמטחווי אש מכל ריח של פרסום ושררה, וכפי שביקש והזהיר בדברי צוואתו שלא לכתוב עליו שבחים וכדומה, ומשכך יכולה לעלות המחשבה שכל העיסוק סביבו אינו מיסב לו קורח רוח. אולם, אם נתמקד בנקודה המרכזית שבעבודתו אלו ובזכותם ניקח צידה לדרך, בוודאי יהיה ניחא לנשמתו, כפי שהתבטא כאשר ערכו סעודה ביארצייט של רבי אברהם ב"ר נחמן, באמרו: איני יודע אם רבי אברהם ניחא לו מכך - אך אם יצא מכאן עבודת ה' אפילו לאחד

שלושים

ושתיים שנה חלפו מן היום בו נסתלק מעמנו פאר עדתנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, מי שהיה שריד לדור דעה מבלי חליפות למו, ועדיין לא התמלא החסר הגדול שהותיר אחריו.

בבואה לדמותו הנפלאה, ניתן לקבל מתיאור תהלוכות חייו וקצות דרכיו, המסופרים מפי תלמידיו ומקורביו, להאיר לדורות הבאים את מסורת דרכו של רביה"ק ותלמידיו - אך עדיין לא יהיה בהם די כדי להביע את פנימיותו הנלבבת של ר' לוי יצחק, השזורה בעקביות מופלאה ובתמימות שאין כדוגמתה.

לקראת מלאות שלושים ושתיים שנה לפטירתו, שוחחנו עם הרה"ח ר' יהודה צבי שפירא, מי שזכה להיות קרוב אליו עוד בילדותו ואף זכה לשמשו ולצקת מים על ידו, לשמוע ממנו עובדות שהיה להן עד בעצמו, מימיו האחרונים בטרם יכבה נר אלקים - מהן נקבל מושג מה כיצד נראה חסיד ברסלב בכל מאווי ומהותו, המתהלך בתמימות ופשיטות כרצון רביה"ק, עד יומו האחרון.

בראשית דבריו מסתייג ר' יהודה צבי ואומר:

שביבי זכרונות מימי חייו ותיאור ימיו
האחרונים עלי אדמות של זקן אנשי
שלומינו ממעתיקי השמועה הרה"ח ר'
לוי יצחק בנדר זצ"ל, בשיחה מיוחדת
עם הרה"ח ר' יהודה צבי שפירא
שליט"א שזכה לשמשו בביתו בתקופת
חייו האחרונה | **"חייתי חיים טובים"**

תמונות: באדיבות המרואיין

ר' יהודה צבי שפירא

ר' לוי יצחק נראים חתנו ר' מוטל לסקר
ר' בנימין כהן ר' יהודה צבי שפירא

ח"ו היו הפרעות או דיבורים מהקהל, היה מוכיח בקולו באמרו: "הרי לומדים דעם רעבי'נס א תורה (=את תורתו של הרבי), ואיך אפשר לדבר? ועוד דיבורים מעין אלו".

כן ראינו את דאגתו ואחריותו לכלל ענייני בית מדרשו הגדול במאה שערים מתוך אחריות ואכפתיות יתירה. "דעם רעבי'נס שול" (=בית הכנסת של הרבי). לשם דוגמא, בעת מכירת העליות, וביתר בזמנים שנקנו בסכומים גדולים, כליל 'שמחת תורה' ועוד, נעמד ר' לוי יצחק ליד הגבאי רבי אברהם חשין וניווט את המכירה באופן שימכרו העליות בסכומים נכבדים, כשהוא שמח בכל הכנסה ותרומה לקופת בית הכנסת.

...

אנקדוטה מעניינת זכורה לי מאותם ימים בטרם נכנסתי לעול המצוות.

אבי הרה"ח ר' יוסף קדיש שליט"א לקחני לבית הכנסת להניח תפילין חודש לפני הבר מצוה וכאשר ניגשנו לרבי לוי יצחק להתברך בברכת 'לחיים' שוחחו אודות מה שמקובל מרבינו, שיש להניח תפילין לנער הבר מצוה רק ביום הבר

מצוה עצמו ולא מקודם. אמר לו אבי כי בכדי שנוכל להניח תפילין כראוי וכהלכה אולי כן כדאי להניח כחודש לפני כן, ואף אביו רבי שמואל הניח עמו כחודש לפני הבר מצוה. אך רבי לוי יצחק ענהו שאניח תפילין בבית ולא בזמן התפילה, בהוסיפו שגם נכדיו מניחים תפילין בביתם בכדי להתלמד...

לאחר מכן, כשעלינו לבית סבי רבי שמואל שפירא זצ"ל ואבי שוחח עמו על השיחה שהיתה לו עם רבי לוי יצחק, אמר סבי ר' שמואל, כי כאשר התחיל להניח תפילין לבניו חודש לפני הבר מצוה לא ידע משיחה זו, ומכיוון שכבר התחיל עם בניו הגדולים המשיך בכך גם לשאר.

כיצד נמשך הקשר שלכם עם ר' לוי יצחק בימי הבחורות?

בימי בחרותי הייתי מתפלל ל'ויתקי'ן בבית מדרשנו במאה שערים, וכאמור, שם היה רבי לוי יצחק הדמות המרכזית. לאחר התפילה הייתה נוצרת בטבעיות התקהלות סביבו כדי 'לחטוף' ולשמוע ממנו כמה דיבורים נעימים מעניינא דיומא וכדומה. במיוחד היה הדבר בצפרא דשבתא, לאחר שלימד ברבים מתוך הספה"ק "סיפורי מעשיות". לעולם לא אשכח את החיות המיוחדת שהיתה נסוכה בכל דיבור ודיבור. גם לאחר השיעור הייתי בין המלווים אותו אל ביתו ועל הדרך זכינו לאגור אל כלינו עוד דיבור ועוד שיחה. כמו כן היינו משוחחים 'שיחת חברים' יחד עם שאר הבחורים לאור דיבוריו ושיחותיו.

בכלל, עוד טרם היותי נער 'בר מצוה', כבר זכיתי לנסוע עמו מדי פעם לאחר תפילת שחרית לכותל המערבי - שם היה מתבודד, ובדרך היה מרבה לדבר דיבורי קדושה, ופעמים רבות היה מספר לי מעט מהניסים שהתרחשו עמו מאחורי מסך הברזל ברוסיה הקומוניסטית.

בכך ניכרת הענווה הרבה שהייתה לו לר' לוי יצחק כשהיה משפיל את עצמו ומחפש להאיר לכל אחד ואחד, ואף שהיה יהודי מבוגר, התייחס בחמימות לבחור צעיר וחזקו באמונה בהשגחה פרטית ובגדולת רבינו...

מה עוד זכור לכם מלבד השיעורים והשיחות?

מלבד השיעורים הנפלאים שהיה מוסר בכל עת, הוא היה גם דמות לעבודת התפילה בכח ובכוונה כראוי לאנשי רבינו הקדוש שאמר "כל ענייני הוא תפילה".

די היה לראות את תפילתו של רבי לוי יצחק, בכדי להתחבר לתורתו של רבינו שאמר: 'עיקר החיות מקבלים מהתפילה'. ההשתפכות הנפש, החיות וההתלהבות שהכניס בתפילתו נחקקו היטב בעיני הרואים.

היטיב להגדיר זאת הרה"ח ר' אליהו גודלביסקי שליט"א, בעת שמסר שיחה בישיבת ברסלב, כי תפילתו של רבי לוי יצחק היא כאחד שאוכל מאכל הערב עליו ביותר ואוכלו לאט לאט עם כל החשק, כך הייתה תפילתו, בגישמאק מיוחד, בעריבות ומתיקות נועם.

עדיין צרובים בזכרוני תפילות השחרית 'כוותיקי'ן, כאשר הוא היה מקדים לבוא ומתחיל לומר את פרשת העקידה וסדר הקרבנות עוד באשמורת הבוקר, לא פעם ראוהו כי בזמן עטיפת הטלית היה כבר אווז ב'ברוך שאמר'. את תיבות התפילה היה מבטא בכזו נעימות, שהזכיר את דברי רבינו בליקו"מ (תורה ס"ה) שהתיבה של

יחד עם ר' בירך רובינזון ור' נחמן בורשטיין

שליט"א, מתלמידי הקרובים שהיה לו לעזר מאז פטירת רעייתו, בכדי להיות לו 'שמש' בכל המצטרך, ולשהות עמו בביתו. מכיוון שהייתי אז 'חתן' וכבר לא הייתי כ"כ מוגבל לסדרי הישיבה, שמחתי מאוד בזכות נעלה זה.

איני יכול לשכוח את קבלת הפנים שעשה לי רבי לוי יצחק, כאשר אך עברתי את סף דלתו, תיכף לאחר קבלת שלום והתעניינות, נענה אלי ואמר: "איני רבי, ואין לי צורך בגבאים או משמשים, אך זקן וחלוש הנני ויש דברים שקשה עלי לעשותם לבד, לכן אצטרך עזרתך..." והוא מוסיף ומדגיש בנחרצות: "מה שאוכל לעשות לבד, לא אבקש ממך אף פעם!"... ואכן, לא הסכים שאעשה עבורו שום דבר שהיה בכוחו לעשותו בעצמו.

"כבר מאוחר צריכים לקום חצות"

חרותים בזכרוני השבועות בהם זכיתי לשהות במחיצתו מדי לילה. הרי במשך כל ימי חייו היתה אצלו עבודת קימת חצות ציר מרכזי בעבודת ה'. רבות משיחותיו סובבו על 'חצות לילה', כשהוא מתבל אותם בתוספת דברי הזוהר הק' שהקב"ה משתעשע עם נשמות הצדיקים בשעה זו, וכן דברי רבינו ש'חצות זה כמו פדיון, משולב באמרתו הידועה של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ על מעלת "לילות הזהב - די גילדינע נעכט", וכך לא היה מרפה מלדבר ולעורר שוב ושוב על קימת חצות. פעם אחת נענה באחד השיחות: "מה כל כך קשה לקום חצות?! מען ווארפט אראפ די קאלדרע!" (זורקים את השמיכה...)

נאה דרש ונאה קיים; עם סיום תפילת ערבית היה מזדרז לעלות על יצועו כדי לקום בחצות לילה.

גם בערוב ימיו כאשר נכדיו ותלמידי היו באים יותר לבקרו ברצונם העז לחטוף עוד

"איני רבי, ואין לי צורך בגבאים או משמשים, אך זקן וחלוש הנני ויש דברים שקשה עלי לעשותם לבד, לכן אצטרך עזרתך..." והוא מוסיף ומדגיש בנחרצות: "מה שאוכל לעשות לבד, לא אבקש ממך אף פעם!"...

התפילה קשה לו להיפרד ממנו, ומתחננת לאדם אל תעזבני.

כך היה גם סדר עבודתו בתפילה עד סוף ימיו ממש, גם בעת חולי וחולשה, היה מתאמץ להכניס את כל כוחותיו בתפילה בהתלהבות מיוחדת כנער צעיר לימים.

כשבוע לפני פטירתו התאמץ רלוי"צ להתפלל לפני העמוד במניין שהתקיים בביתו, ביום היארצייט של אביו ר' אברהם נח, ובסיום התפילה הייתה לו קורת רוח גדולה מכך שכוחותיו עמדו לו להתפלל לפני הציבור.

מתי התחלתם לשמשו?

היה זה בערוב ימיו, כאשר רבי לוי יצחק כבר זקן וכוחותיו לא עמדו לו כמקדם, ראייתו נחלשה עד למאד והיה נצרך לעזרה ולסיוע, או אז נקראתי על-ידי הרה"ח ר' אברהם יארבלום

ב"ספרו של רבינו" בשעת חצות לילה, כשהקב"ה משתעשע עם נשמות הצדיקים, אה! כזו זכות! חשו עליו שהוא מתענג מכל רגע של לימוד ב"ליקוטי מוהר"ן" בעת רצון זה...

"הרי זמן חצות כעת איך אפשר לישון?!"

לא אשכח זאת, כאשר פעם התמהמהתי לקום ורבי לוי יצחק עמד עלי להעירני: "מָעַן דַּרְפָּךְ אויפשטיין - צריכים לקום!"

- "הנה אני כבר קם" ענית, תוך שאני ממשיך את שנתי עוד במעט. אך רבי לוי יצחק לא אבה לשמוע, אין מציאות כזו, אלא צריכים מיד לקום... "כעת צריכים כבר לשבת ליד השולחן וללמוד..." כשהוא מוסיף במתק לשונו ובחן של אמת: "הרי זמן חצות כעת איך אפשר לישון?!"

שעות אלו של חצות לילה היו מוקדשים אצלו אך ורק ללימוד התורה ולימוד תורת רביה"ק. גם אם הגיעו אליו מאנ"ש, בזמן זה של הלימוד בחצות, לשוחח עמו ולשאוב מעט מאוצרותיו הרבים, היה מתחנן בתקיפות: "לָאזט, לאזט, מען לערנט דעם רעבי'נס א תורה - הרפו, הרפו, לומדים כעת תורה של רבינו".

כן היה מזכיר תדיר בחצות הלילה ובייחוד בשבועותיו האחרונים את עשרים ושבעה הצדיקים הקדושים שנשלחו ל"סיביר" ארץ ציה וצלמות ולא נודע גורלם, ביניהם האריות שבחבורת עובדי ה' באומן יחד עם העובד הנודע רבי מתתיהו ברזעסקי הי"ד. הכאב והצער על היעלמותם שליוו אותו בימי חייו, התבטאו ביותר בעידנא דחצות לילה של ערוב ימיו.

מה עוד תוכלו לספר על עבודותיו של רבי לוי יצחק?

מפליא היה לראות בזמן שנתו, איך שרבי לוי יצחק גונח ומדבר אל אביו שבשמים: אוי, טאטע טאטע. כן זכורה לי במיוחד בקשתו שהיתה שגורה בפיו: "טאטע, לאמיר נישט פארגעסן וואס די האסט גיטאן מיט מיר - אבא, שלא אשכח החסדים שעשית עמדי" שהיה נשמע ממנו גם בעת שינתו... (בזמנו הקלטתי זאת, אך ברבות הזמן נעלמה ההקלטה, וחבל על דאבדין). פעם אחרת לבוא אליו בשעות הערב לעזור לו בהכנות לשינה וכדו', היה מבכה בכאב על אותם רגעים יקרים שהלכו מבלי לשוב.

אך בתוך כך, מכיוון שהאיחור נגרם בעקבות שנסעתי להשתטח על קברי צדיקים, התפתחה השיחה אודות נסיעותיו של סבי הרה"צ רבי שמואל שפירא זצ"ל לקברי צדיקים, כשרבי לוי יצחק מתבטא בתוך דבריו: כשיש לאדם תבערה ועבודת ה' כרבי שמואל אפשר להרבות בנסיעה לקברות צדיקים... והרחיב בשיחתו במעלת רבי שמואל זצ"ל, תוך שהוא מבהיר לי, כי בשנים אלו של ימי הנערות, יש להשקיע בעיקר בתורה ובתפילה ושמירת הסדרים והשיעורים קבועים.

על דרך זו שמעתי ממנו בהזדמנות אחרת, עת נסעתי יחד עם רבי לוי יצחק לקברות הצדיקים ובדרך עברנו את "נהר הירדן" ושוחחנו מסדרי רבינו בספר המידות: ש'מימי הירדן סגולה לביטחון', התבטא כי ראשית דבר היא ההתמדה בלימוד התורה וקיום עצותיו העיקריים של רבינו, ועליהם יש לשים את הדגש...

אחד חפץ לדלות הימנו עוד שיחות, סיפורים והנהגות טובות והיו מתעקשים להישאר אצלו עד לשעות המאוחרות. והנה אף שהיו אלו לילות תמוז הקצרים מאד, והיה מתאחר בזמן שינתו, כל זאת לא גרם הדבר שיתאחר ח"ו לקום לעבודת ה' בחצות ליל בדיוק בזמנו הקבוע. כל ימי חייו היה אצלו בבחינת 'לרגעים תבחננו'. כל דקה יקרה אצלו מפנינים, ובייחוד בזמן נעלה זה.

גם השעות המועטות שהיה ישן, היו מתוך דאגה וחרדה שלא יאחר ח"ו את שעת הקימה, ומה גם שראייתו הייתה מאוד חלושה ולא ראה היטב את השעון, ולכך כמעט בכל. מדי מחצית השעה היה מתעורר ושואל אותי: "יודלע, עס איז שוין חצות? - יודלע האם כבר חצות?" כך, בהמתנה של 'מתי יבא לידי ואקיימנו'.

ויהי בחצי הלילה. כאשר רק אמרתי לו כבר הגיע זמן חצות, אזר מתניו כארי על אף זקנותו המופלגת ותשישותו מהמחלה שקיננה בו, השליך זרק את שמיכתו מעליו כמו נער צעיר שלא יהיה לו מניעה נוספת של התכרבלות בשמיכה, נטל ידיו ופניו מן ה"נעגל וואסער" (=קערת מים לנטילה) שליד מיטתו, התיישב על המיטה כאדם בריא וצעיר לימים שקם לאחר שעות רבות של שינה ובהתרעננות של שטיפת פניו ופאותיו במעט מים החל להתכונן ליום חדש...

דומה היה המחזה כאילו הוא זוכה כעת לקום חצות לילה בפעם הראשונה בחייו... פניו קורנות משמחה וכל כולו מלא שמחה והתלהבות, כאומר: הנה זכיתי לעוד חצות לילה עלי אדמות...

אגב, חיות והתחדשות זו טבועה היתה בו ברבי לוי יצחק עד סוף ימיו, אבי שליט"א אמר לי פעם: "הלוואי והיינו בכזו חיות בצעירותינו כמו קצרהרבי לוי יצחק בזקנותו..."

לאחר ברכות השחר וסדר תיקון חצות, היינו לומדים יחדיו בספה"ק 'ליקוטי מוהר"ן', כשאני קורא לפניו מתוך הספר והוא מקשיב, מסביר ומעיר, תוך כדי שהוא מתבטא בערגה: ללמוד

ר' לוי יצחק בחול המועד נראים ר' מרדכי לסקר ר' אברהם יצחק כרמל ר' שלום אהרן צוקר ר' אברהם צוקר

ועוד ממעיניו הנובעים ולשהות כמה שיותר במחיצתו, עם כל זאת על אף הכבוד והאהבה שרחש להם, לאחר שהיה קצרה ושיחת רעים היה פונה אליהם במתק לשונו, משולב בתקיפות ונחרצות וטוען לעומתם: "עס איז שפעט, מען דארף אויף שטיין חצות! - כבר מאוחר, צריכים לקום חצות!" בכך היה מזרז אותם לעזוב את ביתו כדי שיוכל לקיים את סדריו כמדי לילה. ברם, קשה היתה הפרידה הימנו, כאשר כל

ר' לוי יצחק עם ר' מרדכי טורץ, ר' מיכל דורפמן המנחת יצחק ר' וועלוול חשין, מאחוריו עומד ר' יהודה צבי שפירא

לרגעים תבחנו

ידוע ומפורסם על שמירת הזמנים שלו באופן מבהיל. לא היה מושג אצל רבי לוי יצחק של ביטול הזמן, אפילו רגע כמימרא. כל דקותיו היו ספורות וכל מהותו היה תכליתי ומעשי, אם היה צריך להתעסק בענייני הכלל, מסירת שיעורים וכדו' היה מרוכז כל כולו בכך בהתמסרות מיוחדת, ומיד כשסיים שב ללימודו ולתפילתו. אפשר לומר שהוא היה ספר מוסר חי, בהליכותיו ובהתנהגותו הכללית בכל דקה ורגע.

כן התבטא פעם "אם לא הייתי לומד בסדר הלימוד של הרבי, מה הייתי עושה היום?" כידוע שהיה הולך בעקשנותו בסדר לימוד זה - ללמוד ולסיים וחוזר חלילה.

שה סדרי משנה בעת סיבוב גלגלי המכונה

בתו היחידה של רבי לוי יצחק מרת עטיל ע"ה אשת חתנו הרב מרדכי לסקר זצ"ל הייתה מרבה לבוא אליו לבקרו ולדאוג לשלומו ובריאותו, בייחוד סמוך להסתלקותו, והייתה מספרת לא אחת ברגש רב את שראו עיניה ולא מש מזכרונה, איך גם במשך תקופותיו הקשות שעברו עליו ברוסיה, לא הרפה מהתמדתו בלימוד התורה בכל מצב ועת.

במיוחד ציינה שבתקופה שהיה נוסע למוסקבה' להעביר סחורות וכדו' עבור החנות שניהלה זוגתו, היה משנן בכל משך זמן הנסיעה שארכה כשעתיים לכל צד, שהה סדרי משנה בע"פ. גם כשהוצרך לעבוד במכונת התפירה והיה צריך לסובב את גלגלי המכונה - לא פסק פומיה משינון משניות, ביד אחד החזיק את המשניות, ובשניה סיבב את הגלגל.

ידועה בקיאותו הרבה בלימוד המשניות. בכל חודש היה מסיים את כל ה'ששה סדרי משנה' בסדר לימוד של ח"י פרקים ליום, זאת מלבד משיעוריו וסדריו הרבים בכל חלקי התורה, שהיה לומד ומסיים בקביעות ובעקשנות.

סיפר לי ר' זלמן נפתליס שליט"א, כי בשנותיו האחרונות כאשר נחלשה ראייתו, למד עמו מסכת נגעים - מהמסכתות הקשות בש"ס, ורבי לוי יצחק היה מתקנו אם טעה וגם מסביר את דברי המשנה בבירות ובהבנה נפלאה, והכל בעל פה.

גם בלימוד המדרש והזהר שהיה מסיים כל שנה, וכן לימוד הש"ס וספרי רבינו - היה מדרבן את שומעיו לקחו ללכת בעקבות דרך זו, תוך כדי שמוסיף בצחות: כי ב'פרשיות' שיש מדרשים ארוכים מדברים פחות בבית...

מפליא היה לראות את יישוב דעתו, כאשר בפרשיות הארוכות, במיוחד בפרשיות הראשונות של בראשית, שיש עליהם מדרשים ארוכים, היה מתחיל עוד מימי עשרת ימי תשובה - לפני שמתחילים 'בראשית' בכדי שיספיק את קצב הלימודים...

הזכרתם את הערכתו של רבי לוי יצחק לזקינכם רבי שמואל, מה תוכלו לספר עוד על כך?

ידוע ונכתב רבות אודות קשרי הידידות והערכה בין הני תרי צנתרי דהבא, קשר של הערכה הדדית, חברות של עבודת ה' והתקשרות לצדיק.

ובכל זאת נזכיר כמה עובדות. בעקבות חולשתו הרבה בערוב ימיו, הביאו לו את כסאו של סבי רבי שמואל שפירא זצ"ל עליו ישב

בשנותיו האחרונות, שהיה כיסא נוח ומרווח עם ידיות, (שכן רבי לוי יצחק לא היה לו מעולם בביתו כיסא עם ידיות...). אך לפני כן הוא בירר אם ביקשו רשות מאלמנתו של רבי שמואל... לאחר תקופה שהשתמש בזה, היה מבטא לא פעם את שמחתו והתרגשותו באמרו שוב ושוב: "א הייליגע טוטל - כיסא קדוש! יש לי זכות מיוחדת לשבת על כיסא זה..."

כמה פעמים שמעתי אותו מתבטא ואומר: "אני הולך לקבל שכן טוב..." כשכוונתו לאחר פטירתו שמקום קבורתו יהיה סמוך וקרוב למקום קבורת רבי שמואל זצ"ל.

כפי הידוע, בשנת תש"ט בעת שזכה רבי לוי יצחק לחונן את עפר ארץ הקודש, לא היה ביכולתו לפגוש מיד את רבי שמואל, עקב כך שרבי שמואל היה אז בשבי הירדני, אולם מיד כשהשתחרר אץ לקבלו כאשר הוא מתבטא קיימתי: "ואת יראי ה' יכבד" (ראה ליקו"מ י"ד),

כן היה רגיל על לשונו של רבי לוי יצחק לומר, כי כאשר הוא רואה את תואר זיו פניו של רבי שמואל הוא מקבל הרהורי תשובה.

כן שמעתי מאבי הרה"ח רבי יוסף קדיש שליט"א, כי לאחר פטירת מו"ר רבי אברהם שטרנהארץ הוא הגיע אל רבי לוי יצחק, והיה יושב ושומע את שיעוריו ושם אזנו כאפרכסת כעבדא קמיה מריה. ועדיין זכור השיעורים בין מנחה לערבית למטה 'בכולל' איך שהיה מקשיב ומטה אזנו לשיחותיו ושיעוריו.

סיפר לי אחי ר' אברהם זאב, כי הוא שהה בחג שביעי של פסח - היום האחרון של רבי שמואל עלי אדמות, על יד מיטת חליו בבית החולים "שערי צדק". בשעות הצהריים כשמצבו החמיר מאוד ציווה עליו שילך לקרוא לבני המשפחה להיפרד ממנו. בדרך עלה לביתו של רבי לוי יצחק שיעור רחמי שמים, מיד כששמע זאת, לבש את מעילו, הלך ל'כולל' בשול, והרבה באמירת תהלים יחד עם כלל אנ"ש. אך כבר נגזרה הגזירה ור' שמואל נסתלק באותו יום לעלמא דקשוט.

עוד שח לי פעם נינו הרה"ח ר' שלום אהרן צוקר שליט"א, כי רבי לוי יצחק התבטא פעם לפניו, כי יש לו שיחות שאף פעם לא אמרם והיה ברצונו לאמרם לרבי שמואל שפירא, אולם לא אסתייעא מילתא ושוב לא יגלה זאת אף פעם.

מאידך, הערכתו של רבי שמואל אל רבי לוי יצחק היתה בבחינת כמים הפנים לפנים. באופן שקשה לתאר, וכפי שכבר סופר והודפס, אך זאת אזכור: כששאלתי פעם את סבי רבי שמואל אודות הנהגה מסוימת, הוא ענה לי בענוות חן: "יש לנו את רבי לוי יצחק - שאל אותו". גם כשניסיתי שוב לשאול את דעתו, חזר וכפל את דבריו שאלך לשאול את רבי לוי יצחק...

כמי שמתעסק רבות בשנים בעבודת החינוך, מה תוכלו להעביר לנו ממשנת החינוך אצל רבי לוי יצחק?

אפשר לומר; כי דאגתו ותחושת אחריותו לדור העתיד של ברסלב, היו מהנקודות החשובות שתפסו אצלו מקום מרכזי.

עד סוף ימיו לא היה פוסק מלהתעניין בנעשה במוסדות ובארגונים הנקראים ע"ש רבינו הק'; התלמוד תורה בירושלים, ארגון הצעירים של הבחורים, ישיבת ברסלב בני ברק וכל כיוצא בהן שהיו בראש מעייניו כהמשכיות לאורו של רבינו שיעבר אורו בלבבות צעירי הצאן.

הערכתו לשיבת ברסלב בני ברק

בבחרותי היתה "ישיבת ברסלב בני ברק" הישיבה היחידה לבחורים שנקראת ע"ש רבינו ז"ל, ורבי לוי יצחק ראה בזה את הישיבה של הרבי... שאפשר בו לקיים את עצותיו הק'. משכך היה מעריך מאד את הישיבה הקדושה, זאת מלבד הקשר המיוחד שהיה לו עם ראש הישיבה רבי שמעון ברגשטיין זצ"ל, שהיה בא אליו לעתים תכופות לירושלים, להתיעצות ולחיזוק.

רבי לוי יצחק היה שמח עם כל בחור שנכנס לישיבה ומאידך היה מדרבן ומזרז את שומעיו

כשבאו אליו ובישרו לו בשמחת "מזל טוב" בהולדת הבן או הבת, היה אומר: "הנה, יש לך עוד תפקיד בעולם, להשקיע בחינוכו של הנולד, אולי ההשקעה בחינוך זה יותר קשה וצריכים חכמה מיוחדת ע"כ, אך להתפלל עליו הרי בוודאי כל אחד יכול"

ר' לוי יצחק מאחור נכדו ר' אברהם נח בנדר

לקחו שישלחו את בניהם לשיבה.

אני למדתי אז בישיבת 'מאה שערים' ורבי לוי יצחק ברצונו לחזק את הישיבה בבני ברק ערך כינוס של כמה הורים מירושלים ובניהם אבי שליט"א לדרבנן ולחזקם שישלחו את בניהם לשיבה. לימים התבטא אבי שליט"א כי רבי לוי יצחק "כפה עליהם הר כגיגית" כשהוא מטעים זאת כי 'אצל רבינו אף פעם לא מפסידים'. אכן בעקבות אסיפה זו נכנסו כמה בחורים לשיבה ואני בתוכם. בהזדמנות אחרת, כאשר כבר למדתי בישיבה, התקיים כינוס חיזוק לבחורים מהישיבה בביתו, תוך כדי שיחתו חיזק אותנו רבי לוי יצחק בלימוד ליקוטי מוהר"ן כשהוא משתמש בהמחשה חיה: שני בחורים נוסעים לשיבה בבני ברק, האחד חושב ומתבונן כמה נאה האילנות והשדות שבדרכים ומבטל זמנו, והשני שקוע בתורתו של הרבי, הוא חושב איך רבינו מפרש את דברי 'רבה בר בר חנה' בתורה זו, והאיך הוא מפרשו בתורה אחרת, מוחו וראשו מלאים בדיבוריו ובתורתו של הצדיק, וכל הדרך מחשבותיו משוטטות בדברי רבינו.

כן חיזק ודיבר עם הבחורים - ובתורף דבריו שח על חשיבות שמירת סדרי הישיבה, שזהו קודם לכלל העבודות.

בהקשר לכך, פעם שלח לי אבי שליט"א מכתב, בו העלה על הכתב משיחתו של רבי לוי יצחק בחודש אלול, שה'אמירות' שרבינו ציווה לנו ללמוד בחודש אלול הוא להוסיף ולא לגרוע. כשאבי שליט"א מוסיף, כי דיבר עם רבי לוי יצחק לאחר מכן על חשיבות שמירת הסדרים, שזה ראשית לכל, בייחוד לבחורי ישיבה, כי רבינו מוסיף ואינו גורע ח"ו.

כן זכורני שהיה ברית בבית משפחת צוקר בבני ברק ורבי לוי יצחק הגיע להשתתף בברית

כשהוא נוסע ברכבו של בעל ה'לב שמחה' מגור, ולאחר מכן בא לבקר בישיבה. הבחורים התרגשו מאד לביקורו, וכמוכן שמסר שיחה בישיבה. בין דבריו הזכיר מה שהיה רגיל על לשונו תמיד: "רבינו הוא אוצר של יראת שמים אך יש לחפש ולבקש אחר האוצר כדי למוצאו".

וכמים הפנים, כך שררה אוירה מיוחדת בישיבה סביב שיחותיו והנהגותיו של רבי לוי יצחק, הבחורים היו תמיד מלאים בכיסופים לנסוע לירושלים, לשמוע עוד שיעור ממנו או לשהות קצת במחיצתו...

...

פעם השתתף בכינוס של ארגון הצעירים לדבר לפני בחורי החמד. עצם הופעתו הכניס רוח חיים והתעלות בלבבות "בני הנעורים" והגביה את הבחורים טפחיים מעל הקרקע, לבד משיחתו שהיתה מלאה בטוב טעם וחוץ דקדושה.

כן זכור הופעתו הפומבית למען תלמוד תורה "תורה תמימה", עצם הופעתו ושיחתו שאירה עלינו רושם רב על אף שהיינו אז ילדים צעירים...

"הנה יש לך עוד חפיד בעולם.."

היה דורש הרבה בעניני חינוך והיה מוכיח בשבט מוסר לאלו ההורים שלא משקיעים בכך כפי יכולתם.

עוד בימי ילדותי, כשהיה רואה ילדים משחקים בשעת התפילה בפרוזדור של בית הכנסת הגדול במאה שערים, היה מוכיחם מאד וממש מנע בעדם מלהמשיך לשחק, תוך כדי שהוא מבטא כאב לבו: "וכי אין להם הורים לילדים אלו? היכן הם ההורים שישגיחו עליהם?" "האבות מתפללים בהתלהבות בפנים והילדים משחקים

בחוץ?!" ועוד מעין דיבורים אלו.

כשבאו אליו ובישרו לו בשמחת "מזל טוב" בהולדת הבן או הבת, היה אומר: "הנה, יש לך עוד תפקיד בעולם" להשקיע בחינוכו של הנולד בהוסיפו: "אולי ההשקעה בחינוך זה יותר קשה וצריכים חכמה מיוחדת ע"כ, אך להתפלל עליו הרי בוודאי כל אחד יכול".

פעמים רבות היה פונה לסובביו בשאלה: "מה עשית היום עבור בנך? לפחות התפללת בעדו היום? זה הרי ביכולתך לעשות?!"... דרש ושאל.

גם כשהיה לומד ומזכיר בשיעוריו על מה שרבינו מדבר מענין שצריך שישאר לאדם לאחר הסתלקותו ברכה בן או תלמיד (תורה ז' תנינא), היה מעורר על חינוך הבנים באמרו: כמה צער וכאב יש לאדם שם למעלה שבניו לא הולכים בדרך ה', ומידה טובה מרובה, כמה שמחה ותענוג יש לאדם שבניו צועדים בדרכי אבותיו.

איזה עוד מהנהגותיו של רבי לוי יצחק זכיתם לראות?

במשך כל ימי חייו היתה ההלכה הצרופה נר לרגליו שלא לזוז מסעיף קטן בשו"ע, ונשנה הדבר שבעתיים גם בעת חוליו ותשישותו.

רק לשם דוגמא, בשבועותיו האחרונים כאשר לא היה בכוחותיו אפילו ללכת לביהכ"נ והיו מקיימים מנין לתפילת שחרית בביתו, היה מבקש לאחר התפילה שאכין עבורו 'פת שחרית' "א מויצקע מיט פיטער" - פרוסה עם חמאה" כשהוא מדגיש: וכי חושב הנך שיש לי כעת רצון לאכול? לא, אין זאת בכוחי. אולם בהלכה אנו מצווים על "פת שחרית" וזה לא משנה אם יש לי את הכוחות אם לאו, הלכה זו הלכה...

כך בתמימות ופשיטות התאמץ לקיים כל הלכה ככתבה וכלשונה.

כך גם כשבועיים לפני פטירתו, כאשר אחד מנכדיו הגיע אליו לשבת והשעה היתה כבר מאוחרת טרם כניסת השבת, הקפיד רבי לוי יצחק על כך מאד, כשהוא מתבטא על הזהירות הנצרכת להקדים לבוא לשבת מחוץ לעיר ולא כל כך סמוך לשבת.

"רבי לוי יצחק אינו בגיל תשעים, אלא הוא שלוש פעמים שלושים..."

לאחר 'פת שחרית' פנה לנוח למשך כשעתיים, ותיכף לאחר מכן מתגבר להמשיך בסדר יומו בלימוד התורה ועבודת ה'.

פעם כאשר נמשכה שינת הבוקר שלי קצת יותר משעתיים, ומשכך איחרתי לקום ללמוד עמו יחד בשעות הבוקר - לאחר לילה שלם של 'עבודה' יחד עמו, הוא התבטא בתקיפות ובנועם: "האם בגלל שקמים חצות צריכים לישן הרבה זמן..." תוך שהוא מוסיף בענוות חן: "ב"ה גם אני זכיתי לקום חצות, ישנים איזה שעה-שעתיים ביום וממשיכים ללמוד..."

כך היה ממשיך את סדר יומו בתורה ועבודת ה' בעקשנות ובמסירות - גם בימי חוליו. פעם בא אליו לבקרו הרופא שניתחו פרופ' דורסט, כאשר נדהם לראות את עבודתו הנפלאה חרף מצבו הבריאותי, כך גם שהוא אינו מוותר לעלות בכוחות עצמו, אפילו כמה פעמים ביום, במדרגות הירושלמיות הגבוהות אל ביתו נענה בצחות: "רבי לוי יצחק אינו בגיל תשעים, אלא הוא שלוש פעמים שלושים..."

ר' לוי יצחק בפורים נראים ר' אברהם חשין ור' נתן דוד שפירא מאחוריו עומדים ר' משה הורביץ ור' יהודה צבי שפירא

לא נחנן לנכדו לנשק את ידו

צ'אב קשעה

נלמד את התורה הזו, הרי אני הולך לדרוש אותה לציבור). היתה זה תורה ס"ז תנינא, שרבינו מדבר שם מההעלמה של הצדיק שנתעלם היופי והפאר והחן של כל העולם.

השתוממתי למשמע אוזני. הרי תורה זו בה מדבר רבינו על ההעלמה של הפאר והחן והיופי של העולם וכן על ענין אמירת חצות, אותה דרש ברבים וחזר עליה פעמים אין ספור בשיעוריו, ולמרות זאת, הוא חש אחריות להכין שוב את עצמו לשיעור בלמדו תורה זו לפני שהוא יוצא לדרוש אותה ברבים...

אשת חיל

היה מכבד מאוד את רעייתו מזיוו"ש מרת מלכה ע"ה. היה מכבד ודואג לה מאד אותה עד סוף ימיה על אף חולשתה הגדולה והבלבול שתקף אותה לעיתים כ"כ בסוף ימיה, כשהוא מתבטא לסובביו כי תמיד שירתה אותו בנאמנות ועזרה לו רבות וראוי שנדאג עבורה בתקופתה הקשה.

היא הייתה מגזע צדיקים של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זצ"ל כפי שהיא רבי לוי יצחק מזכיר את ייחוסה מדי פעם.

זכורני כי כאשר ר' פתחיה אבידני ז"ל - מבאי ביתו נתן לבתו את השם 'מלכה' כשם אשתו, שמח מאוד באמרו: "איך האב א נאמען - יש לי שם [אחריה]"...

שלא ייראה כמפורסם.

בתקופת חייו האחרונה כשכוחותיו לא עמדו לו לרדת מביתו לביהכ"נ במדרגות הירושלמיות הגבוהות והציעו להורידו את המדרגות בכיסא כדי להקל עליו. אך רבי לוי יצחק התעקש להתאמץ בכוחות לא לו לרדת מדרגה אחר מדרגה ובלבד שלא יעשו עסק ממנו...

קמחא דפסחא

רבות כבר סופר על מסירותו המיוחדת למען מפעלו הגדול של חלוקת 'קמחא דפסחא' לעניי אנ"ש שניהל ביד רמה. גם שבועות מספר לפני פטירתו, לא הירפה מלדאוג לכך והיה מתקשר בשארית כוחותיו לנדיבי עם בארץ ובגולה, להתרימים למען המצוה הגדולה, כשהוא מרמז להם שימשיכו בתרומתם גם לאחר פטירתו...

אגב, לאחר פטירתו, בער"ח ניסן עם סיום יום כיפור קטן, הכריז הרה"ח ר' שמואל צ'צ'יק על המגבית עבור קמחא דפסחא, כשהוא מזכיר בערגה את רבי לוי יצחק ומסירותו הגדולה לכך.

הכנה דרבה

היה זה בחול המועד סוכות האחרון לימי חייו, טרם התכונן לצאת למסור שיעור בהלולא דרביה"ק לכלל אנ"ש כבכל שנה, קרא לי לסוכתו וביקש שאקרא לפניו מהתורה שהולך ללמוד לציבור הגדול, "קים לערינען די תורה, איך גיי ארויס צים עולם לערינען דיא תורה..." (= בא

מיד כשאבריא ארוץ למקוה מא"ש...

היה זה לאחר שעבר ניתוחים וטיפולים קשים ונבצר הימנו ללכת למקוה, בייחוד בתקופתו האחרונה ממש שהיה מחובר לעזרים רפואיים שמלבד הכאבים שהסבו הקשו עליו את התזוזה, התבטא ואמר: "עיקר צערי שאינני יכול ללכת למקוה".

לא הכאבים האיומים והגבלת התנועה ציערו אותו, כי אם זה שאינו יכול ללכת למקוה. כשהוא מוסיף בתשווקה: 'מיד כשאבריא ויורידו ממני כל מכשירי הטיפול ארוץ מיד למקוה 'מאה שערים'...

לברוח מפרסום

הבריחה מפרסום טבועה היתה בדמו. עוד כאשר היה כוחו במתניו היה יוצא בעצמו לשוק לקנות מצרכים לביתו לכבוד שב"ק וכדומה.

ועוד דוגמא קטנה; היה לו מעיל כבד וקשה להלבשה, אך בשום אופן לא הסכים שיעזרו לו בעת הלבשה מחשש שזה גובל בפרסום שאינו של אמת...

גם כשליחו אותו מביהמ"ד לביתו, אם זה בעיקר בשבת לאחר השיעור ב'סיפורי מעשיות' בצפרא דשבתא, או בסתם יומו של חול לאחר תפילת מנחה וערבית, ורבים רצו לשאוב ולדלות ממקור מים חיים וביותר בערוב ימיו, לא היה יכול לסבול זאת וביקש בתקיפות שלא ילווהו הרבה אנשים

כאמור, זכותם להיות עמו בימיו האחרונים הבה נשמע עוד על ימים אלו ועל פטירתו?

"צלילות הדעת" שאפפה אותו כל ימי חייו הקדושים לא פסחה הימנו גם ביומו האחרון עד יציאת נשמתו, כפי שהעידו אנשי ה"חברא קדישא" שלא זכור להם הסתלקות כזו ביישוב הדעת, כפי שראו ברבי לוי יצחק.

וייטער געלערנט...

עוד קודם להסתלקותו, כשכמה מהמקורבים אליו ביותר שוחחו עמו במגוון נושאים כעין 'צוואה', הזכיר בין היתר את רצונו כי יזדרזו בהלוויתו לקברו מה שיותר סמוך לפטירתו, כמו שהיה מזכיר רבות בשיעוריו את דברי הזוהר שיש צער לנפטר עם מתמהמהים עד הקבורה.

כשיצא מחדרו בסיום השיחה טפח את כפיו בשמחה והתלהבות ונענה: "נו וויטער גילערענט - נו, בא נלמד הלאה", כאדם שכל חייו לפניו, מבלי להתייחס לזה שכעת ממש דיבר מ"התכלית"...

ותשחק ליום אחרון

השמועות על מצבו הרפואי פשטו בכל ריכוזי חסידי ברסלב והציבור החלו להרבות בתפילות ותחנונים לפני בורא כל עולמים, שישאיר לפליטה את זה האיש משיירי כנסת הגדולה ובל ישאיר את חסידי ברסלב כצאן אשר אין להם רועה.

...

בעת שכבו ביומו האחרון על מיטתו ביישוב הדעת מופלגת, עלתה בי מחשבות מעוררות: הנה נמצא כאן האדם הגדול בענקים שעבר כל מאורעות התקופה הקשה ברוסיה הקומוניסטית, השליך נפשו מנגד לעזור לכלליות אנ"ש ברוסיה ברוחניות ובגשמיות במסירות נפש של ממש עד שכמעט נידון למיתה וכחוט השערה ניצל מכך. בהמשך, עלה לארץ הקודש וביסס והפיח רוח חיים מחודשת בחסידות ברסלב ותקומתה. גם התבוננתי במעורבותו האישית ברוב רובה של כלל הפעילות והעשייה למען ענינו של רבינו מקטן ועד גדול, על פי דבריו יישק כל דבר. והנה כעת הוא מוטל על ערש דווי. כמה כאב מחד וכמה קנאת סופרים על מה שכן הספיק וזכה לחטוף בימי חלדו...

...

השעות נוקפות והמצב מחמיר מרגע לרגע. השמש נוטה לשקוע וצללי הערב מעיבים על רוחם של חסידי ברסלב. הלילה של ליל כ"ב תמוז פורשת את כנפיה השחורים. הלבבות נצבטים. כולם חשים שהנה אותו חסיד מיוחד ממעתיק השמועה הולך לסיים את תפקידו עלי אדמות, הנה מתקרבים הרגעים שכ"כ רוצים לדחותם ולהעלים עין מהם, אך מאת ה' היא זאת והם מתקרבים ובאים.

קשה מאוד לתאר עלי כתב את ההרגשים, ההתעוררות והמחשבות על דקותיו האחרונים טרם עלייתו לעולם שכולו טוב. אף אם נדמה ששלוותו של רבי לוי יצחק וישוב דעתו מפיגים במעט את הפחד ומשרים רוגע, אך מרגע לרגע מתחזרת האמת הכואבת. המקורבים, התלמידים וכל מי שרק השמועה הגיעה אליו צובאים על הבית, מלמלים פרקי תהלים ומתקשים לחשוב על העתיד.

זמן יציאת נשמתו מתקרבת, הלבבות רועדים, קולות וזעקות מהדהדים בחלל, הרהורי תשובה

נשזרים יחדיו עם פסוקי קבלת עול מלכות שמים, ותעל נשמתו בסערה השמימה.

אלו העומדים קרוב למיטה שמים לב לישוב דעתו של רבי לוי יצחק ושפתותיו הנעות יחד עם כולם. משהמה מבחינים כי הרגע עדיין לא הגיע חוזר הקהל שוב: "ה' הוא האלוקים".

ולפתע דממה, דממה של חיל ורעדה: נצחו אראלים את המצוקים. כרעם ביום בהיר בוקעים קולות השבר והבכי. רבי לוי יצחק איננו...

"טאטע, טאטע!" נשמעים קולות השבר... כולם עטופים בצער ובאבל על האבידה הגדולה, אבידה של חסידות ברסלב לכל אחד באשר הוא. כל החדר מלא בגעגועים וכיסופים מתוך צער

רצון יראיו יעשה

כבקשתו תמיד ובמיוחד בימיו האחרונים כאמור, הזדרזו תיכף לאחר עלותו בסערה השמימה לקיים את מנהג הטהרה ולהטבילו במקוה מאה שערים. טבילה שכה כסף לקיימה בחיים חיותו... לאחר מכן יצאה הלוויה מתחת לביתו ברח' דבורה הנביאה.

קול נהי וצער מכל אשר בשם ברסלב יכונה, יחד עם כלליות ציבור יראי ה' נשמעים בחוצות ירושלים והרבה מעבר לכך. הרי רבי לוי יצחק וברסלב חד הם והנה נפלה העטרת ונשבה ארון הקודש. כבה האש שהבעיר והלהיב, החדיר והאיר את אורו הגדול של הרבי הגדול.

בעת ההלוויה השתתפו גם רבים שאינם נמנים על חסידי ברסלב, יחד עם גדולי רבני וצדיקי הדור, שבאו לחלוק להאי גברא רבא את כבודו האחרון. היטיב להגדיר זאת גאב"ד ירושלים הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל: "אנו הולכים כעת בלוויה של צדיק נסתר, שגם הוא בעצמו לא ידע שהוא צדיק נסתר..."

קשה עלי פרידתכם

גופו הקדוש נטמן במרומי הר הזיתים, בחלקת אנשי שלומינו חסידי ברסלב, כאשר תיכף לאחר הקבורה אמרו כל הקהל 'תיקון הכללי' בהתעוררות רבה, מתוך תחושה קשה ומכאיבה של: קשה עלי פרידתכם.

קרוב לחצות הלילה עוזבים אלפי המלווים את בית החיים, אבלים ודוויים. משוחחים בשקט ובסערת הלב על האבידה הגדולה, על ההיעדר, על היתמות, ועל החיסרון הגדול.

בין המקורבים והמשמשים עולים דיבורים, כי הנה זכה רבי לוי יצחק, אשר כה הייתה יקרה בעיניו עבודת חצות - שהצדיקים המשתעשעים בגן עדן באותה שעה ייצאו לקראתו לקבל פני נפש נקי וצדיק.

...

תם ולא נשלם.

חייו של רבי לוי יצחק אין באפשרותם להיות מקופלים בכמה עמודים או דפים. פרקי חייו שהנחילנו ומורשתו שהשאיר לנו, מתגברים מיום ליום כמעין הנובע בלבבות החסידים הכמהים והכוספים להתקרב ולשאוב ממימי הנהר המטהר.

רבי לוי יצחק בא אל עולם האמת בבחינת "בא בימים", כל ימיו היו מלאים ומנוצלים עד תום. אף אנו ננסה להתחמם לאורו. ואכן רבים הם המתחזקים ומתעוררים עם התמימות והפשיטות והאמת הצרופה של אשו היוקדת של רביה"ק הניבטת בין אלפי שיחותיו ושיעוריו הרבים המלאים חן ותום של אמת צרופה, שיחות הממלאים את הלב בערגה ותשוקה לה' ולצדיקיו, אוצרות מלאים וגדושים בדעת רבינו ותלמידיו בדרך המסורה מנקי אנ"ש בדורות הקודמים - שרבי לוי יצחק עמל להעביר ולהנחיל.

היה מתבטא תמיד: "איך האב געקענט אידען אין אומאן וואס האבען גיט גימאכט - הכרתי באומאן יהודים שעשו טוב מאוד" - אף אנו נוכל לומר כן, בהכירנו וביודעינו איש מורם מעם זה.

הוא האיש אשר שמר על פח השמן בשלמותו, כשהעביר את המסורת הצרופה מתלמידי רביה"ק דור דור, ובמשמר זה עמד כל ימיו בשיחותיו ובשיעוריו, בבחינת כזה ראה וקדש.

בתקופת חייו האחרונה כשכוחותיו לא עמדו לו לרדת מביתו לביהכ"נ במדרגות הירושלמיות הגבוהות והציעו להורידו את המדרגות בכיסא כדי להקל עליו. אך רבי לוי יצחק התעקש להתאמץ בכוחות לא לו לרדת מדרגה אחר מדריגה ובלבד שלא יעשו עסק ממנו

כאב ובכי, קולות על החסר וההעדר של האיש הגדול שזכה לראות את העיניים...

יעידו בפה מלא אלו שהיו בעת הסתלקותו, כי זיכרון מראה מעורר ונורא מרעיד זה - לא ימוש מזכרונום לנצח...

חנתו ר' מרדכי לסקר התבטא אז בכאב עצור: "הגעילה האמיתית של תפילת יום הכיפורים הייתה כעת..." כידוע בשנתו האחרונה נחלש מאוד בשעות אחה"צ של יום הכיפורים ובכל זאת התפלל תפילת נעילה במסירות נפש ממש, וכשהגיע לקבלת עול מלכות שמים - הרים קולו בזעקה ובשאגה בכוחות לא לו שהמסו כל לב ועדה.

”הוא יכל לשבת לפעמים שבע שמונה שעות על קטע אחד בליקוטי הלכות - רק כ

ליקוטי מוהר"ן!" ולרוב שמחתי הוא התרצה והתחלנו ללמוד מדי יום ביומו תקופה ארוכה.

באותה תקופה נסגרה הישיבה בבני ברק שם החזיק במשרה תורנית רבות בשנים, והציעו לו משרות מכובדות בכמה וכמה מקומות. ואז עלה הרעין שאולי במקום לקבל על עצמו משרה חדשה, עדיף שיתיישב ויסדר את חידושי ומחברותיו וינסה לעשות מהם איזה ספר או ביאור על הליקו"מ, כך שוחחנו ביחד, והמחשבה הזאת אמנם מצאה חן בעיניו. כשהבשילו הדברים לידי מעשה הלך לשאול בעצתם של גדולי אנ"ש הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א והרה"ח ר' שמואל משה קרמר שליט"א, והם הסכימו שאם אכן יסודר הענין של הפרנסה והצד הכספי למען ביתו, הרי שהוא מוכרח להתמסר לעבודה קדושה זו...

מאז התחילה תקופה חדשה בחייו, כאשר כל חיותו וחיייו היו קודש למען לימוד והפצת תורת הצדיק, ובפרט להוצאת חיבוריו לאור עולם, כשהוא מנצל את זמנו גם להרחבת סדר שיעוריו לרבים בתורות רבינו, שהלכו והתרבו מיום ליום

לבאר במילים ולככות את האבידה... מי יתן תמורתו... פון וואו נעמט מען דאס?... (=מהיכן לוקחים זאת!?)

איך זכיתם להתקרבות גדולה כ"כ עם ר' אברהם יצחק?

באופן אישי זכיתי להכיר אותו מקרוב בסוף שנות התש"ס כאשר הגיע לכאן לאמריקה, באותה תקופה פיתחתי איתו קשר אישי וידידות חזקה, ושוחחנו על דא ועל הא והתחזקנו בדיבורי קודש כמוכן. היה זה באחת הנסיעות כששהה אצלנו, הבעתי לפניו את רצוני ללמוד איתו בחברותא מדי פעם באמצעות הטלפון, ולשמחתי הסכים להצעת.

מספר ימים לאחר שחזר לארץ ישראל קיבלתי ממנו טלפון ושאלתו בפיו: "דוד נח מה הולכים ללמוד?" שאלתי אותו בחזרה "מה בדעתכם?" ענה לי ר' אברהם יצחק "אולי נלמד איזה מסכת גמרא או שלחן ערוך עם טור בית יוסף"... ענית לו כי ללימודים הללו יש לי מספיק מגי"ש וחברותות כאן באמריקה..." "אני רוצה שנלמוד יחד בספר

שנה להסתלקותו הפתאומית של ר'

במלאות

אברהם יצחק הלוי כרמל, ישבנו לשיחה מיוחדת ונדירה, מרטיטה ורוויית גילויים מרעישים ותיאורים מרגשים, עם יבדלחט"א איש אמונו, שזכה להיות קרוב אליו ביותר במשך כמה וכמה שנים ובדיבור חברים ולמד ועבר איתו את ספרו הגדול "מקור חכמה" על ליקוטי מוהר"ן, כשהוא פותח צוהר לחיים מופלאים של דבקות ברבי מתוך ערגה והשתוקקות, ועל הזויות הפחות מוכרות של מי שהיה עתיד להאיר את אורו של רבינו, אך אורו גווע בטרם עת.

לפני הכל ברצוננו לשמוע מי היה ר' אברהם יצחק ז"ל?

ר' אברהם יצחק! וכי מה שייך לומר בכלל? כיצד שייך בכלל לבטאות זאת במילים... כזה מח... כזה לב... כזה שילוב של כשרונות וכוחות כאלה, כזה נפש... עם השלימות שבו... ריינקייט כזה...

חושבני כי 'רק' ר' אברהם יצחק היה מסוגל

רק כדי לנסות ולהבין כיצד הבין כאן מוהרנ"ת את התורה הזו בליקוטי מוהר"ן!!!"

דבקות ברבי עד כלות

מסירות הנפש לכתבת הביאור **על ליקוטי מוהר"ן**, ההתקשרות והחיפוש הנצחיים אחר **אורו של הרבי**, הבהירות **שהאירה כל נושא באור יקרות** והכיסופים **שנשפכו החוצה בדמעות** ללא הרף | ידידו הקרוב החברותא הרה"ח ר' **דוד נח גוטמן שליט"א** מניו יורק שהיה מהאנשים הקרובים ביותר לגאון החסיד ר' **אברהם יצחק כרמל ז"ל** משתף **בשיחה נדירה וראשונה** רגשות וגעגועים לדמות הבלתי נשכחת, ואת רחשי הלב לאחר האובדן הגדול **במלאות שנה להסתלקותו לגנזי מרומים** | מאחורי הפרגוד

שמואל מאיר חשין

תמונות: גנזי ברסלב

ר' אברהם יצחק בריקוד יחד עם איש שיחנו ר' דוד נח גוטמן בחתונת בנו בניו יורק מאחור נראה ר' משה קרמר

באופן נפלא. אמנם זה לא היה קל עבורו, אבל הוא מסר נפשו לזה.

לפני שנדבר על אודות ספרו מקור חכמה אשאל במה ראית במיוחד את התקשרותו לרבינו הקדוש?

הקשר שלו עם רבינו היה תמידי ויום יומי. לפני הכל הרגיש אהבה והתקשרות לצדיק, והיה תמיד מזכיר את לשון רבינו (ליקו"א קל"ה): "עיקר ההתקשרות הוא אהבה, שיהא את הצדיק אהבה שלמה!", כזו מין אהבה לצדיק, אף פעם לא הרגיש סיפוק שכבר הגיע לדרגה הזאת, רק חיפש וביקש עוד ועוד את אור הצדיק. בשיעורים היה מדבר הרבה על הצורך לעסוק תדיר ב'חיפוש הצדיק', לא להיות מרוצה עם מה שיש לו.

כשהיה ניגש לציון הקדוש ראו שזה היה אצלו דבר גבוה עד למאד. פעם פנה אליו אחד בשאלה: "הרי ישנם תמיד ספיקות גדולות בחיים, וכי לא צריכים רבי חי בזה העולם, כזה שאפשר לשוחח איתו ולקבל תשובות על כל דבר?" השיב לו ר' אברהם יצחק: "שמע נא! כשאני ניגש לציון רבינו, על הספיקות שלי אני מקבל תשובות..." בעניין זה זכורני כי שנה אחת התעורר ענין ציבורי מסויים באומן ונדרשה גם הכרעתו בפועל מה לעשות, שכן גדולי חשובי אנ"ש גם אחר שישבו על המדוכה עדיין הסתפקו כדת מה לעשות. והנה ר' אברהם יצחק קם והולך לציון... הוא

"תגיד לי בשפת האידיש מה שאתה רוצה להגיד כאן", והוא אמר לי הרעיון, כשאני בודק עם עצמי האם מי שילמד בספר, ללא הקדמה או עזרה, יבין את הרעיון הזה בפנים... היו פעמים רבות שהוא צדק ורק אני לא הבנתי... אבל היו פעמים שהוא הודה לדברי: "אתה צודק וצריך לכתוב מחדש". בדרך כלל יום או יומיים אח"כ כתב כל הענין בלשון אחרת לגמרי, העיקר שכל אחד, בלי יוצא מן הכלל, יוכל להבין.

כאשר הייתי מבקש לברר איתו עניין בספר שלא הצלחתי להבין את כוונתו בו, עוד תוך כדי דיבור כשאני מסביר לו איזו נקודה קשה לי להבין, הוא כבר עצר אותי באמרו "תקשיב מה כתבתי עכשיו בעת דיבורי איתך..." שכן במוחו החריף והחד כבר תפס מה הקושי כאן ומה צריך לתקן בלשון כדי לתקן את הדבר... בכלל היה חכם ופיקח עצום, שהבין תיכף את שפתו של השומע, ומיד תפס את הנקודה שהווא מחפש לשמוע. כך גם בלימוד שלנו, לפעמים רק מתוך האנחה שלי כבר שיעור מה מציק לי...

עד כדי כך היה הדבר שפעם ביקשתי ממנו מחילה על כך שאני כאילו 'משגע' אותו ולא נותן לו להתקדם הלאה, אך למרבה הפלא נוכחתי לראות שהוא דווקא נהנה עד מאוד מהדבר, שכן כתוצאה מכך התברר יותר 'מקחו של צדיק'.

מה היתה כוונתו בחיבור ה'מקור חכמה' כפי שהבנתם ממנו?

עיקר רצונו בחיבור הספר היה, להיות בטוח שכל אדם שייקח את הספר בידיו, יוכל ללמוד את הליקו"מ בבהירות ובהבנה, שלא יהיה כספר הסתום, וכפי שהוא נראה לרבים עד היום הזה. אך בכל זאת רצה שהלימוד יהיה בצורה של 'עיון' ולכן כתבו בצורה למדנית. ומאידך גיסא את ספרו "אשפוך לפניו שיחי" כתבו בלשון קל המושך את ליבו של הקורא, כי כוונתו היה דייקא שכאול"א ילמוד ויקיים את עצתו של רבינו עצת ההתבודדות.

וכמובן שהמטרה של חיבור הספר היתה לבאר את הפירוש האמיתי ולגלות את ההבנה והכוונה

שהה שם כמה שעות בבכיות, ולאחר מכן כשחזר הכריע כפי מה שחש והרגיש לו בציון הקדוש... כך בפשטות.

ואם ב'אומן' עסקינן, זכורני כי פעם אחת התמלאנו צער גדול כאשר הגיע לאומן לראש השנה, איזה בחור שנפל מהדרך רח"ל והתאכסן בדירה סמוכה, כשהוא "מעוטר" לדאבוננו עם בלורית לראשו וללא פאות וזקן... ר' אברהם יצחק ניגש אליו וקירב אותו במיוחד כשהוא מחזקו באמונה ובאמונת צדיקים... בערב ראש השנה שהה בחור כל העת בציון הקדוש, והנה סמוך לכניסת החג הוא חוזר לדירה כששערותיו מגולחות למשעי ופיאותיו סדורות לו... איזו שמחה עצומה מילאה את ר' אברהם יצחק, וליוותה אותו במשך כל ה'ראש השנה', ואף המשיך ודיבר איתו עוד ועוד. במשך השנה מסר לי כמה פעמים 'דרישת שלום' מאותו "חבר" שלנו מאומן, כשהוא שומר על קשר איתו גם בארץ ישראל עד שב"ה עלה על דרך המלך.

כיצד היה סדר הלימוד שלמדתם איתו?

היה זה כאשר התחיל לערוך ולסדר את ספרו הגדול מקור חכמה על לקו"מ, ולמדנו יחד באופן שמול עינינו עמדו הכתבים של הספר המיועד עם הביאורים והעיונים, ולמדנו בחברותא את התורה בליקו"מ עם פירושו המקור חכמה. כל דבר שלא הבנתי כ"כ טוב, הוא ביאר יותר. פעמים רבות כאשר נתקל בחוסר ההבנה שלי, הסיק מכך כי יש לבאר עניין זה יותר בתוך הספר.

הוא היה כזה 'למדן', רחוק מהבנת האדם ממוצע, עד שלפעמים יצאו הדברים מקולמסו כשהם ברורים עבור מוחו הגדול אבל לא עבור אנשים פשוטים. כאן באה לידי ביטוי החברותא הנפלאה שלנו שבמסגרתה קלט מה צריך לבאר או להרחיב יותר. תוך כדי הלימוד גם תיקן הרבה תיקונים לשון, כמו גם טעויות קטנות שמצאנו יחד. הלימוד איתו בחברותא היה מעניין מאד, היינו לומדים יחד את מה שכתב עבור הספר שעמד להוציא, כשאני מחפש ובודק האם הלשון מובן לכל. היו פעמים רבות שלא הבנתי כ"כ ואמרת לי

היתה לו היכולת והכח בהבנתו העצומה ובבהירותו הגדולה "להוריד" את המושגים העמוקים ביותר ולהתאימם לנפש האדם, שיוכל לא רק ללמוד, אלא בעיקר לחיות את התורה

תמונתו האחרונה בה הוא נראה מעוטף בטלית באמצע תפילת שחרית

יחד כבר ידעתי זאת בעצמי לפי דרכו, ואמרתיו לו "חושבני שנקודה זו היא הנשמה של התורה". הוא אישר בחיוך ובסיפוק שאכן הצלחתי לרדת לסוף דעתו והבנתו.

מה היתה דרכו בביאור ה"לעובדה ולמעשה"?

דרכו בלימוד והסברת הליקו"מ היתה להשקיע במיוחד בהבנה של הדרך בעבודת ה' שמגלה הרבי במאמר זה, כיצד זה מתבטא כלפי נפשו של כל אחד ואחד. דהיינו להבין את נפש האדם, הנסיגות העומדים מולו, ולברר מתוך התורה מה הם העצות למעשה היוצאים ממנה, ומה רוצה כאן רבינו ממני. דהיינו שאין די בעצם הלימוד בעיון של התורה, אלא חייבים להשקיע בעיון בנפש, כיצד אני אמור לעבוד את השי"ת ע"פ התורה הזו לעובדא ולמעשה.

ובאמת היתה לו היכולת והכח בהבנתו העצומה ובבהירותו הגדולה "להוריד" את המושגים העמוקים ביותר ולהתאימם לנפש האדם, שיוכל לא רק ללמוד, אלא בעיקר 'לחיות' את התורה.

ואכן היה לו כח מיוחד בהסברת התורה. כשהוא מסוגל "לתרגם" ולהסביר כל 'בחניה' אפילו העמוקה ביותר, לכל אחד ואחד, אפילו בחור צעיר, שתהיה לו שייכות לעמקות התורה לעובדה ולמעשה, ולהתקשר ל'דקות' של התורה. גם היתה לו 'אומנות' מיוחדת לקחת ענין קשה בליקו"מ ולהמתיק זאת בכשרון נפלא שיהיה שוה לכל נפש. שכן אחת ממעלותיו הראשיות היתה הבהירות, הרי יש אימרה "אם חסר בהסברה - הרי זה סימן שחסר בהבנה", ואכן אצלו היה בדיוק ההיפך, ההסברה היתה כ"כ בהירה וברורה באופן שמוכיח כמאה עדים על עוצם ההבנה והבהירות שהיתה לו בתורה.

וכאשר היו הדברים שמחים ומאירים ודברי רבינו האירו באור יקרות, שאלתי אותו פעם מתוך התפעלות: "איך הייתי לומד פשט עד היום בתורה זו?" והוא במקום תשובה התחמק והעביר את השיחה על דברים אחרים... ומצידו, לאחר שזכה להשיג את הביאור הנכון מתוך עמל וגייעה נוראה של ימים ארוכים, היה שואל בהתפעלות "מדוע רבינו כל כך הסתיר את תורתו? "זה כל כך 'נעלם'..." (=עס איז אזוי באהאלטן...) זו היתה שפתו...

הזכרתם למעלה את המסורת בביאור הליקו"מ, מאיזה מקור שאב את דרכו?

אכן עיקר פירושו והבנתו בליקו"מ, למד בעיון היטב מתוך הספה"ק ליקוטי הלכות של מוהר"ת. לא הייתי משתמש בביטוי "יחיד בדורו" אבל אפשר בפה מלא להגיד שהיה "יחיד במינו" לדעת כיצד להוציא מתוך דיבורי מוהר"ת את הביאורים וההבנה של מוהר"ת, כיצד הבין את כוונתו של רבינו בתורה זו. זאת אומרת, הספר ליקוטי הלכות אינו ספר 'דרש' גרידא, אלא יש להתאמץ ולנסות להבין את חידושו ודרושו של מוהר"ת, וכפי שהעיד ר' אברהם יצחק פנני: "אני יכול לשבת לפעמים שבע שמונה שעות על קטע אחד בליקוטי הלכות - רק כדי לנסות ולהבין כיצד הבין כאן מוהר"ת את התורה הזו בליקוטי מוהר"ן!!!"

בתקופה האחרונה לחיי שאלתי אותו פעם: "כיצד עושים זאת? הרי גם אני לומד ליקוטי הלכות, אבל לא מוצא שם פירושים על ליקוטי מוהר"ן?" ענה לי ר' אברהם יצחק "אם כך נצטרך

לקבוע שיעור מיוחד, תשב איתי כמה שעות ונלמד ביחד ליקוטי הלכות, ואראה לך איך כל הפירושים על הלקו"מ מבוארים בליקוטי הלכות בפנים!..." אך למרבה הצער נטרפה השעה, לא אסתייעא מילתא ולא זכיתי לכך לדאבוני הרב.

בשיעוריו העמוקים וכן בלימוד איתי היה אומר תמיד "אי אפשר ללמוד תורה בליקוטי מוהר"ן בלי הליקוטי הלכות שמיוסד על התורה, בלי מוהר"ת לא מבינים כלל מה כוונת רבינו ואפשר לסטות ח"ו מהדרך!"

אימרה היתה שגורה בפיו בזה הלשון: "הליקוטי מוהר"ן זה ה'תורה שבכתב' - והליקוטי הלכות זה ה'תורה שבעל פה!" שמעתי שפעם התבטא הרה"ח ר' משה קרמר שליט"א שהוא מלא התפעלות מאמירה זו של ר' אברהם יצחק, באמרו שהיא כולה אמת ומבטאת את הדבר באופן הנכון.

דרך מיוחדת זו היתה לו גם בלימוד והבנת הספרים הקדושים "ביאור הליקוטים" ו'פרפראות לחכמה". היה יושב ועמל בביאור הליקוטים שעות ארוכות עד שהבין מה ראבר"ן רצה לפרש. הרי כידוע לשונו של ראבר"ן קשה עד מאד, לכן כל עוד לא הבין פנימיות כוונתו והבנתו בתורה היה יכול להמשיך ולשבת שעות ארוכות. כתוצאה מעמל זה זכה ר' אברהם יצחק שתהיה לו היכולת להכניס זאת בתוך הליקו"מ ולבאר אותו בלשון לימודים, לפי ההבנות אותם הבין בביאור הליקוטים ופרפראות לחכמה.

פעמים רבות היינו עמלים בסוגיות המבוארות בביאור הליקוטים, "דורך געהארעוועט", וכדרכו היה מעמיק ומעיין כיצד להבין את ה'תורה' וכיצד לקשר הכל, בפנימי פנימיות של התורה עם עמקות ודקות נוראה.

מרגלא בפומיא דר' אברהם יצחק: "אם העולם היה יודע מה זה ביאור הליקוטים - היו מבינים שספר 'חידושי הגר"ח מבריסק' הוא עדיין לימוד קל לעומת... כי חידושו וביאוריו עמוקים הם עד למאד..." תחת אחד השיחים אף אמר לנו: "בביאור הליקוטים ראבר"ן מגלה למדנות פי כמה מאשר גילה הגר"ח בחידושו!"

כיוצא בזה סיפר לי פעם כי הגאון ר' חיים פרידלנדר ז"ל משיגח ישיבת פוניבז' אמר לו פעם: "אף פעם לא ידעתי מזה, אבל למדתי ליקוטי מוהר"ן ואני רואה כי הרבי שלכם, או שהוא היה עילוי כזה שעדיין מעולם לא היה בעולם כמוהו - או שהשיגה היתה מדברת מתוך גרונו, כי בן אנוש לא יכול לכתוב ולומר תורות כאלו".

ביאורו ב'מקור חכמה' הם רק ביאורים ע"פ הפשט או שישנם גם חידושים ופרפראות?

לפני הכל יש להדגיש שהלימוד שלו בליקו"מ היתה אך ורק להבין את הפשט האמיתי ולא לשם אמירת דרושים בעלמא, וזו באמת היתה כל כוונתו בחיבור ספרו, לברר מקחו של צדיק, לא חידושים משל עצמו ואף לא כל נגיעה עצמית כדי להוציא לאור ספר 'פה'. ויש לציין כי באמת היו תמיד בפיו גם חידושים ופולפולים ע"פ הדיבורים של רבינו, אולם אותם הוא השמיט מתוך ספרו, באמרו כי היות ואין לזה קשר עם הפשט האמיתי, אין זה לצורך בירור מקחו של צדיק.

רק לעיתים יחידות כשראה שהפירוש יהיה לוקה בחסר ללא זה, הציב את הפולפולים הללו בעיונים בסוף הספר. בתגובה שאלתי אותו פעם "מי יסתכל שם בסוף הספר?" ענה: "היות ואין זה נוגע לפשט ממש, לא משנה לי אם כן יסתכלו שם

האמיתית של רביה"ק מה רצה ללמדנו בתורה זו, כשהוא משתמש בעיקר במסורת המקובלת אצלנו מדורי דורות, החל ממוהר"ת, עד לביאור הליקוטים של ראבר"ן וזקנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר ז"ל, הוא רצה שאנו נלמדו בדיוק כמו שהם למדו, שכל אחד שילמד את הספר לא יעוות וישנה את התורות בליקו"מ לפי הבנתו הדלה, אלא לקבל את המסורת של הלימוד מהדורות הקודמים ורק בדרך זו לרדת לעומק הבנת הדברים.

בעניין זה היה תמיד אומר, שעיקר התכלית בלימוד הליקו"מ אינו חלק ה'לומדות' שבו, אלא עיקר התכלית היא חלק ה'עבודה' שבו, כיצד כל נקודה שרבינו כותב, וכל נקודה שמוהר"ת מבאר - זה עד הסוף לעובדא ולמעשה לכל יחיד ויחיד כיצד לקיים את רצון רבינו שכתב בספר הקדוש הזה.

ולכן הוא התייגע תמיד לאחוז את החבל משני ראשיו, מצד אחד היה 'חל' את התורות באופן של 'למעשה', ולא הסתפק בלימוד גרידא ח"ו - ומאידך גיסא היה דורש כסדר שעיקר ההתקשרות לצדיק היא להכניס את שכלו של הצדיק לתוך מוחו. וכיצד עושים זאת? ע"י שעמלים בתורת הצדיק, עוד ועוד, להתעמק, לעיין, לנסות להבין, ולבאר לעצמו את לימודי רבינו.

כלומר, אפילו כשאתה יודע בבירור מה רוצה רבינו לעובדה ולמעשה, צריך שהשכל שלך יהיה תפוס בלימודי הצדיק, וכלשון מוהר"ת: "(חיי"מ סיפורים חדשים פ"ג): "כי הוא זכות גדול להאדם כשזוכה שיהיו מחשבותיו משוטטות בדברי רבנו ז"ל הקדוש והנורא מאד..."

עוד נקודה חשובה ראיתי אצלו, איך שבכל פעם שלמד תורה בליקו"מ היה מצביע על הנקודה שהיא "הנשמה של התורה". גם בספרו אנו רואים בדרך כלל שמיד בתחילת התורה מציין מהי עיקר כוונת רבינו בתורה זו, כשכוונתו להדגיש את ה'נשמה' של התורה, שכן דעתו היתה שאם לא חותרים לכך מההתחלה, יחסר הבנת כל התורה. בתורות האחרונות שלמדנו

לי זאת, כיצד שלרבינו היו הגירסאות של הגר"א, וגם הרבה פעמים אזל בשיטתו בעניני קבלה.

האם ראיתם אצלו גם 'בקיאות' בשאר חלקי התורה?

על בקיאותו הכללית יש הרבה מה לספר, הרי אנו רואים בספרו כיצד הוא מצטט כל המקורות, הלשונות עם המראי מקומות, ואנו יודעים מידיעה ברורה שעד לתקופה האחרונה ממש לא השתמש בשום מאגר תורני כגון "אוצר החכמה" וכדו', וגם בשיעוריו היה מצטט את הלשונות בעל פה עם המראי מקומות.

לפי מה שראינו הרי שהוא היה בקי בלשונות הזוהר הקדוש ובתיקונים וידע כל דבר באיזה דף זה מובא. וכן בש"ס ומאמרי חז"ל בבקיאות מדהימה. כך גם בכתבי האר"י היה יודע בדיוק כל דבר היכן ומה כתוב. ספרי הרמ"ק היו אף הם

למדו בפשטות באותה דרך שרבינו למד. לבד מזאת היה מברר מה היה קשה על המאמר חז"ל או הפסוק אם היו לומדים לפי הפשט הפשוט, ומדוע רבינו נוטה מהפירוש הפשוט ונוקט את הפשט השני, וכיצד ע"י הפשט הזה מתיישב כל המאמר חז"ל והפסוק והכל מקבל משמעות חזקה הרבה יותר מאשר בלי הפשט הזה.

כאבה לו מאד ההתייחסות לתורות בליקו"מ כאילו שרבינו מביא "סתם כך" או בהבלעה, פסוק או בחינה. הלשונות של רבינו היו אצלו קדש קדשים. כך לדוגמא היה מדייק כל פעם, מדוע ישנם פעמים שרבינו מתאר את 'הצדיק' בתואר 'חכם', לפעמים 'לתלמיד חכם', לפעמים 'מוכיח' ולפעמים 'למדן'. כל פעם היה מוכיח שדייקא כאן, בנוגע לתורה זו ולגבי הענין שרבינו מביא - מתאים אך ורק התואר הזה.

מאיך גיטא היה לפעמים נקודות דקות שהיה נחוץ לברר ולבאר והוא לא נגע בהם מחמת שחשש כי בעומק הביאור של ענין זה יהיו דברים מסויימים שאנשים טועים בזה ומשתמשים ברבינו במרמה לדברים שאין להם שחר. לכן העדיף לפעמים לא לבאר בכלל ענינים אלו מאשר להניח מקום לטעות בדיבוריו.

אמנם היו מקרים יוצאים מן הכלל, דיבוריו בע"פ שהיו "משוחררים" שלא כדרכו, ואז היה מחדש גימטריאות ופרפראות נפלאים ביותר, בין השאר גילה לפעמים כיצד כל השמות הקדושים המדוברים בתורה הנלמדת, וכל עניני הקבלה, הכל מרומז בגימטריאות וראשי תיבות וכדו', כך גם היה נהנה עד מאד לפעמים מאיזו גימטריא טובה! אבל זה כלל לא היה המהלך הרגיל שלו, כי אחז בדרכו אך ורק לברר מקחו של צדיק כפשוטו.

ואם כבר דיברנו על עניני קבלה שבתורות בליקו"מ, ברצוני לציין כי אמר לי הרבה פעמים דבר מעניין ומחודש ביותר, שרבינו היו לו גירסאות ומהלכים בעניני קבלה הרבה פעמים כדרך הגר"א מווילנא! כמה וכמה פעמים הראה

או לא...! היו פעמים רבות שבעת הלימוד יצא לו פשט חדש, ממש פשט נכון בליקוטי מוהר"ן. לאחר מכן כאשר שאלתי אותו איך מתקדם הכתיבה של אותו פשט יפה, אמר לי "עדיין אינני בטוח במאה אחוז שרבינו התכוון לזה - אז אני עדיין איני מעלה זאת על הכתב."

מאיך גיטא היו פעמים שלאחר ששמעתי את חידושי הנפלאים ניסיתי להוכיח לו כי מאד חשוב להציב אותם בתוך ביאורי הספר, היו מקרים שאף השתכנע ממני, ולמרות שהיה תקיף בדעתו בעניני הלימוד, עם כל זה היה מודה על האמת והודה לי והכניס לתוך הביאורים דברים שכתב מתחילה בחלק העיונים!

לכן היה מאד רגיש והפריע לו מאד מאד לראות כיצד ישנם אנשים מסויימים הלומדים ומפרשים את הליקוטי מוהר"ן בצורה בלתי נכונה, תוך השרשת שיבושים וטעויות המסלפים את כוונת רבינו בהרתה. כך גם למשל כאב לו מאד לשמוע כיצד לומדים את הליקוטי מוהר"ן, וכאשר רבינו מביא ראייה מסויימת או 'בחינה', פירוש בגמרא וכדו' - הם חושבים כאילו רבינו מצא כאן איזה רמז בעלמא ובאקראי, וזה פשוט מתבאר לו יפה על פי התורה הזו... הוא היה נזעק: "כך אומר מי שלא מבין מה כתוב כאן!..." כשהוא מצידו, כל החיות שלו היתה להוכיח כי כל 'ראיה' שרבינו מביא, כל 'בחינה', כל 'גמרא' - מדוע זה מוכרח ומה היה חסר בביאורי התורה בלי חלק זה, מדוע אומר זאת רבינו, מדוע זה חסר ל'נשמה' של התורה. לשם כך היה נוהג להאריך בביאוריו במיוחד "להוציא מלבם" שלא זו הדרך ולא זה המהלך וכוונת רבינו, ומאיך גיטא מהי האמת שרבינו כן התכוון בדבריו.

היה אומר למשל, שכאשר רבינו מביא פשט בפסוק, לפעמים אפשר להסתכל על זה בטעות כאילו פירושו של רבינו בפסוק אינו מתיישב עם הפשט, אבל האמת היא כפי שהוא הוכיח רבות, שאין כן הדבר. (כידוע בח"י כללים מראבר"נ ז"ל) שע"פ רוב היה מברר שחלק ממפרשי הפסוק אכן

להמשיך את המסורת. ר' לוי יצחק בנדר משוחח עם הרב כרמל בכחול

עם פועלי און" - - - שכן ר' אברהם יצחק זכה להארה מה'ריח דקדושה', לדעת ולהזהיר מה כשר ומה לא...

הנקודה שלו היתה שהיה 'חי' עם רבינו, כמאמר רבינו "איינגעבאקן אין הארצן", לא היו אצלו שום חשבונות מפלגתיים וכדו', רק דבר אחד "אני משמש נאמן ורוצה רק לעשות רצון רבינו! וע"ז להרבות כבוד השי"ת כראוי!" התקשרותו לרבינו היתה בעצם כל חייו, והכל באמת לאמיתה בלי שום שקרים ודמיונות, ולכן כאשר היה מדבר על ענין חיפוש הצדיק, היה בדרך כלל מתרגש מאד והיה צריך להפסיק בדיבוריו מחמת הדמעות שחנקו את גרונו. הנקודה היתה שרבינו היה אצלו חי ממש, כאילו נמצא וחי לפניו, ולכן כאב לו עד מאד כשראה כיצד לוקחים דיבורי הצדיק ומסלפים אותם בשקר.

הוא נהנה עד למאד מהקונטרס "טעם זקנים" שיצא לאחרונה, כי מצא בו את האמת המקורית [האריגינעלקייט] של ברסלב. מסיבה זו אף היה בדעתו גם להוציא ספרים להבהיר ולברר את עניני "צדיק" ו"התחזקות" על בוריים, וחבל על דאבדין...

ענין זה של לכת עם האמת לאמיתה היה עמוד התווך של חייו והנהגותיו, הן בעניני ציבור והן בהתקשרותו לצדיק. כך היה מדבר לדוגמא על עבודת ה', שכאשר האדם מבקש מהשי"ת שיזכה למדרגות גבוהות, ישעשה חשבון נפשו האם הוא רוצה זאת 'באמת באמת'? הוא הדגים זאת במשל לאחד שמבקש ומתחנן הרבה לזכות להגאל מתאוות אכילה, והנה בוקר אחד הוא מתעורר ומגלה שאינו מרגיש שום טעם באכילתו... מה יעשה אז? האם ישמח בזה שהשי"ת שמע את תפילתו או שמא ירוץ מיד לרופא שיתן לו תרופות להחזיר לו את ההרגשה באכילה... האם במקרה כזה אפשר בכלל לקרוא לזה באמת לאמיתה?! - היה שואל - - -

בענין זה היה מספר את הסיפור הידוע על מוהרנ"ת, שכאשר היה לו קושי בפרנסה והציעו לו משרת רבנות, הלך להתיעץ אצל רבינו האם לקחת את הרבנות ורבינו ענה לו שכן, שאל מוהרנ"ת "האם זהו באמת רצון ה'?" ענה רבינו שכן זו האמת. אך לאחר מכן חזר מוהרנ"ת ושאל לרבינו: "אכן זהו האמת, אבל האם זה רצון ה' באמת לאמיתה?" כלומר, האמת לאמיתה, ענה רבינו: "אם אתה שואל מהי האמת לאמיתה הרי שתשאר כאן..." כאן עשה ר' אברהם יצחק חשבון עמוק: הרי רבינו אמר שלולי מוהרנ"ת לא היה נשאר ממנו "בלעטל שמות", כלום לא היה נשאר ממנו, ואם מוהרנ"ת היה לוקח את הרבנות הרי שלא היה נשאר כלום מרבינו, נמצא אם כן שדעתו הקדושה של רבינו מפורשת היתה, שאם לא הולכים עם האמת לאמיתה הרי שלא יישאר ממנו כלום! אם רוצים את הדעת של רבינו צריך ללכת רק עם האמת לאמיתה!!!

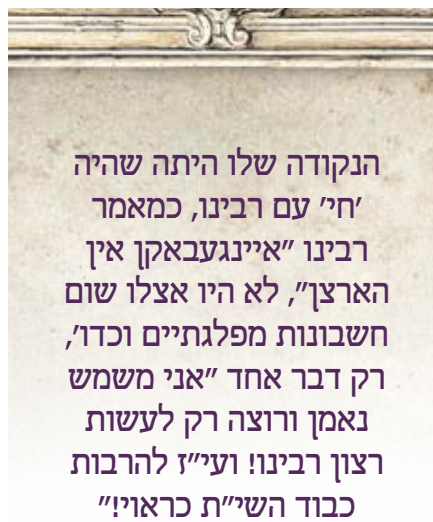
תמיד דיבר על הנקודה של "אמת לאמיתה" שלצערנו אנשים מעטים נגעו בזה. כך גם בשיעוריו כאשר דיבר על עניני תשובה ומעשים טובים, כמה צריך להתפייס עם הקב"ה, היה מסיים: "הכל טוב ויפה, אבל כשהאדם מגיע לנקודה האמיתית זהו עניין אחר לגמרי, כשמרגיש שעומד לפני הבורא-כל-עולמים וחש בושה לפניו, לא פחד ממה שמצפה לו בעולם הבא, אלא בושה גדולה כיצד אני הייתי יכול לעשות דבר זה לפניך רבונו של עולם..." כדי לקרב את הדבר לשכל היה מספר על ר'

האחרונות מצא את ר' אברהם יצחק בראש השנה לפנות בוקר כשהוא יושב שקוע בספר של כתבי האר"י, כשהדפים מלאים וגדושים בצידם בהערות והוספות בכתב ידו... אך מיד כשראה שמישהו נכנס לחדר הוא סגר את הספר בחזקה כהוא מנסה לשוא לטשטש את הרושם בפתחו מיד ספר אחר...

זכרונות כי ר' אברהם יצחק היה תמיד מדבר על "האמת לאמיתה" האם תוכלו להרחיב בנושא?

הסיסמה שלו היתה - ללחום למען האמת! זה רק על ידי 'אמת'. אי אפשר לקנות 'אמת' על ידי 'שקר'... לא כמו אלו שחושבים שכדי לזכות לאמת צריך למשל מפורסם של שקר... אצלו לזכות לאמת היה רק ע"י אמת...

במלחמתו למען מידת האמת עד הסוף לא היה יכול לסבול כיצד יש הלוקחים את עניני רבינו ומשתמשים בהם בשקר. הדבר הזה ממש עלה לו בחייו. בשעת הסתלקותו הפתאומית, כאשר הגיעה בשורת האיוב, התקשרתי לידידנו המשותף הרה"ח ר' אפרים נחמן אנשין שליט"א ושנינו בכינו בטלפון עם אותם המילים: "רבונו של עולם! מי יקום לי עם מרעים מי יתייצב לי

שגורים על פיו והוא הרגיש שם כבתוך 'ביתו'... ובספרי השל"ה הקדוש היה "בקי ורגיל". כן היתה לו בקיאות מיוחדת בספרי הרמח"ל, ובענייני קבלה היה מחבב מאד את כתבי תלמידו רמ"ד וואלי. כך למשל ספרו 'שערי אורה' היה ממש לחם חוקו וידע כל עניין שם לפי הפרק והאות...

גם בתורת הנגלה, ידע היטב את השולחן ערוך עם הנושאי כלים כפרי מגדים וכדומה, לא רק הלכות ידועות ומוכרות כהלכות שבת, אלא אף הלכות שלא נלמדות בדרך כלל.

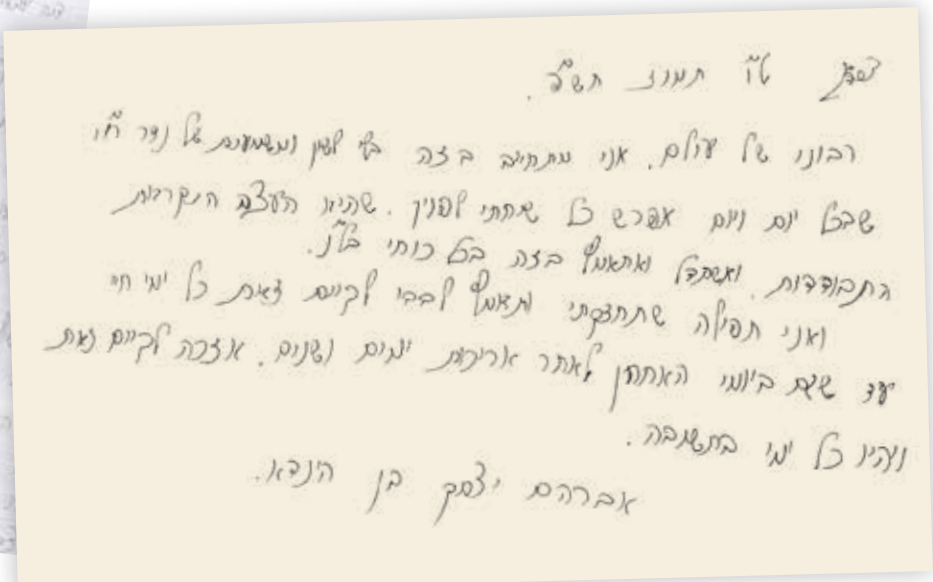
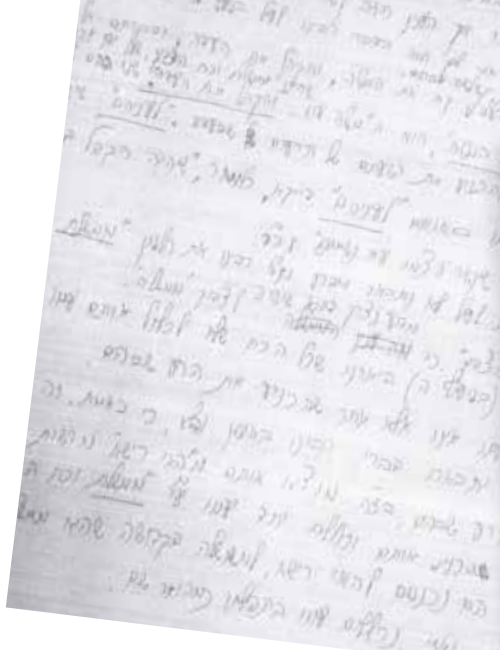
בראש השנה האחרון לחייו עשה "סיום הש"ס" באכסניא שלנו באומן (שם היה מתאכסן בד"כ), כי רצה לעשות "סיום אצל רבינו" אך הביע את רצונו לשמור את הדבר בסוד, וחוף מילדיו רק אנו היינו שם... הוא אמר שם 'תורה' מעניינת מאד. בענין זה יש לציין כי אחד הנוכחים ניסה לברר אצלו האם למד את הש"ס עם התוס' או בלי התוס', מיד העביר את השיחה וביקש שישירו איזה ניגון...

את ענין הבקיאות והגיעה בתורה השתדל תמיד להנחיל גם לדורות הבאים. הרי הוא היה איש האשכולות וכאשר בשעתו בישיבת ברסלב היתה פעם ישיבת הנהלה בה עלה הנושא כיצד להשוות את שיטת ברסלב עם סדרי הלימוד הישיבתיים, הוא לקח את הדבר על עצמו ובירר כיצד לנהוג בישיבה.

פעם דיברתי איתו ואמר לי בשמחה ובהתרגשות: "אני חוזר עכשיו מהישיבה, היה שם סיום שכל התלמידים נבחנו על כל מסכת קידושין!"... הוא הכניס להם את האבת התורה ויגיעת התורה בהדגישו שזה מה שרבינו רוצה מאתנו, זו החסידות האמיתית, ואמר "העבודת ה' שרבינו רוצה זה יגיעת התורה!" תמיד היה מעורר את המעלה הגדולה ע"פ דברי רבינו בליקו"מ, לברר בשכלו את ההלכה, האסור והמוותר, הטהור והטמא.

לגבי נושא זה יש להזכיר כי כאשר מסר פעם שיעור לבחורים לפני הנסיעה למירון בל"ג בעומר, אמר שכאשר באים לרשב"י, עלינו לפחות להגיע עם איזה מסכתא, בבלי או ירושלמי... וכן היה שואל תדירות: "האם למדת פעם את כל הש"ס? האם יש לך לפחות תוכנית לסיים את הירושלמי?" - - -

אחד מבניי סיפר לי, כי באחת השנים

הטיוטות שהפכו ברבות הימים לספרים שהאירו לרבים

מכתב שכתב רבי אברהם יצחק כחמל יום לפני פטירתו

לבקש מהשי"ת להבין מה כתוב כאן... ומה אתה חושב? יום או יומיים לאחר מכן חזר ובפיו פירוש בהיר להפליא המיישב באופן חריף את כל הקושיות שהיו מקודם, כשהוא מעיד בפני שישב וביקש מהשי"ת הרבה שעות על זה - - -

בנוגע לזה היה מספר על ראבר"ן שבזקנתו כאשר לא היה יכול לבכות, הפסיק לכתוב חידושי תורה, באמרו "כשאי אפשר לבכות - אי אפשר לכתוב!"...

בכלל היה כולו מקשה אחת של יישוב הדעת שהיתה תוצאה של התבודדות, לא היה אצלו מושג של "לסיים את ההתבודדות" אלא כל חייו היה התבודדות, הוא היה "מתבודד במהותו" ("איין שטיק מתבודד"), חי עם הקב"ה יום ולילה, ולמרות שבדודאי קיים את עצת התבודדות כל יום במשך שעה שלימה כפי שהרבה לדבר מזה, הרי שבעצם מהותו הוא לא היה צריך "לשבת ולעשות התבודדות", זה היה כל כולו, כל המהות שלו וכך חי את חייו.

היה מספר כי בשעתו כאשר זקנו ר' לוי יצחק שלח אותו להתפלל לפני העמוד, ניגש אחר התפילה והתאונן לפני רלוי"צ שהוא מרגיש שאינו ראוי לזה ומפחד ממחשבה של התפארות... וכו', אמר לו רלוי"צ: "השי"ת שלח אותך שיהיה לך כח לזכות את הציבור, וזה בזכות הציבור, ומה שיש לך בעיה עם נגיעות, לך תעשה התבודדות על זה..." כלומר, הבעיה אינה של הציבור אלא הבעיה אצלך בעצמך... אז לך תעשה התבודדות... וכן הספר שחיבר על התבודדות "אשפוך לפניו שיחי" השקיע בזה רבות ברצותו להנחיל את העצה לכלל הציבור. אחד מבניי סיפר לו שעבר על כל הספר והביע לפניו את הנאתו מהספר שזה ממש "עצום" ("מוראדיג"), שאל אותו ר' אברהם יצחק: "מה עשית לאחר שגמרת לעבור על הספר? האם הלכת לישון? כי אם לא סגרת עצמך בחדר ועשית התבודדות, הרי הספר לא שווה..."

מה עוד תוכלו לספר לנו על קירבת ה' שראו אצלו?

הוא היה "חי" עם הקב"ה בבהירות נפלאה. בשיעוריו הרי תמיד היה מדבר על הפנימית של המצוות. היה מספר בצחות על שכן ליטאי שאמר לו פעם כי זכה להרגיש "טעם מיוחד בסוכה" לאחר שהחליף את הסכך הישן לסכך

בכלל היה כולו מקשה אחת של יישוב הדעת שהיתה תוצאה של התבודדות, לא היה אצלו מושג של "לסיים את ההתבודדות" אלא כל חייו היה התבודדות, הוא היה "מתבודד במהותו"

לאמיתו, בלי שום חלק ונקודה קטנה של דמיון! זה היה אצלו במאה אחוז "עם שני רגליים על הקרקע"... היה תמיד אומר בשם רלוי"צ על אותו יהודי תמים שזעק ארבעים יום לפני פורים "הצילני מקליפת המון עמלק" והגיע לרלוי"צ בטענה שלא התקיימה ההבטחה ולא ראה את מרדכי הצדיק במגילה... ענה לו רלוי"צ: "זה שלא ראית את מרדכי הצדיק אני שומע - אבל אני יותר מפחד אם תגיע ותאמר לי שאכן כן ראית את מרדכי הצדיק... כי מדמיונות אני מפחד הרבה יותר ונגד דמיון אין שום עצה..."

לפעמים כשהייתי נצרך לישועה אמר לי "מכיוון שאתה גר באמריקה תסע לציון הרה"ק רבי יואל מסאטמאר..." הוא היה כמובן ברסלבר חסיד מובהק אבל היה קשור מאד לתורתו, לשיטתו והשקפתו של הרה"ק מסאטמאר זי"ע.

כיצד לדעתכם זכה ר' אברהם יצחק להגיע להבנה שכזו בליקו"מ וחיפוש האמת?

ר' אברהם יצחק עצמו העיד בפני לא אחת ולא שתיים שבעת שלמדנו ביחד ונתקלנו בקטעים מוקשים ביותר וראה שעדיין לא זכה להגיע לבהירות והבנה, היה מפסיק את הלימוד ואומר "אני צריך לשבת הרבה שעות התבודדות על זה..." כך גם לפעמים היה מפטיר: "צריך הרבה

מתתיהו הכהן מאומאן, שכאשר לקחו אותו לחקירות בכלא הקומוניסטי הרי שבלא מתכוון גילה לחוקרי הקג"ב שר' לוי יצחק ור' אליהו חיים הם אלו שחילקו את כספי הצדקה. הרי רימו אותו ואמרו לו בשקר שהם יודעים שר' לוי יצחק ור' אליהו חיים מקבלים כסף מפולין וגונבים את הכל לעצמם... ור' מת'עס נזדעק והכחישם בתוקף באמרו שהם מחלקים את הכל לצדקה עד הפרוטה האחרונה... וזה מה שהם רצו לשמוע כדי להפיל אותם רח"ל. כאשר החוקרים הפגישו שניהם, אמר לו ר' לוי יצחק בצער: "כיצד היית מסוגל לעשות לי ככה?! ממך לא ציפיתי לדבר כזה!..." ר' מת'עס בגודל קדושתו, נרתע לרגע, אך מיד ענה לו: "מי יודע אם אין זו הדרך לארץ ישראל..." ואכן כידוע ניצלו ר' לוי יצחק ור' אליהו חיים ועלו לארץ ישראל לאחר סיפור זה.

ר' אברהם יצחק היה משתמש בסיפור זה כמשל, כשהוא לוקח טענה זו של רלוי"צ כלפי ר' מת'עס, שזה מה שהאדם צריך להתבודדותו להתבייש לפני הקב"ה: "כיצד הייתי מסוגל לעשות לך דבר כזה!?" ותמיד כאשר ר' אברהם יצחק היה מגיע לנקודה זו מיד היה פורץ בבכי - - -

זה היה כל חייו וכל השאיפה שלו להגיע למדרגה כזו, לרצות באמת באמת. ובאמת הרגישו שהיתה לו בושה נוראה כלפי השי"ת והיה מדבר מזה תמיד.

כן היה הדבר לגבי התקשרותו לצדיק והרגשת הבושה כלפיו. ידוע היה כי בדרשותיו ברבים, למשל בהילולת מוהרנ"ת, כשהיה מדבר מגדולת הצדיק לא היה מצליח להמשיך לדבר כי ענין זה כבש אותו לגמרי.

היה זה שנה אחת בערב ראש השנה כאשר דיבר לקהל אנ"ש באומן, ואלו היו דבריו: "אנו באים לרבינו, הצדיק יש לו אריכת אפים נוראה כלפינו, כל אחד בא עם הפעקל שלו, הרי צריך להתנצל בפני רבינו, אני בא אליך כולי מלוכלך, ואני (כביכול) מבלבל לך את הראש עם החבילה שלי... והצדיק מוכרח לשמוע זאת, הרי זה צריך לכאוב, צריך להתנצל ולפייס את רבינו כיצד עושים לו דבר כזה. האם זה מה שהצדיק צריך לשמוע? אכן לצדיק יש אהבה גדולה כלפינו ואריכת אפים, ידיו מלוכלכות בדם של כל אחד" וגם כאן עוצר משתנק בדיבוריו בבכי נורא - - - ויש לדעת כי אצלו היו אלו דיבורים של אמת

עלים טריים המפיצים ריח נפלא, וכך הרגיש טעם מיוחד... ר' אברהם יצחק אמר על כך: "זה בוודאי טוב ויפה, אבל האם זו ההרגשה העליונה של 'טעם סוכה'? דאס מיינט א טעם אין סוכה?" הרי כל מצוה יש לה 'נשמה'.

גם הזכיר לדוגמא את המדקדים בהלכה שברור שאכן כך צריך להיות, וכציווי רבינו לא לזוז מסעיף-קטן בשולחן ערוך, והנה לדוגמא כשאחד מתפלל תפילת שמונה-עשרה ישנה הלכה לא לעבור נגד המתפלל בגלל שהשכינה עומדת נגד המתפלל, ומדקדים על כך מכל הצדדים וכו', אבל האם חשב פעם לעצמו המדקדק על פנימיות הדבר, שעצם זה שאני לא יכול לעבור כאן זה בגלל שהשכינה עומדת כאן... יהודי מדבר לפני השכינה... זוהי הפנימיות וכך חי בעולם הזה.

בכלל 'עבודת התפילה' שלו הייתה ממש בהתפשטות הגשמיות. אחד שאל אותו פעם לאחר שסיים את תפילת מוסף בקיבוץ הקדוש בראש השנה באומן, "כיצד אפשר לכוון כראוי בתפילה ולא לחשוב האם התפילה תצליח? האם הקהל יהיה מרוצה?" השיב: "כשאחד תוקע בשופר כראוי, האם השופר יתגאה בעצמו שתקע כראוי, הרי השופר עצמו אינו כלום, כך גם הבעל תפילה, השי"ת שם לו בפיו את התפילה! הרי הכתוב אומר 'לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון!' ומחמת שחפץ להתחמק כמה שיותר משבחים ומחמאות בדרך כלל אחר שגמר תפילת מוסף בראש השנה לפני העמוד, לא היה אוכל הסעודה בין העולם אלא אכל באכסניה עמונה, וגם שם היה ממעט משיחות, ומגן ניגוני רגש מענייני דיומא כמו 'זכרנו לחיים'.. כשדמעות עיניו זלגו על לחייו.

הוא חי בכזו מין אמונה פשוטה, וכך גם לגבי חיבור ספרו כאשר נשאל מתי יצא כרך ד', ענה "מה אתה שואל אותי? אני רק הדוור! הפוסט טרעגער! הכל רק השי"ת עושה ורק הוא נותן את הכוחות!" כך לדוגמא כאשר גמר שידוך אצל אחד מצאצאיו התקשר אלי ובישר לי לאמר: "דוד נח! השי"ת עשה שידוך אצלי!" לא 'הוא' עשה את השידוך, אלא השי"ת עשה את השידוך...

מה שמעתם על שיעוריו הרבים שמסר בכל קצוות הארץ?

את שיעוריו מסר באופן מיוחד במינו, ובפרט בהקפדה להנחיל לדורות הבאים את ה'הרגשים'

לדבר לכל אחד בשפתו הוא. ר' אברהם יצחק במסירת שיעור למקורבים

והמסורת הוותיקה של חסידות ברסלב ללא כחל ושרק. הוא עצמו סיפר לי כשהוא מתבייש, כי כאשר הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א ביקש ממנו לאחרונה למסור שיעור שבועי לחבורה מיוחדת ומובחרת של אברכים מבוגרים, והנה לאחר כשנים או שלשה שיעורים שמסר להם, פגש את ר' יעקב מאיר והוא סיפר לו בפשטות: "אברהם יצחק! אני שומע את ההקלטות של השיעורים שלך..." ואז אחזו בשתי ידיו ואמר לו בהתרגשות עצומה: "אברהם יצחק! איך זעה אז ברסלב האט א עתיד... אני רואה שחסידות ברסלב יש לה עתיד..." גם שמעתי שהרה"ח ר' נתן ליברמנש שליט"א אמר דברים ברוח זו כאשר הפסיק למסור שיעורים וביקש שילכו לר' אברהם יצחק כרמל...

כוח מיוחד היה לו להתאים את שיעוריו לכל חוג ועדה. כך היה יכול בשעת לילה מאוחרת לתת שיעור נלהב למקורבים טריים, בשפה שמתאימה להם ובצורה שהם אוהבים - ומשם לעשות את דרכו היישר לבית מדרשו הגדול שבירושלים ושם לתת שיעור בכלל חצות עבור אברכים חשובים ביותר ומעניק להם שיעור מושקע ומורכב המתאים להם... כך היה מבין בנפש השומעים לדעת כיצד לקרבם להשי"ת - כל אחד לפי דרגתו ועניו.

היה אומר שיעורים בכל המקומות, היכן שרק קראו לו, בכל סוגי המקומות. למעט מקום אחד שהשיב בשלילה, היה זה כאשר קראו לו לומר שיעור בלוק"מ לסטודנטים, שרצו לחקור את חסידות ברסלב ומהלך ספר לקו"מ לפי שכלם, כאן השיב בשלילה, שכן הם רצו רק חקירות כדרכם, והוא הרי כל כוונתו היתה רק לקרב בני ישראל לאביהם שבשמים, ולא למלאות את מאגרי המידע שלהם.

מה היה טיב קשריו עם זקני אנ"ש?

בענייני הציבור אכן קיבל רבות מזקני אנ"ש, הן בדור העבר והן החיים אתנו לאויט"א. עם הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א היה לו קשר חזק ומיוחד זה עשרות בשנים, וכידוע בשנים האחרונים ר' יעקב מאיר מנע א"ע מלידת הסכמות על ספרים חדשים ובמקרים יוצאים מן הכלל, רק לאחר שר' אברהם יצחק עבר על כל הספר ונתן אישורו רק אז נתן הסכמתו, וכן לא היה חותם על שום הודעה או נוסח בעניינים ציבוריים בלי לשמוע את דעתו.

את הרה"ח ר' שמואל משה קרמר שליט"א הרי החזיק כרבו המובהק בלימוד הליקוטי מוהר"ן. וכאשר פעל בשעתו שר' משה יעבור על ספרו "מקור חכמה" לפני ההדפסה היתה שמחתו כמי שזכה בפיס... ור' משה אכן עבר שורה שורה על כל הספר והגיה ותיקן בהרבה מקומות. גם ברבות השנים, כאשר החל מתורה ז' והלאה כבר לא היה בכוחו של ר' משה להמשיך בכך, וכמובן שר' אברהם יצחק היה מאד שבור מזה, אך התנחם בכך שלפחות כבר הבין את המהלך של ר' משה והמשיך לפי הדרך שהתווה לו.

גם עם הרה"ח ר' נתן ליברמנש שליט"א היה לו לר' אברהם יצחק קשר קרוב, שהחל עוד מימי ראשית התקרבותו לרבי, אז קיבל מר' נתן הדרכה רבה בענייני ההתקרבות לרבי ועבודת ה' בכלל. הוא הכניס בו את ההשקפה הבהירה אותה קבלנו מהרבי, להתגבר ולהתעקש ביסודות של ענייני רבינו שהם קימת חצות והתבודדות ולעבוד את ה' בכל הכוחות ולא לישון את ימיו חלילה. ובד בבד להתחזק עם כל נקודה טובה ולא להישבר

מכל מניעה.

ואכן ניתן לומר עליו על ר' אברהם יצחק שהוא היה בבחינת פרי מעלליו של ר' נתן ליברמנש, כשהתמיד והתעלה על פי היסודות שקיבל ממנו עוד מראשית דרכו בהיכלו של רבינו.

מה ראו עליו בעניינים של בין אדם לחברו?

ר' אברהם יצחק היה 'נועם המידות' בצורה מיוחדת. אני הכרתי אותו היטב "בכיסו בכוסו ובכעסו", היו לפעמים אנשים שמאד מאד ציערו אותו, אם בענייני מומן או שאר דברים - הוא אף פעם לא הגביה קולו, אלא התנהג תמיד ברוגע כזה ויישוב הדעת, וקיבל באהבה את כל היסורים, כשהוא מסיח דעתו ולא מתפעל מכל הצער שגרמו לו. הוא היה כאילו בדרגה אחרת, למעלה מכל זה.

גם 'בכוסו' הכרתיו... דווקא בפורים כשקיים את ה"לבסומי" כפשוטו כציווי רבינו הקדוש, המעיט מאד בדיבור, בניגוד גמור לאחרים שבשכרותם מוציאים ומדברים הכל - אבל כנראה החכמה והאמת שלו היו כל כך חזקים, שמרוב פחדו שמא ידבר דיבורים מיותרים, הוא דיבר מעט מאד, כמעט ושתק...

האם ראיתם אצלו רמזים כלשהם בתקופתו האחרונה על הסתלקותו הקרובה?

לא ממש, רק שבכל תקופת הקיץ כשדיברנו על ראש השנה ועל אומן, אמר כל העת "שום דבר לא פשוט... זה לא פשוט בכלל... עס איז גארנישט אזוי פשוט!", דיבורים אלו היו רגילים על פיו מאותו פורים האחרון לחייו עד פטירתו הפתאומית בחודש תמוז. כך גם בפורים האחרון כשדיברנו עמו הוא חתם את השיחה במילים א גוט געבענטשט יאר!! (=שנה טובה ומבורכת!) וכתיבה חתימה טובה! ויהי לפלא...

בקיץ האחרון גם איחל לעצמו רבות שהוא רוצה להגיע לרבינו עם חלק ד' של מקור חכמה. כל הקיץ רצה לזרז את הענין ולהגיע לראש השנה עם החלק הזה... ובאמת זה נעצר כמעט בסוף העבודה...

על כל זאת אפשר לומר בפה מלא: "על דא קא בכינא! על האי שופרא דשופרא דבלע בארעא! מי יתן לנו תמורתו!!!" שלימות כזו באדם אחד, כזו שלימות...

לסיום ברצוני לדבר בשבחו של גליון 'אבקשה', שכאשר יצא הרעיון להוציא את הגליון, וביקשו את ברכתו, בתחילה לא היה לו בירור בזה, הוא הסתפק בפני אם לתת את הסכמתו, כי כאמור הוא חשש מאד מאותם כיתות שירדו מדרך המסורה בברסלב, והיה לו חשש גדול שמא גם רעיון זה אינו טהור...

אולם אחר כך, כאשר ראה שמדובר באנשים רציניים הרואים את התפקיד עין בעין כמוהו, וכי המטרה והתפקיד מתאימים להם, הסכים ונתן את ברכתו ותמיכתו, כמובן רק לאחר שביקש לדעת מי יבדוק ויגיה את החומר שיהיה ראוי לעלות על שולחן מלכים. ואכן לאחר תקופה שהגליון יצא לאור אמר לי כמה פעמים שהוא מאד נהנה ומרוצה שהגליון אכן הולך בדרך הנכונה בלי סטיות, ובאמת נהנה בזה שמחזקים את המסורה העתיקה והמקורית של חסידות ברסלב ללא שינויים כלשהם.

הוא גדל בתל-אביב של מעלה, נמנה על ראשוני תלמידי ישיבת ברסלב בני-ברק, וזוכר את הקיבוץ הירושלמי שמנה רק שבע-עשרה בחורים | כשהוקם ת"ת ברסלב בבני-ברק, נקרא להרביץ תורה בצעירי הצאן ובמלאכת קודש זו המשך כארבעים שנה כשאלפי צאן קדשים גדלים תחת ידיו האמונות | הרה"ח ר' אברהם זאב רוזנבלט משתף את קוראי 'אבקשה' בסיפור התקרבותו, ומתאר את החסידים נקיי הדעת שבמחיצתם התהלך לפני שנות דור

ישי דוד

ר' אברהם זאב בשיחה לאבקשה,
מימין תל אביב של הימים ההם

להשתלט על הבתים הנטושים. אבל מכיוון שאבי היה עובד ביפו כל השבוע וחוזר רק לשבת (שכן לא מצא עבודה בירושלים). לכן אפשרו לנו לעבור ליפו. ביפו קיבלנו דירה שננטשה ע"י הערבים זמן קצר קודם לכן. היא הייתה גדולה הרבה יותר מהדירה בירושלים. בחצר הדירה היה מותקן ברז, שהיה ממש "לוקסוס" בימים ההם, כי בירושלים היה בור מים שכונתי שכדי להשתמש בו היו צריכים לחכות בתור. כמו כן ביפו שיפצה העירייה בחינם כל בית שנפגע במלחמה. תנאים אלו, בנוסף לעובדה שסבא שלי (אבא של אבא), היה גר שם יחד עם קרובי משפחה נוספים, וכמובן גם בגלל עבודתו של אבא, גרמו לנו להישאר ביפו גם אחרי המלחמה.

אבי היה חסיד ירושלמי, ללא הגדרה ברורה. מאחר שאנחנו קרובי משפחה לבית אדמור"י "לעלוב", היה מקורב מעט לחסידות "לעלוב". במשך כל ילדותי למדתי ביפו בתלמוד תורה "בעלזא" בנשיאות הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע"א שהיה עדיין חי אז. חיידר זה היה היחיד שלמדו בו רק מעט

וללקט מפיו פנינים על זקני החסידים אשר במחיצתם התהלך.

מירושלים ליפו

נולדתי בירושלים בעיצומם של ימי הלחימה לאחר שהבריטים עזבו את הארץ, גרנו בשכונת "כנסת". באותם ימים קשים, פגזים הומטרו מכל עבר ללא האזעקות המוכרות לנו כיום. הפגז היה נוחת בפתאומיות בלי שהתושבים היו מסוגלים להימלט למקלט. אמי סיפרה לי כי אחותי שיחקה בחבל יחד עם ילדות נוספות ליד ביתנו כשפתאום נפל שם פגז ונהרגו כמה ילדות ה"י. פעם גם נפל פגז בקרבת קבוצת אנשים שעמדו בתור לשאיבת מים מהבור השכונתי והרג כמה אנשים. זאת הייתה סכנת נפשות ממש.

לעומת ירושלים, בעיר יפו כבר הסתימה הלחימה ולא היתה שם כמעט סכנה, לכן הורי החליטו לעבור לשם. הרשויות מנעו מהאנשים לברוח מירושלים, במטרה למנוע מהערבים

כשאומרים

'תל-אביב-יפו', קשה להאמין שהיו ימים, לא כל כך רחוקים, בהם מילאו את רחובותיהן של ערי החולין חסידים ואנשי מעשה, וקול תורה ותפילה נשמע מבתי המדרשות הרבים שפזורים היו בהן. הערים המסמלות בימינו חולין-שבחולין, היו לפני שנות דור מקום שבתם של אלפי יהודים יראים ושלמים.

אם ביקשתם לדלות מעט מהתום, הפשטות והיראה הטהורה של הימים ההם, הצטרפו אלינו לשיחה נלבבת במחיצתו של הרה"ח ר' אברהם זאב רוזנבלט, מיקירי אנשי שלומנו, אביהם של משפחת רוזנבלט המעטירה בהם הרה"ג ר' יצחק רוזנבלט מממורי צדק בירושלים המתגורר כיום בבית שמש.

במשך כארבעים שנה שקד רבי אברהם על גידולם בטוב של עזרי צאן קדשים, תלמידי "תלמוד תורה ברסלב" בני ברק, את נפשותיהם השקה והצמיח ביד אמון ובג'שמאק' חסידי. עתה, יושבים אנו במחיצתו ומבקשים לשמוע כיצד מצא את דרכו לברסלב,

קיבלתי על עצמי את השליחות. בניין תלמוד תורה ברסלב בבני ברק

כשר' בן ציון אפטר היה מדבר היו כולם מרותקים

אנחנו קרובי משפחה של ר' משה מרדכי מלעלוב זיע"א ובפרשת בהעלותך היינו נוסעים בטנדר קטן יחד עם חסידי "לעלוב" למירון.

הוא היה אוסף אנשים מבני ברק, רמת גן, רמת חן וכדומה. יחד מנינו בקושי עשרים איש. כשהיינו במירון היה נמצא שם גם ר' שמואל הורביץ והוא התפלל יחד אתנו. המראה הנעלה כיצד היה ר' שמואל מתפלל בדקות נפלאה כשעיניו למעלה עוד חרוט בזכרוני.

אבי שהכירו עוד מן העיר העתיקה, אמר לי: "תדע לך שהוא ברסלבר וצדיק גדול". כילד קטן קיבלתי את דבריו, נעמדותי לידו ולא הפסקתי להסתכל עליו ולהתבונן בו. ר' שמואל שם לב לכך וניסה לגרשני, אך ללא הועיל. אני המשכתי כל התפילה להתבונן כיצד הוא מתפלל בכיסופים כאלו. הוא היה הברסלבר' הראשון שפגשתי בחיי. בחלוף כמה שנים נסעתי איתם פעם נוספת. בפעם זו כבר היו יותר אנשים, כי באותה תקופה חסידי "קרלין" הצטרפו לחסידות "לעלוב". במהלך הטיש של סעודה שלישית שהתקיים בחצר, הסתובבתי למעלה בין החדרים והנה אני רואה את ר' שמואל צ'צ'יק יושב על מיטתו ושר את הזמירות. המחזה הזה משך את לבי והחלטתי להתיישב לידו ולהתענג על הזמירות.

למחרת בשחרית ראיתי ליד הציון של התנא רבי אלעזר, מישהו מתפלל בקולות וברקים. ממש תפילה בכח. נמשכתי לראות את האיש, כיצד הוא מתפלל. רק לאחר מכן אמרו לי שקוראים לו שטרנפלד, (ככל הנראה מדובר בר' נח שטרנפלד). התפילה בקול רם ובהטעמה מילה במילה כל כך הרשימה אותי כילד, שבאחד מימי החופש נכנסתי לבית כנסת ריק וניסיתי להתפלל כמוהו. זה ממש הלהיב וריגש אותי.

כה נמשכתי אחרי ברסלב, בלי לדעת מה היא ומה עומד מאחוריה.

התגברות על המניעות

בישיבה נהנית מאוד. נמשכתי מאוד לספרים "השתפכות הנפש" ו"משיבת נפש". עניין ההתבודדות והשיחה ביני לבין קוני כבר היה לי גם קודם לכן, אך בישיבה למדוני להתבודד באמת ולא כילד המבקש בקשות חסרות תוכן וערך.

יום אחד הגיע אל אבי אחד מחבריו ואמר לו:

את הספרים "השתפכות הנפש" ו"משיבת נפש", ובסעודה שלישית "ליקוטי מוהר"ן" (לפעמים הביא רב שהוא לא ברסלב והוא היה מחייך מפעם לפעם בעת שקרא מתוך ה"ליקוטי מוהר"ן").

על אף שלא היו שם חסידי "ברסלב", היה מקפיד שירקדו 'ריקוד' אחרי כל תפילה, כולל מנחה. מטרתו הייתה להמשיך את המסורת של בית הכנסת מתקופת הקמתו. שמעתי שלאחר מכן מכר את בית הכנסת והביא את כל הכסף לר' שמעון ברגשטיין לטובת ישיבת ברסלב ב"ב. מידי שנה היה ר' צבי בונה מעל ביתו, סוכה גדולה ובה ערך הילולא גדולה לכבוד רביה"ק.

בתל אביב הכרתי רק שני חסידי ברסלב. האחד, גלמוד בשם ר' אלי וינברג שהיה ניצול שואה, בה נרצחו אשתו וילדיו. ואת ר' צבי שכטר. זולתם, לא נשארו כבר חסידי ברסלבר בתל אביב. חלקם נפטרו וחלקם עברו לבני ברק.

התקרבות

אחי למד בישיבת "תפארת ציון" יחד עם הרה"ח ר' נתן ליברמנש שליט"א, ממנו 'אחז' אחי ביותר. לאחר מכן כאשר ר' שמעון ברגשטיין פתח ישיבה ור' נתן נתמנה בה למגיד שיעור, הציע אחי לאבי שישלח אותי ללמוד בישיבה החדשה. אבי לא היה מתנגד ומכיון שבבני ברק דאז לא היו כמעט ישיבות, שלח אותי ללמוד בישיבת ברסלב.

בתקופת התקרבותי לא היה זה כבוד מופלג להימנות על חסידי ברסלב, וזאת בלשון המעטה. אנשים לעגו לחסידי ברסלב ולא היו מעוניינים להשתדך איתם. אולם בישיבה היו גם בחורים שלא נמנו על חסידי ברסלב, כמו למשל ר' יהושע גרינמן בנו של הגאון רבי חיים, וכמו ר' ברוך זילבר שבא מבית שאינו ברסלב ולבסוף התקרב, ועוד.

בישיבה למדו שלושים בחורים, מספר שנחשב למכובד מאוד יחסית לישיבות אחרות. הישיבה נפתחה בבנין ישיבת "בית יוסף" נובהרדוק לאחר שזו נסגרה קודם לכן. התחלקנו בבנין אחד, יחד עם ישיבת "גור".

זקני אנ"ש במירון

היכרותי המוקדמת עם חסידי ברסלב, היתה מן הזמנים בהן שהינו בצוותא במירון. כפי שהזכרתי,

לימודי חול, בשונה מתלמודי התורה של 'החינוך העצמאי'.

כארבע עשרה שנים התגוררנו ביפו. בניתיים הגיעו מחו"ל יהודים עשירים שביקשו לרכוש שטחים להשקעה מול החוף וקנו את הדירות הישנות, שברו אותן ובנו במקומן בתי מלון ורבי קומות. כך הפך המקום לשכונת יוקרה. גם את הבית שלנו קנו ואנחנו עמדנו לפני מעבר דירה. עמדו בפנינו שתי אופציות, או לעבור לדרום ת"א או לבני ברק. הורי החליטו לעבור לבני ברק, גם כי אחי הגדולים שהתחנתו גרו בבני ברק, וגם מכיון שתל אביב כבר לא הייתה כל כך חרדית כמו בעבר.

בית כנסת ברסלב ללא חסידי ברסלב

באותה תקופה, בתי הכנסת בתל אביב היו במגמת סגירה, עקב מעבר של חרדים רבים לב"ב. גם חסידים מאנ"ש כבר לא נותרו שם. אבל ברחוב "יצחק אלחנן" 28 פעל בית כנסת "ברסלב" קטן מאוד במרתף של בנין. שם המשיכו להתקיים שלוש תפילות ביום, כולל בשבת כמובן, על אף שכל בתי הכנסת מסביב נסגרו.

היה זה בזכות ר' צבי שכטר (אחיו של ר' אריה שכטר ז"ל מארגון 'ערכים') שהיה מקורב לברסלב ושימש שם כגבאי. ר' צבי שילם לאדם אחד שיארגן את המניינים באמצע השבוע וידאג כל יום לארוחת בוקר למתפללים. כמו כן הקפיד גם לערוך בבית הכנסת בכל שבת "סעודה שלישית" כיד המלך, דבר שהיה נדיר בימים ההם. בימות החול היה מביא אדם שילמד בפני הציבור

איך אתה מעז לשלוח את בנך לשיבת "ברסלב", מה אתה רוצה שלא יהיה לו שידוך. מה יצא ממנו. אבא, כאמור, לא היה מתנגד והכיר את חסידי ברסלב עוד מן העיר העתיקה בירושלים. אך הדברים מצאו מסילות ללבו. הוא השתכנע והוציא אותי מהישיבה והכניס אותי לשיבת "תפארת ציון".

מפעם לפעם הייתי בורח מהישיבה אל ביתו של ר' נתן ליברמנש או לשיבת "ברסלב". אך כנער ממושמע שמרתי על כל הסדרים ועל התפילות ולא עוררתי 'בעיות'. אני זוכר שאת השיחה ב"סעודה שלישית" המשגיח היה מוסר בחושך. פעם אחת בזמן השיחה ברחתי לשיבת "ברסלב", כי חשבתי שהוא לא יראה בגלל החושך. למחרת הוא תפס אותי ושאל היכן הייתי ב"סעודה שלישית" והזהיר אותי לא ללכת יותר ל"ברסלב". מאז לא הלכתי יותר ב"סעודה שלישית".

כאשר ראה ר' נתן ליברמנש את המניעות, אמר לי: כשיש לך זמן תבוא ואני אתפנה עבורך מכל עיסוקי. ואכן, מעת לעת הייתי מגיע אליו יחד עם חברים נוספים מיישיבות אחרות, בשעות בין הסדרים או בזמנים אחרים שלא נגדו את כללי וסדרי הישיבה, והוא היה מקבלנו תמיד בסבר פנים יפות, על אף העומס הרב שהיה מוטל על כתפיו.

היינו מאוד נהנים ונמשכים לחבורתו. היו פעמים בשבת שהלכתי ברגל את כל הדרך הארוכה, מביתי שביפו ועד בני ברק, רק כדי לשמוע את דיבוריו - וזאת ללא שהמתינו לי שם בחבורה שתיה ועוגות, כנהוג בימינו...

ה'קיבוץ' בראש השנה

מכיון שבראש השנה נסעו הבחורים לביתם, לא היתה לי מניעה לנסוע לקיבוץ בראש השנה. אולם שנה אחת חזרתי לביתי ימים ספורים לפני ראש השנה ותכננתי לנסוע לקיבוץ בירושלים. בזמן שהותי בבית ביקש אבי לקחת אותי לקנות עבורי כובע, חליפה ועוד. מאחר שכך, כבר לא היה לי נעים להגיד לו שאני נוסע לקיבוץ בירושלים, על אף שהוא לא היה מתנגד. לכן החלטתי שאני נוסע בלי להגיד לו.

הוא חיפש אותי בבית וכשראה שאינני נמצא, בירד והבין שנסעתי לקיבוץ. מכיון שכך, נסע במיוחד לירושלים, החזיר אותי ואמר לי: לא נוסעים בלי רשות! כל כך כאב לי שלא הייתי בקיבוץ. עד שפשוט לקחתי שמיכה, התכסיתי בה ושרתי בדמעות את השיר של ר' יצחק ברייטר "ראש כל שנה". מאז החלטתי שאני בכל ערב ראש השנה לא חוזר מהישיבה לבית, אלא נוסע ישר מהישיבה לקיבוץ בירושלים. ובאמת כך עשיתי, בעוד אבי סבור שאני בישיבה.

כאשר היינו נוסעים לקיבוץ בירושלים, היינו לוקחים את כל הסירים והכלים מיישיבת ברסלב ב"ב. שהרי לא היו אז כלים חד פעמים. וגם הטבחית הגיעה כדי לבשל.

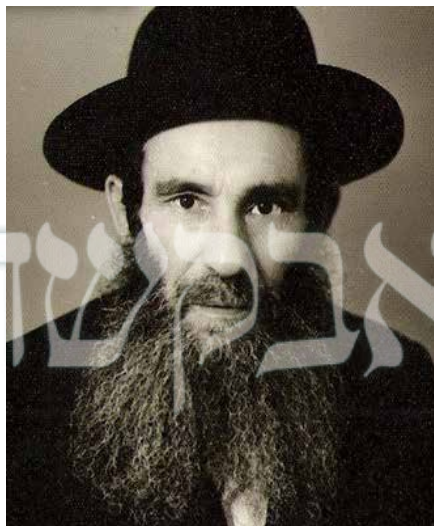
בהתחלה היינו אוכלים במקלט של ה'שול', למטה, שם גם ישנו. ר' נתן קנה שבע עשרה מזרונים (מה שמלמד כי בקיבוץ היו בסביבות ה-17 בחורים), את הארוחות היו מבשלים בחדר קטן בקומה של ה"כולל". מקרר לא היה, לכן ר' נתן הלך לשוק במאה שערים ובקש מכמה מבעלי חנויות שהיו להם מקררים שיסכימו לשים את

האוכל במקרר של חנותם. לפעמים היה ר' בן ציון אפטר אוכל אתנו. אחרי האוכל היה ר' נתן רוחץ את הכלים ואני הייתי עוזר לו. בסיום השטיפה היה ר' נתן אומר לי: "ננקה לטבחי את הכיור, כדי שיהיה לה נעים מחר לעבוד". אחר כך קמנו חצות אפילו שהיה זה ראש השנה.

ב"שול" התפללנו בראש השנה למטה בכולל, בעוד שרבע ממנו היה עזרת נשים, והיינו עוד מתפללים ברווח. היום אי אפשר לדמיין מצב כזה. באחת השנים, אחרי "זכור ברית" הודיעו שכל אחד ירים ספסל או שולחן למעלה לביהמ"ד החדש שעדיין לא היה גמור. העלנו למעלה ספסלים ושולחנות והנחנו אותם אחד במזרח, אחד במערב, אחד בצפון ואחד בדרום - וזה היה כל הקיבוץ. רוב בית המדרש היה כמעט ריק.

מאז בכל שנה שהגענו ראינו שהתוסף משהו. פעם היו אלו מרצפות, פעם חלונות, ועוד ועוד. כך היה במשך כמה שנים טובות, עד שהושלם הבניין ואז התחלנו לאכול ב"כולל" למטה. כעבור כמה שנים, מקום האוכל עבר לת"ת "מאה שערים" ואח"כ ל"בנות ירושלים" ואח"כ ל"בית יעקב הישן". התפילות היו מרוממות ומרגשות. התפילה של ר' יצחק ברזעסקי ור' לוי יצחק בנדר והתקיעות של ר' יעקב מאיר שכטר היו בעיניי ממש כ"התפשטות הגשמיות". הרגשתי כאילו אני שומע אותן מר' לוי יצחק מברדיטשוב.

הסתובבתי למעלה
בין החדרים והנה
אני רואה את ר'
שמואל צ'צ'יק יושב
על מיטתו ושר את
הזמירות. המחזה
הזה משך את לבי
והחלטתי להתיישב
לידו ולהתענג על
הזמירות

היה מוכר את ספרי רבינו בארץ. ר' חיים בנימין ברוד

המונים באו רק כדי לשמוע את התקיעות. המעניין הוא שעל אף שר' אליהו חיים רוזן בנה את השול, בכל זאת העניק לר' לוי יצחק בנדר את ההנהגה. דבר שהיום איננו מובן, שאדם בונה ונותן למישהו אחר להנהיג ואף כפוף אליו. ולא שר' לוי יצחק החזיק מעצמו, אלא הוא ידע שהוא יכול להחזיק את המניין של הרב'ה כמו ב"אומן".

לפני בואו של ר' לוי יצחק, מילאו את ה'שול' הרבה חסרי בית. ר' לוי יצחק העמיד את המקום באופן מתוקן. באותם ימים הסתובבה בירושלים בדיחה, כי כאשר ר' לוי יצחק נוסע שבת למירון וכדומה, אפשר לבוא ולחגוג בשול, כי אין 'בעל הבית'.

ישיבה גדולה שלא תמוע את הנסיעה ל'קיבוץ'

באותה עת הייתי לקראת סיום "ישיבה קטנה", הרב ברים פתח "ישיבה גדולה" חדשה בשם "אהל יעקב" והגיע אלינו לישיבה לראות את הבחורים. חשבתי שאם אני אלך לישיבה מבוססת, יהיה לי קשה לנסוע לקיבוץ ב"ראש השנה". לכן החלטתי ללכת ללמוד בישיבה שלו שהייתה זקוקה לבחורים.

בהגיע חודש "אלול", התכוננתי לנסוע לקיבוץ ל"ראש השנה". בדרך כלשהי התברר לבחורים שאני הולך לנסוע ל"ראש השנה", ומקביל היו כמה בחורים חסידי "בויאן" שרצו גם הם לנסוע לרלבם, ובאו אפוא למשגיח ואמרו לו: למה רק לרוזנבלט מותר לנסוע ולנו אסור. מיד קרא לי המשגיח ושאל האם זה נכון. אמרתי לו כי כן, כי הייתי סבור שאם אני אכנס לישיבה חדשה יתנו לי לנסוע, ועכשיו כשלא נותנים לי לנסוע אני חושב שאצטרך למצוא ישיבה חדשה. הראיתי לו שאינני חושש לעזוב את הישיבה עבור הנסיעה לקיבוץ. המשגיח נלחץ ואישר לי לנסוע. לבחורים הוא אמר שנכנסתי על דעת כן - שמותר לי לנסוע.

מאז לא עשו לי בעיות עם הנסיעה לראש השנה. אבל הקפדתי לשמור את כל סדרי הישיבה. אפילו בל"ג בעומר לא נסעתי למירון, העיקר שאוכל לנסוע ל"ראש השנה". אבל בעת שהיתה חופשה, כמו בחנוכה או בבין הזמנים, נסעתי עם ר' נתן ליברמנש למירון עם כל החבורה.

יחדיו היינו נוסעים בדרך מפרכת, בה היינו צריכים להחליף רכבת ומספר אוטובוסים, עד שהגענו למירון. בדרך כלל נסענו בשבת "חנוכה", שבת אחרי "פסח" ובעוד הזדמנויות. היינו בערך עשרה בחורים ואתנו היו גם האברכים הרה"ח ר' שמשון ברסקי זצ"ל ויבדלחט"א הרה"ח ר' נחמן רוזנטל שליט"א.

הבאנו אתנו קצת סרדינים, כמה עגבניות ור' שמואל הורביץ שלח לנו טשולנט. פעם אחת לא היה לנו איפה להיות וראינו את המבנה שמשמש כיום עבור המשטרה בעליה לכיון "בני עקיבא". ר' נחמן רוזנטל ראה שהוא ריק אך נעול, ומכיון שהיה בעל כת, הצליח לפרוץ את הדלת, הוא מצא שם שתי חביות וכן איזה קרש אותו פרש עליהן וכך נוצר מעין שולחן עליו אכלנו בשבת חנוכה. רבים רבים הגיעו בשבת "חנוכה" למירון. בשבת אחרי התפילה היינו עולים לאחד החדרים, ור' לוי יצחק היה מספר את "סיפורי מעשיות".

ארון הקודש בישיבת ברסלב תשלה

ר' מוטל יגלינק בכנס הצלה עבור התלמוד תורה בני ברק

כולם שמי שעושה למען רבינו מפסיד, ובשביל שלא יפחדו לעשות למען רבינו אל תמכור, אלא תעשה את כל המאמצים לשלם על המגרש.

אביו ר' שמעון ברגשטיין ששמע זאת, החליט שעבור כך הוא מתיר את הנדר שלו שלא לצאת לחו"ל. הוא טס לאמריקה והצליח לגייס כספים למען ה"חיידר". לשיבה שלו הוא לא יצא לחו"ל אבל ל"חיידר" - כן. (ר' נחמן ברגשטיין סיפר לי שאביו לא עשה מאומה בלי להתייעץ קודם עם ר' לוי יצחק בנדר, שתמיד אמר לו: אם אין לך כסף - אל תלווה ואל תקנה).

מיד כשנחת בארץ התקשר לר' נחמן ואמר לו לבוא לקחת מהר את הכסף שאסף, ונתן לו הכל בלי לקחת לעצמו שקל אחד. הוא היה ישר באופן מפליא. ר' נתן צבי סיפר לי שכשר שמעון קנה את המגרש של ישיבת ברסלב שעלה 7000 לירות, לא היה לו כסף והוא לא היה מוכן להיות בעל חוב, אז ר' זאב ליברמנש אמר לו: אני אתן צ'קים על כל הסכום, כל חודש תאסוף כסף ואם לא תצליח ירד צ'ק על חשבונאי.

בסוף הוא לא היה צריך להשתמש בשום צ'ק והביא את כל הכסף. הוא היה מחלק משכורות פעמיים בחודש. הוא לא רצה לשמור את הכסף אצלו ביד.

ביקורו של ה'סטייפלר' בישיבת ברסלב

אני זוכר שלחונכת הבית לישיבת "ברסלב" הגיעו ה"נוברדוקרס": ר' מרדכי מן, ר' שרגא גרוסברד ועוד. הם הכירו את ר' שמעון עוד מן הימים ששימש כמגיד שיעור בישיבת נובהרדוק, גם הסטייפלר - שכידוע שימש כראש ישיבת "נובהרדוק" נכח במקום.

ראש ישיבת "סלבודקה" ר' מרדכי שולמן, הגיע גם הוא בגלל ר' נתן ליברמנש. אני זוכר שלמחרת ר' נתן הסתפק איפה לשים את המזוזה וקרא לסטייפלר שיגיע לישיבה כדי לראות ולהכריע.

ככה בורח לי? אבל אני כבר לא רציתי להמשיך.

הקמת תלמוד תורה 'ברסלב'

באותם ימים רוב חסידי ברסלב שלחו את ילדיהם ללמוד בחיידר "תשב"ר" הליטאי, והילדים שם היו צוחקים עליהם, מה שגרם לרובם לעזוב את ברסלב כאשר הם גדלו. כך התעורר הצורך להקים "חיידר" לילדי ברסלב.

פעם אחת התכנסה בבית הכנסת ברחוב "מיימון" אסיפה שמטרתה הייתה הקמת "חיידר". יוזמה זו לא נחלה הצלחה ותוך חצי שנה ה"חיידר" נסגר.

לאחר שלוש שנים עשו אספה נוספת בביתו של ר' נחמן רוזנטל. לאחר האסיפה הרה"ג ר' נתן צבי קניג והרה"ח שמעון ברגשטיין ור' נתן ליברמנש בקשו ממני שאשמש כרבה ב"חיידר" ונתתי את הסכמתי לכך.

ה"חיידר" התחיל יום אחרי ל"ג בעומר, עם שישה ילדים, ועד אלול כבר היו בו שנים עשר ילדים. הורים פשוט הוציאו את ילדיהם מתלמודי תורה אחרים והכניסו אותם לתלמוד תורה "ברסלב".

בהתחלה שכן החיידר בתוך שתי וילות ששימשו קודם לכן למגורים, במרחק מה ליד הבניין הגדול של ה"כולל" כיום.

בתחילה האחראי על התלמוד-תורה היה ר' יעקב רייכר, אחר כך הוא מסר את הניהול לר' נחמן ברגשטיין, בנו של ר' שמעון ברגשטיין ראש ישיבת "ברסלב" ב"ב. לאחר שקיבל את התפקיד החליט ר' נחמן לקנות מגרש ברחוב "שלמה המלך" כדי לבנות בנין קבע עבור ה"חיידר", אך בהמשך הוא הסתבך מכיון שלא היה לו איך לשלם עליו.

הוא חשב למכור אותו ועלה להתייעץ על כך עם החסיד ר' לוי יצחק בנדר. ר' לוי יצחק ענה לו: אם היית מתייעץ איתי קודם לכן, היית אומר לך לא לקנות, כי אין לך כסף, אבל אחרי שקנית - גידו

ראשית ימי האברכות

פעם בחור מהישיבה אמר לי: "מה אתה מחפש בברסלב, אתה אף פעם לא תצליח להתחתן!" לבסוף אני נישאתי לפניו.

לפני שהתחתנתי, הזמנתי לחתונה גם את חברי מישיבת "ברסלב". היו בחורים נוספים מהישיבה שלי שהתחילו להתקרב כמו הרה"ח ר' אביש דיקשטיין והרה"ח ר' יעקב רייכר ועוד, וכך יצא שהבחורים מהישיבה שלי רקדו יחד עם כל ה'ברסלברס'.

בזמן הריקודים בחתונה היה נראה כאילו כל בחורי הישיבה שלי חברים שלהם, וזה הרגז מאוד את צוות הישיבה. לאחר החתונה בא אלי המשגיח ואמר לי שבחורי הישיבה הרגישו נחיתות מחברי הברסלברס, ולכן הוא החליט שהוא לא מקבל אותי לכולל שהיה קשור לישיבה, על אף שהובטח לי לפני החתונה שאוכל ללמוד שם.

אמרתי לו: מה אני אשם בזה? וכי אסור לי להזמין את חברי לשמוח עמי בחתונתי? בסוף קיבלו אותי, אך היה זה ב'פרצוף חמוץ'. לא נתנו לי תחושה נעימה בכלל. בין השאר, ראש הכולל לא התייחס אלי בכלל. אפילו את המלגה הוא לא רצה לתת לי והעביר אותה להנהלת הישיבה שהיא תיתן לי אותה. לבסוף עברתי לכולל של ר' נתן צבי קניג.

בכולל אחרי הצהרים למדתי עם חברותא ששימש כמלמד תינוקות בתלמוד תורה "תשב"ר" והוא ביקש ממני שאשגיח בכל יום על הילדים בתפילה, תמורת תשלום, עד השעה תשע, בה היה מתחיל ה"כולל". הסכמתי.

המנהל של ה"חיידר" אמנם לא כל-כך התלהב מזה, כי אני הרי ברסלב'ר, אבל עשיתי זאת בערך שנה. בינתיים נתנו לי למלא מקום בימי שיש וגם בבין הזמנים. לא לימדתי בימים אחרים כי לא הייתי מוכן שזה יהיה על חשבון הכולל. אחרי שנה החלטתי שאני עוזב בגלל היחס שהעניק לי המנהל. המנהל, לעומת זאת, רדף אחרי ואמר לי: חשבתי שבמשך הזמן תהיה רבה למשך יום שלם ואתה

זכרונות מבית הכנסת ברח' מימון

מבית כנסת "ברסלב" ברח' מימון הנני זוכר היטב יהודי ספרדי בשם ר' יעקב פנחס, שלא היה נראה חסיד ברסלב אך פעל רבות למען רבינו. לצערי דמותו ופעילותו הברוכה אינן ידועות היום כל כך.

ר' יעקב פנחס שימש כשמש של "בית הכנסת" והכיר את אנשי ש"ע עוד מהעיר העתיקה בירושלים. הוא היה הולך עם החבורה של ר' שמואל שפירא ור' הירש לייב בחצות להתבודד וכו'. אחר כך עבר ל"בני ברק", שם עבד בעירייה, מידי יום כשסיים את עבודתו היה בא לבית הכנסת. כשהיה לו זמן פנוי, היה אומר תהילים או לומד משניות. היה ממש עובד ה'.

הוא קנה מכספו כלים ל"סעודה שלישית", וכל השבוע היה משכיר את הכלים ואת הכסף שנכנס היה מקדיש לבית הכנסת. כמו כן דאג ל"סעודה שלישית" בבית הכנסת, כולל רכישת המוצרים מכספו וארגון המקום.

בכלל תרם רבות מאונו ומהונו ל"בית הכנסת". זכורני שבברית לבנו של ר' נפתלי פרלמוטר בחודש אב, הגעתי לברית והנה ראיתי את ר' יעקב בונה סוכה. שאלתי אותו: עכשיו אתה כבר בונה סוכה? הרי יש עוד זמן! והוא השיב לי: עכשיו יש לי זמן, אז עכשיו אני בונה, אחר כך אני לא יודע מה יהיה.

ובאמת, באותה שנה בערב "ראש השנה" הוא התפלל ב"שול", אחר כך הלך לכותל, שם התמוטט ואיבד את הכרתו. במשך כמה חודשים שכב בבית החולים בלי הכרה. בסוכות ובהילולת רבינו זכה שישבו בסוכה שהוא בנה.

בערך בחודש שבט הוא נפטר. היה זה ביום שישי גשום והלווייתו שלו יצאה מבית הכנסת "מימון". חשבתי לעצמי אדם שהתמסר כ"כ למען רבינו, חייבים להגיע ללוויה שלו. נסענו לירושלים ל"הר הזיתים" וחזרנו ממש ב"הדלקת נרות" כשכולנו רטובים ומלוכלכים מבוץ.

אחרי פטירתו באתי לר' נפתלי פרלמוטר ואמרתי לו: מעכשיו, אתה תדאג לכסף ואני מוכן לסדר את הקידוש והסעודה שלישית. ובאמת כך עשינו במשך שנים.

בית הכנסת ברח' "מימון" היה סמוך לבית המדרש של חסידות "לעלוב". פעם כשלמדתי בביהמ"ד שם, הבחנתי שעורכים שם שמחה

כל כך כאב לי שלא הייתי בקיבוץ, עד שפשוט לקחתי שמיכה, התכסיתי בה ושרתי בדמעות את השיר של ר' יצחק ברייטר "ראש כל שנה"...

משותפת למשפחת ר' שמואל שפירא ולמשפחתו של אחד מחשובי חסידי "לעלוב". האדמו"ר מ"לעלוב" שהשתתף בשמחה כבר עלה לביתו, אך ירד בחזרה לאחר זמן מה, באומרו: "אני רוצה שוב לראות את ר' שמואל שפירא".

ר' חיים בנימין ברוד

ר' חיים בנימין ברוד עלה לארץ מאוקראינה, והיה חשוב תמיד בקסקט רוס. הוא היה מוכר את ספרי "רבינו" ב"בית הכנסת הגדול" של בני ברק.

זכורני, שכאשר הקומוניסטים נתנו בפעם הראשונה אישור לקבוצת רבנים מאמריקה לבקר שם. בדרך חזרהם ביקרו גם בארץ ישראל. תחילה הגיעו לירושלים, שם ערכו להם קבלת פנים ב"שול" ואח"כ הם באו לבני ברק לבית הכנסת ברחוב "מימון", שם הם סיפרו את כל חוויותיהם ורישמייהם מן הביקור ב"אומן". בביה"כ נכח גם ר' חיים בנימין ברוד שביקש מהם מספר פעמים להיות בשקט ושאל אותם: "איך אתם לא מפחדים לדבר". ללא הרף הוא הביטבבי לצדדים לראות אם אין שוטרים ומלשינים וכדומה. הפחד שלו ושל כל העולים משם היה ממש גדול.

ר' בן ציון אפטר

ר' בן ציון אפטר היה גר בתחילה מתחת לבית כנסת "מימון".

ר' חיים פוקסברומר סיפר לי שכשר בן ציון עלה לארץ והתיישב בבני ברק, הוא היה מוסר בכל ליל שבת דרשה ב"ליקוטי מוהר"ן" ב"בית כנסת הגדול" ומכל העיר היו מגיעים לשמוע אותו.

שנה אחת בראש השנה הבחנתי שבלילה חבש לראשו כובע ואילו למחרת הלך עם ספודיק, לא שאלתי מדוע, כי ידעתי שעליו לא שואלים שאלות. במוצאי ר"ה הוא ניגש אלי עם ספודיק שבתוכו חולצה דחוסה ושאל אותי אם אני יכול להחזיר את הספודיק לביתו כשאני חוזר לבני ברק. שאלתי אותו "מאיפה יש לך ספודיק?" (כי בד"כ הוא הלך עם שטריימל), אז הוא סיפר לי שבליל ראש השנה הוא הגיע לטיש של חסידות גור. פגש אותו ה"לב שמחה" (שעדיין לא כיהן כר"ב) ושאל אותו, ר' בן ציון איפה השטריימל שלך? ענה לו ר' בן ציון שבער"ה היה במירון ונסע ישר לירושלים בלי לעבור בביתו שבבני ברק לקחת את השטריימל. אמר לו ה"לב שמחה" יש לי בבית ספודיק ישן אני יכול לתת לך אותו ואכן הלך והביא לו אותו.

בפעם הראשונה שנכנסתי לישיבה ועליתי במדרגות, הוא בדיוק ירד. הוא פנה אלי ושאל אותי: מה השם שלך? אמרתי לו: רוזנבלט. מיד הוא אמר לי מה שם אבי והיכן הוא מתפלל בשבת בתל אביב. הוא ידע שיש לי שני אחים שלומדים בישיבת פוניבז' והכיר קרובי משפחה נוספים שלי. רבים עוד סיפרו שהכיר את משפחותיהם המורחבות כולל סביהם שבפולין. היה לו זיכרון פנומנלי.

אני זוכר שפעם אחת בשבת בבוקר ב"כולל ברסלב" ר' נתן צבי קניג התחיל לספר את "סיפורי מעשיות" כשפתאום נכנס ר' בן ציון, מיד כשהבחין בו העביר לו ר' נתן צבי את רשות הדיבור בשמחה.

כשר בן ציון היה דורש, כולם היו מרותקים. שיחתו היתה משולבת בדיבורים היוצאים ישר מן הלב, בשירה עם רגש ובריבוד דבקות. כל אלו חברו יחד למחזה שלא ניתן להתיק את העין והאוזן ממנו.

פעם סיפר לי ר' בן ציון שהוא התפלל בר"ח במניין הפרטי בביתו של ה"חזון איש" והחזון איש העלה אותו להיות חזן בהלל. חשב ר' בן ציון לעצמו הרי זה מניין ליטאי ולא נוהגים לשיר בהלל, ולכן לא שר. אחרי התפילה ה"חזון איש" שאל אותו "למה לא שרת בהלל? אני שלחתי אותך במיוחד כדי שתשיר בהלל".

הוא גם סיפר לי מעשה מעניין שהיה לו עם ר' מאיר שפירא מלובלין, שכידוע היה חבר בפרלמנט הפולני. פעם אחת הלך ר' מאיר ברחוב יחד עם כמה חברי פרלמנט ור' בן ציון הגיע ממולם. ראה זאת ר' בן ציון ואמר לעצמו בוודאי יתבייש עכשיו ר' מאיר שפירא לפגוש אותי בלבושי המרופט, לידם. לכן החליט לעבור מדרכה. כשראה זאת ר' מאיר שפירא עבר גם כן מדרכה, ואמר לר' בן ציון: "למה עברת מדרכה? מה אתה מתבייש ממני!?"

אחד מחשובי אנ"ש, ר' אברהם מרדכי פלברבוים נסע להתחתן בחו"ל. לפני שהוא טס לחו"ל אמר לו ר' בן ציון, שהיה בחור שנהג מפעם לפעם להגיע לשטיבל של "ברסלב" בפולין וכעת הוא מתגורר בברזיל היכן שהוא נוסע עכשיו וביקש שימסור לו ממנו ד"ש. כשהגיעה איליו דרישת השלום מר' בן ציון, אותו אחד כ"כ התרגש והחליט שהוא מגיע לר"ה לארץ. כשהוא הגיע ל"שול" לחפש אחריו, התברר לו שהוא נפטר שבועיים קודם לכן.

אבן קשדה

דער געטרייער גענעראל

לרגל דעם יארצייט פון הרה"ח ר' לוי יצחק בענדער זצ"ל - כ"ג תמוז תשמ"ט - דער נאנטער תלמיד פון הרה"ח רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין, דער וואס האט די מערסטע ארויסגעצייכנט א לעבעדיגן מוסטער פון א פולקאמע ברסלבע חסיד מיטן פולסטן תמימות און פשיטות - האט די שטאב פון 'אבקשה' די זכיה אייך פארצולייגן א ספעציעלער שמועס וואס הגה"ח רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א האט צוגעשטימט אפצוהאלטן מיט יד ימינו הרה"ח ר' בצלאל פריעדמאן שליט"א - לאנג יעריגער שרייבער פון ספרי הגאון החסיד שליט"א, ווי ער פרובירט אראפמאלן און איבערגעבן עטליכע פון די זעלטענע איינדרוקן פון זיין דערהויבענעם אומערזעצבארע דמות

איבערגעארבעט אויף די אידישע שפראך דורך: שמעון י. הלוי, בילדער: גנזי הנחל

כתבות שהתפרסמו בגיליונות קודמים בתרגום לשפת האידיש

נישט אויפגעהערט צו לערנען, ער איז געווען א געוואלדיגער מתמיד אניאגנדיג צו לערנען גאנצעטע ספרים אין אלע סארטן מקצועות התורה ווען אלעס ווערט גוט פארזיגלט אין זיין געבענטשטע זכרון וואס דער אייבערשטער האט אים געשאנקען.

א חוץ דעם פלעגט ער מסיים זיין יעדעס יאר גאנץ זוהר הקדוש, דורכלערנענדיג וועכענטליך די זוהר פון די פרשת השבוע. ווי פארשטענדליך איז דאס פון די עבודות קשות שבמקדש ווי באקאנט פאר די אלע וואס לערנען זוהר.

אזוי אויך, האב איך זעלבסט געהערט פון ר' לוי יצחק ווי ער האט זיך אויסגעדרוקט - אז זינט ער איז ארויף דא אין ארץ ישראל, די ארט פון התנא אלוקי רשב"י - קען ער נישט פארשטיין וויאזוי מען קען 'נישט' לערנען זיין ספר. ער האט מקפיד געווען צו מסיים זיין יעדע וואך די גאנצע זוהר אויף די פרשה און דאס איז געווען אחוץ זיינע אלע אנדערע שיעורים וואס ער האט אפגעראכטן. ר' לוי יצחק האט מיר אמאל געזאגט אז אין פארלויף פון דרייסיג יאר, פון ווען ער איז געקומען דא אין לאנד, האט ער עספיעט איבערצוגיין גאנץ זוהר ארום דרייסיג מאל דורכאויס זיין וועכענטליכן שיעור. איך האב אים דעמאלטס געפרעגט: "וויאזוי האט איר דאס באוויזן? עס איז דאך פארהאנען וואכן וואס די זוהר באשטייט פון צענדליגע בלעטער און מער!". ר' לוי יצחק האט מיר געענטפערט מיט א טאן פון וואונדער: "פארוואס נישט?", מען צעטיילט די בלעטער פון די פרשה אויף זיבן חלקים, און יעדן טאג לערנט מען איין חלק. לויט דעם - האט ר' לוי יצחק אויסגעפירט - דארף מען טאקע צומאל לערנען אין איין טאג צוואנציג בלאט און אמאל נאר א אנדער-האלבן-בלאט, געוואנדן לויט די צאל בלעטער פון דעם זוהר

וויאזוי אויסצוגלייכן און פארמיטלען, מאכן שלום און פאראייניגן - צווישן אלע קרייזן ביי אונזערע לייט, אויך אויב די מיינעגונגס-דיפערענצן האט אפגעשיידט אינצווישן מיט א ווייטע שטריך.

ברסלב איז פון אייביג אן געווען א קהילה מיט אלע סארטן דעות, אזויווי דער הייליגער רבי האט זיך אויסגעדרוקט: "איך וועל מאכן פון ענק כיתות כיתות..." (חיי מוהר"ן שי"ט). פון דער אנדער זייט האט אבער דער רבי אויך געזאגט: "די וועלט איז ראוי זיך צו וואונדערן אויף די ליבשאפט צווישן אונז..." (שם רצ"ב) און ר' לוי יצחק, ער איז געווען דער פאר וועם עס איז ווירקליך געלונגען אויפצווייזן אז די זאך איז נישט קיין שום סתירה...

לקראת די יארצייט פון אט דעם חסיד, היחיד במינו, וואס זיינס גלייכן איז נישט צו טרעפן, און דער לאך וואס איז אנשטאנען זינט זיין פטירה איז נאכנישט ערפילט געווארן ביזן היינטיגן טאג - האב איך אפגעהאלטן א שמועס מיט הרה"ח רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א וואס איז גאר נאנט געווען צו אים אסאך יארן. הר"מ איז איינגעגאנגען דערויף בחפץ לב - וואוסנדיג אז זיינע ווערטער וועלן פארנעמען א חשוב'ע ארט אין די פלאטפארמע פון 'אבקשה', אויסדרוקנדיג גלייכצייטיג זיין געוואלדיגע התפעלות פון אט די אויסגאבע, ווינטשנדיג אז עס זאל טאקע ארויסקומען א ריכטיגער קידוש ה' דורך זיי.

זיין אויסנאמליכער זכרון

ר' יעקב מאיר דערצייילט: ר' לוי יצחק האט געהאט א געוואלדיגער זכרון, זיין זכרון אין תורה איז געווען עפעס ממש צום באוואונדערן. ער האט אלע זיינע לעבנס יארן

ווי א גענעראל אויפן פראנט

ר' בצלאל פריעדמאן פירט אונז אריין: "עס וועט נאך קומען א טאג וואס ברסלב'ע חסידים וועלן דארפן האבן זעקס שוהל'ן אין עגנט פון 'מאה שערים' אליין..." - אט אזוי האט זיך נישט איינמאל אויסגעדרוקט הרה"ח רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א אריינקלערנדיג נאך בחיים חיותו אין די וועג וויאזוי דער 'גבאי', ר' לוי יצחק בענדער זצ"ל, האט מיט זיין ספעציעלן שכל הישר מצליח געווען צו פירן די הנהגה אין די ציבור'ישע אנגעלעגענהייטן אין שוהל...

וילאנג אט דער דערהויבן-געשעצטער חסיד האט געלעבט, האט טאקע נישט אויסגעפעלט נאך א ווינקל אין די גאנצע 'תחום שבת' ארום דער 'שוהל' - די צענטער-פונקט פון ברסלב'ע חסידים פון 'מאה שערים'. היות וילאנג די שוהל האט זיך געפונען אונטער דעם אויפזיכט פון ר' לוי יצחק, האט זי מצליח געווען אריינצוזאפן אין זיך אלע סארטן כאראקטארן, מיינונגען און שיטות. ר' לוי יצחק וואס איז געשטאנען אין שפיץ, האט פונקטליך געוואוסט וויאזוי זיך אומצוגיין מיט יעדע סארט מענטש באזונדער, ער האט פארשטאנען

רבי לוי יצחק ביים רבינס היילולא, פון רעכטס, דער 'מנחת יצחק' גאב"ד ירושלים זצ"ל, ילבוש"א רבי יעקב מאיר שעכטער, פון די לינקע זייט ר' נחמן בורשטיין ע"ה

דארט צייטווייליג אויפגעשטעלט געווארן, אז ר' לוי יצחק איז געווען דער יושב ראש פונעם ב"ד און דורכאויס זיין וויילן דארט אין לאגער אין א צייט אפשניט פון א יאר און א האלב ווען עס פלעגן קומען צו אים דיני תורות און ער פלעגט דארפן פסק'ענען און אויסגלייכן צווישן ביידע זייטן, איז צווישן אין דין תורה אין דעם צווייטן, פלעגט ער חזר'ן צו זיך אין זיין קליינע משניות'ל וואס האט זיך נישט אוועקגערירט פון אים, און ער פלעגט רופן דער וואס איז פונקט דעמאלטס געשטאנען דערביי: "משה, קום לערן מיט מיר משניות!" (מער איבער זיין זיך אויפהאלטן דארט אין לאגער - זע אין ספר איש חסיד - דפים: רמ"א-רס"ט).

ישוב הדעת באגלייט מיט א אינערליכע שמחת החיים

רעדנדיג איבער די פירונג פון ר' לוי יצחק - איז וויכטיג צו באצייכענען פאר אונזער דור, די מעלה פון די מידה פון 'שוב הדעת', אין וואס מיר זענען ליידער היינט צוטאגס אזוי געשלאגן, ווען עס הערשט אזא יאגעניש סיי מצד דעם 'נפש' און סיי מצד די 'שכל'.

ר' יעקב מאיר דערציילט: "אין מיינע יוגנט יארן, ווען איך האב געלערנט ביי הגה"צ רבי יהודה הורוויץ זצ"ל (באוואוסט אלס ר' יודעלע דזשיקוב'ער), האב איך געהערט ווי ער האט געזאגט, אז נאך די ערשטע וועלט קריג וואס האט גענצליך רואינירט די וועלט (ר' לוי יצחק איז דאן געווען אין שנה ראשונה פון זיין חתונה, זייענדיג א איידעם ביי זיין גרויסן שווער דער צדיק רבי אהרן קיבליטשער) האבן ערליכע אידן דעמאלטס געזאגט, אז עס דערקענט זיך בחוש א געוואלדיגע ירידה אין דעם נאטורליכן שמחת החיים וואס האט געהערשט צווישן מענטשן ביז דאן - פאר די מלחמה. עס האט זיך ארויסדערקענט א היפשע צווישנשייד אין די לעבנסשטייגער פון די וואס זענען געבוירן נאך די מלחמה, סיי ברוחניות און סיי בגשמיות. אמאל האט יעדע פשוט'ע ארבעטער הנאה געהאט פון זיין פאך און פון זיין ארבעט פארדינענדיג זיין געהאלט חודש'ליך פאר זיין ארבעט און פלאג, יעדער האט געשפירט א שמחה און א רואיגקייט, מער ווייניגער, אין זיין סדר היום - צווישן זיין משפחה; אין זיין וואוינ ארט; אין זיין בית מדרש'ל, א.א.וו., נאך די ערשטע וועלט'ס קריג אבער - האט ר' יודעלע אויסגעשמועסט - וואס איז ווי באקאנט געווען א עובד ה' מופלג און פון די גרויסע ערליכע אידן פון דעם פריערדיגן דור וואס האט בייגעלעבט אט די ביידע דורות און האט זיי גוט ארויסגעהאט - האט זיך אנגעהויבן א גענצליכער טויש אויף אראפ אין די שמחת החיים און די שלוות הנפש פון די מענטשהייט."

"אויך אין אונזער היינטיגן דור זעען מיר מיט די אויגן די גענצליכער קאנטראסט צווישן דעם היינט אין דעם אמאל, אין וועלכע מיר האבן נאך זוכה געווען צו קענען עטליכע אזעלכע מענטשן, איבערגעבליבענע פון דעם פריערדיגן דור, וואס די שמחת החיים זייערע איז געווען שטענדיג אויסגעשפרייט אויפן פנים, שטענדיג האבן זיי זיך ארומגעדרייט מיט א צופרידנהייט מינע אויפן פנים - זיך פרייענדיג מיט וואס דער אייבערשטער האט זיי געשאנקען."

ער האט מיר געזאגט - נאך יארן צוריק, אז ער גלייכט צו שטיין ביים דאווענען נעבן ר' לוי יצחק, צו זען דער ברען פון א עלטערן איד וואס איז שוין העכער די 'גבורות', וויאזוי ער דאווענט, מילה במילה, מיט א התלהבות און שאקלט זיך, ער האט געקאכט אזויווי א יונגער עובד אין זיינע בלענדע יארן...

געווען שגור על פיו.

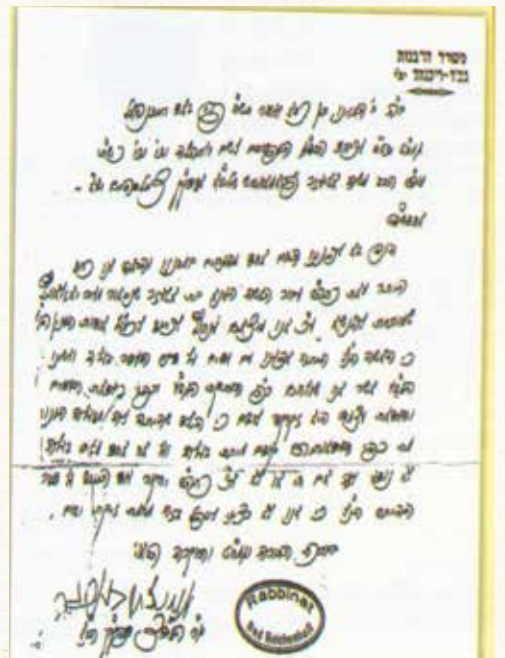
מיט מיינע אויגן האב איך געזען נישט איינמאל, ארויפגייענדיג צו אים אין שטוב אויף רחוב דבורה הנביאה אין די פארמיטאג שעות, נאכן אויפשטיין פון זיין צופרי שלאף וואס איז געווען באשטימט אויף צו משלים זיין די שעות פון שלאף פון די צווייטע האלב-נאכט... ער איז געזעצן נעבן א גרויסע גמרא לערנענדיג די היינטיגע בלעטער, ער איז געווען אזוי פארטיפט אין זיין לערנען אז ער האט כמעט נישט באמערקט אין מיין אריינקומען, ערשט נאך וואס זיין רעבעצין האט אים מודיע געווען אז איך ווארט, האט ער פארדעקט דעם אפענעם גמרא מיט אזא סערוועטל וואס איז געליגן פאר אים ספעציעל פאר דעם צוועק און מיר אויפגענומען בסבר פנים יפות, מיט א שמיכל אויף זיין געזיכט: "וואס מאכסטו? וואס הערט זיך ביי דיר?" א.ד.ג. און ער האט ארומגעשמועסט מיט מיר דעם ענין צוליב וואס איך בין געקומען.

אין די שפעטערע יארן ווען זיין זעה קראפט איז שוין געווען היפש פארלאשן, פלעגט ער זיך אפשמועסן מיט חברותות וואס פלעגן קומען איינע נאך די צווייטע אין א צו, פארצולערנען פאר אים זיינע שיעורים אין גמרא, שולחן ערוך און משניות און דעם רבי'נס ספרים א.א.וו., ווען אלע קענען זיך נישט גענוג אפואונדערן אז טראץ זיין כמעט גענצליך אויסגעלאשענע אויגן - פלעגט ער זיך שטענדיג אפשטעלן זאגנדיג פאר דעם פארלערנער: דו האסט זיך טועה געווען אין די לשון פון ברטנורא; אדער מיט די לשון פון רש"י אין גמרא; אין שולחן ערוך, א.ד.ג., ווער רעדט נאך פון דעם רבי'נס ספרים וואס אין דעם איז ער געווען א געוואלדיגער בקי, אז מען קען זאגן אז ממש יעדעס ווארט איז געווען ביי אים אויסגעקריצט אין זיין זכרון פונקטליך אזויווי עס שטייט געשריבן.

עס דארף דערציילט ווערן, אז אויך ווען ער האט זיך אויפגעהאלטן אין די די. פי. לאגערן אין באד-רייכנהאל נאכ'ן קריג, האב איך געהערט פון א קראנטע עדות פון ר' משה ברייט ז"ל דער מזכיר פונעם בד"צ וואס איז

די לעצטע בילד פון רבי לוי יצחק - פאר'דיקוה'ט ביים דאווענען

א תשובה וואס איז געשיקט געווארן דורך ר' לוי יצחק איבער א היתר עגונה אין די צייט ווען ער האט געדינט אלס אב"ד אין די די. פי. לאגערן אין דייטשלאנד נאכ'ן קריג

פון די וואך, אבער דער עיקר איז: וואס איז נישטא צו פארשטיין?...

ראב"ד אין די די. פי. לאגערן

ר' בצלאל דערציילט: ווירקליך, דא אין ארץ ישראל, האבן אלע באשיינפערליך צוגעזען די געוואלדיגע התמדה און פלייס פון ר' לוי יצחק אין לימוד התורה. ר' לוי יצחק האט נאך זוכה געווען צו דערלעבן אומאן אין אירע בליענדע יארן, וואס דארטן איז התמדה געווען איינע פון די שפיץ יסודות אינערהאלב די ברסלב'ע אויסגערופענע עובדים אויף וועלכע ער האט אזויפיל דערציילט. אסאך אירע זענען טאקע געווען לעבעדיגע עדות צו זיין סדר היום וואס האט ערהאלטן; לערנען זיבן-אכט בלאט גמרא א טאג; ארום פינעף בלאט שולחן ערוך; שיעורים קבועים אין משניות, ווען דאס אלץ האט ער אנגעהויבן און געענדיגט איינמאל און נאכאמאל יאר יערליך! און ווער רעדט נאך פון דעם רבי'נס ספרים אויף וועלכע ער האט שוקד געווען עטליכע שעה יעדן טאג און איז

אויף שטיקער זייער גאנצער עתיד. ווידער דערקעגן - האט ר' לוי יצחק געזאגט - האב איך געקענט אזעלכע אידן וואס ווען זיי האבן זיך דערמאנט אין זייער מיטליעריגע יארן ווי זיי שטייען אין דער וועלט, האבן זיי זיך אנגעגארטלט מיט א פעסטע באשלוס צו פארבעסערן פון יעצט זייער צוקונפט. קומט אויס אז זיי האבן גענומען זייער גאנצער עתיד און דערמיט פארראכטן זייער גאנצע פארגאנגענהייט, 'אשרי להם'!

עס איז באוואוסט די קורצע שפריכווארט וואס ר' לוי יצחק פלעגט האלטן אין איין חזר'ן מיט א טאן פון בענקשאפט פון די יארן וויילנדיג אין אומאן: "איך האב געקענט אידן וואס האבן גוט געמאכט!"

זיך געהאלטן צוזאמען

אין א געלעגענהייט ווען ר' יעקב מאיר שליט"א האט אמאל ארומגערעדט איבער די געוואלדיגע פארדינסט פון זיך האלטן מיט חברים און חבורות און לעבן צוזאמען מיט די געזעלשאפט פון די ארומיגע, און קעגנזאץ צו די סארט הנהגה פון זיין אפגעטיילט פונעם כלל און לעבן פאר זיך, האט ער אמאל נאכגעזאגט בשם ר' לוי יצחק: עס איז באוואוסט אז מיטן אויפקום פון די קאמוניסטישע הערשאפט אין רוסלאנד איז די מצב פון אידן געווארן איום ונורא, מען האט געדארפט האבן אייזערענע כוחות צו קענען פארבלייבן ניכטער און נישט אראפגיין פון זינען פון די אלע שרעקליכע גזירות אויסצורייסן יעדן זכר פון אידישקייט, איבערהויפט איז די מצב פון די ערליכע אידן - די וואס האבן פרובירט צו פארבלייבן געטריי צום באשעפער און צו זיין תורה - געווען פילפאכיג ערגער; א שרעקליכע ווינט פון הפקירות האט געהערשט, ספעציעל צווישן די יונגווארג, עס זענען ממש גענצליך בטל געווארן די חדרים און אידישע ישיבות, וויבאלד די הארבסטע זינד אינערהאלב די קאמוניסטישע רעזשים איז געווען אין יענע צייט: 'ערציען די יונגווארג צו אידישקייט'... פארשטייט זיך געוויס אז די ווינט פון כפירה און אפיקורסות וואס האט דארט געבוזשעוועט קען מען גארנישט אראפמאלן, און די ווייטאג פון די ערליכע אידן איז געווען הימל שרייענד ביז גאר.

דאן - האט ר' לוי יצחק אויסגעפירט - האט מען געזען בחוש, אז די ערליכע אידן וואס האבן זיך געהאלטן צוזאמען מיטן כלל, געלערנט און געדאווענט צוזאמען און גערעדט צוזאמען שיחות חברים, אט די האבן זיך געהאלטן פילפאכיג מער פון די וואס זייער עבודה איז געווען נאר צווישן זיך מיטן אייבערשטן די גאנצע צייט. אין אנפאנג האט מען געטראכט אז די אידן וואס זענען ווייט פון די געזעלשאפט וועלן מער מצליח זיין צו פארבלייבן געטריי צום אייבערשטן ביזן סוף, אבער די פאקט האט אויפגעוויזן אז דווקא די וואס האבן געארבעט צוזאמען, דווקא זיי האבן מער מצליח געווען צו פארבלייבן געטריי צום אייבערשטן אונטער דעם אייזערנעם פארהאנג!...

ברען פון א עלטערן איד וואס איז שוין העכער די 'גבורות', וויאזוי ער דאווענט מילה במילה מיט א התלהבות און שאקלט זיך, ער האט געקאכט אזויווי א יונגער עובד אין זיינע בליענדע יארן מיט א ברען. ער האט מיר געזאגט, אז עס איז מקובל אז אויב מען זעט איינעם איבערבלייבן מיטן ברען אויך ביי די עלטערע יארן, אין וועלכע בדרך כלל ווערט מען שוין דעמאלטס מער אפגעקילט - איז דאס א סימן אז ער האט זיך אפגעהיטן בקדושה ובטהרה אזויווי עס ברויך צו זיין אין זיינע יונגערע יארן, און אונז האבן בייגעוואוינט מיט אונזערע אויגן די ברען זיינע וואס האט אים באגלייט ביז זיין לעצטן אטעם!

ר' יעקב מאיר: און אז מען רעדט שוין - האט מיר ר' לוי יצחק ע"ה, א איד וואס האט געדינט דעם אייבערשטן אכציג-ניינציג יאר ברציפות - מיר אמאל געזאגט: איך האב געקענט אסאך אידן וואס אויף זייערע מיטעלע יארן האבן זיי געמאכט צו זיך א חשבון הנפש: 'אזוואו זענען זיי אין דער וועלט? און וואס האבן זיי נאך צו ערווארטן?!', נאר זיי האבן דאס געטאן מיט אזא סארט יאוש געפיל - אז פארשטייט זיך אליין - אז אין רעזולטאט דערפון זענען זיי געווארן אינגאנצן צובראכן, און דער בעל דבר האט אפגעצייכנט זיין גרויסן זיג. ווייל דורך אזא סארט פינסטערן סך הכל האט דער בעל דבר מצליח געווען אוועקצונעמען פון זיי זייער גאנצער עבר, און מיט דעם צובראכן

די פאקט האט אויפגעוויזן אז דווקא די וואס האבן געארבעט צוזאמען, דווקא זיי האבן מער מצליח געווען צו פארבלייבן געטריי צום אייבערשטן אונטער דעם אייזערנעם פארהאנג!

"איינס פון זיי איז אן קיין צווייפל אונזער אלעמען באקאנטן חסיד הרה"צ ר' לוי יצחק זצ"ל, וואס נאך ביז דעם היינטיגן טאג לעבט אין אונז זיין גייסט, און זיינע שמועסן פלאטערן נאך אין די הערצער פון אנשי שלומנו, מיט זיין פנים וואס האט געלויכטן, מיט זיין שטענדיגער ישוב הדעת, און פון זיין שמחה מיט זיין געווענטליכע סדר היום ווי ביי זיין דאווענען די דריי מאל א טאג און ביי זיינע באשטימטע שיעורים א.ד.ג. אזוי אויך ביי זיינע גשמיות'דיגע פירונגען, ווען ער פלעגט גיין איינקויפן פארשידענע עסנווארג און פראדוקטן און דאס אהיימגעברענגט, האט ער געשפירט א געפיל פון שמחה, און האט געדאנקט דעם אייבערשטן אויף די גוטס וואס ער האט אים געשאנקען (טראץ זיינע פילע יסורים וואס איז נישט דא די פלאץ אויסצושמועסן).

נישט איינמאל האב איך באגעגנט ר' לוי יצחק מיט א ליכטיגקייט אויף זיין געזיכט זיך צוריקקערנדיג פון מארק אין מאה שערים אין די צופרי שעות האלטנדיג אין האנט א ברויט, טאמאטעס און איגערקעס, ער האט אויסגעדריקט זיין שמחה אויף די גוטס וואס דער אייבערשטער האט אים געגעבן. וואס די שמחה אויף די פנים זיינע האט גוט ארויסגעגעבן די באדייט פון די ברכה "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחדס וברחמים...". א ספעציעלן חן האט ער געהאט הנהגה האבנדיג פון די חסד פונעם אייבערשטן אפילו מיטן איינקויפן ברויט און א זעקל גרינצייג אין מארק...

די עבודה אויף די עלטערע יארן

ר' בצלאל לייגט צו: רבי יעקב מאיר האט מיר געזאגט - נאך יארן צוריק, אז ער גלייכט צו שטיין ביים דאווענען נעבן ר' לוי יצחק (די מקום קבוע פון רבי יעקב מאיר אין שוהל אין יענע יארן איז ווירקליך געווען נעבן די בימה, סמוך ונראה צו די פלאץ פון ר' לוי יצחק - לינקס צום ארון קודש) צו זען דעם

הגרי"מ מיט ר' בצלאל ביי די שמועס פאר אבקשה

"קונטר-רולוציונר"

ילדים יקרים!

האם שמעתם פעם את צמד המילים הזה: "קונטר-רולוציונר"? לא? ובכן, אתם לא צריכים באמת להכיר את המילה הזו, זוהי מלה בשפה הרוסית, והפירוש שלה הוא: "אנטי-מהפכן". ברוסיה כל אדם שהתנגד למהפכה שהשלטון רצה לעשות כנה 'אנטי מהפכן'. אדם כזה בדרך כלל היה תחת מעקב תמידי, השגיו עליו שלא ינסה לעשות שום דבר נגד חקי המדינה, ואם תפסו אותו פעם על איזושהי "עבירה" על החוק, אחת הייתה דינו להישלח לגלות בסיביר לשנים ארוכות, או במקרה היותר גרוע מזה לגזר דין מוות.

אחד מהאנשים שקיבל את התואר המיוחד הזה "קונטר-רולוציונר", היה החסיד הידוע ר' לוי יצחק בנדר ז"ל שבחדש זה חל יום ה'אצאצייט שלו. ברוסיה של אותם ימים אסור היה לקיים תורה ומצוות בגלוי, ובדאי שלא להשפיע על אחרים לקיים מצוות, גם מצוות הצדקה הייתה אסורה בתכלית, כיון שלפי שיטתם המרשעת מצוות הצדקה גורמת לכך שאנשים יוכלו להתפרנס בהנם ולא יצטרכו לעבד קשה, והם רצו שכלם יהיו חובים לעבד.

ר' לוי יצחק נחשד על ידי המשטרה האימתנית של רוסיה ק.ג.ב בעברות הללו. לכן, עקבו אחריו כל הזמן. הוא ידע שהם רק מחכים להגע שהם יתפסו אותו על-חם במשהו הכי קטן, ואז יוכלו לגרש אותו לסיביר לכל ימי חייו.

חשבתם שר' לוי יצחק פחד מהמשטרה ולכן לא קרב יהודים? האם נראה לכם שר' לוי יצחק חשש שמא הוא ייעצר? לא ולא! יחד עם ידידו היקר רבי אליהו חיים רוזין שהתגורר גם הוא באומן, הם היו אוספים כסף ומצרכי מזון מהחסידים שהתגוררו בעיר, ויחד היו מחלקים אותם למשפחות עניות שבדרך כלל לא היה להם מה לאכול בבית, ממש כלום! בנוסף לכך הם היו עסוקים כל הזמן בדאגה לתלמודי תורה במחלקת עבור הילדים, אוכל פשר ליהודים ועוד פעולות רבות ומסכנות.

בתוך כדי המצב הנוכח הזה אף נסע אף ר' לוי יצחק לאומן לראש השנה במסירות נפש ממש, ואף כמעט נעצר, אך על כך סופר בגליון אחר (גליון אבקשה ראש השנה תש"פ).

אך בסוף הגיע היום המר והנוכח בו פשטו אנשי המשטרה הרשעים על ביתו, ולקחו את ר' לוי יצחק ברכב שחור עם חלונות אטומים, לכלא שבבנין המשטרה בעיר אומן.

בתא הכלא פגש ר' לוי יצחק את ידידו ר' אליהו חיים שנקח אף הוא למעצר, יחדו הם עובדים חקירות מפחידות ונוכחיות כשהחוקרים צועקים עליהם: אנחנו יודעים עליכם הכל! אתם לא תצאו מפה בחיים!!

שני הצדיקים שנמצאים בכלא מתפללים כל הזמן לה' ויתברך, הם מאמינים ש'אפילו הרב חנה מנחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים'. למרות שהחוקרים הבטיחו להם שאין שום סיכוי שהם ישחררו, הם לא פוסקים מללחוש דיבורי זעקה ותחינה לה'.

מאחורי הקלעים, מבלי שהם יודעים כלום, החל כבר הנס להתרחש. התיקים שלהם נשלחו לקצין הראשי בקניב, הוא אמר לחתום ולאשר שהם אכן אשמים בכל מה שהם עשו, ולהחליט איזה עונש הם יקבלו.

בדרך כלל התיקים היו מגיעים לקניב בערימות, בכל ערימה היו תיקים ממחוז אחר באוקראינה, והקצין בקניב היה עובר במבט מהיר על התיקים. כמעט תמיד היה חותם מייד על גזר דין אכזרי עבור הנאשם. אך כאן התרחש משהו אחר, כרגע שהמפקד ראה את המילים 'מחלקת ברסלב' - 'ברסלב סקציע' שהופיעו בגדול על התיק של שני החסידים, הוא מייד שם את התיק בצד וקרא למזכיר: 'תביא לי לכאן את שני האנשים הללו, הם צריכים חקירה מיוחדת!'

לאחר חמש עשרה שבועות נוראיים בתא המפחיד והנוכח, נקראו ר' לוי יצחק ור' אליהו חיים לחדר גדול שם אמרו להם להתכונן לצאת לדרך. מייד הם הבינו שהסוף שלהם מתקרב, בדרך כלל אנשים לא יוצאים סתם כך מהכלא. תחת שמירה כבדה הם נדחפו לתוך קרון כפכת מטיל אימה, שם השכבו בכיזיון ונאמר להם: אל תעזו לזוז במקומכם, אנחנו לא נהסס לירות בכם!!

בקניב הם נלקחו מכלא אחד לשני, עד שבאחד הלילות הם הבינו שכל הנראה מחר כבר יגיע הסוף שלהם... באותו לילה ישבו ר' לוי יצחק ור' אליהו חיים ועסקו בוידוי דברים, הם חזרו בתשובה והתכוננו למות על קידוש ה'.

למחרת הם נקראו לצאת החוצה ותוך כמה דקות מצאו את עצמם עומדים מחוץ לחדרו של הקצין 'שלהם'. השיטר בחוץ קרא בקול: מי זה 'רוזין'? מי זה 'בנדר'? ראשון נלקח ר' אליהו

הרכבת, לא נורא! 'זה לא טוב', אומר הקצין, 'הרי קר שם מאד'. 'תן להם כסף', הוא אומר למזכיר שלו, 'שישכרו לעצמם חדר לישון'.

ההתרגשות וההלם בליבם של השניים לא ידעו גבול, עד לפני כמה הגעים הם היו בטוחים שהם בדרך למנות, והנה כזה מהפך!! לא רק שחרור, אלא גם כסף למלון!! הם הודו בליבם לה' על החסד העצום שגמל אתם, לקחו חזרה את הדרכונים שהוחזקו מהם, ויצאו במהירות מהמקום הנורא.

למחרת קרא להם הקצין לחזור שוב וצייד אותם בכרטיסים לרכבת לאומן, אך משראתה ר' לוי יצחק שהרכבת תצא בשבת, התעקש שהוא לא רוצה לנסוע בהם, וקיבל כרטיסים חדשים למוצאי שבת!!!

לאחר תקופת מה נודע הסוד שמאחורי הניס המפלא:

לקצין הרוסי האיום הזה היה חתן שנמנה על חסידי ברסקלב. החתן ביקש ממנו בכל לב: כשיגיעו לדרך חסידי ברסקלב רחם עליהם ושחרר אותם. אותו קצין, על אף שהיה כחוק מאד מתורה ומצוות, הסכים לקבל על עצמו להשתדל עבור חסידי ברסקלב. ואכן כשהגיעו אליו שני החסידים שהיו מ'מחלקת ברסקלב' הוא החליט לעשות כל שביכולתו לשחררם.

כשהגיעו החסידים לעיר אומן הייתה שמחה עצומה במקום, כולם כבר היו בטוחים שהגזרה הרעה כבר נגזרה, ויותר לא יזכו לראות את שני חבריהם וידידיהם היקרים, אך בכח המצוות הרבות שעשו ובכרט עבור חסידי ברסקלב זכו השניים וניצלו ממלתעות הרשע ויצאו מאפילה לאורה, בהמשך גם עלו השניים עם כל משפחתם לארץ ישראל, בדרך מופלאה עליה יספר בפעם אחרת אני'ה.

חיים לחדר החקירות, ולאחר שעה נקרא גם ר' לוי יצחק.

לאחר שעברו שנים מאותו יום, תאר ר' לוי יצחק את מה שאירע בחדר באותו זמן: בחדר החקירות היה שלחן ארוך, ובסופו ישב אדם בעל פנים אימות, פנים של רוצח ממש! הוא צעק בקול וניסה להפחיד אותם, אך ר' לוי יצחק זיהה על פניו של הקצין שמדבר ביהודי, והוא ביקש: אני רוצה לדבר בשפת ה'אידיש', כיון שאני חושש שברוסית לא אצליח להסביר את עצמי מספיק טוב. למרבה הפלא הסכים הקצין ואף קרא להם לשבת לידו.

הוא לקח לידו את התיק העבה, בתוכו היו כל החקירות שעברו השניים במשך כל זמן שהותם בכלא באומן, והתחיל להסתפל ולקרוא את הכתוב בו.

ר' לוי יצחק פנה אליו וביקש בשפת האידיש: אני מבקש ממכם, אל תשפכו דם נקי, אל תענישו אנשים שלא עשו דבר! הקצין הביט לעברו של ר' לוי יצחק בהלם ושאל: לא עשיתם כלום?! אתם הרי חתמתם פה שאתם מודים על כל ה'עברות' שעשיתם!

ור' לוי יצחק עונה: אתם הרי יודעים בעצמכם איזה ענווים ויסורים עברנו בחקירות בכלא שבאומן, אחר כך אלו יסורים לא הייתה לנו שום ברירה והיינו חייבים לחתום כאילו שאנו מסכימים.

"מה אתם אומרים?!", מתפלא הקצין, "כך זה היה?! זה לא אמת?!", "אם כן, מה אתם רוצים שאנו אעשה בשבילכם?" הוא שאל לפתע.

ר' לוי יצחק עונה לו בפשטות: 'אנחנו רוצים שתשחררו אותנו!'. 'בסדר', עונה הקצין, 'אתם משחררים!!!'. שני החברים כמעט התעלפו על מקומם. והקצין ממשיך: 'היום כבר מאחר ולא תוכלו לצאת לביתכם, איפה תישנו הלילה?'. ר' לוי יצחק שחשש שמא הקצין לא באמת רוצה לשחרר אותם, וכבר רצה לראות את עצמו מחוץ לבניין הנורא הזה השיב: 'נישן בתחנת

תקוון חצות

ר' הירש לייב ור' שמואל, והנה מעשה ניסים! אך קרבו אליהם – נתמלאו פחד ורעדה, ממש 'חיל ורעדה יאחזון', וברחו משם כל עוד נשמתם בם, בצעקות 'מג'נון, מג'נון'. 'הערבים', 'ילדים', 'יקרים פוחדים הם מאוד מאנשים משגעים, ונאשר ראו שני יהודים בוכים ונאנחים באמצע הלילה, במקום כה מסכן – מיז היו בטוחים שהם משגעים, ונמלטו בכמהלך גדולה'.

הנה זה נס מפלא. בשמחה ובהודיה עצומה הודו ר' שמואל ור' הירש לייב להשם יתברך על הנס העצום שנעשה עימם, ומיז המשיכו בסדר אמירת התיקון, בהתעוררות גדולה.

ילדים יקרים!

נמצאים אנו בימים של בין המצרים, בימים של אכל, של צער על גלות השכינה, אמןם צדיקים אלו הרגישו את הצער בכל השנה, אולם אנו כבר קצת יותר רחוקים... ולפעמים אנו מרגישים שהאכל על גלות השכינה – לא כל כך קשור אלינו.

אולי אתם חושבים לעצמכם – כיצד אנחנו יכולים להתאבל? הרי אנחנו לא בדרגה כל כך גבוהה כמו הצדיקים האלו? מה אנחנו יכולים לעשות בשביל להרגיש את צער הגלות? בשביל לקרב את הגאולה? מה יכול ילד כמוני לעשות?

לא ולא! גם אנחנו יכולים! השם יתברך מיוקר כל אנחה, כל צער של יהודי. כדאי לנו לדעת, שבנימים אלו של בין המצרים, אפשר לומר תיקון חצות גם בחצות היום. מי שיכול לומר תיקון חצות, בנדאי יקבל שכר גדול בשמיים וישמח את השם יתברך מאוד.

ולא רק תיקון חצות. אנחנו יכולים להתעורר ולבקש מאבא שבשמיים – אפילו במשפט קצר אחד! 'בבקשה טאטע, קרב את הגאולה! עזור לנו להתקרב אליך באמת!' כל מילה שבבקש מאבא שאוהב אותנו ומתגעגע אלינו, כל מילה תקרב אותנו אליו. הקדוש ברוך הוא משתוקק ומחכה לשמוע מילים כאלו מהפה שלנו – מהפה של ילדים יהודים צדיקים וטהורים.

אם נצטער אפילו צער קטן – על כך שהשכינה בגלות ואנחנו כל כך רחוקים, אפילו אנחה קטנה, דקירה קטנטנה בלב – נוכל לקרב את הגאולה האמיתית! השלימה, במהרה בימינו, אמן ואמן.

רבי שמואל שפירא זצ"ל יחד עם רבי הירש לייב ליפל יוצאים היו יחדיו כל לילה בחצות לשפוף את שיחם לפני השם יתברך לבכות על החרבן ועל הגלות.

תימיד בהגיעם לכותל – החלו בסדר הקבוע. שפכו ליבם העורג כל הימים. ליבם המתגעגע אל אבא שבשמיים. אינם יכולים עוד לשאת את ריחוקם מאבא! כמה מתגעגעים הם אל אבא! חשים הם בכל איברייהם את צער הגלות והשכינה. במתינות ובמתיקות מתחילים הם לומר תיקון חצות. כמונים מעות, חשים הם כאילו נכתבו המילים היום בשבילם. כל מילה מדויקת, מתארת בדיוק את הרגשת הלב שלהם. והם נאנחים ובוכים... מרגישים ומתכוננים בכל הברה, בכל פסוק ופסוק את החרבן והצער.

תיקון חצות בעבורם אינו סתם סדר אותו נהוג לומר בזמן חצות. תיקון חצות הוא הזמן בו סוף סוף הם יכולים לתת פורקן להגשותיהם, לבכות את המרחק מאבא, להתאבל ולהצטער על הגלות המרה, על ירושלים שמבונה, על עם ישראל הרחוקים, רחוקים מרבונו של עולם. יהודים שלא מכירים את הקדוש ברוך הוא! יהודים שלא יודעים טעם מצוה!

וגם על עצמם היו בוכים, כי היו מרגישים שאף הם אינם קרובים מספיק לאבא, אינם עושים מספיק. בגודל מעלתם החשיבו עצמם כרחוקים, והיו בוכים ומוזילים דמעות, על צער השכינה ועל צער עם ישראל.

באחד הלילות, בעוד היום כלו נם את שנתו, אנשים מהגנים נמצאים בבתיהם, היו השניים שוב שופכים את ליבם במקום המקדש. אמןם אנשים הגונים היו ישנים – אולם אנשי בליעל רעים היו ערים ומבקשים לעשות רע, ובפרט ליהודים השנואים עליהם. שמעו הללו את קולות הנביא והתפילה העולים משם, ובאו לעשות בהם שפטים! מי האיש היהודי אשר יהיו ליבו לבוא באמצע הלילה למקום כה קרוב אליהם? מי זה שמעז לבוא למקום כה מפחיד?

הכותל המערבי באותם ימים הנה בלב שכונה ערבית, ומפל הכיוונים היו בתים של ערבים, סביב חצר קטנה וכל השטח של הכותל הנה קטן מאוד. רק חלק קטן מאד ממנו הנה חשוף, ורק שם יכלו להתפלל. האזור הנה אכן אזור ממש מסכן, ובנדאי באמצע הלילה, שאז לא היתה שם נפש חיה.

באו הערבים בריצה, ובכוונתם לעשות רע. קרבו אל הצדיקים –

יִלְדֵי יִקְרִים:

- בהתקרב שלשת השבועות הכנו לכם חידה משלשת...
- לפניכם שלש חידות על שלשה משגים שונים.
- פתרו כל חידה בנפרד.
- לאחר שפתרתם את כל שלשת החידות הרכיבו משלוש המילים שקבלתם פסוק שרבינו מביאו כראשי תבות לחדש זה.

בהצלחה!

הצדיקים נקראים בשמו (ליקו"מ ב')

מה שהיה הוא שיהיה (ליקו"מ בתרא ח')

עומד בין שמד לרצון (ליקו"מ קט"ו)

סגלה להתמיד בה - לא לדבר על שום יהודי (שיחות הר"ן צא')

על ידה נתקבלים כל התפלות וכל הבקשות (ליקו"מ א')

היא מרוה ומחזקת ומעשירה את האדם (שיש"ק החדש ח"ג שצד)

תשעה מהם מופיעים במעשה השביעי.

ביום זה נתקבצים כלם לקבוץ הקדוש.

דבר זה ראוי ליראי ה' (ליקו"מ נד' ב')

הפסוק שהתקבל:

את התוצאה הסופית יש לשלח בכתב ברור וקריא עד ראש חודש אב בלבד, לפקס המערכת: 0277-318-0237 או להקליט את התשובות בקול ברור בטלפון המערכת: 02-539-63-63 בשלוחה 7 בלבד, יש לציין באפן ברור שם וכתבת מגורים וטלפון בין הפותרים נכונה יגרל זכוי של 50 ש"ח ברשת חנויות ספרי "אור החיים"!

פתרון החידה לחדש סיון הוא: עקר אמירת תהלים לומר כל מזמורי תהלים על עצמו

הילד שזכה בהגרלה הוא: שמעון קעניג בית שמש

בְּנֵי חֲבִיבֵי קְבֵלְתֵי מִכְתָּבָהּ

...וְאֶשֶׁר אֶתָּה חוֹשֵׁב מֵהַיּוֹם עַל נִסְיַעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אִם אִמְנָם יָפָה שְׂיֵהְיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּמַחְשָׁבָה כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה. אֲבָל שְׂיֵהְיָה לָךְ צֶעַר עִתָּה מִהַמְּנִיעוֹת. בְּזֶה לֹא צָדִיקָתְךָ, כִּי כָּבֵד דְּבַרְנוּ שְׂאִין לַחֲשׁוֹב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, וּבִפְרָט שְׁלֹדְעֵתִי בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לֹא יֵהְיֶה לָךְ עִתָּה יְסוּרִים חֹס וְשָׁלוֹם כְּמוֹ אֲשֶׁתִּקְדּוּ וְלֹא פָחוֹת מֵהֶם. וְלִפְטוֹר בְּלֹא כְּלוּם אֵי אֶפְשָׁר.

**אֲדַרְבָּא רָאוּי לָךְ לְשׂוֹמַח מְאֹד מֵה שְׂיֵמִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
מִמְשֻׁמְשִׁין וּבְאִין, וְתִזְכֶּה לְהִיּוֹת עַל צִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ.**

וּכְבָר דְּבַרְתִּי שְׂמָה שְׂאֲנִי יוֹדֵעַ שְׂצָרִיכִין לַעֲשׂוֹת בְּלִי סִפְקָא, אֵינּוּ נִחְשָׁב כְּלָל יְסוּרִים וּמְנִיעוֹת כְּלָל. בִּפְרָט לַחֲשׁוֹב מֵה שְׂיֵהְיָה אַחֵר כֹּה, וְאִין לְהֶאָרִיף בְּזֶה כִּי כָּבֵד שְׂבִרְתָּ הַרְבֵּה מְנִיעוֹת, וְקוֹיֵתִי לֵה שְׁעֵתָה תִּסַּע בְּנִקְל בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִזְכְּנֵי לְקַבֵּל בִּילְעַט מְהֵרָה. וְאַזְכֶּה לְהִיּוֹת בְּקָרוֹב שָׁם בְּאוּמָאן. יֵתֵר מְזֵה אֵי אֶפְשָׁר לְהֶאָרִיף כְּלָל...

דְּבַרֵי אַבִּיָה הַמְּצַפֶּה לִישׁוּעָה נִתֵּן מִבְּרִסְלָב

(עלים לתרופה רכ"ז)

